כא א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־
הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם

א וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲמַר לְכָהֲנַיָּא
בְּנֵי אַהֲרֹן וְתֵימַר לְהוֹן עַל מֵית

לקט בהיר

א) פירש"י ביבמות שמי אמירות הללו למה עכ"ל, פי' בשאר מקומות דכתיב דבר ואמרת אין קושיא ואין הכרח לדרוש, שפירושו דבר אליהם בכלל ואמרת כך וכך בפרט, הגם שבמקום שיש לדרוש דרשינן אפילו כשנאמר דבר ואמרת, משום דסוף סוף מיומר הוא לומר דבר, משא"כ כ' פעמים אמירה אין לו פירוש, אם לא שתאמר, אמור אתה משה אל הכהנים, ומה תאמר להם, ואמרת אתה כל כהן, כלומר מזהיר אותם (את הכהנים) אליהם על הכהנים הקטנים (רא"ם), ואמר שביארנו שכהנים קטנים למדנו מואמרת הימירה שוב בשאר בני אהרן לדרוש כדלקמן, זה הקדים רבינו לפרש תיכף ואמרת הגם שהוא מאוחר בכתוב (מ"ל), ואוזן מזה, אין כאן שום קושיא, שדרוש זה וגם מב' תיבות אמור ואמרת, ותיבת אמור מוקדם הוא בכתוב מתיבת בני אהרן: ב) פלוגתא יש בזה, גדולי הפוסקים (רמב"ם למב"ן סמ"ג) אמרו שפירושו דלא לטמאיהו בידים או בגוויו, וכן נראה דעת רש"י אבל לאפרשיהו אם הם עושין מעצמם אינו מצווה מן התורה, ובג' מקומות רמזה זאת התורה, כאן, בערלים, ובדם, ומז"ל למדו שכן הוא בכל איסורין שבתורה שאסור לנפות להו בידים, אבל מה שצריך לאפרשיהו ב"ד או אביו הוא מדרבנן, ויש חולקין בדבר (מ"ל): ג) פירוש דברי רבינו בג' מאמרים הללו הם עז"ה: תיבת כהנים מן הסתם פירושו לבנים כשרים ותמימין, אבל בעת הצורך יוכל להעמיד בתוכו גם בעלי מומין (לא חלוים), כלומר אין התיבה אומר למעטם דוקא, ותיבת בני אהרן הוא לאפוך מן הסתם כולל כל בני אהרן בין בעלי מומין ובין פסולין שכולם בני אהרן ניהו, אבל אינו מכריח לרבותם, ואדרבה יכול להיות פירושו בדומה לאהרן שהוא היה כשר ותמים בלי מום, לזה אם היה רצון הכתוב לאסור לעומתו גם לפסולים היה אומר רק בני אהרן, ולהפך אם היה רצונו להתיר לבעלי מומין היה אומר אמור אל הכהנים, ובאשר הוא שם בא הכהנים למעט חלוים שהם אינם כהנים, אבל לא בא למעט בעלי מומין אעל זה תהני מה שהוסיף לומר בני אהרן, וזה מדוייק לשון רש"י כפתור ופרח, שלא אמר יכול למעט בעלי מומין מ"ל בני אהרן כמו שאמר יכול חלוים מ"ל הכהנים, שאין הכהנים ממעט בעלי מומין ואין בני אהרן מרבה אותם, רק דוקא כאן בתה שלפנינו שיש לנו ריבוי ומיעוט, כלומר יכולים אנו להעמיד הריבוי בבעלי מומין שהרי בני אהרן אף בעלי מומין במשמע ואינו שוללם (רא"ם), ועיין עוד מזה ברש"י פ' ויקרא (א' ה') מה שפירשנו שם: ד) אמר בל מה שאמרנו בחות הקודש יכול היה לומר בית אהרן או זרע אהרן, ובפרט

אור החיים

בא) **א. ויאמר** ה' וגו'. צריך לדעת למה שייכה מסדר הרגיל לומר בכל התורה דבר אל וגו'. עוד למה הקדים התואר למתואר שהיה צריך לומר בני אהרן הכהנים[א]. ודרשות שדרשו חז"ל (ת"כ) במקומן עומדים הגם שידבר בסדר זה. ויתבאר על דרך מה שאמרו ז"ל (חגמומא) וזה לשונם אמר הקב"ה למשה אין נאה לוילא ונכנס. לפני להסתכל במת וכו' ע"כ, והוא אומרו אמוך לשון מעלה, אל הכהנים פירוש לבד שהם כהנים משרתי פני מלך, ומה היא המעלה שלא יטמאו לנפש אדם כמאמרם ז"ל שאין נאה לוילא ונכנס וכו'. ומטעם זה הקדים התואר למתואר להסמיך המעלה לגד היותם כהנים מה שלא היה נשמע כן אם היה אומר אמור אל בני אהרן[ב]:

ואמרת אליהם לנפש וגו'. צריך לדעת למה כפל לומר ואמרת. ורז"ל אמרו (ת"כ, יבמות קי"ד:) כמה דרשות, ועוד יש לתלוה מילין והוא על דרך מה שכתב הרמב"ם פרק ג' מהלכות אבל וזה לשונו המטמא את הכהן אם היו שניהם מזידים

אור בהיר

א) שאורת הדיבור הוא לומר קודם שם הקדש המתואר ואחר כך במה הוא מתואר. ב) שהמעלה אינו בא מכח שהם בני אהרן,

(לא) **אמור אל הכהנים.** אמור ואמרת[א], להזהיר גדוליס[ב] על הקטנים (יבמות קי"ד): **בני אהרן.** יכול חלוים[ג], תלמוד לומר הכהנים (ת"כ): **בני אהרן.** אף בעלי מומין במשמע (ת"כ): **בני אהרן.** [ד] ולא בנות

אור החיים

הכהן לוקה וזה המטמא עובר משום ולפני עור וגו', ואם היה הכהן שוגג והמטמא מזיד הרי זה שמטמאו לוקה ע"כ. וקשה מנין לו לרמב"ם לחייב המטמא מלקות, והרי המגיד ומהרי"ק לא אמרו כאן דבר, כי אם הלחם משנה אשר הוא כתב, וזה לשונו בהלכות כלאים כתב רבינו כיולא בזה שהמלבים כלאים לחברו אם היה הלובש שוגג המלבים לוקה, ותמה עליו הכסף משנה) וכתב שאל זה הרא"ש מהר"ש ולא זכיתי להשובה וכו', ואפשר לומר דמשמע ליה לרבינו דמדאמרינן בפרק ג' מיתים (זיר מ"ד.) דגלי קרא בזיר שלא עשה המטמא בנטמא מדתחיב ונטמא) ראם מזה משמע דבעלמא עבדינן המטמא בנטמא, ולכך כתב רבינו בפרק ה' מהלכות נזירות שאם היה הנזיר שוגג וזה שטמאו מזיד אינו לוקה ע"כ, דברי הרב אינם נראים, דקשה א' למה לא יהיה הנזיר בנין אב לכל התורה כולה. דלא אמרינן המטמא בנטמא[ה]) וכו' וכן על זה הדרך. ועוד הרוא דנזיר שהולרך הכתוב למעט המטמא אמרו שם בגמלא בפירוש שהולרך הכתוב למעט משום שהייתי דן קל וחומר מחגלחת שחייב דהא חומר בטומאה מבחגלחת תלמוד לומר ונטמא ראם וגו' ע"כ, אם כן זולת הקל וחומר לא היה לריך למעטו[ו], ואדרבא חגדל מדורת הקושיא לרמב"ם מהרוא דפרק ג' מיתים. והנכון בעיני שטעמו של רמב"ם הוא מאותה שאמרו במסכת נזיר דף מ"ד וזה לשונם ומה טומאה וכו' לא עשה בה מעשה כמיטמא חגלחת לא כל שכן שלא עשה מגלח כמחגלח אמר קרא תער לא יעבור קרי ביה לא יעבור הוא ולא יעביר לאחר עד כאן, ופירש"י לא יעביר לו אחר ע"כ, פירוש אזהרה לאחר שלא

אור בהיר

שלא רק משום שהם כהנים משרתי אל. ג) מנין לו זה. ד) הוא בעצמו. ה) וכי יש לו מישוט על זה בחמי'. והלחם משנה בעצמו הקשה קושי' זו על עצמו. ו) וזה פשוט שאם אין לנו רמז למייב מהיכי תיתי יהיה מייב, וכקושיתינו, וכקושיתם המפרשים על הרמב"ם ז"ל, אלא מהגמרא מגדל הקושיא שראיתו שהגמרא הלך גם כן בסברא זו, שאם אין ק"ו פשוט הוא שאינו מייב. ז) כלומר המיעוט שפי' רש"י ז"ל על הגמרא לא יעביר לאחר לא יעביר ליה אחר, זה פשוט, ומוכרח שזה כוונת הש"ס, שאמתה על עצמך, וכי הנזיר אסור במלאכה לגלח תער של איש פשוט. ח) פי' היה לריך להיות ביו"ד, והנה עתה לא כן הוא, והיאך דרשינן ח"כ לא יעביר. ט) והגם שנכתב בלא יו"ד אין קפידא, וכאילו נכתב ביו"ד. י) כאילו אמרה אל התער ואחר תער זה לא יעבור על ראשו. יא) וזה אינו כמו במקום אחר, כגון אל תקרא הליכות אלא שקרינן ממש כן, אלא פי' קרי ביה כיון ביה. יב) מדבר ומצוה על הנגד, נגד זה של שעטנז לא יעלה. יג) בחיבי"ק תחת היו"ד, שפי' לא יהיה נעשה עמה, ולא אמר יעמה את

יעביר תער על ראש הנזיר שאל"כ תהיה הכוונה שלא יעביר הנזיר שער של אדם אחר) ופשוט. ולל"ד כוונת הש"ס מנין דורש לא יעביר לו אחר, אם דורש המסורת הלא מסורת לא יעביר הוא ביו"ד בין בי"ת לרי"ש). ועוד לכשנאמר שאין חסרון היו"ד מעכבתי) לעפ"כ עדיין חסר תיבת לו שזולתה יהיה משמעו לא יעביר שהנזיר לא יעביר לאחרים. אבן כוונת הש"ס שמדייק מאמר הכתוב תער לא יעבור) וגו' שהיל"ל לא יגלח את ראשו או לא יעביר על ראשו יו"ד בין בית לרי"ש ויחזור אל הנזיר הלאמור בסמוך ויחלה האיסור בְּמִנְוָה עליו לא במעשה התער שלא בכיוון אל המחגלת כאומרו תער לא יעבור שמשמעות הדברים יגידו שאסר המעשה בין על יד המחגלת בין על יד אחרים, והוא מאמר הש"ס קרי ביה לא יעבור הוא ולא יעביר לו אחר פי' משמעות התיבה חגיד לאסור הדבר בין על ידו בין על ידי אחר. ומאמר קרי ביה אינו מדוייק") אלא מלבישין המכוון בתיבה והבן. ומעתה כמו כן נאמר בדין כלאים שאמר (לעיל י"ט י"ט) ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך ולא אמר לא תעלה עליך") משמע שלא על המעלה עליו לחול מלוה אלא על המעשה הוא מצוה שלא יהיה בין ממנו בין מהזולת, ולזה פסק הרמב"ם (כלאים פ"י הל"א) שהמלבש כלאים להבירו מזיד לוקה, וכמו כן נאמר במה שלפנינו בטומאת כהן ממה שאמר הכתוב לא יטמא") אזהרה שלא בכיוון לנטמא לומר שמזהיר בין לכהן עצמו בין לאחרים על הטומאה. ושיעור המצוה היא שמצוה ה' ב"ה לבל יהיה הכהן טמא. ומעתה כל המטמאו בין הוא בין אחר הרי זה עבר על הלאו ולוקה. וכפי זה עלו

R. Simon
1
בית ר' טומאת פרק ה'

לְנֶפֶשׁ לֹא־יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: ב כִּי אִם־ לְאִישׁוֹ יִתְאַב בְּעַמֶּהוּ: ב אֶלָּהן

לקט בהיר

כאן שאינו במקומו לומר בני אהרן, שאין המדובר מבניו ממש, לזה הגם שבכל התורה אין הלשון זכר ממעט נשים, וידענו שלענין לא תעשה מתויירים הם כזכרים, שאני הכא דמעטן קרא, ואין עליהן איסור טומאת מת, ועוד שהכתוב אומר טעם למצוה זו באומרו קדושים יהיו וגו' כי אם אני ה' וגו' הם מקריבים, ונשים לאו בני הקרבה נינהו (צל"ד): ה) ר"ל בעמיו אין פירושו בעמיו של כהן, שזה אין לו שאר, אלא בעמיו של מת, וכל עוד שקורא ושונין אומו, כלומר שומעים קולו נקרא בעמיו ואינו מת מצוה, ומדאחר הכתוב להשמיענו מת מצוה כהן גדול נשמע שגם חיוב ומצוה יש לכהן להתעסק במת מצוה, שאם רק להמיר מיומר הימר של כהן הדיוט, אם כהן גדול נומר כ"ש כהן הדיוט (מ"ל): ו) אין זה פשוטו של מקרא, פשוטו הוא הקדמה וכלל על כל הקרובים, ואח"כ מנה הכתוב מי הוא הנקרא שארו, ולזה לא אמר הכתוב ונאמנו בוא"ו, אבל מאחר שמיומר הוא, וכי לא ידעינן שכל אלו קרובים הם, גם לא אמר כל שארו, ועוד מדהתנה ואמר הקרוב אליו, וכי"ש שאר שאינו קרוב, ודאי שכוונת הכתוב לרבות עוד שאר שלא נכתב, והיא משאו, ובקרובה זו צריך להמעות הקרוב אליו שלא בכל פעם היא קרובה, ובא למעט ארוסתו כדאיתא בפ"כ, והוא הפך מתיבת הקרובה דלמיב גבי אחותו שמשם אדרבה מרבינן ארוסה, שפי' ארוסה שקבלה קידושיה ועדיין לא נכנסה לחופה והיא בביתו אביה, לזה, לגבי בעלה ממעטינן לה שעדיין לא נתקרבה אצלו, ולגבי אחיה מרבינן לה שעדיין לא נתרחקה ממנו שהיא בבית אביה ואביו, ואין קושיא למה אמר הכתוב „הקרוב" בלשון זכר, כי הלא אמרנו שאין זה פשוטו של מקרא, ועל פי פשוטו פירושו כל שאר ושאר, ושאר לשון זכר הוא (ג"א), ולזה קרא אותו הר"מ נמוז"ל „מדברי סופרים", כי דבר אלא נכתב בפירוש רק חז"ל למדו אותו מן המקרא דרכו לומר עליו מדברי סופרים שהסופרים ז"ל הוציאוהו מן הכתוב (מ"ל), (ועיין נפי' כלי יקר שמהרן (ואמר שהוא פשוטו) למה הוצרך הכתוב אשתו בלשון שאר, ולמה אמר לשון זכר, ולמה הקדימה לאביו ולאמו), ופי' דבריהם ז"ל שאמרו אין שארו אלא אשתו, אין שארו זו אלא אשתו (רא"ם), וכן הוא בכל מקום בדברי חז"ל או רש"י כשאמרו דרך שלילה „אין זו אלא" פירושו שכאן מכח ההכרח אי אפשר לפרשו רק בדרך זה, ולא היה נכון לומר שארו זו אשתו, שהיה משמע שכן פירושו, ואין זה אמת, ואל יקשה לך למה לפסוק זה בכלל, הלא אמר לקמן לא יטמא בעל בעמיו להחלו, ופירשנו כו שלא יטמא לאשתו פסולה, א"כ ממילא נשמע שלאשתו כשרה יכול הוא לטמא, אין זו קושיא, ראשית כין כאן וכין שם אין זה פשוטו (ועיין שם) ותוך מזה, משם לא נשמע רק שמותר, ומכאן נשמע שמצוה ומיוב יש, שנמר אומר לה שיטמא שפירושו מצוה, ושייך על כל המכר בדלקמן (צל"ד):

אור החיים

פסקי רמב"ם על נכון. ובזה נבוא לישב דקדוק הכתוב שכפל לומר אמור ואמרת, כי לגד שצוה כ' לכהנים גם לאחרים על טומאתם, כנגד הכהנים אמר אמור אל הכהנים, וכנגד אזהרת אחרים שלא יטמאו אמר ואמרת אליהם. ואולי שתיבת אליהם מוזרת לישראל המלטוים בכל המלות"), ותמלא שאמר בסוף ענין זה (פסוק כ"ד) וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל הרי שהליווי נאמר מה' גם לישראל, וזה ידיק לך פירושמו") שהאזהרה בא כאן גם לישראל שלא יטמאו הכהנים. ובאורת הכהנים (לקמן כ"ד) אמרו וזה לשונם וידבר משה אזהיר את אהרן על ידי הבנים ואת הבנים על ידי ישראל ואת הבנים זה על ידי זה, ואלו ואלו דברי אלהים חיים:

לנפש. ") רז"ל דרשו (ת"כ) לרבות רביעית דס") וכו', ורלאיתי לרמב"ם ז"ל שכתב

אור בהיר

עצמו בשו"ת חתם היו"ד, משא"כ בטומאת מזיר אמר על נפש מת לא „יבא" בגיעוי לגזיר. יד) פי' הגם שלא מזכר בפרשה ישראל, כוונתו על אותם שהתורה נימנה להם. טו) שאל"כ למה אמר לישראל, והוא לא נצטוה, ואם כפרש"י לאזהיר בי"ד, הלא כל המצות כן הוא, ומה נשתנה. טז) ולא אמר למת. יז) שהנפש תלוי בו.

אור החיים

בפרק ג' מהלכות אבל וז"ל ואחד המת ואחד שאר הטומאות הפורשות מן המת שנאמר לנפש עכ"ל, והקשו עליו מדתניא בתורת כהנים וזה לשונם אין לי אלא המת מנין לרבות הדס תלמוד לומר לנפש, מנין לרבות כל הטומאות הפורשות מן המת תלמוד לומר ואמרת אליהם לרבות וכו' ע"כ. ואיך הכסף משנה שסובר רמב"ם שמתיבת לנפש למדינן הכל שעקולים הם") וקרא לא צריך אלא אסמכתא ע"כ. ואין דברי הכסף משנה נראים, כי מנין לו לרמב"ם לבנות בנין חדש שלא כדברי הברייתא. אבן העזר הוא כי רמב"ם ז"ל ברייתא אחרת הוא שראה והנה היא כתובה בפסיקתא, וזה לשונם אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, לנפש לא יטמא להביא רביעית דס שאלא מן המת שהוא בלא יטמא עכ"ל, והוצאה ברייתא זו ביבמות (קי"ד.)"). ולפי ברייתא זו תתחייב לומר שגם שאר טומאות הפורשות מן המת מתרבות מן לנפש שברי דורש כפל ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים"). וקדבר פשוט אצלי שנעלמה ברייתא זו מעיני הכסף משנה, והראיה שכתב הרב בפרק האזכר דין י"ב וזה לשונו כהן קטן וכו' הגדולים וכו' כפירש"י אמור ואמרת וגו' עד כאן, הנה ממה שמוכיח דין זה מדברי רש"י ולא מדברי הברייתא אחה יודע שלא ידע הברייתא. ומאחר לישב מנין להם לדרוש מתיבת לנפש רביעית דס וכו', ודלמא הולרך לומר לנפש להודיע שאינו מזהיר אלא על טומאת מת ולא על שאר טומאות, ויש לומר שהיה לו לומר למת לא יטמא ומאומרו לנפש דרשו רביעית דס וכל שיש בו נפש. אבל טמאי מת אינם בכלל זהי"):

לא יטמא. אמר לשון יחיד הגם שהתחיל לדבר בלשון רבים הכהנים אליהם. לסברת הגאון שדרש כפל ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים מעתה אין לנו מקום לאזהרה למטמא שלא יטמא לכהן") זה אמר לשון יחיד ואמירה לרבים לומר שאזהרת רבים על היחיד הא למדת לאזהרה למטמא. עוד נראה שהם הכתוב לומר לא יטמאו שלא תבא הסברא לטעות שלא הקפיד הכתוב אלא על טומאת כללות הכהנים, כי דבר זה אינו אלא מוקה") ואין לנו אלא מה שבא בפירוש, אבל כהן יחיד לא יקפיד עליו ח"ל יטמא לשון יחיד. עוד לגד שאזה כ' לכהנים איסור יין ושכר (לעיל י' ט') ושם גילה הכתוב שטעם האיסור הוא לבל יעבדו עבודת הקדוש שחויב יין, ואם כן שלא בזמן משמרתם או שלא בזמן עבודה יכולין לשתות יין ושכר, ואם כן הבא הסברא לומר שילמוד סתום מהמפורש לדון בטעם איסור טומאה שהוא מהטעם עצמו שנאסרה שתיית יין ושכר נאסרה טומאה: כדי שיהיה ראוי לעבודה לזה נתאכם ה' ודיבר לשון יחיד לא יטמא לומר שאפי' אחד מהכהנים הוא עומד באיסור זה, וממילא דבר אחר למד שלא מטעם ביטול עבודה כי אין עבודה בטילה מהעדר כהן אחד, אלא ודאי שאיסור טומאת כהן היא חובת גברא ואפי' מי שמשמרתו באה לזמן רחוק") אעפ"כ הוא באיסור זה, ומטעם האמור בדבריהם ז"ל (הנחומא) וכתבוהו למעלה"):

ב. כי אם לשארו וגו'"). תניא בתורת כהנים וזה

אור בהיר

יח) פי' שאין מיתת לנפש אומר לרבות דוקא דס, ומרבינן הכל. יט) גם רש"י זכרונו לברכה מביאו. יש מקשים כי פסיקתא זו היא מדלש לקח עוד והרמב"ם לא ראהו, ואיני רואה שום קושיא, כי לו יהיה כן, הלא בדברינו לא נאמר שראה הפסיקתא אלא ראה ברייתא הובא בפסיקתא, ואם לא ראהו בפסיקתא ראהו בינמות. כ) ואם כן אין לדרוש מואמרת אליהם שאר טומאות כמ"כ. ושמעתי לאמר שדפוס מטושטש הטעתו להמחבר ז"ל בכסף משנה כזה: בפר"רש אמור וכו' אבל בכסף משנה שלפנינו הוא: בפי' מרש אמור וכו', כלומר נמחק רגל אמצע של הא"ח ונעשה ממנו ר"ש, ואם כן טבל לומר שדעת הכסף משנה גם כן מלד ההכרח ללמוד שאר טומאות מן לנפש, אלא שמכיא כאן התורת כהנים ואמר עליו שהוא אסמכתא כדי להשוותו עם ברייתא דינמות. כא) פי' מומר לכהן ליטמא מאבד מי שנטמא ממת. כב) כמו שאמרנו לשעת הרמב"ם זכרונו לברכה, שאם הכהן שוגג זה שנטמאו לוקה, והגם שאמרנו שדין זה אלא לו להרמב"ם מלשון הכתוב שאמר יטמא במיר"ק תחת היו"ד, אין זה מספיק, שאם יאמר הכתוב לא „יטמאו" היינו אומרים שחוזר שהחל על הקטנים שהגדולים מוזהרים עליהם. כג) שהלא גם שלא בשעת עבודה אסור בלי טעם. כד) ויכול ליטהר על אב. כה) שאין נאה להם וכו'. כו) הקדמה הזאת מיותרת, שאנו יודעים שאביו ואמו וכו' שאריה וקרובים הם, ודי לומר כי אם לאחיו וגו'.

לְשָׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו: ג וְלַאֲחֹתוֹ לְקָרִיבָהּ דְּקָרִיב לַהּ לְאִמַּהּ וְלַאֲבוּהִי וְלִבְרַהּ וְלִבְרַתַּהּ וְלַאֲחוּהִי: ג וְלַאֲחָתַהּ בְּתֻלְתָּא

אור החיים

לשונם שארו זו אשתו דכתיב שאר אביך, הקרוב למעט הגרושה פירוש לגד שעדיין לא נתקרבה. אליו למעט הגרושה פירוש קרוב שנתרחק. יאמר לאמו מה תלמוד לומר ולאביו מה אמו שהיא מתחללת[יב] כרי הוא מטמא לה אביו שאינו מתחלל אינו דין שיטמא לו, אילו כן הייתי אומר מה אמו בידוע אף אביו בידוע[יג] אביו חזקה מנין תלמוד לומר ולאביו[יד] ע"כ. הקשו חכמי לונדון לרי"ץ לעולם לא יאמר הכתוב לאביו ואמו למדין מקל וחומר מאמו מה תאמר כרי אביו זה אינו ידוע כאמו יטמא ממה נפשך אם זה אביו מטמא[ט] ואם אינו אביו אם כן הוא ממזר ואין לו להוכיח עד כאן. ובעיני איכה קושיא כלל כי הכתוב כאן בא לב' דברים, להתיר, ולהצריך, להתיר עומאה בקרובים הגם שאסר ברחוקים, ולהצריך שאם לא רצה ליטמא מטמאין אותו בעל כרחו, כמו שאמר הכתוב לה יטמא ואמרו בתורת כהנים מפה, שחייב כל כהן ליטמא למתים באמורים בענין. והגם שלא נאמר לה יטמא אלא באמו, הרי אמרו בתורת כהנים וזה לשונם מעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב פסח ולא רצה ליטמא לה ודחפוהו חכמים וטמאוהו בע"כ עכ"ל, הרי שלך לפניך שעל כל הקרובים האמורים בענין הוא חייב ליטמא. וכפי זה אם הייתי דן עומאת אביו מדין ממה נפשך אין לי מקום לחייבו ליטמא לו כי יאמר מי יאמר שהוא אביו[יא], ומה גם אם ימות אביו בערב פסח[יב] אין לבטל מצות פסח מ' במועדו מחמת ספק, ולא מבעיא למאן דאמר (רמב"ם ושאר) ספק דאורייתא מותר מדאורייתא פשיטא שלא יטמא לדחות מצות פסח במועדו[יג] אלא אפילו למאן דאמר ספק דאורייתא אסור מדאורייתא[יד] אף על פי כן אין לדחות מצות ודאי מפני מצות ספק, תלמוד לומר לאמו ולאביו שחייב ליטמא לכל אחד מהם דבר תורה. ועיין בפסוק שלאחר זה. ועוד נראה לי כיון שיש מציאות שאביו אין לו אלא חזקה, והבן מוחזק בכהן[יה], כגון שיש לפניו ג' בני אדם מוחזקים בחזקת כהנים כל אחד בפני עצמו, גם מוחזקים שאחד מהם אב ואחד בנו, ומציאות זה יכול להיות שיורע חזקת האב שאינו כהן ולא יורע חזקת הבן להסירו ממדריגת כהן ונאמר שאין זה אביו ושאר הבן בחזקתו[יו]. וכיון שכן אם לא אמר ולאביו הייתי דן שלא יטמא לאביו חזקה באופן האחר מטעם שמא יורע חזקת אביו והבן ישאר כהן לעולם, וזה אמר התנא אביו חזקה מנין תלמוד לומר ולאביו. והנה בין לדרך זה ובין לדרך ראשון אביו חזקה חייב ליטמא לו[יז] כי סוף כל סוף אביו אינו אלא חזקה והתורה חייבתו ליטמא:

ולבנו ולבתו ולאחיו וגו'. מנין בתורת כהנים וזה לשונם יאמר לבנו ולבתו מה תלמוד לומר לאמו ולאביו. בנו ובתו שאינו חייב בכבודם הרי הוא מטמא להם אביו ואמו שהוא חייב בכבודם אינו דין שיטמא להם, אילו כן הייתי אומר לבנו ולבתו הנפלים, תלמוד לומר לאמו ולאביו מה אמו ואביו בני קיימא אף בנו ובתו בני קיימא ע"כ.

אור בהיר

כז) פי' יכולה להתחלל, כשנבעלה לפסול לה, משא"כ זכרים. כח) שהרי היו לבא מן הדין להיות כנדון. כט) פי' קרא יקירה לומר אפי' קטנה אביו. ל) שקמי שמיא גליא. לא) ואפשר שהוא ממזר, ואמת שאינו כהן, ומותר, אבל אינו חייב. לב) פי' ואח"ל שיהיה חייב מכח ספק, זה אינו, כי היאך יבטל קרבן פסח מספק. לג) שלטמא חייב רק מדרבנן, ופסח דאורייתא כל עוד שלא נישחט אם עצמו. לד) פי' מחמת חזקה אמר, לא מחמת חזקה שזה אביו. לה) לפי שהוא כהן מכח חזקה אחר, ואם הורע חזקה ב', נשאר חזקה ג' ומקפו, ואינו ממזר הגם שאין זה אביו. לו) פי' אל תאמר לדרך ג' שאמרנו שמיצה ולאביו אינו בא אלא למקום שיש ב' חזקות, וא"כ בכל מקום שאין כאן אלא חזקה א' אמת שמותר לטמא מכח קושיא מכמי לונדון אבל לא יהיה חייב ליטמא, זה אינו, כי מאחר שנכתב מיצה ולאביו הרי משמעותו כל אביו בעולם, ואולם רק

אור החיים

קשה כפי זה לא היה צריך לומר אלא לאמו ולבנו וגו' ולא יאמר לאביו, ולטענת מה אמו בידוע, בנו ובתו יוכיחו שמן הסתם אינם בידוע אלא חזקה ומטמא להם. ואין לומר שגרוע אביו מבנו ובתו, שהרי מצינו שדן התנא קל וחומר מהם לאביו ולאמו[יח], ואם כן למה הוצרך לומר ולאביו. ואם לגלות על בנו ובתו שהם בני קיימא, למדינן מיתור לאמו שאין צריך שבאה מק"ו בנו ובתו, ואין לומר שצריך לאמו ולאביו שיהם יחד למעט בנו ובתו הנפלים, כי למה לא יספיק אחד. ועוד אם צריך שיהם מה מקום לתנא לעשות צריכות בין לאמו ולאביו[יט] הלא צריכין שיהם למעט בנו ובתו נפלים, והדברים פשוטים. ונראה לומר שאם לא אמר לאביו הייתי דן על זה הדרך מה תלמוד לומר לאמו בנו ובתו שאינו חייב בכבודם מטמא להם אמו לא כל שכן, אילו כן הייתי דן גם אביו תלמוד לומר לאמו למעט אביו מטעם שאינו אלא חזקה, והיינו מתחייבים לפרש כי בנו ובתו שאמר הכתוב הם דומין לאמו בידוע, וכגון שלא היה מציאות שהתעבר אשתו אלא ממנו על ידי ידועה ברורה במציאות שיכול להיות, מה שאין כן אחר שאמר הכתוב ולאביו והקשינו למה הולרך ויבא דינו מאמו והוכרחנו לומר שבא לומר אפילו אינו אלא חזקה א"כ אמו למה לי ש"מ למעט בנו ובתו נפלים, והגם שהתנא אמר לאמו ולאביו למעט הנפלים[כ], לאו דוקא, וסמך על מה שהעירך בסמוך בדרשת ולאביו שבא לומר אפילו אינו אלא חזקה[כא]. אלא שקשה למה שאמרו שם בתורת כהנים בסיפא דברייתא דלאמו ולאביו וזה לשונם אלו נאמר לאביו ולא נאמר לאמו וכו' הייתי אומר מה אביו שאינו מתחלל אף אמו שאינה מתחללת אמו שתתחלל[כב] מנין תלמוד לומר לאמו ע"כ. הרי שהולרך לאמו לרבות אפילו נתחללה, ומנין לו למעט הנפלים, ואם תדרוש לנפלים נתחללה מנין, ועוד צריך לדעת כפי זה בתו שנתחללה אם חייב לטמא לה או לא, שיש פנים לומר דוקא אמו שחייב בכבודה הוא שנתרבית אפילו נתחללה, ויש פנים לומר כיון שגילה קרא שהחילול אינו פוגם הקורבה הוא הדין בתו. אבל בהעיר בדברי התנא מנין אלא לומר שיטמא לאמו שנתחללה, אם מיתור, דלמא אולטרך משום שהייתי אומר לאביו לגד שיש בו מעלה שאינו מתחלל מה שאין כן באם שגרועה מערך אב לגד שמתחללת[כג]. וכמו כן דקדק התנא בתחלת דבריו באמרו מה אביו שאינו מתחלל, משמע כי הכפרש יולרך לעשות בו הבדרגה הגם שאינו בנמצא אלא כיון שראוי להיות, ואם כן נוכל לומר עד עתה שאמו שנתחללה פטור מלטמא, ובהכרח לומר שהתנא סובר כי אומרו לאמו משמעותה הוא בין בכתת בין חללה[כד]. באמת שאם לא היה אומר[כה] אלא לאביו היה לבעל דין לחלוק ולומר אמו גרועה מאביו גם בהיותה בהנת כיון שישנה בחילול, אבל אחר שאמר לאמו אפילו נתחללה במשמע. וכמו כן חדון כשאמר הכתוב ולבתו אפילו נתחללה במשמע[כו]. כי לא תלה הכתוב הדבר אלא בסיבת הקורבה, ואמו שנתחללה ובתו שנתחללה נקראים אמו ובתו, ומעתה כיון שבלא ריבוי אמו אומרים כי משמעות בתו היא אפילו שנתחללה כל שנקראת בתו יטמא לה, אם כן נבא לדון למה אמר אמו והלא תבא בקל וחומר מבתו ומה בתו שנתחללה מטמא לה[כז] אמו אלטריך. אבל אם לא אמר הכתוב לאמו אז לא היינו

אור בהיר

חזקה. לח) מכח שחייב בכבודם, ואינו מגיע שיש איזה צד לומר שאביו ואמו גרועים. לט) לרבות אביו חזקה, אמת שאינו צריך ולאביו על זה, שיכולין ללמוד ממנו ומה, ולא קשה א"כ היאך למדינן ב' דברים מחיבת ולאביו, אבל לדברי התנא קשה, למה אמר הצריכתא בלשון זה, ולא אמר שצריך להוציא נפלים, וכן לאמו למה אמר האמא שצריך לרבות נתחללה, הלא צריכין למעט נפלים. מ) דמשמע שנגיהם בחיים למעט נפלים. מא) ולא נשאר למעט נפלים אלא לאמו. מב) פי' הגם שכבר נתחללה. מג) פי' הגם שעדיין לא נבעלה לפסול לה ולא נתחללה, אף על פי כן צריך קרא מאחר שגרועה היא בערכה שיש לה מציאות להתחלל. מד) שאפי' נתחללה אמו היא. מה) פי' וא"ת לפי"ז למה עשה התנא הצריכותא רק ביכולה להתחלל, הלא לדרכינו נתרבה אפי' נתחללה. מו) ומתוך קושייתנו מה יהיה דינה. מז) הגם שאינו חייב בכבודה.

הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־
הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא: ד לֹא יִטַּמָּא

דְּקָרִיבָא לַהּ דִּי לָא הָוַת לְגֻבַר לַהּ
יִסְתָּאַב: ד לָא יִסְתָּאַב רַבָּא

לקט בהיר

ז) וכי לא ידעינן שאחותו קרובה אליו, אלא מאחר שאמר הכתוב אשר לא היתה לאיש שפשוט משמעותה הוא שלא נתקדשה, לכך הכתוב לומר שאפי׳ נתקדשה ועדיין לא נכנסה לחופה והיא עדיין בבית אביה מטמא אחיה לה שהיא קרובה אליו, וז״ל רש״י בגמ׳ מיבטריך לרבויא דלא מיטמא אשר לא היתה לאיש פרט לארוסה עכ״ל, ואחר זה בהכרח לומר שפי׳ אשר לא היתה לאיש למשכב הגם שנתקדשה, וא״א לא יאמר אשר לא היתה לאיש ולא יוצרך לומר הקרובה ויכולנו לידע שעד החופה מטמא לה דכתיב הכמולה, זו אינה קושיא, שאז היינו אומרים שאם השירה בתוליה ע״י מכה לא יטמא לה, לזה צריך אשר לא היתה לאיש שכל שלא היתה לאיש אפילו אינה בתולה, וצריך בתולה למעט אנוסה ומפותה כדאיתא בפ״ק (רא״ם), (והש״ס לא רצה ת״כ זה) - ודע דכל זה שאמרנו הוא דעת ר׳ מאיר ור׳ יהודה, ואינה הלכה, שהרי״ף והרמב״ם וכל הפוסקים פסקו להלכה כר׳ יוסי ור׳ שמעון שאינו מטמא לאחותו אם היא ארוסה ואפי׳ אם הארוס כהן, אבל למדנו מפסוק זה שאם נתגרשה מן האירוסין (קודם שנישאת) מטמא אחיה לה, וכן הוא שילקוט תרכ״ז לרבות ארוסה שנתגרשה, ואפשר שכן הוא דעת רבינו ג״כ, אלא שנשמטה בטעות מיבא שנתגרשה: ח) הלא כבר אמר „כי אם״ שפירושו לאלו יטמא, אלא מזר לומר יטמא למלוה ולעיכוב לא רק שמוסר, ואחותו לאו דוקא שהוא הדין לכל קרוביו חייב הוא להטמא, וכ״ש הוא, שהלא אחותו היא היותר רחוקה בין ז׳ קרובים שמנה הכתוב, ס״ל מה זה „לה״ יטמא, אה״נ לענין דרוש זה יותר היל״ל יטמא, אלא שצריכים אנו מיבא „לה״ לדרשה אחרת בפ״ב, שהגם שטימא עצמו לאחד מקרוביו ויש שם מת אחר אסור לו להתעסק עמו, וכן אסור לו לילך בתוך בית הקברות והטמאות משאר קבריס דשם, שדוקא לה (מ״ל), ודע דבמס׳ סוטה ג׳. איתא לה יטמא רשות דברי ר׳ ישמעאל ור׳ עקיבא אומר חובה, וכתבו התוס׳ וגפ״מ לעומק במלה ע״כ. ופירושו שקשה להו לרבותינו בעלי תוס׳ מה נפ״מ בפלוגתתם הלא אם הוא רשות ממילא הוא מייב שהלא גמילת חסדים הוא להתעסק במת ובפרט קרוביו, וזה תירצו שגפ״מ אם יש לו מלוה אחרת כגון ערב פסח ויבטל מקרבן פסח לר׳ עקיבא צריך דוקא להתעסק במתו ולא בשאר מצות (ב״ב): ט) לכאורה נראה ברש״י הוצרך כל זאת מפשוטו וממשמעותו של מקרא, וכמו שמפרש והולך שפי׳ איבא שהיא להחלו פי׳ שהוא מחולל על ידה לאותה אשה לא יטמא הבעל, והוסיף רש״י לומר „בעודה עמו״, שהלא על פי דין אין לבר בעולם איכול להחלו את כהן זכר הנולד בקדושה, לזה אמר שכל זמן שלא גירשה הוא מצוה על ידה, והוא כעין את מהנה היא מחללת שאומרים עליו מרור שזו ילד (ואינה מחללת

אור החיים

אומרים כי לאביו בא למעט בנו ובתו הנפלים אלא למעט אמו, ומלעוט זה קרוב יותר בנשמעו[מ״] מליך לחפש אחר הנפלים של בנו ובתו לומר שעליהם בא, והייתי ממעט אמו מטעם שמתחללת, וכשהיינו באים לדון מבחר שמתחללת ומטמא לה היינו מעמידין מיעוט הא כשנתחללה דוקא, אבל לא נתחללה היתה בתה מקל ומומר מבתו, וכשנבוא לדון בבתו אפילו נתחללה ממשמעות הכתיבה כמו שאמרנו למעלה שאפילו נתחללה תקרא בתו, היינו

אור בהיר

מוזרים ודנים בתו שנתחללה מאמן שנתחללה ומה אמו שנתחללה אינו מטמא לה[מ״] כמו שדרשנו מיתור לאביו בתו שנתחללה לא כל שכן, והגם שמשמעות בתו יגיד אפילו נתחללה, זה מן הסתם, אבל כשיבא הלימוד במיעוט או בקל ומומר נחזור לטעמיה בשלא נתחללה. הטולה מכל הכתוב בשומק הכתוב הוא, שאם לא אמר הכתוב לאביו שממנו נבא לטעות שבא למעט אמו שהיתה בתה מבנו ובתו לא היה צריך לומר לאמו והיתה בתה מבנו ובתו

מוד) פי׳ מישהו זה אביו ולא אמו הוא כמעט כמשמעות המיבה, משא״כ דרוש שבא לגלות על בנו ובתו. מט) הגם שמייב

בְּעַמָּהּ לְאַחֲלוֹתָהּ: ה לָא יִמְרְטוּן
מָרְט בְּרֵישְׁהוֹן וּפָאתָא דִּדְקָנְהוֹן
יִקְרְחוּ קָרְחָה בְּרֵאשָׁם וּפְאַת זְקָנָם לֹא

בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחָלֵל: ה לֹא־כתוב יִקְרְחָה קֹרְ
יִגְלְחוּ

רש״י

וכן פשוטו של מקרא לא יטמא בעל בשארו בעוד שהיא בתוך עמיו שיש לה קורבין שאינה מת מלוה[י], ובאחיה אחר אמרתי, באותו שהיא להחלו להחלל הוא מכהונתן: (ה) לא יקרחו קרחה. על מת[א], והלא אף ישראל החמירו על כך[ב], אלא לפי שנאמר בישראל (דברי י״ד א׳) בין עיניכם[ג], יכול לא יהא חייב על כל הראש ת״ל בראשם, וילמדו ישראל מכהנים בגזירה שוה[ד], נאמר כאן קרחה ונאמר (להלן) (שם) בישראל קרחה, מה כאן כל הראש אף להלן כל הראש במשמע כל מקום שיקרא בראש, ומה להלן על מת אף כאן על מת (מ״כ - מכות כ״ג): ופאת זקנם לא יגלחו. [ה] לפי שנאמר בישראל (ויק״ר כ״ז) ולא תשחית[ו], יכול נקטו במלקט ורהיטני*[ז], לכך

שיטי נוסחאות * ורבהטני יהא חייב.

שמטמא לה ויש שאינו מטמא לה, אבל לדעת היפך נחלק ביניהם צריך חיבת להחלו, גם אפשר שמז״ל בפ״כ על זה סמכו (נח״י): י) זה פי׳ חיבת בעמיו המיותר, מה שאמרתי שלא לטמא לאשתו פסולה, אם היא מתה בתוך עמיו ויש אחרים להתעסק בה, ואם לאו הרי היא מת מלוה וקיבוד עליו לטמא לה, וחלת לא היינו יודעים מחיבת בעמיו שבפסוק ו׳ שיש קברא לומר שגרוע אשתו פסולה משאר מת מלוה, וגם זה לבד לא די שיש קברא להפך שקוף כל קוף אשתו היא, אבל שאר מת מלוה לא (מ״ל): יא) דגמרינן ג״ש קרחה קרחה מישראל דכתיב לא תשימו קרחה בין עיניכם למת, וכמו שאחר נקמן, ורצונו בזה לייחס הכפל של קרחה שנאנרך לג״ש שצריכה להיות מופנה כלומר מיותר (מ״ל): יב) פי׳ בשלמא אם היה הכהן חייב אפילו בלא מת אפיר שצריך קרא זה, אבל אם אינו חייב רק על המת כמו ישראל מ״כ למה נאמר, הלא כהנים בכלל ישראל הם, ואדרבה הם מוזהרים במצות יותר מישראל: יג) וצריך לכתוב שם בין עיניכם משום אפילין כדי שנדע שבין עיניכם שבאפילין לאו דוקא אלא למעלה במקום שער כמו קרחה שהוא דוקא במקום שער הגם דכתיב בין עיניכם, ואחר שהכרח לכתוב שם בין עיניכם בהכרח לכתוב בראשם, שלאו דוקא בין עיניכם חייב אלא על כל הראש: יד) פי׳ משום כהנים לבד היה די לומר לא יקרחו קרחה וכזה יש לנו ג״ש ללמוד שדוקא על מת הם חייבים, ומיבא בראשם עדיין מיותר הוא שמהיכי תימי לא יהיה חייב בכל הראש, הגם שנאמר בישראל בין עיניכם אין ללמוד היתר ולהקל גם בכהנים שריבה בהם המולה מצות יתירות, לזה אמר שצריך בראשם משום ישראל ללמד שגם ישראל חייבים על כל הראש, ואחר כל זה אין עוד קושיית הרמ״ם ז״ל קושיא למה לא דרשינן איפכא מה ישראל רק בין עיניכם כמו כן כהנים רק בין עיניכם, שאם היה רצון הכתוב כן אין צריך הכתוב הזה כאן כל עיקר והיו הכהנים נכללים בכלל ישראל שחייבין על מת דוקא ועל בין עיניכם דוקא (ג״א): טו) קשה לו קושיא דלעיל, הלא כהנים בכלל ישראל הם, ולמה להחמיר לבדם, וכי בכל מצוה הכתוב נותן להם לאו יתירה: טז) השאתה פירושו ממוך לנשר שלא נשאר מן השער בולט לחוץ כלום, שניטל הכל, והנשר נשאר חלק, גילוח נקרא שמוסך את השער לגנים בדבר מה, ואינו עוקר, זה בהכרח לומר ב׳ הכתובים, שאם יאמר רק לא תשחית היינו מחייבים אף אם עקרו מן השורש ולא חתך השער לגנים, ואם יאמר רק לא יגלחו היינו מחייבין גם כשהשאיר שער מבחוץ כל שחתך השער לגנים, והתורה לא רצתה לחייב רק בב׳ דברים ביחד, וזה תער, שהוא קרוב אל המוסך את השער ממוך לנשר ממש, ס״כ יש בו גילוח וגם השחתה, וז״ל רש״י בגמ׳ ומספרים אינם משחיתים שאין מותכים שיער בלא עיקר כתער, גילוח שיש בו השחתה, דרך לגלח בו ומשחית והיינו מערי, אבל רהיטני משחית ואין דרך לגלח בו ומספרים מגלחים ואין משחיתים עכ״ל: יז) מלקט הוא מחיבת בראל מרוך כמו ה׳ אלנעות ורלהבה כמו חלי אלנבע, ומנים אומו אלל השער ואלנבע

לקט בהיר

אביה על פי דין) וגם קיי״ל הנוטל נשים בעבירה פסול עד עידור הייחה, אבל אין זה האמת, שפשוטו הוא כמו שמרגמו אונקלוס ז״ל שהבעל לא יטמא ולא יתעסק באשתו שמתה כי דבר זה להתעסק במת הוא להחל אותו מקדושת כהונתו שבעודו טמא אין עליו דין קדושת כהונה, וכן פירשו רשב״ם, וכן הוא סברת חז״ל בפ״כ, וגבמ׳, (עיין זוהר מ״ב) שהכרחם לא היה מפשט הכתוב אלא מכח הסתירה, שקודם אמר הכתוב שטמא לטמא לאשתו וכאן אמר שלא לטמא, שהכרח שאשתו כשרה מצוה ואיבוד עליו לטמא, והאסורה עליו אסור לו לטמא, וגם דעת רבינו כן הוא, שההכרח הוא מן הסתירה ולא מפשטו של מקרא, וזהו שאמר וכן פשוטו של מקרא, ר״ל אחר שהכרחנו לומר שהמדובר מאשתו הפסולה מכח הסתירה עוכל להעמיד זאת בפשוטו של מקרא (ג״א), או אפשר קלא באופן אחר שמן הסתירה לא נשמע רק שיש

שמטמא לה ויש שאינו מטמא לה, אבל לדעת היפך נחלק ביניהם צריך חיבת להחלו, גם אפשר שמז״ל בפ״כ על זה סמכו (נח״י): י) זה פי׳ חיבת בעמיו המיותר, מה שאמרתי שלא לטמא לאשתו פסולה, אם היא מתה בתוך עמיו ויש אחרים להתעסק בה, ואם לאו הרי היא מת מלוה וקיבוד עליו לטמא לה, וחלת לא היינו יודעים מחיבת בעמיו שבפסוק ו׳ שיש קברא לומר שגרוע אשתו פסולה משאר מת מלוה, וגם זה לבד לא די שיש קברא להפך שקוף כל קוף אשתו היא, אבל שאר מת מלוה לא (מ״ל): יא) דגמרינן ג״ש קרחה קרחה מישראל דכתיב לא תשימו קרחה בין עיניכם למת, וכמו שאחר נקמן, ורצונו בזה לייחס הכפל של קרחה שנאנרך לג״ש שצריכה להיות מופנה כלומר מיותר (מ״ל): יב) פי׳ בשלמא אם היה הכהן חייב אפילו בלא מת אפיר שצריך קרא זה, אבל אם אינו חייב רק על המת כמו ישראל מ״כ למה נאמר, הלא כהנים בכלל ישראל הם, ואדרבה הם מוזהרים במצות יותר מישראל: יג) וצריך לכתוב שם בין עיניכם משום אפילין כדי שנדע שבין עיניכם שבאפילין לאו דוקא אלא למעלה במקום שער כמו קרחה שהוא דוקא במקום שער הגם דכתיב בין עיניכם, ואחר שהכרח לכתוב שם בין עיניכם בהכרח לכתוב בראשם, שלאו דוקא בין עיניכם חייב אלא על כל הראש: יד) פי׳ משום כהנים לבד היה די לומר לא יקרחו קרחה וכזה יש לנו ג״ש ללמוד שדוקא על מת הם חייבים, ומיבא בראשם עדיין מיותר הוא שמהיכי תימי לא יהיה חייב בכל הראש, הגם שנאמר בישראל בין עיניכם אין ללמוד היתר ולהקל גם בכהנים שריבה בהם המולה מצות יתירות, לזה אמר שצריך בראשם משום ישראל ללמד שגם ישראל חייבים על כל הראש, ואחר כל זה אין עוד קושיית הרמ״ם ז״ל קושיא למה לא דרשינן איפכא מה ישראל רק בין עיניכם כמו כן כהנים רק בין עיניכם, שאם היה רצון הכתוב כן אין צריך הכתוב הזה כאן כל עיקר והיו הכהנים נכללים בכלל ישראל שחייבין על מת דוקא ועל בין עיניכם דוקא (ג״א): טו) קשה לו קושיא דלעיל, הלא כהנים בכלל ישראל הם, ולמה להחמיר לבדם, וכי בכל מצוה הכתוב נותן להם לאו יתירה: טז) השאתה פירושו ממוך לנשר שלא נשאר מן השער בולט לחוץ כלום, שניטל הכל, והנשר נשאר חלק, גילוח נקרא שמוסך את השער לגנים בדבר מה, ואינו עוקר, זה בהכרח לומר ב׳ הכתובים, שאם יאמר רק לא תשחית היינו מחייבים אף אם עקרו מן השורש ולא חתך השער לגנים, ואם יאמר רק לא יגלחו היינו מחייבין גם כשהשאיר שער מבחוץ כל שחתך השער לגנים, והתורה לא רצתה לחייב רק בב׳ דברים ביחד, וזה תער, שהוא קרוב אל המוסך את השער ממוך לנשר ממש, ס״כ יש בו גילוח וגם השחתה, וז״ל רש״י בגמ׳ ומספרים אינם משחיתים שאין מותכים שיער בלא עיקר כתער, גילוח שיש בו השחתה, דרך לגלח בו ומשחית והיינו מערי, אבל דהיטני משחית ואין דרך לגלח בו ומספרים מגלחים ואין משחיתים עכ״ל: יז) מלקט הוא מחיבת בראל מרוך כמו ה׳ אלנעות ורלהבה כמו חלי אלנבע, ומנים אומו אלל השער ואלנבע

לב טהור ברא לי אלהים **ספר טהרה** ורוח נכון חדש בקרבי

והוא

ספר עשירי

הלכותיו שמונה, וזהו סידורן.

הלכות טומאת מת. הלכות פרה אדומה. הלכות טומאת צרעת. הלכות משכב ומושב. הלכות שאר אבות הטומאות. הלכות טומאת אוכלין. הלכות כלים. הלכות מקוואות:

הלכות טומאת מת

מצות עשה אחת. והוא דין טומאת מת

וביאור מצוה זאת בפרקים אלו:

פרק ראשון

א המת ומטמא במגע ובמשא ובאהל טומאת שבעה. וטומאת מגע ואהל מפורשין בתורה שנאמר הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים. ונאמר כל הבא אל האהל וכל אשר באהל ימא שבעת ימים: **ב** טומאת משא מפי השמועה. וקל וחומר הדברים אם נבלה שהיא טומאת ערב ואינה מטמאה באהל ומטמאה במשא שנאמר והנושא את נבלתם המת לא כ"ש ומת נבלה שמגעה טומאת ערב משאה טומאת ערב אף המת שמגעו טומאת שבעה משאו טומאת שבעה. אין טומאת משא במת מדברי סופרים אלא דין תורה. ויראה לי ששתק ממנה הכתוב כהדך שאסר בפירוש אפילו בת הבת. ושתק מאיסור אכילת בשר בחלב לפי שאסר בפירוש אפילו בישולו כך שתק מטומאת משא במת לפי שטימא בפירוש אפילו טומאת אהלו כל שכן משאו. **ג** טומאת מגע האמורה בכ"מ בין במת בין בשאר הטמאים הוא שנגע האדם בבשרו בטומאה עצמה. בין בידו בין בהגלו בין בשאר בשרו. ואפילו בלשונו ה"ז נטמא. וכן נראה לי שאם נגע בצפרניו או בשיניו נטמא כיון שהם מחוברים לגוף הרי הם כגוף. אבל אם תחב אדם טומאה בכוש והכניסה לתוך גרונו של אדם טהור ולא נגעה בלשונו. או שנגעה פנים אינה נגיעה. **ד** קרום שעל המכה הרי הוא בעור הבשר לענין מגע טומאות וכשות שעל הקטן אינה בעור הבשר. כיצד מי שנגעה טומאה בקרום מכתו נטמא כאילו נגעה בעורו. נגעה בשערו הדק שעל בשר הקטן לא נטמא. וכן אדם טמא שהיתה בו מכה ונגע הטהור בקרום מכת הטמא נטמא אם היה קטן טמא ונגע הטהור בכשות

כסף משנה

פ"א א המת מטמא במגע. ובמשא ובהאהל. מקורם בס"ת. בתורה כתיב. ובמשא ובהאהל. ובכל מקום. ונשנו בפ"ב. דאהלות דלקמן. בטומאת נתקא. ומקור בתמיד לכן הדברים וכו' נגע על פגר הנדרש. ונם לתמוה דהא תנן מגעים בתרומה. וכן אמרו אם על הסדוק בכתם לכל נקם אחדו בה. ונמד על המת מטמא במגע. הא עד שלא נאמר ים לי דדין אם מטמא באהל לא ימא [במגע] אלא אם אמרת כן מנין הדין ואמר לומר מטמא לחדש שאין עוסקין מן הדין שזה בעיון אב ואם תאמר. ואכן בטומאה מטמא ובלא ובאמור אחרי שבא בחלב. ענשו מן הדין ויגל שמחתי שבא הדבר לידה אסורה אלא מתחת הגת שהיא אמה ממילא מטמא. שהיא אסורה ואין כאן עוסקין מן הדין. וכן אמרו בפרק הנזרקין (דף ע"ו) נבר אסור הבת. וכן עוסקין מן הדין גילוי מילתא בעלמא הוא ופירש"י כמ"ש. ובשר בחלב מיון שאסר. ביאולו הוי בכלל לא אחלק כל חומרה כל שתיעבתי לך הכי הוא בכל אחלל ל"ה דמטמא אלא אכרה אמרה לבשל אלא כדי שלא יבוא לאכול ונמת מטמא דגילוי מילתא.

ב טומאת נתקא. בס"ת. בתורה כתיב. ובמשא ובהאהל. ובכל מקום. ונשנו בפ"ב. דאהלות. ונשנו בפ"ב. דאהלות. ומקור בתמיד לכן הדברים וכו' בטומאת נתקא. ומקור בתמיד לכן הדברים. ונגע על פגר הנדרש. ונם לתמוה דהא תנן מגעים בתרומה. וכן אמרו אם על הסדוק בכתם לכל נקם אחדו בה. ונמד על המת מטמא במגע. הא עד שלא נאמר ים לי דדין אם מטמא באהל לא ימא [במגע] אלא אם אמרת כן מנין הדין ואמר לומר מטמא לחדש שאין עוסקין מן הדין שזה בעיון אב ואם תאמר. ואכן בטומאה מטמא ובלא ובאמור אחרי שבא בחלב. ענשו מן הדין ויגל שמחתי שבא הדבר לידה אסורה אלא מתחת הגת שהיא אמה ממילא מטמא. שהיא אסורה ואין כאן עוסקין מן הדין. וכן אמרו בפרק הנזרקין (דף ע"ו) נבר אסור הבת. וכן עוסקין מן הדין גילוי מילתא בעלמא הוא ופירש"י כמ"ש. ובשר בחלב מיון שאסר. ביאולו הוי בכלל לא אחלק כל חומרה כל שתיעבתי לך הכי הוא בכל אחלל ל"ה דמטמא אלא אכרה אמרה לבשל אלא כדי שלא יבוא לאכול ונמת מטמא דגילוי מילתא.

כסף משנה

מולקת בעלמא הוא שמאחר שמטמא במגע ואהל ממילא. משמע. שמטמא במשא והתוס' בריש ב"ק נמנאו בכל דאין מוכיחין מן הדין: אין מומאה מטא בתמ. מד"ס. וכו'. בא ללמדנו שלא ילמד דטומאה מטא מדלבכן והא דמיומא לה מק"ו. לסמכתא בעלמא הוא:

ג ס"ש ומפיקו (דף כ"ה). פ"ק דקידושין בלשונו. ומ"ש וכן ירקה לי אחת נגע בלבניו הו בשיניו נטמא. למד כן מדמנן בפרק שניה דאהלות שאם נגע בלבניו ובשיניו של מת נטמא ומשמע לרבינו דס"ה לפהות שנגע בטומאה בלבניו. ובשיניו. דכיון דבמת מטיבי כגופו ה"ה דבמי מטיבי. כגופו דמאי שלא. וס"ש אבל אם מחב אדם טומאה בכוש וכו'. פרק יוצא דופן (דף מ"ב ע"ב) ואמר רבא. דהני דבמגע לא. מטמא. במשא. מיקא מטמא. וז"ש לא נטמא הבולע משום מגע. אלא מטמא. ובחבו הבינו לקמן בסמוך:

ד קרום שעל המכה וכו'. וכשות שעל הקטן וכו'. מפנה פ"ב דמקואות (משנה ד'): וכתב. הראב"ד. פ"א אמת שכך פירש בערוך וכו'. ולי נראה שמה שכתב הערוך שהוא טיעור הדק. שעל בשר הקטן אינו טיעור מתם אלא כמין טיעור הגדל על בשר הקטן ונקרא בערבי זנאב ובלשון לעז ווליי"ו והוא נשר מאליו ולכך אמרו שאינו חשוב. כגוף משא"כ בטיעור

השגת הראב"ד

אמר שנגעה טומאה בקרום וכו'. עד שנעה בטיעור הדק. א"א אמת שכך פי' בערוך בשום של קטן טיעור הדק שעל בשר הקטן. ודומה לבשום של קשות שנמשכת מוקלין וקשה לי מה שאמרו אלו שהוין נמת בטולים. ובטיעור. ובלשון ובשמת חבורו. בכל שמת. ועוד אמרו בתוספתא דמקואות בשום של גדול שאינו מקנה מלין אינו מולן. ואם טיעור הוא טיעור. בל. בלים אם אינו קשור הולן כין מקפיד כין אינו מקפיד. ועוד טיעור דק של. קטן. בלוס הוא מקפיד ואינו בלים אם אם לא מטמא ולא מחטמא. ול"ל שלאחר בשום של קשות הוא אחתו. ערה. בשמות. שהוא כעין דומה בעמלה על הקיבוליון ואינו אוכל ואינו מקפיד עטור. ונמנין אחים ג"כ שהוא כעין. אחרון דק. אלו. גרב דק. ואם ממראה הבשות קטן מבחמת מקפיד ובגדול אם מקפיד הולן עכ"ל:

משנה למלך

פ"א ב טומאת מת מפי כשמועה וכו'. מ"ש מהן ולאסר דמכם למדנו שאין עושין מן הדין כו'. דבכי מקן קלת בחומרים דבמתילה פקבר דאין מוכיחין מן הדין ולא"כ סיתה נס על נס אחור לפקות בעלמא. ונראה מדעתו לפקות לרבינו. דלמר טומאת מגע מבנה הקבר דאין מוכיחין מן הדין כו'. וא"ש לאסר לומר דמכם למדנו כל זה מינם קושיתו דאין מוכיחין מן הדין. ושוב קאמר דבכל

שעא (א) בנקב שיש בו טפח. פירוש במקום אחד אבל אם אינו במקום אחד אלא ע"י לירוף יש טפח כגון מה שקורין ניגלמו"ר שעשוי ע"י סירוג ויש שם נקבים קטנים הרבה אין זה מביא הטומאה והוא מעשה פרק י"ג דאהלות סיירוגות מלטרפות לגלות מקדח דברי בית שמאי וב"ה אומרים עד שיהא כמלא מקדח במקום אחד ומבואר שם כיון לכבית הטומאה ובין לטוליה ופשוט הוא דדין שיעור מקדח בחלון שעשוי לאורה שוה לשיעור טפח בחלון שעשוי להשמיע כמבואר בפ' הע"ל וכ"פ רמב"ם להדיא פרק י"ד דטומאת מת דדוקא בעינן טפח במקום ח' ואם אלו הרי היא כטהורה. וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשנה בפרק ח' דאהלות גבי סריגת חלון ועיין מה שכתבתי שם לקמן סעיף ד' על דברי הלריש"ה: (ב) וכל דבר המקבל טומאה. זה קאי גם לריש"ה דשוה בל הנקב דמוטיל אפילו אין מבטלו שם מ"מ בעינן אלא והא דבר המקבל טומאה אלא צריך לכתבו בעצ"ו בתכן דבר שאינו כלי ממ"ש בית יוסף בשם לבון הרי"ף: (ג) אא"כ יכול לעמוד בלא המיכה. בפרק לא יחפור סוף דף י"ט כתבו הרוש' עשה לה דבל צריך המיכה מקרי שהיכה עדיין לה אחד בחלון ועוד עשה אחר שהיכה בלא המיכה אלא בעצמו מקרי בלא המיכה. אמ"ש שהדבר עצמו שאותה הוא אינו מקבל טומאה מכל מקום כיון שהדבר שאומכו מקבל טומאה הוה כאלו הוא עצמו מקבל טומאה ולכ"ש בפ"ו דאהלות במשנה דקרבי' ופשוט הוא לדברי הכל כל שמוטיב בתוכו חלון עליה ותבנים כל כך הרבה עד שבטלי החלון מחזיקים אותם זה ודאי חלון זה בכלל המיכה ואמרתי שעשה הדבר בית המקבל בפני הטומאה אלא אם לא אם אינו מבטל לו ליכנס לבית אחר ב שהסתימה חוצצת [ג] אפילו לא בטלו להיות שם עולמית [ד] ג והני מילי שסתם כל הנקב אבל אם לא סתם כל הנקב אלא מעטו מטפח אם נתנו להיות שם עולמית ממעט ותוצץ בפני הטומאה שלא תעבור ואם לאו אינו ממעט:

הגה (ב) ג [ה] וכל דבר (ד) המקבל טומאה אינו מוגן (ה) בפני הטומאה (הגהת מלאכי פ' בני העיר ובכל' טומאה לבריש"ה ובמ"ש ובמ"ש ומרדכי. יש פ' ד' לא יחמור) [ו] ולא מיקרי סתימה בחלון (ג) (ו) מה"ר יכול לעמוד בלא (ז) המיכה (ה ב"ח שם):

חשוב כמת ומטמא אבל ג גוסס ומי י שנשחטו בו ב' סימנים או פצוע פצעים הרבה אינם ממאין עד שתצא נפשם ג [א] ה ומ"מ אסור ליכנס לבית שיש בו גוסס (ויש מחיצין) (כ"ן סוף מ"ק ומרדכי פרק אלו מגלחין בשם בס"ג) ד (א) (ומוב (כ) להמיר):

שעא דין אהל היאך מביא הטומאה.

זבו ו' סעיפים:

דא א [א] א אסור לכהן (ו) (א) ליכנס תחת אהל שהמת תחתיו אפי' הוא גדול הרבה [ב] ואפילו לבית אחר או לעליה אחרת הפתוחים לאותו בית (א) (ב) בנקב שיש בו (ב) טפח על טפח ובית לאותו בית עד עולם ב ואם סתם הנקב מותר לו ליכנס לבית אחר ב שהסתימה חוצצת [ג] אפילו (ג) לא בטלו להיות שם עולמית [ד] ג והני מילי שסתם כל הנקב אבל אם לא סתם כל הנקב אלא מעטו מטפח אם נתנו להיות שם עולמית ממעט וחוצץ בפני הטומאה שלא תעבור ואם לאו אינו ממעט:

הגה (ב) ג [ה] וכל דבר (ד) המקבל טומאה אינו מוגן (ה) בפני הטומאה (הגהת מלאכי פ' בני העיר ובכל' טומאה לבריש"ה ובמ"ש ומרדכי. יש פ' ד' לא יחמור) [ו] ולא מיקרי סתימה בחלון (ג) (ו) מה"ר יכול לעמוד בלא (ז) המיכה (ה ב"ח שם):

מלאכין לא: ג ומ"מ אסור ליכנס בו: פי' אע"פ שטומאה אין כאן מיהו אין כאן: ד ושוב להחמיר. וכ"כ המחבר. וכ"כ כתב דמדינא צריך ליזהר ואין כאן מקום לפסוק לקולא ע"ש מיהו נראה דא"ל לקיולא בשיש מת בדלקמן סי' שע"ב וכן אם הגיהו לו והא שרוש מותר לרמתין עד שיבלם עצמו ואח"כ יצא וקבוב הדבר לומר שא"ל לאתה כלל מבית שיש בו גוסס דהכי מסמע ליאצא לאסור ליכנס לבית כו' מסמע דוקא ליכנס אסור אבל שכון להחמיר ולאתה כי מדברי המרדכי ומאר פוסקים מסמע דאין היוקר:

דשעא א אסור לכהן ליכנס בו'. כתב הרוקח סימן שס"ו אמת בכן שמעובת מותרת ליכנס בתחת המת דס"ם הוא שמת נפל הוא לו שמת נקבה הוא ב שהסתימה חוצצת כו'. ומשמע פ"ם דאהלו' אית' דסריגות שבחלונות מוליגין פירוש שאם היה חלון בין ב' בתים וטומאה בבית א' והיו עליה דקים לו עסי ברזל בחלונות בסירוג נקלוע אע"פ שיש ביניהם מיר כיון שאין שם פותח טפח אף באחד מהבקבים הרי זה מוגן ולא יטמרפו נקבי הסריגות לפותח טפח וכ"ש הרמב"ם כוף פרק י"ב מטל' טומאת המת וכ"כ הסמ"ג סוף עשין רל"ח וכן כתב הכ"מ: ג וכל דבר המקבל טומאה כו'. עי' ברמב"ם פרק י"ג דטומאת מת אם אינו מקבל טומאה הוה כאלו הוא עצמו מקבל טומאה לו לא: מקבלים טומאה לא מהו הן הדברים המקבלים טומאה לא מהו:

סכיה

ביאור הגר"א

שע [א] וס"ם כו' ויש בחיורין. עתוס' דנזיר ס"ג א' ד"ה ומהכא כו':

שעא [א] אסור לכהן כו'. פרק ד' דמגילה (כ"ז ב') ושם: [ב] ואפילו לבית כו'. כמה משניות באהלות ושם: [ג] אפילו לא כו'. פ"ד דמגילה (שם): [ד] וה"ם כו'. עתוס' דב"ב כ' א' ד"ה היא כו': [ה] וכ"ר כו'. נסרא שם ובמגלה שם: [ו] ולא מקרי כו'. עבה"ג ותתוס' דב"ב י"ם ב' ד"ה דאין כו':

באר היטב

הש"ך: (ב) להחמיר. וכ"כ המחבר. וכ"כ דמדינא צריך ליזהר ואין כאן מקום לפסוק לקולא ע"ש מיהו נראה דאין צריך להקילו ולהגיד לו בשיש גוסס כמה שכתב דקרוח דומה לעשות כשיש מת כמו שכתב בסימן שע"ב וכן אם הגיהו לו והא שרוש מותר להמתין עד שיבלם עצמו ואח"כ יצא הש"ך:

שעא (ו) ליכנס. כתב הרוקח אמת כהן המעובת מותרת ליכנס בתוכו דסיינו אם הוא במקום ח' אבל אם אינו במקום ח' אלא ע"י לירוף יש טפח כגון מה שקורין ניגלמו"ר שעשוי ע"י סירוג אין מביא את הטומאה והוא מעשה פי"ג דאהלות הסירוגות ב"ש אומרים עד שיהא כמלא מקדח במקום ח' ומבואר שם דבין לבית אם הטומאה בין לטוליה עכ"ל: (ג) סמיכה. כ' הש"ך דהסתומפות מקבו הטעם דכל שצריך סמיכה מקרי סתימת שרלי ופשוט הוא לכ"ע כל שמוטיב בתוכו חלון עליה ותבנים כ"כ הרבה עד שבטלו החלון מחזיקים אותם זה ודאי מהני ומותר. דאין זה בכלל סמיכה כלל. ומעשה שהיה בטומאה שהיתה בבית סמוך לבית המלאכה ובנכתם דרך חלון בהכ"נ של כהנים ואוה אורה אורה ח' לאהלים חלון אחד ברוכת קטן שחלוי שם בקרבו ברזל הסיר שהוא לעניעות הכהנים וכו' ואמרתי שעשה הטומרה דבהדיא אמרינן במתני' דכדין שחיטו עשוי כאהלים חיטו חלון ועוד דתחתיו דעבעות של ברזל הסי' עומדים וכלים חיטם מוקצין ע"ש שמאריך בהמה דברי המולה לאהור דברי המולה כה"ל (ונלקח הקמח כתב שמעשה כזה חיטא בעכ"ל בגבולה בשבת קודם והוכרו נחוני ההולכה לבמות החלון עליה עשה על עשה כאמר מדע משום דהוי ראוי לשכיבה ולית בה משום מוקצה ומשום בנין ומוסקה בנין מותר ובנכתם של עץ ב"כ הוא לבמות הן מפני כבוד הבגוד שלא יתלכלו במקום שהטומאה בנכתם דרך החלון ואין לחוש לטיתם בלא בנכתם בהיים בלתבנה ע"כ) וכתב עוד דלא מעיל דלא מ' חלון כל שאינו יכול לעמוד בלא ציריס של ברזל אי אפר דבר של ברזל אע"פ שהם לעולם קבוע שלא יקבלו טומאה מ"מ חיטם מוגלים (ובכה"ב הביא עליו בכל זה ופסק דשפיר מוגן ע"ש בתורה) עוד כתב שם"ז ונראה דאם יש סתימה בחלון של נפתוח בשבת כו' שי' בשבר אחלן ס"ב מבלבות ויש בלבה ו' מם שהבאה עליו: (ו) אא"כ יכול לעמוד. עה"ר ומי' בתוכו' אלא"ז פנים מחיצות מ"ב מ' כ"ג שבאיב עליו גם של הדרישה נוסקין לעיסה מ"מ אין הלכין כ"ב אחר הרוב עיין שם ודבריו מוס' אלו בבית הכ"ב בעצמו בסימן ל"ט ע"ש אלא דהתוספות לא אמרו כ"ל דבוקא דדוחה טודם ודאי אלא ל"ל לאסורו אם לא היה אליהו יודע שאז אשיבו מיעוט

שע (ב) ומשוב להחמיר. עכה"ס בשם ר"ת ור' בתבו' בית יעקב כי' ק"ל שבתב דלעשה הכ"מ דמדינא צריך ליזהר ואם בעשה משום עומאה יש לאסור לכהן שבתא דומאה לעמא לבוסם ליכנס בהיבו לעשות בו רפואה ע"ש עמנו ור' ב"ל דמיהו דבריו ומבלוחו דלכ"ע מוחר בהיפא כהן ליכנס בהיבו אל גוסס לעשות בו איזה רפואה אף אם יש רופא אחר שאינו כהן ע"ש [שוב ראיתי בשאלת חתם סופר ובלאמי' כתי' אלא כתב ב"כ דבשאר יותר מבעיא בהוהתא דאשאלו לבפוקים דכהן אסור ליכנס לבית הגוסס מעיקר הדין מ"מ משום בסק ס"ב אבי ויכנס ויעשה בהפלתו אם אינו רופא שלרוף לרופא ובגדולה מזו דאפילו אחר שהמלעבעו מת אם אינו שהבריבו בו שום בנדוד ובכיוון יומר בהבן ויבוכון משום ס"ם דפ"ב אמנם בעינן אם יש רופא אחר שאינו כהן מבקבק שם משום בלבת מלן דס"ל בל הסורה מומרה אלא ס"ב ובן דמוים בה' עי' בתש"ם ס' ה"ב סי' ר"ב. ולא יודעת מנוגע לא הזכיר מאא דסימן רכ"ח ס"ד דאמרתה שם דזה לא אלא כלל אם בהיבה ואם דמוים משום דלא אמר כו' וע"ש עוד בגיזון עיר ל' שהבאתה בהן ומעשה בהמדינה שלאן בהמתים הבבנים שר אחר שבבקו הרופא ומעיד עליו שמתיאש אם מוחר לבבן הזה לבעמ' הבבנים. ועלה ע"ד בר אחר (שמן אלאי) לבסוד לו אחיו ליגע והוא ז"ל אמר פולה והאיר בגיטול של דבר שאלוה וחלוה לבהר בהם ואין שום בהיבה כלל ובכוף בהב אמר"ב בתבונן דבריהם הזה לא ביקש ולא שאל והוא מהמון הבריבים ובאמלה הוא מבהיבו יכלו ה' לו מוחר לבה לבבות לו לו אסור משום לפני עור ומשום מכשול ידי עוברי עבירה ואם כך הוא כ"ל אם אמר לבם לבשתול לאלבון מכל וכל מה עוב. ואם ת"ל מ"ב כי המתים מוגלים בבזיון בלי בהבה ובל"ל מת מלוה שאין לו בוכים שבבן מעמה לו ומי שאין זה בתר והמלאות לבבבן מ"מ בין שאות אינו שומע לקול מוכים ואין בידינו לאלבו מ"ב לדיבן כ"ל מת מלוה ומוחר ומה בתר בחוב ע"ש בתוכן]:

דשעא (א) ליכנס. עכה"ס בשם הרוקח ובו' בתש"ם בס"ב בתש"ם ס' ס"ב בתש"ם ס' ס"ב בתש"ם ס'

לאזל נגד הסמ"ג ולא שייך הכא על המזיק להרמיק עלמו כיון דתמוס הוא דהוחיל והוג כהוג עכ"ל. ומו"מ ז"ל כתב דאם הוא כפל דלא ליכא מקום כבוד כופין אותו להוציאו מביתו בשביל הכבוד דעל המזיק להרמיק עלמו ע"כ. *) ואני המכתבי על דברי הרשב"א הנ"ל דהא אין שייך כלל כאן לכוף אותו להוציאו מעשה עד המזיק להרמיק עלמו כדאיתא בח"מ סימן קי"ב בס"ע סעיף ל"ב בהיה לו אילן הסמוך לבור חבירו אין בעל הבור יכול לומר הרי מרשי הלילן מפסידים לבורי שזה נזק הבא מאליו לאחר זמן ובשעה שנטעו אינו מזיקו כו' ק"ו כאן שאין עושה לעולם. שום מעשה להזיקו אלא מן הבמים הוא היאך יכוף אותו ואולאה דעל זה ממי מחזון בחשובה בחה שבתב דאותם הוא לומר דעשה ממילא ומה שבייס אחר זה דהוחיל והוג כהוג ולא אמר לו אבל כיון דאמר לו שיזוק זה לא מבר כלל כן נראה לע"ד: (יב) אסור לבהן כו'. דמ"ה לו אלא יסיו הטומאה. רש"ל הביא בשם הגהת מיי' וא"ז שפסקו הרבינו המולם להתיר אפי' בספינה קטנה רק שלא יהא חוץ ד' אמותיו ויש להחמיר כיון שגם כ"י הביא זה להחמיר:

שעב (א) יכול לעבור דרך שם. אבל לא על הקברות אפילו לדבר מלוה שלא יבא לידי הרהור הרבה על כן עומאה בוקעת ועולה עד לרקיע ואפילו נגד לד הריקע שבו מה שאין כן אי הוה שהוס ואין בתוכו אלא עפר אמות מהבית ע"כ וכ"כ הרוקח סימן שמ"ו מה בבית שהוס אסור לכהן ליקרב בתוך ד' אמות: ב אם היא קטנה שמתנדנדת בשדורכים בה אסור ליכנס בה. אפי' מון ד"א של מת כיון שא"א שלא יטיו העומאה אבל אם היא גדולה. אמינה מתנדנדת בשדורכים בה מותר מון לרבוע אמות של מת: **שעב** א לבית הפרס. הוא שדה שנחרש בו קבר: **ב** והוא באוהל כו'. ודוקא *) אם הוא באוהל אמת כו' אלא אבל אם בבתים אמת אבל אם בבתים הסמוכים לבית הפרס אמת בתוכו אמ"פ שבן ג"כ ממאים כדלעיל סימן שמ"ו ס"ל. מ"מ י"ל דאינו אלא עומאה דרבנן. כדאיתא בעור סי' זה ופוסקים עב"י. דבר תורה אוהל אינם בו. אלא פותח טפח עיהור ע"ש ודוק ובשבבית אבמת בתוכו אתוס מכל לד ממי ליכא בבתים הסמוכים עומאה אלא מדרבנן משום דסוף העומאה בבתים הסמוכים בכל עניו ובבים עלמו אמלה: ג צריכין להקיצו ולהגיד לו. דאפילו אלא שהייה קבר הכהן ואינ"ג דלא ידע מ"מ איסורא עביד דאינו בשוגג ואם על גב דאינו עושה מעשה איסורא איכא ולחריבי דידעי מלוה לבפריבו על"ל הבוכת מהרי"ל סי' ס"ט ס"ל אינ"ג דאינו מעשה ולא אלין בו מעשה אין לוקין עליו איסור דאוריי' מיהא איכא ואפי' זה מעמי בדאיסורא דרבנן מ"ל להקיצו ומ"ל למ"ש בסמוך דהיכא דאינו בתוכו אל עומת

שעב (א) יכול לעבור דרך שם. אבל לא על הקברות אפילו לדבר מלוה משום דהמידעא כולם סתומים ויש בהקברים אלל הרבה על כן עומאה בוקעת ועולה עד לרקיע ואפילו נגד לד הריקע שבו מה שאין כן אי הוה סתום ואין בתוכו אלא עפר אמות אינו מעמת אלא בשביל הכבוד העומאה בוקעת ועולה עד לרקיע שבו מה שאין כן אי הוה סתום ואין בו אלא עפר אמות אינו מעמת אלא בשביל הכבוד דוקא בתוכו אמות אבל אם הוא בבית סתום אסור לכהן ליקרב בתוך ד' אמות: ב אם היא קטנה שמתנדנדת בשדורכים בה אסור ליכנס בה. אפי' מון ד"א של מת כיון שא"א שלא יטיו העומאה אבל אם היא גדולה. אמינה מתנדנדת בשדורכים בה מותר מון לרבוע אמות של מת: **שעב** א לבית הפרס. הוא שדה שנחרש בו קבר: **ב** והוא באוהל כו'. ודוקא *) אם הוא באוהל אמת כו' אלא אבל אם בבתים הסמוכים לבית הפרס אמת בתוכו אמ"פ שבן ג"כ ממאים כדלעיל סימן שמ"ו ס"ל. מ"מ י"ל דאינו אלא עומאה דרבנן. כדאיתא בעור סי' זה ופוסקים עב"י. דבר תורה אוהל אינם בו. אלא פותח טפח עיהור ע"ש ודוק ובשבבית אבמת בתוכו אתוס מכל לד ממי ליכא בבתים הסמוכים עומאה אלא מדרבנן משום דסוף העומאה בבתים הסמוכים בכל עניו ובבים עלמו אמלה: ג צריכין להקיצו ולהגיד לו. דאפילו אלא שהייה קבר הכהן ואינ"ג דלא ידע מ"מ איסורא עביד דאינו בשוגג ואם על גב דאינו עושה מעשה איסורא איכא ולחריבי דידעי מלוה לבפריבו על"ל הבוכת מהרי"ל סי' ס"ט ס"ל אינ"ג דאינו מעשה ולא אלין בו מעשה אין לוקין עליו איסור דאוריי' מיהא איכא ואפי' זה מעמי בדאיסורא דרבנן מ"ל להקיצו ומ"ל למ"ש בסמוך דהיכא דאינו בתוכו הלא עפר אמות אינו מעמת אלא בשביל הכבוד

ביאור הגר"א

שב ב' אלא נראה כו' וכתב הרשב"ן (כתה"מ) וכן יש נוסחאות דגרסי בגמרא הכי בהריא ע"כ רב האי גאון ולפ"ז אידחי ליה מש"ש בהחלה במומאה דרבנן דבל לאו מומאה לאו שאינו שוה בכל הוא אבל נראין דברי רש"י. שם ד"ה שב. כו' דמעיקרא כו' וכמ"ש בפ"ק דיבמות (ג' כ' ל') איסור דאורייתא עשה דוחה ל"ת כו' ולא גמר מאשת אח עצמה שרוחה ויבום אותה ש"ש (ע"ב): [ב] כהן שהוא כו'. עש"ך:

פתחי תשובה

בחמו' ס"ל כן מביב מופ"י קמ"ב בבתב דמה אלא בתב הרמב"ם ז"ל שהבבר מופס ד"ל לעומתה אלא בתב המת מופס כו' אלי הענה הוא דוקא מופס המת ממקום אבות בו ד"ל לא ממקום הקבר ע"ש: (מגן) ליכנס בה. עבה"מ ומי' בתבו' דבר"ל הבתבות פי' ק"ש:

שעב (א) לעבור דרך. עי' בבפר מבלה בבבים בבבר בבבר בבבר

מרבנה בי"ד קי' שע"ב ד"ה אמר יחזקאל כו' לא ירד לעומק. הדרן להכיל אם יאריב יום שמת עליו מת יחזקאל בשכונתו באופן שבטמא באותו יום הוב יש לקמוך אדם"י ור"ת ורא"ת ורא"ש ומלוקף לזה מידך דרא"מ דעכו"ם אין בו איסור מגע ויכול לקמוך במקום ס קבנה ולכאורה לפי מה שכ' ס"ך קי' שע"ב דטומאה על ידי המשכת אוהלי' רק מדרבנן נמלא אף על פי שמת בשכונה עדיין לא נטמא מדאורייי' ואסור לו ליגע בגוי מ"מ הא כבר כ' מג"א קי' שי"א וקי' שס"ב דטעות הוא בס"ך וטומאת שכונה דאורייי' היא והאריכתי בזה בתשו' אחרת [עיין בקי' שאמ"ר] ויומא קא גרים לקלר באמרים יעיין מעלתו היעב בכל המקומות ואמתם בברכה:

פ"ב יום א' ו' תשרי תקל"ג לפ"ק. משה"ק סופר מפפ"דמ:

תשובה שמ

ראיתי לבאר פר בעוהי"ר קצת ממה שחבני הית ברירני אהלות

(א) דיני המשכת טומאה ממקום למקום ע"י חור טפח (ב) דיני קבר סתום (ג) דיני לבור.

[ולעמתיק פה מ"ס על גליון משניות שלא פ"ג דאהלות מ"ז ביב שהוא קמוך וכו' ר"ל ולמומיו שבמוך הבית מגופות ועיין לקמן קפי"ל תוי"ט ד"ה טומאה בשם מהר"ם ה"כ במגופות ומשום קוף טומאה ללאת אבל בפתומות עשיעא שטומאה מתפשטת בכל מקומות ועיין לקמן ס"ד משנה ב' תוי"ט ד"ה ד"י מטהר וכו' מוכח דמיירי במגופה ועיין כ"מ פי"מ ה"ד נגי הי' מגדל בתוך הבית כ"כ להדי' וכ"כ תוס' פזיר כ"ג ע"ב קוף ד"ה חבב וכו' ועיין לקמן ברע"ב בפ"ד ד"ה טומאה בבית ויותר מבואר בפ"ה ד"ה בש"ל וכו' ותיבו עיין לקמן ברע"ב משנה ט' יו"ד פרק ט' ועיין עוד קפי"ב תוי"ט ע"ש וי"ל שאינו מכוסה בכפיסה וא"ת אין פותח טפח אבל לע"ג ברע"ב מט"ו משנה ה'])

(א) טומאת המשכת ממקום למקום ע"י חור טפח לא עלה על דעת שום קדמון בעולם שיהיה רק דרבנן כי הלכה למשה מסיני הוא שיהיה חוץ טפח לענין טומאה כמו ג' עלו"ג בכל התורה דלא נימא בית לבוד וכ"כ הביעב"ל בשורה ריש ע"ל דהל"מ. היא וכ"כ בכתו' דפ"ב וכ"כ בתשו' מהרי"ט קי' ל"ז ע"ש וכ"כ שבות יעקב ח"א קי' ע"ה מה לי אהל זה או אהל אחר וכ"כ בתשו' שער אפרים ס"קי ל"ג שאמה על עמיתו הש"כ שכ' קי' שע"ב נגד זה והמג"א קי' שמ"ג כ' רז"ל כ' הש"ך בי"ד קי' שע"ב בשהטומאה בבית הסמוך ומוכ עפה ביניהן הוה טומאה דרבנן וכדמשמע בעור וב"ר קי' זה עכ"ל הש"ך וכ' עליו מגי"ל וכמדומה שלא עיין יפה בהעור מיירי כשהולך ע"ג ארון ע"מ השדה דכשיש שם פ"ע לא הוה כקבר סתום אבל אהל עפה הוה דאורייי' כמ"ש בי"ד בהדי' קי' שס"ב בשם רמב"ם פי"ב וכן משמע בתה"ל לרמב"ן דף ל"ד ע"ב וכ"מ בגמרות בתוס' קוף דף ק"ג ובגדה דפ"ז ובסוכה דף י"ח וכ"מ המשניות באהלות עכ"ל מג"א ועיין בתב"ס דפי"ד מטומאת מת ופ"ג מהל' אבל ע"ש וכ"ל עוד דאי' בהורה מלשון הבאב"ר פ"ה מגזירות בהשגתו אמ"ש רמב"ם שם הל' ט"ו כתב הבאב"ר א"א עיינתי בשמועה זו וכו' וקיים בקוף והכתיבים בז"הז טמאי מת הם וכו' ע"ש וכ"כ קמ"ק והגהת קמ"ק קי' מ"ח ע"ש ולכאורה דבריהם ק' להולמם מאין נטמאו כהנים בז"הז בטומאת מת ומה לכהן בבית הקברות אם לא שמת לו א' מז' מתי מלוה שמטמא להם וא' מתאה כהנים לא יטמא שנטמא באהל שהמת בו עמו בחדר א' ואיך הקליטו שכהנים שמיכו שמאי מת דאורייי' לפרוכם ממלקות כשמטמא לעת אחר אע"כ ס"ל טומאה על ידי זיזים וגזזטרות ועי' המשכה דרך מלוכות ומוכים הוה דאורייי' ובזה א' מתלף כהנים לא יטמא שיהיה עהקר ומכ"ש אי ס"ל דעכו"ם מטמאים באהל לא יטמא כהן שלא נטמא אלא דאין מלקות לדעתו וכ"כ בגול מרבנה קי' שע"ב ד"ה אמר יחזקאל ע"ש מ"מ מוכח מדבריהם דהמשכת טומאה דאורייי' הוא ע"י חור שפה ודבני קמ"ק הכ"ל מתוהים בעלמותם ואולי יש שם ס"ק ול"ע ואין עניכו לכאן:

עוד יש להביא דאי' מס"ק בזיר מ"ג ע"א דעכם לאלוה שהכהן מייב על ביאה לאהל ועל טומאה בבת א' שנכנס ע"י שירה חיבה ומגדל ובא מבדו ופרן וכו' ע"ש ולא אמר שהיה מחילת מחלת ביכו למת וקילק הוא המחילה ובאן שהיה כאחד אע"כ מיד ע"י פתיחת עפה נטמא מ"מת קודם שקילק רוב המחילה באופן שהיה הפרון מרובה כי א"א שלא מקדם לגע א' פתיחת עפה קודם שנפרץ רוב המחילה אפי' הפילה בבת א' וא"כ כבר נטמא מן התורה עכ"ל אימתו לאהל המת כי ביאה לבית בודאי לא הוה עד שיבוא לאהל ממש שהמת בתוכו ובזה א"ש כמי דקאמר ובא מבדו ולא אמר שהוא עלמו פתח עליו את שירה חיבה ומגדול אע"כ כל"ל שהוא עלמו א"א שיפתח כלו כאחת אבל מבדו מבחוץ בשתי ידיו אפשר שיקמור הגג בבת א':

וראיתי בס' מאר משה שכ' קי' שי"א שלדעתו גם הש"ך לא נתכוון אלא לענין קוף טומאה ללאת דלדעתו הוה רק דרבנן

וכן מלאתי עתה בס' הנדפס מחדש הנקרא חכמת אדם אך לא כתבו איך אפשר להעמיק זה בלשון הש"ך:

ואני עני כתבתי על גליון ס"ך שלי זה שנים רבות שלע"ד ע"ש הוא בש"ך כאשר אבאר אי"ה הנה ז"ל הש"ך גראה דוקא נקט אהל המת אבל אם בבתים הקטוכים לבית שהמת בתוכו אעפ"י שהם ג"כ טמאים כדלעיל קי' שע"א ס"ד מ"מ י"ל דאינו אלא מדרבנן כדאי' בעור קי' זה ופוקקים עכ"י דדבר מורה אהל שיש בו חלל פ"ע טהור ע"ש ודו"ק וכשהבית שהמת תוכו בתוכו קטום מכל מי ליכא בבתים הקטוכים אלא טומאה דרבנן משום דקוף הטומאה ללאת וא"כ בבתים הקטוכים בכל ענין יבשו עלמו מחלה עכ"ל הש"ך ולשון זה לע"ג אחר שכבר כתב שהמשכת טומאה מבית לבית הוא דרבנן אפי' כשמתות הבית שהמת בתוכו ומושך טומאה ממקום למקום מחת הזיזים ונכנס לחלונות הכל עהור א"כ מכ"ש כשהפתח קטום וליכא אלא משום קוף טומאה ללאת א"כ אפי' הא' שכ' וכשהבית שהמת בתוכו קטום כמי וכו' אפי' כמי הלא כ"שכ הוא אע"כ כמי כ"א ט"ס הוא ואפי' ד ד ו ק שכ' ע"ש הוא ול"ל ד ד ו ק ל והכי ל"ל ד ד ו ק א כשהבית שהמת תוכו בתוכו קטום מכל לד אפי' אז היא מדרבנן אבל המשכת טומאה ע"י זיזי וחודין דאורייי' היא:

שוב עייתי ואין לורך להגי' שהרי מיד בתחלת דבריו כ' בבתים הקטוכים לבית שהמת בתוכו אע"פ שהם ג"כ טמאים כדלעיל קי' שע"א ס"ד ולא מייתי מקעי' א' אלא מקעי' ד' והייבו קוף טומאה ללאת דמיירי המת וכ"כ חמר משה ולכה להבית דאי' דזה הוא טומאה דרבנן שהרי מבואר בעור ופוקקים וב"י בקי' זה נגי אחרות שיש בהם פ"ע דכל אהל שאינו קבר והוא קטום בלי חור ושם בו אלל עפה חולן מפני הטומאה בין למעלה בין מן הלדדים ואם כן בית שהמת בתוכו וקטום והרי יש בו אלל כמה עפחים וקטום אין בבגיעת הכהנים בלדדים שום טומאה דאורייי' כמ"ש אפי' כמו שכ' הפוקקים הכ"ל על כל אהל עפה חוץ מקבר היה בית שהמת בו וקטום א"כ אין כאן אלא משום שקוף הטומאה ללאת דרבנן ולדקו דבריו בפשיטות:

ודע כל מקום שנאמר ונישנה במשנה וס"ק דאלה של טומאה ללאת ואין דרבה ליכנס היינו דוקא לענין קוף טומאה ללאת שכל שיש ב' פתחים שוים שניהם דע"ד שראוי' להוליא את שלם אם שניהם שע"ג להוליא בזיז אין המת אחז מטמאין דרך ילאתו ולא דרך כניסה שדרכה של טומאה ללאת ולא לכנס וגם כל זה כשהני הפתחים ראוי' להוללאת המת אבל אם דרך ילאה אין בפתח שיעור ילאה כגון שאין בו שע"ג ובדרך כניסה יש בו שיעור אחי מטמא דרך כניסה כמ"ש רמב"ם בפי' משניות ב"ב דמיירי חוק' ב"ב ק' ע"ב ד"ה ורומן וכו' ע"ש ועיין פלוגתת רבנן ור"א בכלב שונא על אקקופה דמיירי ס"ש מולין קכ"ו ע"א מ"מ כל זה לענין קוף טומאה ללאת אבל להמשיך טומאה דרך חלונות וחוריי' אין חילוק בין כניסה לילאה בין לענות אז לידר כל זה מבואר בריב"ש משובה סי' של"ג דף קכ"ד ע"א בדפוס פולין ומלוה לעיין שם כי הקבי יהושע לא ע"ש:

הארכתי בזה יען כי הגאון פני יהושע ז"ל בחי' לברכות ט' ע"ב וקוכה יו"ד ע"א ור"מ ע"א וכ"פ הישן בשאר אחר מ"ש ס"כ לפי הענין הפשוט דטומאה במשכת ע"י חוריי' פ"ע דרבנן הוא ועייל פילא בקופא דמחטא להוליא כן מלשון רש"י קוכה יו"ד ע"א ור"מ הישן והוא דקדוק קלוש ומ"ש שהש"ך קשייעא מלשון מהרי"ל ורמ"א כתרומה לי שפ"י לא עיין בפרים במהרי"ל רק שבשם מהרי"ל כי בהרי"ל לא נזכר אחה כלל אלא אגב אורחא ע"ש אך מלשון רמ"א שכ' והוא באהל עם המת משמע לי דוקא עם המת אבל באהל אחר לא וקשה לידוק מקיפא אבל אם הוא בבית הפרס וכו' משמע דוקא בבית הפרס אבל באהל אפי' רק שנכנס' לו הטומאה ע"י פ"ע כמי הוא מדאורייי' ומ"ש באהל עם המת היינו עם המת כי מ"ש אהל זה מאהל זה כמ"ש בשבות יעקב הכ"ל. ולאיתמר מקוכה י"מ ע"א מ"ש מביב הקמור היינו לפי הנחתו דמיירי בפתחו ויבואר לקמן אי"ה לעיל:

אך כ"ל דשביק רבדבי ושקיל זוטרי דה"ל להביא אפי' מלשון רש"י שם שכ' במקבלא ד"ה הכי גמירי לה מקיני דאין לבוד באמצע עכ"ל משמע מן הלד יש לבוד אפי' בטומאה וא"כ ק' מכמה דוכתי דטומאה ככנסה ע"י חור טפח אע"כ דרבנן בעלמא הוא לכל הפחות עד שיהיה ג"ט שילא מחורת לבוד. ראה זה דבר מדש הוא דמ"ש ככנסה טומאה ע"י פתח וחלון בכי ג"ט אבל טע"ט דרבנן הוא וזה לא כמלא בשום פוסק לחלק בכך אלא אם הכל דאורייי' אם הכל דרבנן:

והנלע"ד דס"ל לרש"י דמעולם לא נסתפק אדם בטומאה הלכתא גמירי לי' דאין לבוד מן הלד וכדמוכח מכמה משניות ובהכי איכא לאוקמי משנה דביב שהוא מן הקמם בלדי הבית בקיר המומה לא באמצע דריסת רגלי בני אדם אך באמצע האהל הוה ס"ל כיון דאהל דפ' חקת מתמא כתיב וילפי' ג"ש אהל אהל ממשכן לכל הלכותיו א"כ יהיה ממש כאהל דכל התורה כולה ואי בכל התורה לא

ציונים

אהל שהוא נטוי. סס: ג המת בבית. עירובין קח. ביצה י. לו. לז: חולין קכה: ד"ה יכול. וכתוספת הרשב"א פי' קל"ו ותמכ"ב. מיי' פ"ז מהט"מ ה"ב:

שינויי נוסחאות

ג ובו בכה"מ המצויים ולו.

הג' וחי' הרש"ש

ב רע"ב ד"ה בוקעת ועולה. אבל הנכנס לתוכו טהור. לשיטתו לקמן פי"ח מ"ח דכלים הנוגעים במת' מטמאים באהל, וטמא הנכנס באהל מחמת האהל שמאהיל עליו. תוי"ט ד"ה טומאה בוקעת. כיון דאין אהל טפח כו'. מינו מדויק דהא בשפוע לא בעינן טפח וסגי באהל כל שהוא כברים מפני דאגבע ולמי ל"ל דה"ה סתום. וי"ל דמשר"ש קורהו אהל טפח מפני דמשיטתו הוא מחמת שיש להלאה ממנה מלא טפח.

חי' ר"א מגריידיץ

ב תוי"ט ד"ה ר' יוסי. ר' יוסי ור"ש הלכה כר' יוסי. נ"ב עי' פי"ח מ"ט לקמן מ"ש בשם מהרי"ק ובמ"א פי' רי"ח פ"ק ג'.

תפארת יעקב

בועז אות ד והרי כ"ש אהל כו'. לכאורה י"ל כמו דאמרי' בקמוץ הנוגע ממוכו טמא טו"ז ומאחוריו טמא טו"ע משום דחשבינן להו כב' כלים ה"ל האהל והרידוד מחשבים כב' כלים.

(חכאן שייך לענין הבא) יכין אות לד ונתבטל ע"ז מלהחשב כו'. לא הועיל בזה דלהרמב"ם דמפרש דאם הספחים נעולים מיקרי קבר סתום כ"ז שלא נפתח לדידיה בעינן במת שלם שיהיה הפתח ד"ע כמ"ש בפ"ג. וע"ש בפי' המשנה להרמב"ם ובפ"ז מטו"מ שכ"כ להדיא.

[טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. פי' וכלים שמתח הרידוד טמאים. כיון דאהל אהל בכסוי. הרמב"ם פ"ג מהט"מ. והראב"ד כתב שאין זה הטעם כלום. אלא שמושבין המרודד מן האהל כשפועי אהלים. ע"כ. ואחרי שהעמיק הרמב"ם דברי ר' יוסי הרי שפוסק דבריו להלכה. וגם בגמ"י מלאתי בפירוש המשנה הלכה כר"י. ולפי שבוטא שלנו לא רצה הר"ב פסק הלכה. נמנע גם הוא מלכתוב. וסבר שסמך הרמב"ס על הכלל דבפ' מי שהוציאוהו [דף מו] ר"י ור"ש. הלכה כר' יוסי: ג המת בבית כו' כולן טמאים. פירש הר"ב אף על פי שהפתחים נעולים דגזרו חכמים טומאה כו'. וכן לשון רש"י בפ"ק דביצה דף י. ולאו דוקא גזירת חכמים כמו בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. וגמרא הלכה אבל הנכנס לתוכו טהור לא נגע בו: מקצתו על האהל: מרודד על ארובה שבין בית לעליה וטומאה בבית: רבי יוסי אומר מציל. על העליה כבמטיית האוהל. שהארובה נאויר האוהל אז מציל על העליה שמוץ לאוהל.]

גְּבָיוכט, טֻמְאָה בוֹקַעַת וְעוֹלָה, בוֹקַעַת וְיוֹרֶדֶת. אֹהֶל שֶׁהוּא נָטוּי בְּעֲלִיָּה, מִקְצָתוֹ מְרֻדָּד עַל הָאֲרֻבָּה שֶׁבֵּין בַּיִת לַעֲלִיָּהלא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, מַצִּיללב. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵינוֹ מַצִּיללג, עַד שֶׁיְּהֵא נָטוּי כְּבִנְטִיַּת הָאֹהֶל: ג הַמֵּת בַּבַּיִת וְכוּ'

לא לאה הר"ב פסק הלכה. נמנע גם הוא מלכתוב. וסבר שסמך הרמב"ס על הכלל דבפ' מי שהוציאוהו [דף מו] ר"י ור"ש. הלכה כר' יוסי: ג המת בבית כו' כולן טמאים. פירש הר"ב אף על פי שהפתחים נעולים דגזרו חכמים טומאה כו'. וכן לשון רש"י בפ"ק דביצה דף י. ולאו דוקא גזירת חכמים כמו

פירוש המשניות להרמב"ם

[אהל] שהוא נטוי בעלייה כו'. רבי יוסי אומר שאחר שזאת המחיצה כבר נסתמה בכסוי האהל השטוח עליו והיה חלל האהל מקיף בארובה העליה טהורה. רבי שמעון אומר שהעליה טמאה בסבות הארובה ואין הבדל בין האהל שטוח עליו או נסתם בבגד אינו חוצץ כמו שקדם. ואמנם תהיה העליה טהורה כאשר היתה תחת גג האהל (כזה): ג כאשר היו הפתחים כולם נעולים הנה יהיה הבית כולו כקבר וזה יטמא כל מה שיגע בו וזה לשונם בית סתום מטמא כל סביביו וכאשר

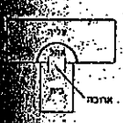

מלאכת שלמה

ר' יוסי אומר מציל. והלכה כמותו. ג המת בבית ולו פתחים וכו'. מוכח במוספתא דלעיל מאהיל על גגיהן קמי כולם טמאין ובפ"ק דביצה דף י' פי' רש"י ז"ל ולו פתחים כולן פתוחין הוא כולם סגורין ע"כ ולפי זה נראה דבגמ' דנפתח מ' מהן קמי אלו

י כ ו ן תפארת ישראל ב ו ע ז

וכגון שהטומאה מונחת בגומא מחת הרידוד. כט ע"ג הרדוד. ל ולף שלא נגע הטומאה בהרדוד. עכ"פ מדנמוך שם מטע"ע הרי נקעה הטומאה אל הרדוד והו"ל כאילו נגעה הטומאה בהרדוד. וטמא האהל כולו. אבל הנכנס לאהל לפי' בעוד הטומאה מחת אז ממעל להרדוד. לא טמא דכל שאין אהל טע"ע ע"ג הטומאה. טומאה רצוצה היא. ובוקעת רק למעלה ולמטה ואינה מתפשטת לצדדים. ואע"ג דעכ"פ בנגע בהאהל אף לאחר שהוציא הטומאה מחת הרדוד טמא. אפ"ה אין האהל מטמא להנכנס בו אז להמאהיל עליו ואפי' במשא אמ"ע (ד). לא והטומאה בבית. ומיירי שהעליה מקורה גם ממעל להארובה. דאל"כ היאך אפשר שהנכנס הטומאה מהבית להעליה דרך הארובה. הרי כשהטומאה בהבית גם בבית עצמו נגד הארובה טהור [בלקמן פ"י מ"ח] אבל כשהעליה מקורה אז הקרוי שממעל להארובה עירב האויריים שלמטה מהקרוי להטמא למטה גם נגד הארובה [בפ"י מ"ד]. לב שלא הנכנס הטומאה מהבית להעליה. לג נ"ל דבהא פליג במה דאמרינן לקמן [פ"ח מ"ח ומ"ג] דאין יריעה מגלת רק בשעשויה מהלים דאם הרידוד מעורב עם מחשב הרידוד כשפוע מהלים. ולא נטמא מה שבתוך האהל זה כשלא נגע בהאהל עצמו. והיינו משום דאין האויר שמחת הרידוד מעורב עם אויר האהל. נמצא שאין הרידוד מחשב כחלק מגוף האהל שיש לו גג ודפנות. עכ"פ כיון שרידוד הזה פרוס על הארובה שבמעזיבה שבין לפנות הבית מחתיה. להכי מחשב הרידוד שפיר כאהל עם גג ודפנות ומגיל. וי"ש ס"ל דדוקא אם היריעה עצמה עשויה גג ודפנות מגלת אף שעשוי מדבר המק"ע חוצץ [ועוד פחת האהל מי' ג] אבל הכא שהדפנות אינן ממין הרידוד. הו"ל הרידוד כשאר יריעה מטולטלת שמקבלת וכל המק"ע אינו חוצץ בפני הטומאה [ולפ"ז נ"ל דדוקא הכא להרידוד הוא ג"כ קנות האהל ס"ל לר"י שמגיל אבל אם פרס יריעה בקצה הארובה. אז גם לר' יוסי כיון דהיריעה מק"ע. וגם אינה קנות אהל. לפיכך גם לדידיה כל שאין היריעה עצמה עשויה גג ודפנות אינה מגלת [ולקמן מ"ד]. ומיהו מה שבתוך האהל שבעליה. לכ"ע אין שמטמא העליה אז לא בכל גוונא אם האויר שמחת הרידוד והאויר שמחוץ לאהל שמחוץ לז"ז בשיעור טע"ע. נטמא מוך האהל. ואם אין פתוחין לז"ז טע"ע. לא נטמא מוך האהל. אפילו בעוד המת למטה בהבית. רק דבעינן בהאהל בין בפנים ובין בחוץ ואפי' לאחר שיצא המת מהבית טמא. משום דנטמא הרידוד מהאהיל על הטומאה בעוד שהמת בבית. ואם הרידוד גוף מ' הוא עם יריעות האהל.

משנה אחרונה

טומאה בוקעת ועולה. פירש הר"ב ונטמא האהל אבל הנכנס לתוכה טהור אם לא נגע ע"כ. לכאורה קשה לשטת הר"ב בפי"ח דטמא מת מטמא באהל הרי הנכנס מאהיל. וכתב מהר"ש וכלים שמחת הרידוד עומאין ע"כ. אין הלשון מדוקדק דה"ל למימר שכנגד הטומאה לבד שמה שכנגד הרידוד שלא כנגד הטומאה טהורין כדלעיל פ"ו מ"ו בדברי מהר"ש עצמו. ואי' ר"ל כנגד הטומאה פשוט הוא ומאי איריא מחמת הרידוד אין מילוק בין נוגע ממוכו לנוגע מאחוריו כיון שאין כאן אהל וכמגע עומאה משיב. ודוקא נוגע ברידוד אבל נוגע בשיפוע האהל פשיטא שאלוק תוכו מאחוריו דלא עקר עומאה מחת הרידוד מחמת האהל עצמו. ואם הטומאה באהל אלא מחת הרידוד כיון שאהל כולו טמא כלים שמחת הרידוד הם כטוגענין באהל כיון שאין ביניהן עפח הוי כמגע במ"ש הר"ב לקמן ומאחוריו הכלים. והכלים שמאהילין למעלה ע"ג הרידוד אינם בפלוגתא ולהרמב"ם דס"ל אין טמא מת מטמא באהל טהורין הכלים ולהר"ש וסיעתו טמאין. עיין ספי"ח. ומיהו לקמן פי"ב מ"ז לקמן המס מביא מחת דפנו משמע דבטהטומאה באהל הוי כמו מחת הרידוד: ג ובו פתחים הרבה. וכולן פתוחין לרה"ר אשם דלקן הרידוד:

כולן טמאים. כל הכלים שתחת המשקוף של פתח אחד מן הפתחים הרבה, כֻּלָּן טְמֵאִין[יז] נִפְתַּח אֶחָד מֵהֶן[יח], הוּא טָמֵא וְכֻלָּן טְהוֹרִין[יט]. חֻשַּׁב[כ] לְהוֹצִיאוֹ בְּאֶחָד מֵהֶן, אוֹ בְּחַלּוֹן שֶׁהוּא מִשְּׁתוּב בְּסִמּוּךְ בס"ד: נִפְתַּח אחד מן הפתחים. או חשב להוציא את המת מפתח ידוע, אז על פי שלא נפתח עדיין או שהיה בכלל הפתחים פתח אחר, יכול להוציא בו את המת לאברים ואף על פי שהוא אסור לו הגיל על כל הפתחים כולן ובאשר היה בהן פתח נעול

פירוש המשניות להרמב"ם

הנה אשר ישב תחת המשקוף היוצא על זה הפתח לא יטמא וזהו ענין היות הפתח כבר הציל מן הטומאה כמו שכבר ביארנו בפרק הג' וסבות זה היות הבית היוצא מדין קבר ונשאר בית ואינו מטמא כל סביביו והבן זה מאד:

מלאכת שלמה

כולן ובנא דמשיב אחד מהן קמי אפילו אפמומין או אפסר דלא כוון רש"י ז"ל בפירושו רק מכולן טמאים דקמני בריש דנין

יכין — תפארת ישראל — בועז

ר"ל כל דבר אפילו אדם וכלים שבא תחת משקוף הפתח בעוד הבית בטמא כאילו היה יחד כאהל עם המת. ואע"ג שהלמות נעולין ומסתיקין בין אויר הבית הטמא להטויר שתחת המשקוף אם מדים בכולל כל הפתחים אלו חד פתח שולמי קופו להוליא מן המת והפתח הזה ולמי טמא מהלממ"ש אף שהיא נעולה אל הלממ"ש כלאוריתא דמי נכרמב"ם פ"ז מתיקות ה"כ). והרי לאוריתא אמרי מדרבנן אין בריה. וכולן טמאין. לפיכך אף אם ר"ל הוליאו המת בא' מהפתחים אפ"ה לא אמרינן דהוגבל דבר למפרע שזה היה מוכן להוליא בו ונטהר שאר הפתח (ה"). אלא אלמי אימא כרמב"ם הכא דבית שפתחו נעולים אינו נקבר אמוס מוירי הכא שיש להבית עוד חור פתוח לחוץ טע"ו. ונתבטל אלמי אלהשב בקבר אמוס*). דאם לא כן אפי' מישב להוליאו בא' מהן אין טמאין. מדאין הבית בקבר אמוס. ותו דא"כ ל"ל דנקט בשם פתח דוקא הרי בל"ז כל הטוגע בכולמי קבר אמוס טמא (ו). לה אפי' מאלו. לו והיינו להבא אבל מה שהיה חוץ לפתחים קודם שנפתח פתח זה. בבר טמא הדבר ההוא קודם שנפתח פתח זה מעשה אין בריה. לז ר"ל שאמר כך נעמ"ש בס"ד לעיל בפכ"ה דכלים].

ראה תפארת ישראל בעמי הקודם.

(ה) כך נ"ל כוונת הרב"ב הכא וכוונת רש"י (גיטה ד"י ע"ח ולל"מ מ') ומתוכן בזה קו' רמוי"ט הכא להרב"ב שכתב הכא דטומאת הפתחים מדרבנן. ועל זה נתקשה רמוי"ט. דא"כ בדרבנן יש בריה. ולזה רמוי"ט להסתעיה לקושיתו מרש"י (גיטה ד' ל"ח מ') שכ' דסוף טומאה לאחת הוא הלממ"ש. ובמחב"ב רבינו אדמקשה מרש"י להרב"ב. עפי הו"ל לאקשויי דבני רש"י גופיה אהדדי. דהרי רש"י גופיה כתב (גיטה ד"י ע"ח) דטומאת הפתחים מד"ס הוא. וכפי הנראה מבאר זה שאם הרב"ב כאן דבריו. אע"ב כדברינו דאומו פתח שולמי יוליאו בו אמת הוא הלממ"ש. ואשאלה ידעינן איהו אמרינן אין בריה. ומטמאינן כל הפתחים מד"ס. דהא דאמרינן דבדאו' אין בריה. מדרבנן הוא ואפשר מדהוה כפקיקא דאו'. ואפשר דגרע מיגה דו"ק. ועמ"ש בזה בס"ד בפירושינו שלהי פ"ד דגיטה. ושלהי מגיגהן. מיהו כל זה רק לישב דברי מאור עינינו רש"י זצוק"ל דלא מיקמי דיליה אדיליה. אבל לדבינו הרב"ב בל"ז מתוכן קו' רמוי"ט דלעולם טומאת כל הפתחים כולן דרבנן. ואפי' אומו פתח שולמי יוליאוהו בו. ואפ"ה בדרבנן כי הא אמרינן אין בריה. מדעיקר טומאת מת דאו' וכך כתב תוס' (עירובין ד' ל"ז ע"ב ד"ה מאן). (ו) ולדרמב"ם בפירושו כאן

משנה אחרונה

אמת אבל פתח הפתוח לאדר שלפנים ממנו ואין שם דרך לרה"ר טהור לאמרו דרך יציאה: כולן טמאין. אי הן טומאה מדרבנן היא לריך אמרם אמאי גזרו בה. ואין לומר משום שעומד ליפתח כפתוח דמי דא"כ בפתח אי אמשב אמאי מטהרין. ומה"פ נמי אין לומר דגזרינן שמא יפתחנו יפתח הפתח ויטמאו הכלים שתחת המשקוף ובשיעבל אח"כ הבעלים בלא דעת הבעלים. ודמ"ל כתב בהג"ה בי"ד סימן שע"ד כיון שהיה טומאה לאחת אינה רוחין אותה אפילו כבר יצאה ע"כ. ומ"ש דבנפתח אי אמשב אין מופה לאחת אלא זה. ויותר נראה משום לאחת דקבר אמוס אינו בה דקי"ל קבר אמוס מטמא כל בביביו ופי' רש"י בפ"ק דב"ב דף ל"ח ובאו עוסי טהרות ואמרו ע"כ הא"ב אמשב שמא בשעת יציאת אחת יטמאו בעוסי טהרות שתחת המשקוף ויטמאו והלכך גזרו אלא יבגיו עוסי טהרות לבא אם אם ובנפתח אי אמשב ליכא למיגזר וכ"מ מדברי התוספות בפ"ק דב"ב וגם הרמב"ם רפ"ו מהט"מ אמר דין זה לקבר אמוס: חשב להוציאו באחד מהן. הא אלא עריב ומי נפתח ואמשב אדר לבאלונות לא מהני נפתח כדמנית באמוספתא אמוס שאין דרך הוליא באלונות כמ"ש הר"י קורקס ודוקא מישב מהני באלונות כדמני אמרי בבי מישב אלונות ובנפתח לא הזכיר אלונות. ואלי נפתח מאלו ע"י הוא וכ"ג אבל פתחו בכוונה היינו מישב ועדיפא דאיכא בבי מעשה בשעת באלונות נמי מהני אלא בנפתח מאלו אחרי וכדפי'. אבל הר"ב אמת בנמוך בפלוגתא דב"ש וב"ה דוקא באמשב אלוגי אבל בנפתח אדאו אמהר אף אשיעות אמת כיון דאיכא מעשה וכ"כ רש"י והוספות בבא דף י'. אמנם דמפרשי נפתח שפתחו באמכון. וא"ל נומר כן אבל בבא"ג פשיטא דמהני נמי באלון ובאוספתא אבי בהדיא נפתחו אלונות לא מהני. ולשון נפתח אמנם אמנו נמי מאלו. והכ"מ פ"ז מע"מ כתב אבל לא מהני באלונות נפתח אמנם אמוס שבאמכון הם אמוחין מאלונעה ע"ש אמנם דבבי אמשב קאמי בהדיא באלון שיש בו אלונעה ודומיא דהאי קאמי נפתח לא אלא ואלי הטעם שאין דרך להוליא באלונות ונפתח מאלו לא אמשב אמהני. ועוד כתב הר"ב דפליגי בכלים הבאין מבלון ולהבא אבל בכלים למפרע מודו בית הילל דטמאין. אבל בגמרא פ"ק דבילה שם בשיטת דרבא מוכח למפרע נמי פליגי והרמב"ם בתבורו גם כן לא מילק בזה משמע דס"ל כשיטת דרבא דבתלה הוא. ולזה לי לאמי שפיר טפי לרבא הא דלא פליגי בנפתח באמי דפי' דנפתח מאלו אירי מודו בית הילל למפרע טמא אלא שיש הבא לאמר דבאמי הוי דעתי' לאיפוך. דהא אינהו לא בלי דעתי' לא בתחלה ולא בסוף. אבל המוספות לפי שטתם בתבו דהכון דפליגי באמשב לרבותא דב"ה לאפילו אמשב אמהני לטהר למפרע וכ"ש נפתח ע"כ אבל מהתוספתא נראה כדפי'. וא"ל אי נפתח מאלו אמאי מטהרין אפילו כלים דלאחת הא ליכא גילוי דעתא דבאמי אפיק ליה. וי"ל דבנפתח לא בעינן גילוי דעתא דאבדא הוא דבזה יוליאו שאין אדם עשוי להשהות מתו עד שיפתח וזה שפתחו ושומר ודאי מיד אפיק ליה באמי: ובזה יש לישב מה שאמר תוי"ט דהפוסקים השמיטו בבא דאמשב. ולאמי דפי' נמא דאמרי' מיירי בענין כלים שתחת המשקוף דאמרבה לה הגמ' והמפרשים ומהני נמי אמשב דא"ג מימלך ממתשבמו ואפיק ליה באחר ובטמאו הכלים אבראשון אין בבר כלום. אבל הרא"ש והטור אבתבו לענין טומאת כהנים אפשר דלא מהני אמשב דאמלך מימלך ובעבדי הכהנים בלאו דלא יטמא אבל נפתח לא מימלך לאדם בהול על מתו להוליאו מהר ובהאי ודאי אפיק ליה: ודע דאמתשבה זו דאמרי' אמשב להוליאו לא מהני אלא נמי שמוטל עליו לקוברו והכי אשכחן בבי הכבר פירות דלא מהני אלא אמתשבה הבבלים כמ"ש הרמב"ם רפי"ב אהט"מ וכן בבי טומאה אבנים באוספתא אמשב עליהן אדם שאינו שלו טהור והכיאה הר"ש פב"ב דכלים אי"ט. וכן מוכח באוספתא כאן דאמרינן אמשב על פתח הבפוני ובאו קרובין לו אחיו ואמרו להוליאו בדרומי הבל אמרומי אם הבפוני ע"כ ונראה דאחיו לו קרובין של מת קאמר דאמתשבה בדילהו בלא בדפי'. ובזה יש לישב מה שאמרו המו' שם פ"ק דבילה לאמי דבעי לאוקמי המת בבכלים דלמפרע נמי פליגי ואעבדי ב"ה ב"כ היכי אשכחת לה המת בבית בל הפתחים אומלין. והא בשמוליאין אם המת טהרו למפרע בל הפתחים ונדאקו שם בזה. ולאמי דפי' י"ל בשהוליאוהו אחרים שאינם קרובין בהא לא אמרי' דהובדר דקרובין נמי הוה דעתי'ה להוליאו בפתח זה ועיקר אמתשבה בקרובין אלא: או בחלון שיש בו שאמתוב בסמוך בס"ד: נפתח אחד מהן. אע"פ שלא מישב עליו. מוספתא אמבה הר"ש: [חשב להוציאו. נראה לי דהן אמתשבה נמי בדבור הוא. ההיא דאפיכ"ה דכלים. דאמאי שנא. ובין בן ובין בן אמיהני על הרא"ש והטור אימן שע"ל

שינויי נוסחאות

חשב בעירובין חישב. שהוא בכה"מ המלוייניס שיש בו.

חידושי מהרי"ח

פ"ז ג [תרי"ד ה"ה] חשב כו' כך תמיהני על הרא"ש כו' עכ"ל. ובאמת קושיא חזקה היא וביותר קשה לי שאפי' גם זה הדין של המת בבית גופיה ג"כ לא הביאו רק שזה הדין מוכח ממה שהביאו בסי' שע"א הטור והרא"ש והב"י חצר שהיא מוקפת זיזין וכו' ע"ש סעי' ד' אבל נרא' לי לומר דכולם נמשכו אחר רב אלפסי שהוא הביא זה הדין של חצר המוקפת אכסדרא וזיזין ואפי' הרא"ש לא הביא מזה המשנה כמו שבאמת תמה עליו הרא"ש ע"ש בהלכות טומאה ודרכו של הרב אלפס ז"ל מאד לקצר ולא להביא הן הדין שאינו שכיח הן דין שאינו נוהג נמצא בשלמא המשנה אחר שמביא אפי' דין דלא שכיחי וגם בימי המשנה היה נוהג טומאה וטהרה אבל בהיום אינו נוהג ולא נ"מ רק לכהן נמצא זה הדין גופיה המת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאים היינו תחת המשקוף כמו שכתב הרע"ב נמצא צ"ל שלא יבא הכהן תחת המשקוף וזה לא שכיח שלענין מאי יבא הכהן מכוון תחת המשקוף הלא לבית אסור לבא ובכל החצר מותר לבוא שלא תחת המשקוף כשאין אהל ולומר שאם אירע שבא נטמא מאי נ"מ שנטמאו הלא כלנו טמאי מתים בשלמא לפי זמן המשנה הן לענין שנטמא הן

אליהו רבה

ג או בחלון שהוא ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. ודוקא באמשב אלון נמי מגיל מי אמשב עליו. אבל בנפתח ולא אמשב פתח הוא דמגיל. הא אלון מי נפתח מגיל נמי טומאה על עצמו ואגולי לא מגיל על הפתחים משום דאין דרך להוליאו באלון כדמנית באוספתא המת בבית ולו פתחים הרבה כולן נעולין כולן טמאין נפתח אחד אחר אע"פ שלא אמשב עליו טהר אם כולן היו בו אלונות הרבה וכולן מגופות כולן טהורות נפתחו כולן טמאות ולא הגיגו על הפתחים.

הג' וחי' הרש"ש

ג עמש"כ לעיל פ"ג מ"ז ובעירובין (סח ע"א).

שינויי נוסחאות
טפחים סט ל"ג. הציל בעירובין מציל ובניה מצלת. כל בניה ל: ל"ג. הפתחים בכה"מ המלוינים הפתחים כולן. יחשוב בעירובין והוא שחישב ובניה י. והוא שחשב להוציאו וסט ל: והוא שחשב עליו. משמת בכה"מ המלוינים משימות המת.

תוספות חדשים
ג [כתוי"ט ד"ה] ובית הלל. הכי מסקי' בגמרא כו'. הכי אמר רבא וכן ר"ר אושעיא. אבל רבא פליג ומפרש דלעולם דאפי' למפרע נמי מהני מתשבחו לב"ה וכ"ש כשפתח מ' מהן. והקשו שם התוס' לרבא היכי משכחת לה לב"ה ריש דמתני' המת בבית ולו פתחים הרבה כולן טמאין הא לבסוף כשמוציאין באומו פתח הוכבר הדבר וכו' ומילא כגון שעשה פתח חדש והוציאו המת דלא שייך בריה מ"ב שקבלו במקומו:

חידושי מהרי"ח
לענין כלים שהיו מונחים שזה שכיח מאד אבל כהיום אינו נ"מ גדולה לכן הביא הרב אלפס זה הדין של חצר מוקפת ויזין שכל זמן שכל הפתחים נעולים אסור לו לכהן לכנס בכל החצר שזהו שכיח ג"כ מאד נמצא נשאר לי רק הקושיא שמה שכ' ואם נפתח חצר השני אז מותר לכהן לכנס מצד החצר המוקפת בויזין וקשה הו"ל לכתוב שאפי' לא נפתח רק שחשב להוציא מפתח השני ג"כ מותר לו לכנוס מצד הב' זהו ג"כ לא שכיח שמנא ליה לכהן לידע שבעל הבית חשב להוציא את המת מפתח שבצד השני בכדי שיכול לבא בחצר בשלמא אם נפתח בפועל זה רואה הכהן וצ"ל שהוא מודיע שחשב וג"כ לא שכיח משא"כ לענין טומאה וטהרה היה לפי חכמי המשנה לזמנם נ"מ גדולה בזה וק"ל:

אליהו רבה
ה"ג בית שמאי אומרים והוא שחשב כו' היה סתום כו' בש"א כשיפתח ד"ט ובה"א כו' ומודים בפותח כו'. ורבי יהודה פליג כדמניא בתוספתא ריש"א הפותח בתחלה בש"א כשיפתח ד' טפחים ובה"א כשיפתח. הפותח סתום בש"א כשיפתח בה"א כשיפתח.

משנה רב
פ"ז ג תוי"ט ד"ה ובה"א. הרמב"ם רגיל לקרות דברי סופרים. נ"ב בש"ך תו"מ סי' ל"ג ס"ק א' מבואר שלא נמיא לחלק בלשון הרמב"ם בין כשקורא מד"ס או מדברי"ס.

והמחרוצים. שהשמיטו לזו הבנא דחשב כו']. ובית הלל אומרים אף משמת. פירש הר"ב דמחשבה מפקעת תורת טומאה מן הפתחים מכאן ולהבא. אבל כליס הראשונים טמאין לית [ליה] ברירה הכי מסקינן בגמרא פ"ק דבילה. ומשום כך הא דר' הר"ב לעיל דגזירת חכמים היא מה שמטמא כל הפתחים. לאו דוקא. דאי הכי הא קיימא לן דבדרבנן יש ברירה. כמ"ש הר"ב ברפ"ז דדמאי. ובסוף מסכת בילה. וגם רש"י בעצמו כתב בסוף בילה דף לח אהך דהכא.

אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים לח, הַצִּיל עַל כָּל הַפְּתָחִים לט. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, יַחְשׁוֹב עַד שֶׁלֹּא יָמוּת הַמֵּת מ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אַף מִשֶּׁמֵּת מא. הָיָה לְפָחוֹת בְּמִיתַת הַמֵּת, שׁוּב אֵינוֹ עוֹלֶה מִן הַמִّשְׁבָּר. אֶלָּא בְּיָדֵי מַעֲשֶׂה כְּגוּן נִפְתַּח. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים אַף מִשֶּׁמֵּת דְּמִתְשַׁבְּחָה מַפְקַעַת תּוֹרַת טוּמְאָה מִן הַפְּתָחִים מִכָּאן וּלְהַבָּא. אֲבָל כֵּלִים שֶׁהָיוּ בַּפְּתָחִים קוֹדֶמֶת מַחְשָׁבָה, מוֹדוּ בֵית הִלֵּל שֶׁהֵן טְמֵאִים: הִיחָה. אֶחָד מִן הַפְּתָחִים

וז"ל בדאוריימא כגון טומאת מת לית [ליה] ברירה ודרך יציאתה הלכה למשה מסיני כדאמרי' בסוכה [דף ו] דהלכות טומאה הכי גמירי להו וכ"כ עוד אדהכא דמיימי לה בפ"ו דעירובין דף סח. מפני שאין אנו יודעין באיזה פתח יוציאנו ופתח שעמד לצאת בו מיטמא מיד. וטעמא ליכא. אלא הלכות טומאה הכי גמירי לה. ע"כ. ומ"מ קרי להו גזירת חכמים הואיל ואינו מפורש בכתוב. הרי חכמים גזרו ואמרו כן. אבל מפי השמועה הל"מ. וכבר כתבתי במ"ב פ"ק דעירובין. שכן הרמב"ם רגיל לקרות דברי סופרים מה שהוא הל"מ. ולזה זה מצאתי שאמר הרמב"ם בכל המשנה בפי"ז דכלים משנה יב. וז"ל בתוס' כזית מן המת וכעדשה מן השרץ ספק יש בהן כשיעור ואם ספקו טמא שכל דבר שעקרו מד"ת ושיעורו מד"ס ספקו טמא וכו' ולא יטעך אמרו שיעורו מד"ס אבל

מלאכת שלמה

פתוחין בין נעולים כולן טמאים אמ"מ בין רש"י בין הר"ב והרא"ש ז"ל לטעם אחד נתכוונו במתני' שכולן טמאי' מפני שאין אנו יודעין באיזה פתח יוציאנו ולא כהרמב"ם ז"ל שפירש כפי' המשנה וגם שם בתכורו פ"ז דטעמא הוי משום דכיון שכל הפתחים נעולים הוי כל הבית בקבר סתום שטמטמת כל סביביו. ומלאתי שהגי' הרב אלגזי משכנוי ז"ל בש"ל והוא שחשב עד שלא ימות המת. ולכאר הרב ז"ל ס"ל וכה"א משימות המת. ומאי דקשה אמתני' מהכ"ת משום דלא יטול אא"כ נענע וכו' דמנן התם בפ"ק דבילה נכתב שם בלשון

יכין — תפארת ישראל — בועז

לח: דכך הוא השיעור להוצאת המת. אולם אם היה כזית ממנה הוה סגי בחלון טע"ע [כלעיל פ"ג מ"ו]. והא דלעיל במת בבית וכ"כ בנפתח אחד מהן לא נקט שיעור זה של ד' טפחים. ה"ע משום דשתם פתח גדול טפי מזה. וג"ל עוד דהא לבנ' בני דלעיל בכולן נעולים או בנפתח מ' מהן לא נקט חלונות וחלון. ה"ע משום דכשהמת בבית בתמת לא תימא שיהיו נטמאו כל החלונות הסמוכות שבבית מדאין דרך להוציא המת דרך החלון וגם בנפתח אחד מהחלונות בלי כוונה להוציא המת משם. אף שהחלון בעצמו שנפתח ודאי טמא. שהכי הטומאה המפשטה לשם. עכ"פ עי"ש לא נטהרו הפתחים שהדרך להוציאו בהן. והכי אמרינן להדיא בתוספתא דמכילתין [פ"מ]. לט שנשארו נעולים. והא דלא קתני הכא הוא טמא וכולן טהורין וכלעיל. נ"ל דהכא שהמליל עדיין נעול לא שייך למתני גביה הוא טמא. דהרי אפשר שיחזור לטהרתו. כשיחשוב שוב להוציאו בפתח אחר כשלא הנעלים [כתוספתא פ"ח ועי' פ"ג מי' י"ז]. מ"ד דס"ל דאחר שמת כבר הוחזקו הפתחים כולן לטומאה לפיכך רק מעשה מהני לטהר הפתחי' להבא. מא מהני מחשבה לבד לטהר הפתחי' להבא. מיהו לטהר הפתחים למפרע כ"ע

(ולרב"מ פ"ז מטו"מ. גם בתיכורו ס"ל כן. ועמ"ש בס"ד בבועז פ"ב מ"ב) הא דאמרינן בכולן נעולים. כל הפתחים טמאין. ה"ט מלבד בקבר סתום. אבל כשנפתח מ' מהן. או חישב להוציאו בא מהן כבר יצא ממורת קבר. והו"ל כזית ולהכי אין טמא רק אותו פתח שסופו להוציאו בו. ואני עני וכואב לא זכיתי להבין ד"ק. דאם משום קבר סתום א"כ בכל הפתחים נעולים מה איריא פתחים כולן טמאין. הרי אפי' נוגע בכל כתלי הבית מתחוריו טמא. אם דריסת מייני גם בלא נגע בהפתח רק בשמקוף הפתח הראשון עליו. דלעי"ג דהדלת נעול. אפ"ה נטמא כשהאהיל המשקוף עליו כראשי קורות שמחוברות בקבר הסתום דמטמאין בהאהיל על העליונה בריש פרקן. ונקט הכא בשהאהיל המשקוף בריש"א. משום דיפא בשנפתח פתח מ' או בשחישב להוציאו בא' מהן. אז בלא פתח מטמא בהאהל ולא הפתחים האחרים. ואילו הוה נקט בתנא הרי בדיפא כשנסתלק דין קבר סתום מהבית גם בנגע בחוטו פתח טהור. עכ"פ ק"ל דאיכא ע"י שחישב להוציאו בא' מהפתחים יקולק דין קבר סתום משם. אף דולאי מודה הרמב"ם בכל שאם קבר סתום דלא מהני בשחישב להוציא הטומאה משם. דהרי גם הכא קאמרינן בדיפא. דמודים בפותח מתחלה שצריך שיפתח לד' טפחים. והיינו מדמונח מת בבית. ושיעור הוצאת המת ד"ט (כפ"ג מ"ו) ומינה בכזית ממת צריך שיפתח טע"ט. ורק במונח בבית שיש בו דלתות רק שהם נעולים. בהא לבד קאמר הרמב"ם דמהני מחשבה שיפתחנו. עכ"פ קצרה השגתי להבין. אם בכולן נעולים יהיה דין הבית כקבר סתום. איך בשחישב לפחות מ' מהן יתבטל ממנו דין קבר סתום. והקבר סתום בסוף בתחלה. וי"ל. ועכ"פ ק' דאי משום קבר סתום מטמא. למה לא נקט בב' בני דריסת חלונות וחלון כלנקט בדיפא. ועי' בפיס סי' ל"ח.

משנה אחרונה

ארבעה. וה"ה בפחות מינו טמא אא"כ יש בו ארבעה ומשום דסתם פתח אין פחות מארבעה לא צריך לפרש. וחלונות אין להן טומאה אא"כ חשב משום שאין דרך להוציא בחלונות. ובפחותין מארבעה אפילו חשב לא מהני לטהר הפתחים. ואם אין שם אחד שיש בו ארבעה פי. רש"י בעירובין דף למ"ד שכולם טמאין. ונראה משום שע"כ עתיד להרחיב אחד מהן ואין יחזור אין טמא. ומדברי הרמב"ם משמע דמטעם קבר סתום כולם טמאין וכדפי' בפ"ב. ושיעור זה של ארבעה הוא למת שלם. וכזית מן המת פחות בטפח כלעיל פ"ג: ב"ש אומרים כשיפתח ד"ט. הכא לא מהני מחשבה כלתנן בפ"ג דכלים מ"ז כ"מ שיש חסרון מלאכה אין מחשבה מטמאתן. וכ"ש הכא

ולא היה דר"י מעמיד דתי"ן מפרש · ולא הא כל מ"ש דמי
מאי דקא אמר מ"ק לא אמר כדר"י : מתקיה דקמה כולם פליגי לגמ' כי כולי מגמ
בתר לתלוי ר"ל דר"ש מתקיה אבל לא כדר"י : מ"ש מ"ש מ"ש מ"ש
לא אמר אלא דקא אמר מ"ק לא אמר כדר"י : מ"ש מ"ש מ"ש מ"ש
מ"ש מ"ש מ"ש מ"ש

ושמואל אמר לקח חבית מחבירו לתת לו בריבה ולתיבה דבפקיר מי שחטו (ביצה דף עב:) דאמר דאפקיר שחטיה לבעל הבית מכדי מרע לה יאות לה נמי ולא יהא לה יתום לא יהא לה אלמנה ולא יהא לה דיק ברים כל הגוי (שם דף לא:) דלא כר' יוסה דתניא ר' יוסה אומר אמרי לה אבא שאול אומר הלוקח בחמה מחבירו מערב יום אעיפ שלא מסרה לו אלא ביום הי"ו הוא כרגלי הלוקח יוהמוסר בחמה לרועה אעיפ שלא מסרה לו אלא ביום הי' הוא כרגלי הרועה אפי' תימא ר' יוסה ולא קשיא יכאן ברועה אחד כאן בשני רועים דיקא נמי דקתני לבני אר"א לרועה שמע מינה אמרי רבה בר בר חנה אזל ותנן הלכה כרי יוסה ומ"ד אמר ר' יוחנן הכל ואמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה יתנן הבהמה והכלים כרגלי הבעלים ולאו אוקימנא כאן ברועה אחד כאן בשני רועים חד ישנים ששאלו הלוקח ארח בשותפות הוה ליה לבו שדרה לבית המדרש הוה ליכנס בו בערבית לבית המשתה יוה ערב עליו ליצאן הוה ערב עליו לדרום יוה שערב עליו לעצמו מהיכן לצאן כרגלי מי שערב עליו לדרום הוה שערב עליו לדרום מהיכן לצאן ומאן דאמר מי שערב עליו לצאן ואם מצעו את דחזום הוה לא ליינה מסתמא אתמר עליו את הדחזום אמר ר' אמי חבית מתרת ובחמה אסורה ושמואל אמר חבית נמי אסורה מאי קסבר רב אי דא סבר יש בריבה אפי' בחמה תשתרי ואי סבר אין בריבה נמי אסורה לעולם קסבר יש בריבה ושנא בחמה דקא נקיר חתיכות מהדדי אמר ליה רב כהנא ורבי אמי לרב לאיסור מקצה לא חשש לאיסור החמין חשש שתיק רב מא"ר עלה ר' הושעיא אמר יש בריבה ר' יוחנן אמר אין בריבה וסבר ר' הושעיא יש בריבה דתנן אין הכם בביה לו פחים הרבה כולן טמאים נפחת אחד מהן הוא טמא וכולן טהורים השב לוניא באחד מהן אז בהלן שיש בו ארבעה מגלת על הפחתים כולן ביש אומרים והא שחשב עליו עה שלא ימה המת ובריה אומרים את משימות המת ואחר עלה אמר ר' הושעיא לטבר את הפחתים מכאן ולקבא מכאן אלהבא אין לכפיע לא אפר ר' הושעיא אמר אין בריבה ר' יוחנן אמר אית ליה לר' יוחנן בריבה יוהאמר רב אמר איך ותנן דאתון שתלק לקורות הן ומחזיר הן לה ביבול וכי היכא דאי ליה לרבי יוחנן בריבה בראיתיא אבל בדרבנן מי אית ליה דתני אחרון דהוה אומר אין אדם מתנה על שני דברים כאחד אלא אם בא רבים למטרה שיובר למטרה למערב עיהבור למערב ואיל לבאן ולכאן לא ר' יוחנן

בבינו תנאי נמצא אחרון נחלים בין המשקים וכן המשקים יש לו טעם ומשמשים יש לו טעם ומר חזקיה אמר לעולם אין לאיסור מקצה לא חשש מקצה לא חשש בין לאיסור בין לבריבה ומתוקין אמר לעולם אין לאיסור

שני פעמים אבל המאחיר אבל ולא ביתי אבלי ולא בני סלסר שתרותה באמונה ובמין שבשר לו ויחזור שנאמר ואבר יחיש מת עברתנו יעבוד ה' ביום ההוא ביום ההוא אתה עבר ואתה עבר לעולם הבא ואמר (הוש' ב) ובני ידרו אמר ר' איתיה כתיב לפנין לפנין [לתוכן] ובלבל ודרע בלם המשנה בני אין אנו יודעים שכולם מי אלא סלסר שקר עבן עמהם לעולם הבא (כדאמר בן הנוגב בר הסכנ ואת הנרים הרי זה שקר דסים ולא שוקר דסים בלבד אלא כאילו עובר עבודת כוכבים ומגלה עריות ומחלל שבתות): הלכה: כל הפורש מדרכי צבור אין מתעסקין עמו כגל דבר אחרהם וקרוביהן לנשאין לבנים ומתעסקין לבנים ומכלין ושותין ושמחים שנאמר שנאי של מקום שנאי: (הלים קלט) הלא משנאיך ה' אשנאם ובתוקמטיך אתקוטם (מפני מה ש) תכלית שנאה שנאתים לאויבים הוי לי הלכה יא דרוני סלכות אין מונעין מהן כל דבר מאיסתו מתחילין לשנות לה מה משעה שנתיאשו מלאאל אבל לא מתנוב הרי זה כמי

המדלגין בשורה ובו׳: "חד "שורה הראוה פינמה פטורה ושאינה ראוה פינמה חייבת רבי יהודה אומר הכאוס מחמת האבל פטורין מחמת עצמן חייבין: אמר רב יהודה אמר רב הרמא כלאים בבגדו פשוטן אפ׳ בשוק קטן אין רבמה ואין תבונה ואין עצה לגבר ה׳ "ליסים שיש חלול השם אין חלקן כבור לרב טרופי יקברו את המת וחזרו ולפניהם ב׳ דרכים אחת טהורה. ואחת מטמאה בא במטהורה ואין עמו בטהורה בא בטמאה ל׳ באין עמו בטמאה משום כבוד אמר אביי ליסא אין חכמה ואין תבונה לגבר ה׳ ורבנמרבי אבא בבית הפיס דרבנן דאמר ר׳ יהודה אמר שמואל ומעמד אדם בית הפרס הרוקה ואמר רב יהודה כי אשי משמיה דרב יצחק הפרס שרש מהר ראש דאמר ר׳ אלעזר בר צדוק מרלגין הוינו על בני ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי עכרים שאם יוצה יבין מלכי ישראל למלכי עכרים אמר ליסא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לגבר ה׳ כדרבא דאמר רבא דבר תורה אחל כל שיש בו חלל מפה חוצץ בפני הטמאה ושאין בו חלל מפה אינו חוצץ בפני הטמאה ותרב ארונות יש בהן חלל מטפחת וגוזרו על שיש בהן משום שאין בהן ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהן דבנן תיש "גדול בבור הבריות שרתה [אין] לא תישמה שבתורה ואמר ליסא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לגבר ה׳ דתנמר רב בר שבא קמיה דרב בר בוא בלא דלא תחוי אדיבו עליה לא דלא תסיר דאמיתיה הוא אמר רב כהנא "ובראו רבה אמר מלרבא לא תרוכו עליה כל מילי דרבנן ואמר אביי עליה דלא תסור ומשום כבוד שרה רבנן "ריש יותר עליה בהם פעמים שאתה מרעלם מרם ופעמים שאין אתה מרעלם מרם הא כיצד אם יודע בהן ודאי בבין דקבבהם אי הלקן ואינה לפי בבהן אי שדיתה מאבתו מרבוך משל חבבן לכך נאמר והרעלמת אמר ליסא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לגבר ה׳ שאני דהם בבהים והרעלמת מרם ולגבר מרם "איסורא. מלמרגא לא ילפינן תיש "לאחרות "מה תלמוד לומר הרי שהיה דלך. שרוצה את פסרו ולמד את בנו ושמע שמת לו מת "כול יחוור ויטמא אמרת לא ישמא יכול כשם שאינו ממא לרם נבר אינו ממא לרם נבר אינו ממא מצוה תלך ולאחרון ולאחרון הוא ראוי ממא.

תשומרים בשורה ובו׳: "חד "שורה הראוה פינמה פטורה ושאינה ראוה פינמה חייבת רבי יהודה אומר הכאוס מחמת האבל פטורין מחמת עצמן חייבין: אמר רב יהודה אמר רב הרמא כלאים בבגדו פשוטן אפ׳ בשוק קטן אין רבמה ואין תבונה ואין עצה לגבר ה׳ "ליסים שיש חלול השם אין חלקן כבור לרב טרופי יקברו את המת וחזרו ולפניהם ב׳ דרכים אחת טהורה. ואחת מטמאה בא במטהורה ואין עמו בטהורה בא בטמאה ל׳ באין עמו בטמאה משום כבוד אמר אביי ליסא אין חכמה ואין תבונה לגבר ה׳ ורבנמרבי אבא בבית הפיס דרבנן דאמר ר׳ יהודה אמר שמואל ומעמד אדם בית הפרס הרוקה ואמר רב יהודה כי אשי משמיה דרב יצחק הפרס שרש מהר ראש דאמר ר׳ אלעזר בר צדוק מרלגין הוינו על בני ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי עכרים שאם יוצה יבין מלכי ישראל למלכי עכרים אמר ליסא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לגבר ה׳ כדרבא דאמר רבא דבר תורה אחל כל שיש בו חלל מפה חוצץ בפני הטמאה ושאין בו חלל מפה אינו חוצץ בפני הטמאה ותרב ארונות יש בהן חלל מטפחת וגוזרו על שיש בהן משום שאין בהן ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהן דבנן תיש "גדול בבור הבריות שרתה [אין] לא תישמה שבתורה ואמר ליסא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לגבר ה׳ כדרבא דאמר רבא בר שבא קמיה דרב בר בוא בלא דלא תחוי אדיבו עליה לא דלא תסיר דאמיתיה הוא אמר רב כהנא "ובראו רבה אמר מלרבא לא תרוכו עליה כל מילי דרבנן ואמר אביי עליה דלא תסור ומשום כבוד שרה רבנן "ריש יותר עליה בהם פעמים שאתה מרעלם מרם ופעמים שאין אתה מרעלם מרם הא כיצד אם יודע בהן ודאי בבין דקבבהם אי הלקן ואינה לפי בבהן אי שדיתה מאבתו מרבוך משל חבבן לכך נאמר והרעלמת אמר ליסא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לגבר ה׳ שאני דהם בבהים והרעלמת מרם ולגבר מרם "איסורא. מלמרגא לא ילפינן תיש "לאחרות "מה תלמוד לומר הרי שהיה דלך. שרוצה את פסרו ולמד את בנו ושמע שמת לו מת "כול יחוור ויטמא אמרת לא ישמא יכול כשם שאינו ממא לרם נבר אינו ממא לרם נבר אינו ממא מצוה תלך ולאחרון ולאחרון הוא ראוי ממא.

אבל מטמא הוא לחם מצוה. והוא כבר הכריות ותוכה דבר מוכה שב ואל תעשה שאני. דברים רבים המיה לעקור דבר מוכה מפני מיב מעה דבר הכריות הרבה ולאו עוקר דבר מוכה ידים אלא יוצר מקתנו תלכר מוכה מעקר מלאו כבר מקרעם שוכר ולוכר כמנם ומקרין בנין בלוגה הטוטיפרטא חוכה אור עוכה מכמות ידים ג) אבל מעקר ידים לא. ולמלכם. בלאים שוקרו מתפרה מתם שמוה לרבא. ומומחה נעשה מתקרבים לכן ומוכר לעמוד לא כלום ולא מעקר דקה מעקר מדים מפני כבר הכריות. הרבה לא אם מעשה הרבה לא מעקר מדים לא מעקר מדים לא מעקר מדים

סכי כיון דלא בעיון למוקמי דעיילי לבי תרי ואיכא למימר דאלפי
י"ל בלא דיוקא הוי סבי למימר דלכך נקט הכא כמלא שובר ביד
האשה לאמוטעינן הא כמלא לאחר זמן גם ביד האשה אפילו לא
קרלוסו כלל לא הלא ואע"ג דאפילו בדיעבד לא תנשא מדאיצטריך
לאמוטעינן דלא מלא אבל מי תנא זרקתו לאור ליכא למידק כולי
האי וק"ל. ואל תשיג עלי מלקדוקי התוספות והש"מ בגמרא כי
כבר כתיבנא דסלמב"ם אינו כותב פסקינו אלא מן הפשט דאם עקשה
עליו דקדוקים מן התלמוד הוא מייתבם ועשה מילוקים פרלוו.

נאם הקטן והצעיר שבישראל:

סימן כא שאלה רב לאותב תורה בוצינא דנהורא אהובי עמיתי
מהר"ר ישראל. על דבריך בענין הגבו אשיבך אחד
אחד פעמים בתרוכה ופעמים בקצרה ואחל בהא שכתבתי דאין
נראה להתמיר בגבו זה שדינא בו מתתים דמשום הכי אלא מזה
ומזה וכל הדברים האלו בה והבאתי מהשיה במזרח וכתב במערב
ומלא קראו אה הגבו דפ' שני. דע לך דלא היה רצוני לומר כלל
דבהגהו שאשה גיטין קי"ל הכי כי איך יתכן לי להכריע ביני פלוגתא
דרבוותא כמאן קי"ל לא מייתינן להו אלא לרלייה זו דלא נימא
דלא אשכחן פסול בדיעבד דלא אמרינן מלא וכל הדברים האלו בה
דהא אשכחן הכא למאן דאיתי ליה אם כן חומרא דבגי"ד י"ל דכ"ע
מודו בה דלא אלא משום דאיכא כמה דקדוקים להקל כמו שכתב
לי מה"ר משה י"ז ואם דאיתי אותו הייתי להתמיר ולאת גבו אבל
להתמיר כולי האי דיינא אלא לא בדיקתו לן אחיותו כל כך. ואשר
כתבת לי דיש לה בנים ומחוך כך רצית לומר דאין נראה להקל בגבו
שני שלא להוציא לעז אין נראה כלל דלא אשכחן דהייתינן לעז
בנים אלא היכא דאמרינן הכא שכשיא דפ' שני דיבמות ופ' בתרא
דגיטין זמנין אמרי רבנן לא אלא כו' אבל אי מצריכנא גבו שני
ליכא לעז דאמרי רבנן לרוחה דמילתא דמיתא אחמירו אבל לטוליא מתתא
בעלה ודאי איכא לאיתם לעז דאי לאו דה"ל לרבנן משנא גמורה
לא היו אמרי רבנן אלא דנראה דשאשה גיטין ודאי אפי' נשאו
ויש לה בנים ואשבר לתקן ע"י גבו אחר מזקיקנא לגבו אחר דכא
קהני רב דפסולים הן ורב ומי הו"ל לאמוטעינן דא"ל גבו אחר אם
יש לה בנים וכ"ש שלא אלא. ותו הגבו עלמך דאמאי חזיא דאיתוש
לעז בנים הילודים כבר ולא מצריכנא גבו שני אורבנא ניתוש לעז בנים
שילדו אחר כך בשביל גבו האשון שנמצא בו פסול. אפילו בדיעבד
היכא דליכא בנים ומסברא זו לא דמיא ומי כלל לפסיא דפ' בתרא
דקדושין דאין מלקין אשת איש על היחוד שלא לטוליא לעז על בנים
משום דהאשה לא מתקיימן ולא מצריכין מידי במלקות כי הכא
דמצריכין לגמרי מכאן ולהבא וק"ל. אמנם בשא שכתבת היכא
דלא אפשר גבו שני אי אמרינן הלא נראה דלא הלא הוא ואל והחומרא
בכדון דידן לא בדיקה לן לגמרי דהא אפי' בפסול גמור כתב
הרמב"ם בכס"ג דלא אפשר לתקן דלא אלא בעל כרחו ואם יש
לה בנים אפילו מדעתו. שהוא שותק אל יוליא ואע"ג דכתב בפרק
שביעי דהיכא דלא אומר בפני בכתב ובפני נחתם ואבד הגבו. הרי זו
ספק מגורשת ובכל מקום שכתב ספק מגורשת ס"ל דאלא הוא פסול
דלא בפני בכתב ובפני נחתם גרע משום דהיכא אמיר לזיופא כדמתלק
בתשיבי פ' בתרא אדברי רב אחי ורב אלפס והתוס' דפ"ק
ס"ל אמי חילוק זה לפי אחי אמי דפירש דיגד יעשה שאם
לא אלא ואפילו לפירוש ר"ח דפסק כרבי מאיר דכל המשנה הולד
ממזר נראה דר' מאיר גופיה לאו בכל הפסולים סבר הכי דאם
לא כן תקשי לסטייא קמא דפרק אני דסבר דהיכא דלא קראוהו
פסול. בדיעבד ואפ"ה אא אלא אם כן מתניתין דהזורק
דמוקמינן לה כרבי מאיר דקאמר עלה פרק האשה רבה דאיכנעית
ליה לקרויי גיטא א"כ ע"כ אייתי בדלא קראוהו אלי אירית
בדאמלא שובר ביד האשה אפילו הגבו אמי הוא אמלא בו
פסול ורבי מאיר כל המשנה כו' ובתוספות פרק בתרא דגיטין
בשם תשובת רש"י. נאם הקטן והצעיר שבישראל:

סימן כב ושוב הציב מורי הגאון למהר"ם ס"ל הא דמשבין
שבתים חוץ לבית שבתבת בשאר בתים עולים
לדוכן עד אחר שירדו הכהנים מדוכן ולא נהנו כמו שכתב
רבינו שמשון במרדכי שלו בשם הרב ר' יעקב משפיי"ר שיחזרו
לאחר שקרא החזן בתים וגם במרדכי דידן מייתי הסוא לשון
דהר"ר יעקב משפיר"ל אבל לא הים שיחזרו לאחר שקרא החזן
בתים וגם באשירי מייתי גם בפרק בתרא דמגילה הסיא דילוהלמי
דרבי אליעזר נפק לברא ופי' האשירי הטעם דנפק לברא כדי
שלא יהיה בבית הכנסת בשעה שהחזן קורא בתים שאז היה
עובר בעשה בשלא יעלה בשקולא בתים מעמע שלאחר בשקרא
בתים אין לו קפידא אם הוא בבית הכנסת והטעם דאין ללכתין
עד אחר ברכם בתים משום דאמרינן בפרק אלו נאמרין אמר
ריב"ל כל הכן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה רב אומר אף
מושתין שמא בן גרושה ובן חלילה. ולא פליגי כאן שעולה לפרקים
כו' ונראה דאע"ג דמפרש אלמודא דרב אייבי בבון שאינו עולה
אפילו לפרקים מ"מ כיון דהיינו אלמודא לפנים בהוא מעוס הכי
נוהגים שבתים שלבול בעלמן שלא ליכנס כל אשה שהכהנים
מברכים כדי שלא יחשבו עליהן שהן פגומים ע"כ הציב מורי
למהר"ם מיר"ן:

סימן כג ואשר כתבת אמגילה שיש בה פרשיות פתוחות אי כשרה
לדעת מהר"ם בשם רבינו הם דכתב דיש למגילה
כל דין ספר תורה וספר תורה פסול אם עשה הסתומה פתוחה
ולית לחלק דשמא מהר"ם ורבינו הם לא רצו לומר רק לכתחילה
יעשה כל פרשיותיהן סתומות משום דנקרא אגרת תמיהני עליך
מנין לך לבדוק טעמי הלכות מלבך ולפרש דברי הגאונים מון
ממשמעות דאיתא כיילי שיש לה כל דין ספר תורה חון מדבר
אחד וכיילי אמי כך דפרשיותיהן סתומות בסדייהו אמעמע בפסיעות
דבסך מילתא אמי אית לה דין ספר תורה אפילו בדיעבד ואתה
תפרש דלאו דוקא כוא ולא קאמר אלא לכתחילה משום דנקראת
אגרת וכך סברא לא מתרלית היא כלל דסתומה אמי פרשה
נקראת בכוליה אלמודא ולטעמא דידך היה לעשות הגילה
לכתחילה בלי שום פרשה והפסק כדי שתהא כמו אגרת כדאיתא
בהגה"ה בביאור דיש נוהגים שלא להפסיק בקיאותה בין פסוק
לפסוק משום דנקראת אגרת אמנם יש מקילין דהמבי אמאי דכתב
בהגה"ה בביאור דאין כל דין ספר תורה למגילה מהסיא
דלוחיות מעוטשות ומקורעות אמנם המהדרים ומדקדקים במלות
יש להם לקיים דברי רבינו הם ומהר"ם ושלום. נאם הקטן
והצעיר שבישראל:

הסימן כד שלומך יסגא לחדא אהובי מה"ר אהרן יצ"ן אשר
דרשתני על אשר מתמירין הכהנים שלא לעלות
בשערי החלירות והציר ושער בית הקברות עד שעבר המת חוצה
לאותן שערים ופתחים משום דסוף עומאה לעלות כדתנן בפ' קמא
דאהלות המת בבית כו' ובפ' קמא ובפרק בתרא דבילה
ובפרק הדר מייתי לה אהא דיש בירים לב"ה ולב"ש אין בירים
וכתבם דמקרוב בא מתגא הזה דע כי לא מקרוב בא כי זה הוא
קרוב לתרבעים שנה שהיה יום הטעוד בתרפוה"ע והיו שם ה' זקנים
מה"ר מיכל מה"ר ליפמ"ן מה"ר נת"ן מה"ר יחזקי"ה מה"ר אברה"ם
כ"ן ז"ל ושם נתחדשו אלו הדברים כך הוגד לי בתגר"ל וגם
נמצא פה אצלינו בנימוקי שנתחדשו לפני שתירי מה"ר שלום שכתב
שמה"ר מאיר ה"ל אסר לכהנים נווי"לא שילאו דרך שער הציר
שהוא המת לאחת שם עד לאחר שעבר המת חוצה אבל כהב ג"כ
שמה"ר שלום ז"ל לא חשש לאסור זה וכן נראה שי הגו
ליזהר בגבולינו בזה ונראה הטעם כיון דרש"י פירש כפ' הדר
דמה שעמא הפתח שהוא הטומאה לאחת עם אף ע"פ שאינו מתח
האהל של מת הלכה למעשה מסיני הוא ואין טעם בדבר וזכל
לומר כיון דמילתא בלא טעמא הוא הגו דלא לוסיף עלה ומימה
דבר כיון הלכה דוקא בתוחו פתח שמוליאין אותו מחילה מתוך
האהל אל תוך האויר הוא ובאותו יציאה נעשה האהל יאמרו
האהל הלכה שאותו פתח יעמא ולא מכאן ואילך ואין לתמוה על
מילוק זה. וכעין זה מצינו בתוספתא על אותו משנה פתח גדול
ופתח קטן חשב לטוליאו בפתח קטן טהור אם הגדול ויש לי
פרישות על המשניות דהדר עסרות. ופירוש בכא זו כגון שיש שער
גדול ובה פתח קטן ושאר אין פותחין רק לסוסים ולגמלים
אבל בני אדם הולכים והיולאים אין פותחים לשם אלא פתח
קטן.

קטן ואם חשב להוליא אותו בפחות קטן עסור אשער הא קמן דאע"ג דאמת עוכר דרך תקרת השער הגדול אעפ"כ עסור שיינו בעין שהלקתי ומה"ר שלום ז"ל חלק בעניין אחר אין לי פנאי להאריך. ואו דאמרן לימא לן דכך עומאה דסופו לצאת הוי עומאה שהיר מגלה עליה ובסמ"ק מסיק דהכיא חוספתא מתרלת היא דעל עומאה שאין שהיר מגלה עליה אין שכהן מוהר עליה ודלא כמו שכתבו התוספה פ"ק דכתובות בשם ר"ת דשבשתא היא לאמש עיין באשירי בהלכות עומאה מעמע דכהן מוהר הה"ג ע"ש דאפשר יש לחלק מ"מ הואיל ורבנן קשיטי חשבו לאיסור זה חלילה להפליג דבריהם והמחמירין כמותם לשנות מנהג המקיל ומי לאו שפיר דמי. אמנם להחמיר בנית של לדוק הדין נראה דיפה כתבת דאין להחמיר בו כלל דאדרבה אותו פחת בא לעמאות את הסאה ומתבטלין אין דינן ק"ו מהלכה ואע"ג דרש"י פרק קמא דביצה פי' דגזירה דרבנן היא וכן בפי' המשניות פרק שלישי דאהלות נמי פי' דגזירה דרבנן על הפחתים פרק בחרת פי' להדיא דהלכה למשה מסיני הוא וכן מוכח שם בגמ' להדיא ומ"מ אפי' אי גזירה דרבנן נראה דמכל שכן יש לחלק דלא גזרו חכמים אלא בפחת הראשון שבו מוציא המת לאויר העולם ועיין באשירי בהלכות עומאה

ומשלא מפורש קלת דין זה :

סימן כה אשר כתבת משאילת שלום בנית הקברות. בספר מסידים נמצא דאין שואלין בשלום בשיש שם מת בעיר עד לאחר הקבורה ובחוס' דפליפס פרק ואלו מגלחין הקרוב לסופו כתב דאין שואלין בשלום בנית הקברות בשיש שם מת ובשאין שם מת שואלין ברחוק ארבע אמות מן הקברות. ולא ידעתי מה לרוץ לומר בבא דנדון דידן בכפר קטן שם עניו כפר קטן לכאן :

סימן כו שיעורי גרוגרות החוספות פ' חלון כתבו בפשיטות דמוכח פ' המליע דגרוגרת יותר גדול מכזית ולפי הקושיא שמקשין שם החוספות לא היה גרוגרת אלא כמו שליש בילה והביאה היא שני זיתים כדמוכח מפ' בחרת דיומא ומפרק אמרו בו כל זה תמצא בפ' חלון לפי מסקנת החוס' החם גרוגרת גדול מכזית והכיא דכתב המיימוני דכותבת מעט פחות מכביצה ובגמ' פ' אמרו לו איתא דכותבת היא שני זיתים דהיינו כביצה איתא החם להדיא לדברי רב זביד כמו המיימוני ולחד שיעויא כי הדדי היינו כותבת נפה וביצה. נאם הקטן הלעיר בישראל :

סימן כח בראש השנה שחל בשבת מודי דודי זקיך רוב פעמים לא שיעה לומר שמו מפחדים ביום הראשון ומיני זוכר רק פעם אחת ששיעה. נאם הקטן והלעיר בישראל :

סימן כט שאמר יסגא נחדא מהודי עמיתי הלוף מס"ר אליס יל"ו, אשר שאלתני על אחד שבא על א"ח וסיא אחות אשתו ומתה אשתו גם אח"כ בעל באשה מת אי אסורים מעשה שנאסרה לבועלה היכא דכלא"ס אסורה לו יפה דקדקת. אמנם דלגבי נכרי דעלה קאי אשיר היה לחלק שפיר דנכרי ודאי חייב בלאו הכי אסור ולא שייכא לו כלל דסא איהו בחולת קדושין לגמרי והכי ממלק בפמה דוכתין בין עריות דיש להן קדושין בדוכתא אחרינא וכין נכרי דליתא ליה קדושין בדוכתא אחריני כלל. אמנם דקדקתי במסכת כותה בסיפא דמייתי אשירי ממקיין ע"י נכרי דאשאר עריות נמי קאמר הכי מקיין ע"י כל עריות שבאורה ופריך נמי פשיטא ומשני כמו גבי נכרי דמסו דחיימא לא נאסרה לבעלה משום דלא שייכי בו ונטמא לבועל כיון דבלאו הכי אסורה לו אלמא לפי דעת האשירי דדייק מהתם דשרי לנכרי שבועל הוא הדין דאיכא למידק מהתם נמי דשריא לאחד מן הערוות שבועל. אך תימא הוא שהתוס' פרק קמא דכתובות בדבור ולדרוש דכתבו בשם ריב"ם דאסורה לנכרי שבועל וכי לא ידעי הגמ' דמסכת כותה כל עיקר. וגם הגליון לשם דמתיר מעשה דנכרי שמתגייר בקטן שנולד דמי מה נחסר לו בראיית האשירי ע"כ חולק היה לשם בדבר אין לי פנאי להאריך. אמנם נראה לחלק בין אחות אשה לנכרי שמתגייר לגבי אחות אשה שייך שאסורה לבועל באשה תמות אשתו אבל גבי נכרי לא שייך לומר באשה יתגייר דבשמתגייר גופא אחרינא הוא ולכרי מסני שבלה שנכרי

דבקטן שנולד נמי. וכלא דקאמר שהם בכותה דעריות לא נאסרה לבועל משום דבלאו הכי אסורה לו לא קאי אאחות אשה (לבועל) אלא אשאר עריות שאין לשם היתר ואין זה דוחק כמבואר למבין אבל מה שחלקת דמיתה מתינה ממילא בלא מעשה לא משמע הכי כלל פרק שני דקדושין הרי אם מקודשת לי אחר שאתגייר לאחר שהמות אחותך דחשיב אחות אשה ממוסר מעשה וגם רלה שמקשה דלאו (בידו) [כ"י מחוסר] משוב. נאם הקטן והלעיר בישראל :

סימן ל שאומר יסגא לחדא אהודי עמיתי מוהר"ר יודא אשר דרשתני אם נעלם שמרה באוזנא לי נהגינן לשריף לו לאו. דע דנראה לנהוג איסור כדברי הרוס' ורמב"ם ומהר"ם בהגה"ם במיימוני ואשירי וכתב אשירי אע"ג דיש עופות שאין לשן מרה דאולדותם כך היא אין לנמוד מהם לעופות אחרים אמנם יש לנחוך הכבוד אם יש בה טעם מרה כדלכתב רשבי"ם נראה דאפילו לדידן יש לסמוך על ככה. נאם הקטן והלעיר בישראל :

סימן לא ירחיב ה' לך מכל דוחקך ויטריפך לחם חוקך אהודי עמיתי הר"ר פנחס אשר דרשתני לי נהגינן לשרף שבועה דאורייתא דע לך כי שאלתי מפי מהר"ר אמשיל מרפו"רק שקבל ממהור"ר שלום דלא נהגינן לשרף שבועה דאורייתא ונראה דקבלה זו ישרה וסמלה היא שאשי הרוס' פ' שבועה הדיינים ופ' זה בורר משמע מדבריהם דס"ל דלית הילכתא כמר בר רב אשי ומייתי נמי ה"ג דס"ל הכי וכל דבריהם דברי קבלה הם וכן ר"מ פסק דלא כמר בר רב אשי כמש' שבועות במיפך שבועה וחווני מחנה כהו סי' כלו שרף לבן אלמא דווקני הוא בהא וכן בהגה"ם במיימון פרק ראשון דעונין ונטען מייתי כמה גאונים דפסקו דלא כמר בר רב אשי במיפך שבועה ומשיק דכן נהגו מהר"ם דלא מפקינן בדאורייתא :

סימן לב ואחמי יש להסתפק בשבועה דרבנן חוץ משבועת היסת דבעי למקוטי מפלא ומספקינן לה לכ"ע אי מלי הרוב לומר לא בעינא מיך בהקוטי מפלא כדי שלא יהפכו עליו שבועה חמורה. אמנם נראה דודאי מלי למימר הכי ומ"ע לא יהא רשאי למהול על דינו הא איתא פרק זה בורר היה מייב שבועה לחבירו ואומר לו דוד לי בחיי ראשך רבי מאיר אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו אלמא רשאי להקל משבועתו. ונראה דאפילו לאחר שהפכו עליו מלי למימר השבע אחה שבועה קלה אי אני אשבע אותה שבועה קלה דמ"ע לא הא אחתי שבריהם ביד השבע ולא יפסיד כלום מבראשונה ולא דמי להא דמייתי אשירי בסוף שבועות דאם יתחייב שבועה ואלה שמגלגלין עליו וחזר ואמר הריני משלם דחייב לשלם כל מה שרוצים לגלגל לו יעבע ויגלגלו עליו דאתה היה אחבע ולא יעבע ונראין הדברים שבשביל כך רולה לשלם כדי שלא יהא צריך ליעבע על אחר שהביעות אבל בר"ד דהנחבע לא מפסיד לגרע במידי דעדיין שבריהם ביד דודאי מלי לחזור בספיכו לכ"ע דאדעתא דשבועה חמורה אפיך ולא אדעתא דשבועה קלה ח"כ מה טעם היה שלא יהא דשאי. ואשר כתבת מרבותיו של למב"ם דשבני דשבע ונוטל מלי למימר השבע אחה ותיפטר אשירי פרק שבועה גבי הא דקאמר אי פיקח הוא מייתי לידי שבועה דאורייתא לא כתב וסבר הכי ומוכח שהם דאפי' אי טוען בריני כשאר חובע שמשביעין היסת אפי' הכי אין יכול לשפך על חבירו דאם לא כן אכתי הוא נפקותא לענין זה בין שבועה דאורייתא דשהם לא מלי לאפוקי שבועה במידי אבל דרבנן מספקינן בכה"ג ע"ש. ובלאו הכי אין הנדון דומה לראייה למדקדק דהכא איכא למימר דלא שני משום מסחפי דמשבועה חמורה שנתספקה עליו ולכך חוזר וולה בשבועה קלה אבל הכא לא יהא רשאי להאמין לחבירו יותר ממנו לא הבנתי אריכתך בפסק מהר"ם על שבועת היסת בטענה דגנינה דמהר"ם וודאי מלי סובר דלא בעינן נקיטה חפץ בשבועתי היסת וסא דלא קאמר איכא ביניהו הא יש לומר כדכתב אשירי פ' שבועה הדיינים דלא ר"ל איכא ביניהו בגוף השבועה אלא בדיינים שיולאים ממנו ע"ש. עוד האריכת דאנקוטי מפלא שייכי

ד הבית טהור כו׳. דטומאה בוקעת ועולה כיון שהיא מונחת תחת כלרובה ואע״פ שאין כלרובה סותמ״ן עפה ואין הטומאה מתפשטת לגדרי הבית הוחיל שיש מקום לטומאה לעלות לכלרובה שבגבה ואינה מוזלת ויורדת לבית כיון שאין בכלרובה עפה שאם היה בכלרובה עפה הוה מקבלין בית ועליה כמו חדר ל׳: (ה) שני חדרים פתוחים לבית. היינו כשנני החדרים כל ל׳ מהם פתוח פתוח לבית כפני עצמו ואינם הם לפנים מן הבית: ו הבית טמא כו׳. דהוף הטומאה לגלה ולולה לחי כאלו שני המלאי זיתים מונחים בבית ואין הטומאה נכנסת בחדרים כיון שדלתותיהם נעולות אבל כשנפתחו חזרה הטומאה מן הבית לחדרים: ז חצר המוקפת כו׳. כלומר בחי המלאי המה סביב לבד המלאי ולא לבד הבית דהיינו מחוצי הבלר לבל בית יש ב׳ פתחי׳ וכן חלונות ל׳ פתוח לבד הבית ל׳ דלתות ונעולים ל׳ פתוח לבד הבית ל׳ דלתות ונעולים ל׳ פתוח לבד הבית ל׳ דלתות ונעולים

ברמ"ם דלא זכר רק לאחו פתח שבמת בחוכו שים לו שני פתחים אחד לצד הזיזין ואחד לצד המבוי ואלא מילתא איתה מסם פתוח דאמרינן שם תלת הטומאה: (ז) ויש מחירין. עיעם לזה דלא אמרינן סוף הטומאה לגלח. ממה דלא בחוחו פתח שמוליאין חמילה מחוץ לאהל ולא מחוץ האויר הוחיל. ובחוחה יציאה. ובאהל ע"כ לחוחו ע"כ פתח ישמע ולא מכלן. ואילך: (ח) ואם נפתח ג"כ. אחד מהם. פי' לחוחו שבמת בחוכו נפתח ג"כ לצד הזיזין דסייגו שנפתח לחוחו הבית מסבי לדדיו על. כן גם. חחת הזיזין שמת. לף על פי שאמר בחים שחחחיה נעולים וכמו שזכרנו בסמוך: (ט) נבנסת מחחחיהן לבית. פי' כל בית שפחחו פחוח לצד הזיזין: רש"ל הבית הג"כ לחחת ו"ל. לאי. אומר במקום שים עירוב ועשו קורות שים בהם היקף טפח. ממכוי. למכוי. ולחלי הקורות נכנסין חחת הגגין שמכלן ומכלן ומכלן. וטעומת' ככבסת חמחיה הקורה מביאה חת הטומאה מגג לגג ומחפשטת בכל הבחים מכלן ומכלן לא כן בשים חת ב"מ בחמד מן הבחים לא כן הבחים לא כן. רבאלי לבית בשוב בית מן הבחים שבמבואות המחוברות ע"י קורה של הערוב ונוכלני בשהייבו לומדים בבית מורי ר"מ ז"ל והיה פחח פחוח מחלר כרב לחלר בית הבשבת ומשקוף הפחח היה מגיע מלד ל' חחח חקרת הבית שהיה בו חח ואחר מורי לבבאים. לגלח ולבות דרך לחוחו הפחח כל זמן שבמת בבית ע"כ לשון חשובת מהר"ר חיים. וכחוב בדרישה ומלאה לע"ד וגם שמעחי דהיינו דוקא במחילה שים עליה גג קטן לו מחילה שמשקוף עליה רוחב טפח ויש בו פחח פחוח לגלח ולבות דרך. חוקה דמעלה שם משקוף עליה היין שבבבכין ווילאים דרך חוכה אבל מחילה מוכחת מבית לבית ואין גג עליו וגם אין פחח פחוח בחוך המחילה אפי' אם הקורה הנוחה עליו בעוביי טפח וגם גגות הבחים מבני לדדי המחילה בקלה שלהם. מחחילים עליהם מבל מקום אינו מבית הטומאה היין דבאמלעית המחילה אין עליה גג ולא שם חקרה היין שאין שם פחח נקרא בחחוב בחמלע ואין בו בח להוליך הטומאה ע"ל משמע. מדבריו בחם יש מחילה פחוחה בלא גג עליה. ויש פחח בחמלעיחה מביאה חת הטומאה מבית לבית היין שמרלש המחילה יש שם חוחל מן הגג של בית הטמחת אע"פ. שאין בית הפחח מגיע עד לחוחו המלך שהוא חחח הגג וחייבו היין שים שם משקוף עליו מחחר שבבבכין ויוצאין שם וחמיבני מחד על דבר זה היין שים הפסק בחלק המחילה שהוא חוחם קודם החחלת הפחח בין החלק שמגיע חחח הגג ובין פחח מי יבאים הטומאה מן חחח הגג. לבפחח שבחמלעת ולא חפילו בים הפסק בפחות משלשה לא אמרינן לבוד להמיר ועי"ב לא הבבו שם בחשובה שבבחחי בשם הש"ל אלא שהחקרה היחה מוכחת בלא מחילה חחחיה מן חחח הגג של בית. בים הטמחת לחחח הגג של בית. אחר שמלא שהיה חלל חחח החקרה מן בית הטמחת לבית הבאחר בלי הפסק המילה הבחוחה מה שאין בן בהך. מילחא שים הפסק מחחח המחילה הבנויה על הארץ ואין בה בליטה טפח אמוך לחלק שחחח הגג. הבחי ודאי אין בלן הבחח טומאה בלל מידי דהוה חשבי בחים שמוכים ואין גג בולט. למעלה מהם דאין נבנסת הטומאה מבית לבית אע"פ שבאיהם פחוחים דהא גגים בולטים בעינן בש"ם בשולחן. ערוך בלן ומלאה דאין לחוש לטומאה בבית מחילה בעינה אע"פ שים פחח. בחמלעה לא בחוך המחילה כולה אלא אם בן יש עליה גם בן גג קטן לו בליטה טפח מן. לחוחו לד שבבבה חחח בית הטמחת לחלק שמגיע חחח הגג הבחי: (י) כל הבחים שפחחיהם פחוחים כו'. הטעם שבינו שים גגין על הפחח של הבחים כולם ובאחד מהן יש שם חח הטומאה הולבת דרך פחח ביחו חחה הגגין ובנבנסת לבחים אחרים בשם פחוחים חחה הגג שלהם אבל אם אין גג על הפחחים וכולהי הבחים שלאל בבית הטמחת הם פחוחים עד הגג שלהם אין בחאר אין טומאה לחוחן הבחים אע"פ שהם פחוחים לגד הרחוב אע"פ שגג אחד יש מבית הטמחת מן הגד לבית שאינו בעולים כו'. כל"ל ור"ל בשכל לחחת הבית שהטומאה בחוכו נטולת מבל. לד בין לחוחו לד הפחוח לחאר בין לחוחו לד שאחרי הבאר לא טומאה יולאת לחחח הזיזין ולבסדרלות ולל מה שחחחיהן. ממה דבין דלין מקום לטומאה לגלח מלא דרך שם הזיזין לטומאה בלאו דגזרו חבמים על כל הבקומות שבוה הטומאה לגלח בלחד ולין ידוע דרך ליחה יצא אבל לא ר"מ מידי במה שבאר שבחר פחחי הבית הבית פחוחים או נעולים. דמ"מ הטומאה יולאת לחחח הזיזין והבסדרלות לי נמי לחמוטינן דלשם היו שבאר פחחי הבית פחוחים הבית פחוחים ובל מה שבבחוה היה ממה כי הטומאה יולאת לחחח הזיזין בין שבוה הטומאה לגלח ולבה"ב יולאת חחחח הזיזין ובבבסת לבחי' הבחוחי'.

ט ולבן יש מחבחרין כו'. לחמנה לין להבמיר בבית של לדוק הדין דלהדרבה לוחו הבחחח בא לעמוח חח הלהבל בבקי מוהבלי"ר. וכ' בם, מעדני מלך שעעם זה יבפיק לם לין בו אלא בחחח מ' שבו מבבינין ומוליאין לה בחחח לבבל לם יש בו ב' בחחים שבבחחח הא' מבבינין ובבשני מוליאין בחו שים בבית לדוק הדין שבבק"ק בבלא יש להבמיר שאין לבבבים ליבבם בלוחו הבחחח בחוליאין ממנו הבחח עבל"ל והבמ"ז בי' דבשיבקר חלוי בחחח בבית הבית שבחחח בחוכו דבוף הבחוחלה לגלח דרך בם ע"ל מעמח לף שהוא עבול לבל בבחים חבבים מה מעלה יש בעגילחם ול"ל דמ"ם הבחבר לם בל בחחי הבחים עבולים הוא לחו דוקא עבל"ל (ובה' ת"ל בי' ק"ג חולב ע"ו) ואחר שבבנית לחיות לדבריו כ' ח"ל הדבר בבוך דבנית לדוק הדין לין לחוש בלל לם יבלבו בו הבבחים לף שים חח בעיר יבולים שבבחים לבבחים ולבמוח בו בין שים לו חחח ת' ובין שים לו ב' בחחים וע"ש עוד בזה): (ח) פחח. שים בו ד' על ד' בן הוא בלבוה: (ט) הזיזין. פירש הר"ר בשייבו לוחו הבית מבני לדדיו שבחח בחוכו נפחח בם בן לבד הזיזין בלוחן שבחח לוחו הבית מבני לדדיו הש"ך אבל לם בם שבחוחים שהוריש ולפ"ז לבחח בחוכו בית לם בחח בבשבחוחה בחח בחיחה בין שהוא נעול בדלח ומלוחות ומודע לו שהגיע הטומאה מלוי לחוחר לגלח מן המדר עד לחר הולחה

ביאור הגר"א

[ט] ויש מחירין. עפ"ז: (ליקוט) ויש מחירין. וכ"ה בחבני' ריש פ"א דאהלות הבית שנסדר בי' ובח"א בו' ולא אמרינן שסוף טומאה לצאת אלא חחח אהל א' והוא פשוט שם בבבח מקוטות (ע"ב): [י] ואם נפחח בי'. מחני' שם: [יא] ואם נפחח בי'.

באר היטב

(ז) מחמירין. כ' הש"ך לחמנה מין להבמיר בבית בל לדוק הדין דלהדרבה לוחו הבחחח בא לעמוח חח הלהבל בבקי מוהבלי"ר. וכ' בם, מעדני מלך שעעם זה יבפיק לם לין בו אלא בחחח מ' שבו מבבינין ומוליאין לה בחחח לבבל לם יש בו ב' בחחים שבבחחח הא' מבבינין ובבשני מוליאין בחו שים בבית לדוק הדין שבבק"ק בבלא יש להבמיר שאין לבבבים ליבבם בלוחו הבחחח בחוליאין ממנו הבחח עבל"ל והבמ"ז בי' דבשיבקר חלוי בחחח בבית הבית שבחחח בחוכו דבוף הבחוחלה לגלח דרך בם ע"ל מעמח לף שהוא עבול לבל בבחים חבבים מה מעלה יש בעגילחם ול"ל דמ"ם הבחבר לם בל בחחי הבחים עבולים הוא לחו דוקא עבל"ל (ובה' ת"ל בי' ק"ג חולב ע"ו) ואחר שבבנית לחיות לדבריו כ' ח"ל הדבר בבוך דבנית לדוק הדין לין לחוש בלל לם יבלבו בו הבבחים לף שים חח בעיר יבולים שבבחים לבבחים ולבמוח בו בין שים לו חחח ת' ובין שים לו ב' בחחים וע"ש עוד בזה): (ח) פחח. שים בו ד' על ד' בן הוא בלבוה: (ט) הזיזין. פירש הר"ר בשייבו לוחו הבית מבני לדדיו שבחח בחוכו נפחח בם בן לבד הזיזין בלוחן שבחח לוחו הבית מבני לדדיו הש"ך אבל לם בם שבחוחים שהוריש ולפ"ז לבחח בחוכו בית לם בחח בבשבחוחה בחח בחיחה בין שהוא נעול בדלח ומלוחות ומודע לו שהגיע הטומאה מלוי לחוחר לגלח מן המדר עד לחר הולחה

(י) לבית. פי' לבית שבבחחח בחוכו לבד הזיזין. מ"ר: (יא) בחוחים. כחב הש"ך אבל לם בם שבחוחים שהוריש ולפ"ז לבחח בחוכו בית לם בחח בבשבחוחה בחח בחיחה בין שהוא נעול בדלח ומלוחות ומודע לו שהגיע הטומאה מלוי לחוחר לגלח מן המדר עד לחר הולחה הא"ל לגלח מבבינין ולפ"ז בבן שהוא בבית לו שהגיע הטומאה מלוי לחוחר לגלח מן המדר עד לחר הולחה

ס"ו דלהלות: ם מבבני לבין הבלי"ם בם בהלבות. ובחחח מחבבה בים פ"ד דלהלות

נקודות הכסף

שלו. צר החבר נשל כו'. לחבם הבבה בבשבל בבל"ם בבשבל ולחוחב של לד בחבר בולם בעולים לבלי. לבל בחבר שהטומאה. בחוכו. דלוחם הבחחים של לד בחבר של לוחו הבית בולם בעולים לבלוחי נבחח ב"ב לחבר מבן ובבבחבי בחר בבי ולא בבחח ב"ב לחבר

דגול מרבבה

(בבבן שע"א בעיף ד' בהג"ה) ולבן יש מחבחרין. וכו'. ובעין. מבבה ל' בבבן י"ל מבבבת הבלות. חוכה בים מחבחרין לחבבה לבי פי' בהל"ם בם בבחב ובלים בחוזבבחב מבבבע דלא מבבבי ב"ם. הלה בלים שבבבבד הבבבן חבבה מבבבע בחים מחבחרין ובלא דבבבבחבי ב"ם לחבי' שבבבבד הבבבן חבבה לבי בבבבחבי. ולבן בבבבחבי בחר בבי ולא בבחח ב"ב לחבר

(ח) פחח בחוכו בית הבבבבחבי בבבבבחבי בבבבבחבי ב

אמר רבה בר רב כהנא מקבלת מלא דבר הכתוב לא יטמא כבאהל בטומאה לאהרון ומאי מקבלת מלא דבר הכתוב כמאן דאמר מקבלת מלא דבר הכתוב לא יטמא לא יבא קרוי על שם הכתוב כמאן דאמר מקבלת מלא דבר הכתוב לא יטמא לא יבא לא יבא לא יב

יד נזיר חופף על שערו וכו'. שם במשנה נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק ומוקמינן לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקי"ל כותיה אבל לא סורק משום דזרקי מסיר ומודה ר"ש בספק ריסיה למאן מודה לר' יהודה דאמר לאסור וזהו שכתב רבינו ומש עשה כן אינו לוקה. ואיכא למידק דאמרי' עלה בגמ' אמר רבא כולה ר"ש היא כל הסורק להשיר שיערן מדולדלין מהכוין. ופירש"י ז"ל אבל עדיין לא נעקרו לגמרי וכיון שהוא מתכוין אמאי אינו לוקה וי"ל כיון שנדלדלו קצת אין כאן גילוח ללקות עליו אבל אסור לעשות כן כיון שעדיין לא נעקרו לגמרי וכיבוא חפס לו עשה כללי דאמרי' בכל דוכתא מודה ר"ש בספק ריסיה ולא יאות: ולא יחוף באדמה וכו'. שם ר' שמעאל אומר לא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער ואיכשיא לן עלה אי גזרינן בכל אדמה אפי' אדמה המשרת ולא נפשטה וזה שהשיק רבינו לשון התוא דמשמע בכל אדמה אסור ולא כתב באדמה המשרת את השער:

טו נזיר שנטמא למת וכו'. שם במשנה היה מיטמא למתים כל היום אינו חייב אלא למת אמרו לו אל מיטמא והוא מיטמא חייב על כל אחת ואחת:

יז בד"א בשנטמא ופירש וכו'. שם עלה דאמרי' אימר אמר רבא אמר רב הונא מקרא אלא דבר הכתוב לא יטמא כשהוא אומר לא יבא להזהיר על הטומאה להזהיר על הביאה אבל טומאה וטומאה לא אומר אע"פ שהתרו בו על כל אחת ואחת אינו חייב אלא אחת. ודעת הראב"ד ז"ל לפשוט הלכה כרבה לסמוך על הכלל רבה ורב יוסף הלכה כרבה ומתני' דקתני חייב על כל אחת ואחת מוקי לה בטומאה וביאה אבל טומאה וטומאה ואפי' אלא בהיכורין אינו חייב אלא אחת. ומתחתי על פסק זה מדל דפסקה דתני' משמע בטומאה וטומאה והו דאע"ג דקי"ל הלכה כרבה ה"מ דפליגי בפלוגתא דנפשייהו והכא לא פליגי אלא היכי אמרה רב הונא ומו דנשבע רב יוסף דהכי אמרה רב הונא בטומאה וטומאה. ומו דאיי דהונא בתרלפ"ל כרב יוסף ומוסיב עליה מבריתא וקבלה רב יוסף אלא דקאים ליה מתני' והילכה אביי לא קאים כאן בהיכורין אלא בהיכורין ובהכי סלקא שמעתין וקמו להו

התגלחת אלא אחת ואם התרו בו על כל שער ושער ואמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח לוקה על כל אחת ואחת: יד *נזיר חופף על שערו בידו וחוכך בצפרניו ואם נפל שער אינו חושש שהרי אין כוונתו להשיר ואפשר שלא ישיר. אבל לא ירוק במסרק ולא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער ודאי ואם עשה כן אינו לוקה: **טו** *נזיר שנטמא למת טומאת שבעה. בין בטומאות שהוא מגלח עליהן כמו שיתבאר בין בטומאות שאינו מגלח עליהן הרי זה לוקה: **ז** נטמא למת פעמים הרבה אע"פ שהוא חייב מלקות על כל אחת ואחת לשמים אין בית דין מלקין אותו אלא אחת. ואם התרו בו על כל פעם ופעם והוא מטמא לוקה כל אחת ואחת: **יז** במה דברים אמורים בשנטמא ופירש וחזר ונגע א סמ"ג עשה: **או**

השגת הראב"ד

*נזיר שנטמא למת עומאת שבעה וכו' כד"ל בשנטמא ופירש. ק"ל עייתי בשמועה כמס' נזיר ולאיתי דלעתה רב יוסף טומאה וטומאה בהיכורין על דדם במת אפילו אתרו בו על כל אחת ואחת אינו חייב אלא אחת כדתניא נזיר שהיה מת על כתפו והושיטו לו מת אחר אינו אלא חייב אחת ונגע חייב אפילו אפילו בהיכורין חייב שתים ודוקא בכת אחת כגון שנכנס לבית שיש בו נוסס ושבה שם עד שמת הוחיל והם שני מיני שמות ובאין בכת אחת חייב שתים ובכה אינו חייב אלא אחת והתחיל לוחם עליו לבניין דאיה:

"מי" מל"מ רפ"ג מהל' אבל:

דלא עייל אלבעתא דכרעיה בריסא ומתים לה טומאה אלא אמר ר"פ כגון שנכנס בשדה בבית ומי כיון דאמרינן ידיה מסתאב כי עייל כולי האי מתא הוא אלא מ"ר אלעזר אילף ידו משום טומאה ביאה משום ביאה ליכא ולילף גופו טומאה וביאה בהדי הדדי קא אתו הא מ"ל דלא עייל מוקמו בריסא ונגיע ליה טומאה אלא אמר רבא הכנים ידו משום טומאה ליכא משום ביאה ליכא הכנים גופו טומאה (וביאה) בהדי הדדי קא אתיין והא מ"ל כגון שנכנס בשדה בבית ומי כיון דאמרינן ידיה מסתאב כי עייל כולי האי מתא הוא אלא מ"ר אלעזר אילף ידו משום טומאה ביאה ליכא משום ביאה ולילף גופו טומאה וביאה בהדי הדדי קא אתו הא מ"ל דלא עייל מוקמו בריסא ונגיע ליה טומאה אלא אמר רבא הכנים ידו משום טומאה ליכא משום ביאה ליכא הכנים גופו טומאה (וביאה) בהדי הדדי קא אתיין והא מ"ל דלא עייל אלבעתא דכרעיה בריסא ומתים לה טומאה אלא אמר ר"פ כגון שנכנס בשדה ומגדל בה חבירו ופרע עליו אם המעזיבה דטומאה וביאה בהדי הדדי קא אתיין ומר בר רב אמי אמר כגון דעייל כשהוא נוסס ונפק שמעתא אדיסיב דטומאה וביאה בהדי הדדי קאתיין. וכתב רבינו מדעתו כלומר אשם פרעה אלא מדעתו אתם הוא ופטור: וכתב הראב"ד כד"ל בשנטמא ופירש וכו'. ק"ל עייתי בשמועה דמס' נזיר וכו'. ולכאורה דברי הראב"ד נראים בשמעתא. וי"ל שדעת רבינו דכי אמרי' רבה ורב יוסף הלכה כרבה

לחם משנה

יד ולא יחוף באדמה מפני שמשרת את השערי וכו'. הרב בעל כ"מ חתה אמאי פסק כר' ישמעאל וכתב דאפשר דס"ל דלא סגיא אח"ק. אבל לא משמע כן מדברי רבינו ז"ל בפירוש המשנה שכתב והלכה כר' ישמעאל והלכה מכלל דפליגי. אלא דמ"מ יש לחת טעם לרבינו ז"ל משום דשקיל וקרי גמ' אליביה דבעי אי אמר מפני שהיא משרת או מפני המשרת וכיון דגמ' בעי לפרושי טעמיה משמע דהלכתא כוותיה ובגמרא פסק רבינו ז"ל לקולא משום דהוי בדבר דרבנן דאי איכא אדמה אלא אחת מחברא לא אסרינן אלא אגב אדמה דמחברא והוי גזירה דרבנן וכיון דהוי ספיקא דרבנן נקטינן ליה לקולא אבל אין הטעם משום דספק מיכות להקל כמ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל דלא נאמר כן אלא נבי כרי משום דלא מעייל מיגים בספיקא לאמר אם יהיה בכרי זה מאה כור וגנבב או נאבד בזה אמרינן דלא מייל אבל איכא דאל מיכות ולא ידעינן אם ישיר שער או לא ודאי דזה הוי ספק בשל תורה לחומרא ונדולה מזו אמרו בגמ' בפ"ק דמיר (דף ח') נבי דוחין את הקופה בפיו אלא מדלא דאמרי' לר"ע דאמר דספק מיכות להקל דכיון דנתיב לחיכות כמאי נסלקיה דר"ע לא אמר דספק מיכות להקל אלא איכא דלא נתיב למיכות וכו' יע"ש:

טז נטמא למת פעמים הרבה כו'. הר"מ ז"ל האריך בהשגות וספק כרבה והרב בעל כ"מ ז"ל כתב שלכאורה נראה שהדין עמו אלא אשום דרב דאמר דספק מיכות אלא אמר דקדק בשמועתו יפה. ובמחילה מכ"מ אלף פעמים דרבינו ז"ל נ"כ פסק כרבה אלא שהר"מ ז"ל ורבינו חולקים בפירוש המשנה והוא מחלוקת רש"י ז"ל והתוס' ז"ל דרבינו ז"ל מפרש כפי' התוס' ז"ל והר"מ ז"ל מפרש כפירש"י ז"ל והתוס' ז"ל כתבו שפירוש הקונטרס קשה להבין ועם זאת ההשגה של הר"מ ז"ל יבינו אני להבין לע"ד ועתה אפרש. דע כי בפ' ג' מיגים (דף מ"כ:) איפליגו רבה ורב יוסף דרבה אמר בשם רב

משנה למלך

פ"ה **טו** נזיר שנטמא טומאת ז' כו'. מכאן אני תמה על מ"ש רבינו בפ"ג מהל' טומאת את אלבה ג' וז"ל לפיכך אני אומר שכל טומאה מן המת שאין הנזיר חייב מגלח עליה אינם דין מוכח ע"כ. ומה דבריה מוכרים זה לזה שבריי הכא אפשר לוקה על טומאה שאינו מגלח מטמא שהיא מן המוכח וצ"ע:

מי

משנה למלך

מי

מגדל עוז

נזיר שנטמא למת טומאת שבעה בין בטומאות וכו' נטמא למת פעמים הרבה וכו' כד"ל בשנטמא ופירש. ק"ל עייתי בשמועה כמס' נזיר וכו' ופא"ל דאמרה רב הונא נזיר שהיה בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו חייב ליתא וכו': ואני אומר דבריה מלא דבר שמייהו הכא עד סל' אבל בע"ה. ואף כי רבותינו בעלי התוס' ז"ל מן התוספות וגם רבינו הרמב"ן ז"ל אתיין כוה בתורת אמת בתוס' לגבר הרעות אמנם על הראשונה שעיין כמס' נזיר שאני רואה כי אומר עיון ל"ע תדא דהא אתם לא אזכר דבר בגמרא אלא רבא ואתיי אף כי תמצא ניחתא בשם רבה אין בכך קושיא דהא מרים דשמעתא רב הונא ורבא ואתיי פליגי עליה דרב הונא ואמרינן לרב יוסף דאשתבע אתלים אבי אמר רב הונא ומסקנא דוחיה וכולם קוגיא נמי דוחיה אלא ורבא אי רבה אתקי ליה נמי בחר דאשתבע ולא אקשו ולא אקשו ולא אקשו ולא מידי ומוד דס"ל אבי אלמוד לגבי רב יוסף

להו רב יוסף ואביי בהדא שיפתא לגבי רבה הילך יפה פסק רבינו כפסקם דמתני' דשלא במיבורין חייב על כל אחת ואחת ובריתא בקיבורין ואפילו הביאו בו כמה הבאות אינו חייב אלא אחת לפי שהוא מחולל ועומד אבל מי שנטמא ופירש אינו מחולל ועומד:

יח נזיר שנכנס לבית וכו'. הרי לאו כהיבי לא יטמא ולא יבא ומהדר אלמודא לאשכוחי היכי מתייב חדתי ומסיק רב פפא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו אם המעזיבה דטומאה וביאה בשדי קא אתיין אבל בשדי הדדי קא אתיין. וכתב רבינו ופרע גם התיבה מעליו מדעתו מלשון מדעתו שאם היה מעליו מדעתו אין כאן מלקות: אבל אם נכנס בשידה תיבה ומגדל וכו'. הרי אחרי' בגמ' הא אי אפשר אלא עייל חומרא בריאתא ונחית ליה טומאה אי אפשר אלא עייל אוכלא דקרטיב בריאתא ונחית ליה טומאה אלא אמר רב פפא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל וכו':

יט נכנס לאהל המת וכו'. פ' ידיעות הטומאה בעי רב אשי מזיר נקבר בעי שהייה למלקות או אינו צריך בפנים נמיבי שהייה בחוץ אם נמיבי שהייה הוא דילמא בחוצה נמיבי שהייה לא שנא בפנים ולא"ם בחוץ תיקו. וכתיר פ' אי אמר בעי רבא אמי כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו המעזיבה כלומר בחוצה כי נמיבי שהייה בבית המקדש אבל אבראי לא אי דילמא לא שנא תיקו ורבינו כתב שנכנס בשוגג והדבר ידוע כי השוגג והאונס שוים ופטורים מן המלקות וכיון שהדבר

כרבה ה"מ כי איפלגו אליבא דשמייהו אבל היכא דאפלגו במילתא דאמריני לא והכא אפלגו בתאי דאמר רב הונא וכיון דרב יוסף אמר הלהיים משמע דקדק בשמועתו יפה ונקטינן כוותיה וכ"כ מדברי הרא"ם בהלכות טומאה שטוסק *כרב יוסף:

יט נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה וכו':

המטמא

*עי' בכ"מ הל' אבל פ"ג ה"ז:

או נשא או האהיל. אבל אם היה נוגע במת ועדיין המת בידו ונגע במת אחר אינו חייב אלא אחת אע"פ שהתרו בו על כל נגיעה ונגיעה שהרי מחולל ועומד: יח נזיר שנכנס לבית ושהה שם עד שמת שם המת. או שנכנס לאהל המת בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע גם התיבה מעליו מדעתו. הרי זה לוקה שתים אחת משום לא יבא ואחת משום לא יטמא. שהרי טומאה וביאה באין כאחת. אבל אם נכנס כדרכו טומאתו קודמת לביאתו שמעת שיכנס חוטטו או אצבעות רגלין נטמא ואינו חייב משום ביאה עד שיבוא כולו: יט נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה. ואחר שנודע לו התרו בו ולא קפץ ויצא אלא עמד שם הרי זה לוקה. והוא שישהא שם כדי השתחויה כמו טמא שנכנס למקדש

א ממ"ג שם:

ספק לא מלקינן ליה עד שישהה שם כדי השתחויה. ולפי זה כ"ל דרב אשי לא הוה שמיע ליה דשלקא בחיקו אמאי הדר בעי ליה ואלמודא קבע להו לתרוייהו כל חדא כדוכתא אי נמי היכא לפרושי דבעיא דרבא כגון שפרש עליו המעזיבה מדעתו ונתן מיבעיא ליה כיון דאיכו לא עכיד מידי בעי שהייה או לא ואתא רב אשי למימר דאפי' נמתא באונס איכא למיבעי וזה שלא כדברי הטוס' שכתבו דוקא באונס קא מבעיא ליה לרבא והכריעו כן מהך בעיא דרב אשי. ומדברי רבינו אין ראיה שהוא סמך על הבעיא של רב אשי דהא בתבא באונס ושוגג שוין הם כדכתיבנא ומפשר דבהרוייהו גרסי' רב אשי אי רבא:

המטמא

לחם משנה

כדתנן מאי דקאמר רבה דטומאה וטומאה דפטור הוא בחיבורין לפי מאי דמוקי אביי וה"ל על דם קאמר דטומאה וביאה חייב אפי' בחיבורין כלומר דמת על כתפו והלך לאהל המת דאי פירש מן המת ואח"כ נכנס לאהל המת אפי' טומאה וטומאה נמי חייב אלא ודאי אפי' בחיבורין קאמר דבטומאה וביאה חייב ומפני כן הקשו דאמאי הא מיטמא וקאתי כלומר כיון שהוא נוגע בטומאה בשנכנס לאהל המת הא מיטמא וקאתי וחיבורא כאן בביאה כאן בשדה כלומר מה שאמר רבה דבטומאה וביאה חייב הוא כשנכנס לאהל המת ולא נגע במת קודם כאן בשדה כלומר מה שאמר אומר בטומאה וטומאה שהייב אחת ולא שתים הוא בשדה אלא דאז ודאי דלא מסכתת דמיחייב שתים דאם נגע בשני מתים בגת אחת כולה חדא הלכה דעל אחת אחת שלא טומאה מחברין בו בגת אחת ואינו בטומאה וביאה שבשתם בגת אחת מחברין בו על חדי לאון לאו דטומאה ולאו דביאה ואם נגע בשני מתים בזה אחר זה והיה נוגע בראשון בשנגע בשני הרי הוא מחולל ועומד כמ"ש שם בחוס' ז"ל. כל זה בגמ' אלא שאני ביאתרמי דבריהם לפ"ז ודאי דאיתוחב רב יוסף והלכה כרבה דלדידיה לא קשו בריתא ומתני' אהדדי משא"כ לרב יוסף וע"פ פירוש זה פסק רבינו ז"ל כרבה וכל דבריו הם כדברי רבה. אבל להר"מ ז"ל בהשגות דרך אחרת ומפני כן השינו דהוא מפרש דרב יוסף עצמו חיבר ל"ק כאן בחיבורין כאן אלא בחיבורין וה"ק ודאי דטומאה בחיבורין לא מיחייב אלא הדא ומאי דאמרי בשם רב הונא דטומאה בחיבורין מיחייב חדתי. דקאמר מיר שהיה עומד בבית הקברות והוסיפו לו מת דהיינו טומאה בחיבורין ליתיה. אבל מ"מ נס מה שאמר רבה דטומאה וטומאה לא דמשמע בין בחיבורין בין אלא בחיבורין ליתיה ודאי דהיכא דהוי אלא בחיבורין ודאי חייב ובחיבורין פטור ובהכי א"ש בריתא ומתני' דלא פליגי אהדדי ובאר הכי מקשה בגמ' לרבה דקאמר דטומאה וטומאה בכל גוונא אינו חייב אלא אחת אפי' אלא בחיבורין אע"ג דפירש מן הטומאה א"כ טומאה וביאה דמיחייב חדתי היכי משכחת לה דאי נגע במת ואח"כ נכנס לאהל הא בטומאה וטומאה כי האי גוונא פטור דרבה אפי' בשלא בחיבורין פטור וא"כ בטומאה וביאה נמי ותירצו כאן בביאה כאן בשדה כלומר מה שחייב בטומאה וביאה הוא בביאה שנכנס לאהל המת דאלו טומאה וביאה בגת. אחת ומה שפטור בטומאה וביאה הוא בשדה כלומר שנגע במת בשדה ואח"כ נכנס לאהל דאז פטור אע"ג דהוי שלא בחיבורין כיון דבכי האי גוונא בטומאה וטומאה אפי' שלא בחיבורין פטור ואין להלק ביניהם ולא"ז קשיא לרבה אחתי' דקאמרה דחייב על כל אחת ואחת והולכך הר"מ ז"ל לתרץ דרבה מוקי אחתי' בטומאה וביאה דאחת בגת אחת כדאוקימנו בגמ' והתרו על שניהם ולא"ה חייב אחים ולא"ה. רב יוסף הוא מהלק בין טומאה בחיבורין לשלא בחיבורין בענין טומאה וטומאה אבל בענין טומאה וביאה א"ל דלא מיבעיא בשנגע במת ואח"כ נכנס לאהל דחייב בכי האי גוונא בטומאה וטומאה נמי חייב אלא אפי' בחיבורין דבטומאה וטומאה פטור בטומאה וביאה חייב אלא דוקא בשהם בגת אחת דאע"ג דקר תירוצא אוקימנו בגמ' אליבא דרבה מ"מ רב יוסף ודאי מודה דאם לא היו בגת אחת אלא שנכנס אבשבו קודם לו מעמו דאינו חייב אלא אחת דהוי בטומאה בחיבורין שנגע במת ובעודו נוגע במת נגע במת אחר דהוי מחולל ועומד ה"נ כיון דבעוד שהכנס אבשבו אח"כ נוגע ודאי דפטור ואינו חייב. אלא אחת אבל בשהם בתים יחד כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל או שהיה נוכם ומת בשהיה נוגע בו אלא ודאי דמחייב מרחי זהו פי' הר"ן ז"ל בסוגיא וע"פ זה הבינו שהיה לו לפסוק כרבה והוא פירש"י ז"ל שפירש בגמ' טומאה וביאה נמי הא מיטמא וקאתי דאע"ג דנגע במת ואח"כ נכנס בהאל לא ליחייב אלא אחת משום דבטומאה וטומאה נמי הכי וכן פירש כאן בשדה כגון שנגע במת ובשדה ואח"כ נכנס בהאל אבל אם נכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו אם המעזיבה דטומאה וביאה בגת אחת אחת אח

י"ל דשרי, באופן די"ל דוקא בגדול הורו כן, אבל לא בקטן. אף לפי הראיה של לחם הפנים הנ"ל משמע דגם בקטן כן מלבד דכבר כתבנו לדחות הראיה. גם הא בהיא דאבל רבתי לא מיירי בתינוק ממש, דא"כ ל"צ בדיקה, אלא דהי' נראה באיבריו כמו תינוק, א"כ מ"מ הי' ספק גדול, וא"כ אין ראיה לתינוק ודאי דליכא חרדת הדין. אלא דבספק גדול, אם הוא גדול איכא חרדת הדין בזה חיישינן לה[א].

ומה שכתבתי לעיל בסוגיא דב"ב (קנד, א) דבספק גדול כיון דליכא ודאי חרדת הדין לא חיישינן, ליכא ראיה משם, דבלא"ה בקל ליישב קושייתינו, דלמה לא נקטי טעמא דחרדת הדין, די"ל דבאו לערער קודם שנקבר המת ורצו לבדקו, דל"ש בזה טעמא דחרדת הדין.

אולם כל זה אילו נזכרו מיד, בזה הי' ספק עצום אם לפתוח הקבר ולהלבישו, ועיין תבואות שור בחידושיו לסנהדרין (מז, א). אבל בנ"ד דאשתהי ב' שבועות דאפשר דשלטה בו רמה, וגם קרוב להסריח, י"ל דזהו ניוול גדול, וקם הדין שלא לפתחו.

ולאשר בנ"ד אין ידוע מקום קבורה של המת, לא ידעתי מה התועלת בהנחת התכריכים בשכונת המת, אבל לדעתי כפי הנראה מדבריכם שעכ"פ ידוע שמקום הקבורה בין מת פלוני למת פלוני, בזה נ"ל אם אינו מקום רחב הרבה, אף שא"י בצמצום מקום קבורת המת, דיש לחפור בשטח רוחב הקרקע איזה אמות אולי ימצאו מקום קבורתו, ובאם לא ימצאו שוא"ת עדיף. ואפשר דמ"מ טוב להניחם תוך ד"א לקבורת המת, וזכר לדבר דמת תופס ד"א לק"ש ותפילה, וכן לענין שלא לומר בפני המת אלא דברים של המת, דכתב רבינו הא' דהיינו תוך ד"א, דמשמע דכל ד"א הוי מקומו של המת. וכעין דמצינו בחי דד' אמות הם רשותו של אדם, בזה י"ל דיש תועלת למת במה דהתכריכים מונחים בתוך תפיסה שלו. ולזה אחר החפירה בשטח מקום האומד לקבורתו יניחו התכריכים תוך ד' אמות ממקום שמשוער קבורתו, וטוב שילכו עשרה אנשים גדולים מבני החברא לבקש מחילה מהמת, וד' שארית המות יחגור, ובלע וכו'.

ידידכם עקיבא

סימן יח

[סוף טומאה לצאת]

לכבוד ידידי הרב רבי יוסף אליעזר נ"י בק"ק גלונא.

ע"ד הענין שיצא מעכ"ת נ"י לדון דיש איסור לכהנים להיות בבה"כ בשעה שהמת בבית שמוציאים ממנו לקוברו דרך החצר, ושער החצר ומשם להרחוב, דאף דהטומאה אינה יכולה להתפשט מהבית לבה"כ, כיון דכותלים המפסיקים בין הבית להחצר ושער החצר אין להם גג ובליטת טפח, מ"מ כיון דסוף הטומאה לצאת דרך שער החצר דנין כאלו המת בשער החצר ומשם הטומאה הולך ומתפשט לבהכנ"ס ע"י הגג הבולט טפח מבית השער לרחוב והולך על פתח בהכנ"ס שהולכים בו מרחוב העיר, והחולקים עליו באים בטענה דטומאת כהנים בזה"ז דרבנן, כיון דכולם טמאי מתים, ע"כ דבריו.

דלא ידענא איך נקטו כן בפשיטות, הא להרמב"ם (פרק ה הט"ז מהל' נזירות ופ"ג ה"ו מהל' אבל) הוי דאורי' ולוקים עליו, וכן דעת רוב הפוסקים, והראב"ד בהשגות שם נראה דאפילו איסור דרבנן ליכא, והכי משמע מדברי הראב"ד בהל' נזירות, במ"ש והכהנים בזה"ז אין עליהם חיוב טומאה וכו', והמחייב אותם עליו להביא ראיה, ובודאי ל"ש בזה"ז ענין חיוב מלקות[א], אלא דהכוונה דליכא חיובא דאיסור שלא לטמאות, והמחייב

סימן יז

א וכ"כ הגר"ד אופנהיים בסוף שו"ת חות יאיר דבקטן ליכא חרדת הדין ושרי לפתוח הקבר. ועי' פת"ש יור"ד סי' שסג סק"ז.

סימן יח

א אולם נפ"מ לענין עדות, דהעובר על איסור שחייבין עליו מלקות נפסל לעדות.

אותם היינו שמצריכים אותו שמחוייבים לפרוש מלהטמא עליו להביא ראיה, דבפשוטו הלכה כרבה לגבי דר"י, וכן מבואר מדברי המ"ל (פ"ג ה"א מהל' אבל) שכ' ואיכא לאתמוהי בדברי הראב"ד הללו, הא מצינו בכמה מקומות דבאמוראים היו מציינים הקברות וכו', ובזמן האמוראי' היו כולם טמאי מתים, ואין עליהם שום חיוב טומאה, הרי דלמד בדעת הראב"ד דליכא כלל איסור טומאה בזה"ז, ול"צ לציין הקברות.

ועכ"ן יפה סתר ידידי מעכ"ת לדבריהם, שכבר כ' המ"ל על הראב"ד, דאין זה ספק שקול, כיון דכל חכמי ישראל חולקים עליו[א*].

ואולם בעיקר הדין דסוף טומאה לצאת דרך שער העיר אשר הביא המהרא"י (בתה"ד סי' כ"ד) דעת מוהר"ם לאסור, ושיש אומרים להתיר, ביררו לנכון הגאונים בתשו' חכ"צ (סי' קג) ובשו"ת פרי הארץ להרב מה"ו ישראל צבי מזרחי (סי' יט) ושני הנביאים מתנבאים בסגנון אחד להביא ראיה מפורשת להתיר ממתני' (פי"א מ"א) דאהלות, גבי בית שנסדק דמבואר ביש אויר מועט מפסיק, לא אמרינן סוף טומאה לצאת, וזהו ראיה שאין עליה תשובה, זולת לפירושו דהראב"ד (הל' טו"מ פט"ז ה"ו) במתני' הנ"ל[ב]. ויפה כ' מעכ"ת נ"י דמ"מ כיון/דהרא"ש והר"ש פירשו כהרמב"ם (פט"ז דאהלות) ראוי לפסוק כן, כמ"ש הכ"מ. ואני מוסיף, אף דלפי' הראב"ד אין סתירה לדין זה, מ"מ הא להראב"ד יש היתר מצד אחר, ממה דס"ל דאין טומאת כהנים בזה"ז. וכעין זה כ' הד"מ (יו"ד סי' נד ס"א).

גם כיון דלהרמב"ם והרא"ש והר"ש מוכרח דבאויר מפסיק לא אמרינן סוף טומאה לצאת, וכן דעת הי"א בפסקי מהרא"י, וכן המהרי"ל (בסי' קסא) כתב על דברי המהר"ם האוסר דשארי רבותיו לא ס"ל כן, וגם הרמ"א (בסי' שעא) כתב ב' הדעות, וכתב דהמיקל לא הפסיד, א"כ הוי עכ"פ פלוגתא דרבוואתא, ויש לדון בס"ס, ספק כהנך פוסקים המקילים, ספק כהראב"ד דאין דין טומאת כהנים בזה"ז, דע"כ לא כתב המ"ל שלא לדון מדין הראב"ד הנ"ל בס"ס, אלא לענין טומאת מגע במת נכרי, כיון דבכל צד רבו האוסרים דס"ל דכהן מוזהר על טומאת מגע דנכרי, וגם רבו האוסרים דס"ל דאיכא איסור דטומאת כהנים בזמן הזה, עיי"ש שכ"כ להדיא. אבל בנ"ד דרבו המתירים בסוף טומאה לצאת דרך שער העיר, יש לצרף דעת הראב"ד דליכא טומאת כהנים בזה"ז, ודברי חכ"צ ברורים[ג].

אלא דמעכ"ת נ"י כתב ויצא לדון דדוקא באויר מפסיק ביניהם, אבל בנ"ד דהכתלים מחברים אמרינן סוף טומאה לצאת. ולענ"ד אינו כן, דלא תליא באויר מפסיק, אלא דהעיקר כך הוא, דמכח סוף טומאה לצאת לא הוי כאלו הטומאה מונחת באותו מקום שתצא דרך שם, אלא היכי דהכל באהל אחד, אלא שסתימת הפתח חוצצת ביניהם אמרינן כיון דסופו לצאת דרך הפתח ההוא, הוי כאלו הפתח פתוחה, וממילא הטומאה מתפשט לשם, וזהו דינא דהמת בבית ולו פתחים הרבה[ד]. וא"כ בנ"ד דאין סוף הטומאה לצאת דרך הכותל, ונתקיימה סתימת הכותל וחוצץ, ואין דנין כאלו המת במקום שער החצר.

וכן מבואר במהרי"ל (סי' קסא) שכתב אההיא דמהר"ם ושאר רבותי לא ס"ל כן, והיו

א*. וכן מבוארת דעת הגאונים כהרמב"ם שכהן מוזהר ליטמא למת אף בזה"ז. ראה בשו"ת הגאונים תמרה גנוזה סי' נה. ואף הראב"ד עצמו נראה דחזר בו בהשגותיו על הרי"ף שלהי מכות. ועי' שו"ת חת"ס יו"ד סי' שלט. ועי' בחי' הרמב"ן סוף מכות שגם לדעת הראב"ד אסור לכהנים בזה"ז ליטמא למת מדרבנן, וכפי שכתב בדעתו המנ"ח מצוה רסג. וזה שלא כדעת רע"א כאן. ועי' שורי קרבן נזיר פ"ז ה"א, דגול מרבבה יו"ד סי' שעג סע' ב ושו"ת חת"ם יו"ד סי' שכד, וכפת"ש יו"ד סי' שעב והערות למנ"ח (השלם) שם הערות לט"מ.

ב. ע"ש שפירש להיפך שהשיעורים שבמשנה הם לטומאה ולא לטהרה. ועי' גם בדגול מרבבה יו"ד סי' שעא. וקדם להם בראיה זו הר"א אב"ד בספר האשכול הלכות טומאת כהנים.

ג. יש לציין שבפי' רבינו חננאל ביצה י, א מבואר כמהר"ם שסוף טומאה לצאת אמרינן אף כשיש הפסק אויר. שהרי כתב דרואין את הפתח כפתוח הואיל ועומד ליפתח. וכן מבואר בשטמ"ק ביצה שם. [ומש"כ בהערה לפי' ר"ח ביצה [הוצאת מכון "נוה אשר"] שם עמ' יח הערה 139ב: וכן מבואר בשטמ"ק כאן דפתחים של שאר הבתים שהמת עומד לעבור דרך שם טהורים, הוא ט"ם, וצ"ל טמאים].

ד. כעי"ז מבואר בפירוש מהר"ם מרוטנבורג אהלות פ"ד מ"א גבי מגדל שעומד באויר. וכ"כ הרא"ש ריש הלכות טומאה: ולא מהניא נעילה, כיון דאין לטומאה מקום לצאת אלא דרך שם, חוינן כאלו הוא ככר שם.

הלכות

רבאלפס

הלכות פסוקות הנכללות בתלמוד בבלי אספן וקבצן וחברן בלשון התלמוד

רבינו יצחק בר יעקב אלפסי זל

עם

שערי שבועות

כולל עשרים שערים ברינו שבועות

מאת רבינו יצחק בר ראובן זל (בן בנו של הריף) (ונקראו גם בשם שערים הרב אלפסי).

הלכות רמב"ן

למסכת נדרים, יחד עם הלכות הריף (שנשמטו לפה"ז. אשר לא נדפסו בספרי הריף הפוסקים הראשונים). גם הלכות הרמב"ן לחלה ובכורות שהשמטם הדפ"ז מהלכותיו.

עם פסקי

רב מרדכי

כוללים כל דיני התלמוד ושימות רש"י ותוספות, מסודרים בקצור נמרץ בסברות ותירוץ דינים על סדר הלכות האלפס

מאת רבינו מרדכי בר הלל אשכנזי (רנסה) זל.

עם הגהות מרדכי, וציונו: הלכות על סדר ציוני הלכות רב אלפס.

תל פנים מסביב יאירו המאורות הגדולים הבה:

א) פירוש רש"י זל להלכות הריף (לקח פירוש להתלמוד).
ב) — רבינו יהונתן בר דוד הכהן זל שתכמי לונדל. להלכות הריף מסכת עירובין.
ג) — רבינו יונה (הזקן) גירונדי זל, לסמ"ג ברכות (חסים חלקי סתלקיון הסוגרים, ונם אשר יוכיחו בשם הרי"ן).
ד) — רבינו נסים בר ראובן זל (הרן), לסדר מועד, ולסמ"ג כתובות, נשים, קדושין, שבועות, עדיות והלין.
ה) נמוקי יוסף לרבינו יוסף בר חביבא זל, לסמ"ג (מ"ק), יבמות, ב"ק, ב"מ, ב"ב וסנהדרין, ולהלכות קטנות של הרי"ף ולהלכות נדרים לרמב"ן.
ו) ספר המאור לרבינו ורחיהו הלוי בר יצחק זל (הרי"ה), לכל השמות של הרי"ף. (ולסדר נשים ונזיקין יקרא המאור הגדול, ולסדר מועד יקרא המאור הקטן).
ז) מלחמות ה' לרמב"ן זל, על השגות בעל המאור הנ"ל.
ח) פירוש רבינו יום טוב בר אברהם אשבילי זל (הרי"בא) על הלכות נדרים לרמב"ן.
ט) לקוטי הראש להלכות קטנות של הרי"ף.
י) שלטי הגבורים (על הרי"ף והסדר) לתלמידי הרשב"ן לבית ברזן זל, כולל תשובות הלכות ותלוקי דעות המשגים על הרי"ף פרולי הפוסקים, גם מדרשי הראשונים לרבינו ישעיה דר' מאיר, האורחות זל.
יא) חדושי אנשי שם (הרי"ן, והמרדכי, ושאר סברות) כוללים חידושי סודים מקומן זל ומסדרן שפירא זל שאריות יוסף לתרים יוסף בר מרדכי מקומן בין זל מסרוקא (דרך חסים (כפי הנה ידמים) (כולל הגהות מרדכי נאמנים וכללה הגהות רבינו בצלאל אשכנזי בעל שטמ"ק הראש זל ונחלת מרדכי) לוחים ברוך בר דוד נעגון זל.
יב) הלכות יום טוב לתרים יום טוב (מרדכי) אלגאזי זל, כולל באור פסוק על הלכות חלה ובכורות לרמב"ן זל.
יג) מעשה אילפס הגהות על הריף והמרדכי לתרים מרדכי ואב הלוי אשינגא זל, תרים הרים יוסף שאול הלוי נאסאנגאזן זל אבודק לבוב (בעלי מפרשי הרמ).
יד) באור מרדכי (הלקים מהמרדכי) לתרים מרדכי בנעים זל אביר ורים רקק ונקשבות והמרגנה.
טו) גליון מהרש"א הגהות הרים שלמה אגר זל אבודק פוזנן.
טו) פעולת שכיר הגהות הרים שכר בער בתרים תגהות זל. ונן הדראה בוילנא.

גם נלוה עליהם עין משפט, נר מצוה, ותורה אור. וציוני מראה מקומות בתרגן וגרי, וכל פסוקי הרמים המצוטים ברב אלפס על סדר א"ב נמדרו (בקונטרס מיוחד בחלק האחרון של הרי"ף) על סדר הלכות הפיסוקי זל. — גם הוספנו עמו

תוספתא

עם הגהות הגר"א סולילנא זל, ופירוש מנחת בכורים ומצפה שמואל לתרים שמואל אבינגרור זל אבודק קרלין.

הכל כמו שנדפס באלפס שי"ל בדפוסנו בסכת תרכ"א.

וגל כל אלה הוספנו עשרים ותמש הוספות חדשות נכבדות ומפורשות בשמותיהן מעלה

כוללות פירושים חדשים והגהות מרבנן גאוני קדמאי ובתראי הנם הגדולים ע"ה בכתבי יד ותן הדפוס לא שמתם עוד.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנה חמשת אלפים ושש מאות וארבעים ואחת לפ"ק

תוספתא מכות פרק ד נכ

(י) נגלה על ידו: (יא) אין אומרין אותו יקרא סם דברי רבי יהודה אליעזר בפה אחד דברים אסורים בעדות ובהתראה אבל בני עדות ובשתיק והתראה אומרין אותו (יב) אפילו בני אפילו בפה אחד ואיש ואחד האשה בין בקרע בין בסים (ג) ה מכות בני אחד מכה ואחר מנה ואחד קורא לא יהו (יד) מחולפין) עלה. רבעה לא. יהיה ארוכה אלא קצרה שלא תגיע (ט) לנפשר נפשן ויסות אחר הן הלוקין כל עוברי לא תעשה שעבור על מצות לא. תעשה שיש בה קום עשה ואין על פי שהיבון מתה ביני ששים (ט) בת בדוי ששים (ט) מלקין אותו (יד) מיתת בית דין (ט) אין מלקין שבאחר בדי רשעתן מת אינו לוקה משום אינו לוקה: סליק.

השמטה מנוסחאות כ"י

נפרק ב

א אלו הן הגלין נתנון והכות את הקע והכה את האדם והרגו את הבקעה. הכה. את האדם והרגו הרי זה גולה. הכה בקעה. כן הקע הכה בקע הרי זה אינו גולה דברי ר' יהודה. רבי אומר בנה גולה: ב דוקן משלשל כלים מסמרה לספה. הנפקע החבל. או שנשמט הרי זה גולה. דוקה בחבית והכה בדר ורחתה גולה שלא. בדוק. ורחתה אינו גולה ר' יהודה אומר כן כן. זכון. כן אינו גולה. עד שיעמוד כל החבל מרן: ג היה מעגל בסמגלה. והלכה לה על. האדם והרגו הרי זה גולה. אומר אינו גולה עד. שיעמוד כל המחגלין מיה: ד. מכה. שהיה מקצב הכה לאדם. והרי. זה גולה. לא. הרי. זה גולה. לא. הרי. ירדע. שיש. תינוק. בעריסה. ושב עליו. הרגו. לא. הרי. ירדע. שיש. אדם. בבור. ורק אדם. האדם בבור. והלכה לה על. האדם והרגו הרי זה גולה: ה שלחו בית דין. לשוכה. בית דין. ושבה. ברשות בית דין. הרגו. הרי זה גולה. רופא. אומן שרפא. ברשות. בית דין. הרי. זה גולה המחזיק. את. העובר בעבר. אשה. ברשות. בית. הרגו. הרי. זה. גולה. ו: יוסי. אבל. ברבלי. הרגו הרי זה. גולה. ז: אליעזר בן. יעקב. אומר. אם משיגאת. האדם מרגו. הגיע. את. ראשו. מן. החלון. והלה. וקבלה. אבור. שנו" (בכתיב יט) ומצא. את. הרגו. ומרן. עד. שיהא. חבריו. מצוי. בן. בשעה. שהוגרו: ז אלו. שאינן. עלין. הוה. מכה. את. הקע. הכה. את. האדם. הרגו. את. הבקעה. הכה. את. האדם. הרגו. אינו. גולה. נשל. הבולל. מן. הקע. המחבקע. ולא. הרי. זה. גולה. ל. הרגה. רבי. אומר. כזה. אינו. גולה. הוה. מושך. בסמגל. לפעולה. ונפסק. החבל. אז. ששמטם. הרי. זה. אינו. גולה. הוה. מושך. בפעולה. הלכה. לה. על. האדם

נוסחאות כ"י

(ט) מאיר. (י) לויתיני (ב) אין מלקין. אחיו (ג) מלקין אחיו

חסרי

[ד] אמר. (ו) לויתיני (ב) אין מלקין. אחיו (ג) מלקין אחיו

אור הגנוז

[ד] אמר. (ו) לויתיני (ב) אין מלקין. אחיו (ג) מלקין אחיו

דוד

מיב מלא מכה בי משם נתן לתמן דוד הרי זה מ"ל. מתלה ובמים שלא. שמרם מיסור. מ"ל. לכה ולא לכה כהל. מלא לא מאר. מתלה שאלה בשלום מכל מקום מתנה מחולם מ"ל. מתלה מקום מחולם מ"ל שלום מקום מקום

מצוה שנאל

(ו) עולה. מיה. לא מיה בין מלא. מ"ל. שמר מסרון (ו) מלא. מ"ל. מ"ל. מ"ל

[סימן רל"ד—רל"ה הסמוכו במהדורה זו, כיון שכבר נדפס בגליון הרי"ף].

רלו
מסכת מכות

פרק כיצד העדים [כ' ע"א] כתב הרב אלפס ז"ל ודיקינן לה להאי פירושא מדאמרינן הכיא איתתא דאיתאי סהדי ואשתקור וכו' עד דכא לא קטלינן אפומא:

כתב הראב"ד ז"ל קשיא על הדין פירושא אמאי לא מקבלינן סהדותא דכא שניה דמסהדא על מאי דאסהידו כא ראשונה ואחזמא והיכא חזיק דמחזקה מילתא בחדא זימנא בלחוד וכא רוב לקים גופיה לא קאמר דוחזקה זו אלא בכא שלישית בתר דאתיוה תרי כתי סהדא ואשתקור, וא"כ דרי יהודה כריש לקיש הוה ליה למימר איהו נהרגת אלא כא ראשונה. הילכך האי פירושא פריכא הוא ואורחא אחרינא איתי ביה. בתר הכי עיינית בפירושא דשמעתתא ולא אשכחית ביה פירושא עד מיניה, ומאי דקשיא לי עלוהי דראשונה ושניה נהרגת מבעי ליה דכא מקבלינן סהדותא הכי נמי קאמר דהא מפרשינן למתניתין הכי קאמר אי איכא כא אחת נהרגין עפי אין נהרגין. הילכך איכא לפרושי הכי אי איכא כא אחת מקמי הפיך דאחזמה הילך דאחזמו דהוו להו השתא תלת כתות מזומות לא קטלינן לשלישית משום דכבר הוחזק גולל כדם להכיא עדות שקרים על הרוגא ולאיחזק ליה בתרי כתי, ותו לא מקבלין סהדותא דכא שלישית, והיינו כריש לקיש:

[ה' ע"א] **כתב** הרב אלפס ז"ל, ירושלמי כתב כל נכסיו לבני בנים אדם כו' עד ומנין אפילו מאה, ת"ל עדים:

כתב הראב"ד ז"ל, איכא מאן דאמי לבאי ירושלמי מהכיא מילתא דמס' גיטין [ח' ע"ב] דאמר רבא, עלמו קנה נכסיה לא קנה, אלמא כיון דתרי גופי נינהו עלמו ונכסיה פלגינן דבורא והכא נמי פלגינן דבורא, ואיכא דמוקים ליה משום דהוה ליה כמחוייב מחוכו. ופקא מינה דאי הוי עדות על פה עדותן קיימת דלאו כטעמיה דרי אלעזר:

[ז' ע"א] **כתב** הרב אלפסי ז"ל, אילעא ואוביה הרוגא לרי עד לאו בתר מיגדא

כתב הראב"ד ז"ל, אסחברא לי דהכי הוה עובדא דהוה ערבה מודה בערבותיה אלא דהוה פטר נפשיה בטענתא דלוה דהוי טעין פרעתי, ואתו אינהו ואסהידו דלא פרע, והוה סבר רב פפא למימר מחייב ליה לאפומייהו, ומחייב ערב באודיתא דנפשיה, דאינהו לא אסהידו עליה מידי, ואמר ליה רב הונא כיון דאי ליתי ליה לגוה בתר ערבא אזל אשתכח דאפומייהו מחייב. אבל אי כפר ערבא בערבותיה וגוה בהלואתיה ואסהידו אינהו דיזיף והוא ערב מהימני על לוה ולא מהימני על ערב, דהא ודאי חרתי עדותא ניגהו וליכא הכא פליגתא דבור כלל:

[כ"א ע"א] **כתב** הרב אלפס ז"ל, תני הנא קמיה דרב נחמן עד מה בין ביד בין בכלי כו' עד וכן הלכתא דמסקנא הוא:

כתב הראב"ד ז"ל, הא מתניתא לא פליגא מידי אדשמואל, דעד כאן לא אמרינן שריטה וגדידה אחת היא אלא שהמסרט בין ביד בין בכלי חייב משום מסרט, אבל גדילה ודאי איכא אלא בכלי כדאיתא ויחגורדו כמשפטם כו'. ולשון גדידה הוא דרך אחוז כדאיתא [דניאל ד' כ'] גורו אילנא, והסריטה היא בעין עוף המסרט והיא דרך קריעה הבשר אלא בחיתוך. וזה לריך התראה משום מסרט ואם התרה עליו משום גדידה, ואם התרה על זה משום מסרט פטור. מיהו שמואל סבר לה כרי יוסי דאמר סריטה וגדידה אחת היא, והמסרט בפי הסכין בעין עוף המסרט חייב משום סריטה. וקיימא לן כרי יוסי דסתם מתני' כוותיה:

[ט"ס] **כתב** הרב אלפס ז"ל, היה מעמא למתיה כל היום וכו' עד חייב על כל אחת ואחת:

כתב הראב"ד ז"ל, הא מלתא אוקמוה במס' מזיר [מ"ב ע"ב] אלא בחבורין אבל בחבורין כגון שהיה מוגע מת אחד והוציאו לו מת אחר אינו חייב אלא אחת ואחרון אחרון אי לא דאמר דאלו

מסכת שבועות

שבועות שהיה כו'. [כ' ע"א] כתב הרב אלפס ז"ל. תנו רבנן מבטא שבועות כו' עד וקיימא לן כרבא:

כתב הראב"ד ז"ל, האי פיסקא לאו דסמכא, דאמיי ורבא לא פליגי אלא לענין קרבן דאמיי דאמר מהפיס שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי ומחייב עליה קרבן דה"ל כעובר על שבועת ביטוי ורבא לא מחייב קרבן. אבל לענין איסורא מודו דמהפיס בשבועה איסור גל יהא אית ביה, דהא מודה רבא במהפיס בנדר דאית ביה איסור גל יהא, מ"ט דכתיב כי ידור נדר משמע ידור בדבר הנדור דהייגו הפיסה בנדר, גבי שבועה נמי דכתיב לו הבטא שבועה דמשמע נמי הפסה בשבועה וכתיב גל יהא אתרוויהו, הילכך הבטא לן למימר דלא פליג רבא אלא לענין קרבן בלחוד. והכי נמי מסתברא מדקאמרינן אמיי אמר כמוציא שבועה מפיו, ורבא אמר לאו כמוציא ולא אלא קאמרינן אמיי אמר חייב ורבא אמר פטור אלמא לענין איסורא לא פליג רבא ואו לא מידי:

[כ"ב ע"א] **כתב** הרב אלפס ז"ל בפסקא, איתמר שבועה שזרק איש פלוני גרוש וכו' עד סוף עם שבועת העדים ועמדה הקושיא:

כתב הראב"ד ז"ל, פירושא דסמכא דהיכי מקשינן ממאי דכלים אדעתייהו דרבנן דסברי למימר קמיה דאמיי לאתייובי עליה תרתי אמלתיה דאמיי דאמר דאין לשבועות בטוי בשבועת העדות שום עסק, והא אמיי דהוא מריה דשמעתא אכדר להו לרבנן לאתיובי תרתי לא מליתו למימר, וכיון דאמיי אמיי לא קשיא מידי וקא אזיל לטעמיה דלא ממייב אלא חדא, מאי נפקא לן מדרבנן לסברי למימר קמיה דאמיי תרתי אמר גברא אגברא קא רמיין, הילכך לאו דסמכא הוא אלא עיקר הקושיא ממלתיה דאמיי גופיה, דאכדל להו ואי בתחיל מי איתא לשבועת ביטוי כלל, משמע בתחיל הוא דאיתא הא בשגג איתא מיהו לא ממייב

אדאמיי והיכי אמר דאיתא בשוגג הכאתי לעיל מודה רב באומר שבועה שאני יודע לן עדות ולא [כ"ו ע"ב] **כתב** הרב אלפס ז"ל, אחרו שמוא גמר בלבו לרין ובו עד הוצאה פת סתם חסור כפת חטים:

כתב הראב"ד ז"ל, אסור הוא בלא פת שבעה דהכי אמרינן בנדרים [כ"ח ע"ב] בעמון נדרי אומסין דאמר בלבו הוא ולא ע"ג דקיל בהוא שבלב אינם דברים, הכא אגב אורחא אמר מבטל ליה, שמעת מינה דבעלמא הוה אמר איתא בכלל פיו אע"ג דפיו אינו בכלל מתשמש בתר פיו אזלינן:

[כ"ז ע"ב] **כתב** הרב אלפס ז"ל, אמר רבא בשבע על ככר ושבוע ולא עד הלכתא כאמיר:

כתב הראב"ד ז"ל, שמעינן מדקאמר שבע ככר ואכלה כולה במזיד ולא אחרו בו אינו חייב עליה לפי שאין זה מחוסר לא מלקות ולא כרת הילכך אית עליה עונש שבועה ולית ליה קרבן בשאלה:

בסוף פרק שבועות העדות [כ"ח ע"ב] כתב הרב אלפס ז"ל, לאו שבועה הוא שבועה:

כתב הראב"ד ז"ל, מסתברא דלא אמר הכא אלא לגבי הקב"ה [הקדוש ברוך הוא] דלאו דידיה שבועה הוא, אבל גבי שבועה לא איתמר, ואי איתמר לגבי הדדא דוקא בדאמר לאו בכוונת שבועה. וכן נמי בחרוב לא אמרינן שבועה דוקא הוא אלא דאמר ליה לחבירו שבועה:

[ט"ס] **כתב** הרב אלפס ז"ל, ואחזיק לגאון לאוקי וכו' על ומקבל אם אינה לשמה:

כתב הראב"ד ז"ל, אלו אקיים דבריו שנאמר לה אמרינן מון ממבטא ומיתה ומקבל אם בשם, דוקא בשם המיוחד בלבד בזכרתי אלא והפלה כי אם מכותן וכו' אם לא לשמה ליאלה את השם בלבד והעבדה אמרה אמרה דמהאי קרא נאקא לן מקרא לקבל אלהיו אמר ובתיב ביה אם כי אלהים אבל בלבד אמר

גוקה שתים בחבורין, איסורא מוהבא אחת ביה ואסור לאעמויי אמת אחת אבל לבו הדיוטו שבועה מעמא לקרוביו עד שבועה מתעסק בשתו מוקה להתעסק בשת אחת, פירש הרי זה בלא עשה והכי איתא בתבל רבתי [פ"ד בל ע"ב]

סליק מסכת מכות

ר"ג ע"ש: ה עוד בשם תשובת מהרי"ם וש"ם אבל כמנג ומשמע מעמתין כ"כ המרדכי בס"פ מהלכות עומתת מת ומהרו ההגהות עליו שבדברי רבינו משמע מהא דאמרינן מי המעמיד מקרא וכו' יעמוד דף פ"ח ע"ח:

א בריתא יעמוד דף קי"ד ע"ח: ב בפ"ב מהלכות אבל כ' אין כל"ד מלוין לבריתו אבל מהרי אלגזי נראין דקרוב: ג בסמ"ק ריש פרשת אמור והביאו כ"ש בשיטתו שם: ד בריתא זמנים דף ק' ע"ח: ה עוד מהרבי אלגזי בהלכות עומתה: ו בריתא יעמוד דף ל' ע"ב דף כ"ב ע"ב: ז בריתא שם דף (פ' ע"ח כל' יוסי וכ"ש) [ל"ע ע"ב]: ח בס"ב דרים לה מקרא: ט בס"ב מהלכות אבל והרמ"ם מהא. דס"ב שם דמעמעו. כשלים מקרא: י שם בס"ב: יא מאנא יעמוד דף כ"ב ע"ח: יב בריתא שם דף (כ"ע ע"ב) [פ' ע"ח כל' יוסי וכ"ש]: יג בס"ב בס"ב מהלכות אבל: יד שם אמר לי' יוסי וכ"ש: טו שם כל' יוסי וכ' יהודה ול"ש: טז הרמב"ם

הגהות הט"ז

שהמשב. כשמוח מ"מ מעמת ע"ג המרחף. כשעור שיש מלמעה תוך המרחף. מקום המת מעמת עד הון לפחת ואיתר הלכו הכהנים ע"ג כל המרחף ומשיכו איתר יצא מהבאל כזה מהמת ידי הנדיק בעל הדמיסה בלא הרגיש:

נקודות הכסף

שמעון לעונו דהכהם יש לו הפסד כשיקון האילן לכך אינו יכול לבטל אבל שכת מהי שבידה אלא"ב מעוש כבוד ובמבל ליכת כבוד הו"ק:

חידושי הגרשוני

יכיר פחת ד' על ד' אל"ש שיעת שעולה. כ' שלא יכיר פחות מקום על מקום. אבל אם יש פחת ד' על ד' אל"ש שיעת שעולה לא מקום על מקום פחות יצא מכלל קבר מהוס ואין העומתה בוקעת וכו':

דגול מרבבה

לעשת הרמב"ד והלי בתין כאן איסור הוכיח כמו שהתרתי לפיק אחר זה אלא שכוה שביין לא פוכם מעומתה גם הרמב"ם לא מלק ויש כמה אליכות. דברים ובע"ל עומר לעונם הכתונת ולא כתב"ד ומ"ל (ס"ב בה"ה) (נכון לחחריר. ולדעת הרמב"ד כפ"ה מעורות כ' י"ז על מ"ש הרמב"ם בפ"ח וכו' והרמב"ד עליב דסיכת שבר

ברכי יוסף

(פי' שע"ב ס"ב בש"ע) קברי עובדי כוכבים וכו'. הכב הינוח פי' ריש והרמב"ן פ"ב סימן שע"ג ומרן בכ"מ פ"ב עומתה מת ובכ"ו בדין זה הכהו הקיומה לו כי' שמעון הקבוי עובדי כוכבים הינם מעומתין בהכל מקום דבכה אחר מעומתה: ובעבור לעמוד בדבר הלכה מקום הכל מקום הכל מקום הכל

שער (א) אינו יכול לקרות ישראל. כתב רש"ל לעולם הוא מ"מ עד שיהיו שם עומדי

ה [יג] כל אלו שמיטמא להם ט"ו אפי' שלא לצורך יד [יד] יח וי"א דרוקא לצורך:

הגה ולכבלת הרלשונה אפילו מת לו מת בשנה שני אפשר לקבורו בו ביום מרי לעומתו לו ולעמרו כדי שלא יהא מוטל בזמיון (ת"ה סי' רס"ג) ונכון לעמיר כסכנת המחלוקה (ד) שלא לעומתו רק לצורך קבורה ולהביא לו תרון והכריכין (שם בשם תוספות ס"ר):

ו [טו] יט אינו מיטמא להם אלא יא עד שיסתום (מ) הגולל: [טז] (ואם דעתו לפנותו מוהר לעמוד לו לצורך עד שיסתום גולל שני) (המגוהה הרשב"א סימן רל"ב):

ז [יז] כ אסור לכהן להתטמא למת אפילו בעת שמיטמא לקרוביו כא לפיכך כהן שמת לו מת צריך ליזהר ולקברו בסוף בית הקברות כדי שלא יבנס לבית הקברות ולא יתטמא בקברות אחרים כשיקבור מתו:

הגה יב [יח] (פ) והוקא לאחר שפירש ממתו אבל בעוד שהוא עוסק במתו מותר לעמוד לפניו (כב עור):

ח [יט] כא כהן שפירשו אבותיו מדרכי צבור כגון הממזרות *) אינו מיטמא להם כב ולא להרוגי ב"ד ולא למי שמאבד עצמו לדעת [כג] כג ולא (ה) לספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון: שנתערב ולדה בולד חברתה או ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון:

ט [כא] כד אין הכהן מיטמא לאבר מן החי (ו) מאביו ולא לעצם מעצמות אביו [כב] וכן המלקט עצמות אינו מיטמא להם אע"פ שהשרדה קיימת יג כה חסר ממנו כל שהוא אפי' הוא מונח אצלו אינו מיטמא לו שאינו מיטמא (ז) אלא לשלם כה ויש מי שאומר דהני מילי יד כשחסר לאחר מיתה אבל אם חסר ממנו אבר בחייו ומת מיטמא לו אע"פ שאינו שלם: [כג] (וי"ח שאינו מטמא להרוג המקרי חסר) (כל בו בשם ר"ש מחוילה) (ונכון לעמיר):

שער טומאת כהן למת מצוה לנשיא ולרבו ועל איזה מת מתאבלין

ובו י"א סעיפים:

א כו מצוה להטמאות למת מצוה אפילו הוא כהן גדול ונזיר והולך לשרוף את פסחו ולטול את בנו ומצא מת מצוה הרי זה מיטמא לו:

ב כז אינו נקרא מת מצוה לענין זה אלא אם כן מצא ראשון ורובו כח ואם מצא ראשון ורובו חוץ מאבר אחר א חוזר (מ) ליטמא בשביל אותו אבר:

ג [א] כט איזהו מת מצוה שמצאו בדרך או בעיר של עובדי כוכבים ואין לו קוברים וממקום שמצאו (א) אינו יכול לקרות ישראל שיענוהו ויבא ליטפל בו ולקוברו אסור לו לוון משם ולהניח את המת אפי' לילד לעיר להביא קוברי' אלא יטמא עצמו

*) פי' מעוללי עלילות שקר.

ביאור הגר"א

אם כו'. דלא מלוו וכמש"ש בקטנה בסתם אפילו אין לה נכפים. שם: [יג] כל אלו כו'. כ"ם במ"ש דאלינו בכמה ימים מותר ליטמא להם והם אין מיטמאין לו כך הוא בתחני' ובריאיתא להריא בש"ע אה"ע (פ' ג' ס"ם) ותהו דלא כשו"ת בית יעקב (סי' ק"ל) ואם הוא ספק בן ט' לראשון כתן או בן ז' לשני ישראל ומת רבו י"ל דרשאי לטמא לו עי' בהרא"ש (הלכות טומאה) שהביא ירושלמי דהוא איבעיא ולא אפשטא אם תלמיד יכול ליטמא לרבו ובתב הרא"ש כתן דלא אפשיטא עברי' לחומרא וא"כ י"ל דהוי ס"ם ספק שהוא ישראל ואת"ל כהן שמא מותר תלמיד כהן ליטמא לרבו:

(פי' בס"ד ס"ע ס"ק) אפי' הוא בהן גדול. בהוספות נזיר (דף ס"ו א"א) ד"ה וכן משנה כו' בתבו דאפשיט לפלטו מתמה לגל שלא יסרוח שרי: (ס"ע סיב) מצא ראשון ורובו. אז

דשניהם אין מיטמאין לה ע"ש ואם היה חוצה נדה ומתה עי' אה"ע (פי' א"א): (ס"ע ס"ח) ולא לספק. הוא אינו מ"מ מטמא להם והם אין מיטמאין לו כך הוא בתחני' ובריאיתא להריא בש"ע אה"ע (פי' ג' ס"ם) ותהו דלא כשו"ת בית יעקב (סי' ק"ל) ואם הוא ספק בן ט' לראשון כתן או בן ז' לשני ישראל ומת רבו י"ל דרשאי לטמא לו עי' בהרא"ש (הלכות טומאה) שהביא ירושלמי דהוא איבעיא ולא אפשטא אם תלמיד יכול ליטמא לרבו ובתב הרא"ש כתן דלא אפשיטא עברי' לחומרא וא"כ י"ל דהוי ס"ם ספק שהוא ישראל ואת"ל כהן שמא מותר תלמיד כהן ליטמא לרבו:

(פי' בס"ד ס"ע ס"ק) אפי' הוא בהן גדול. בהוספות נזיר (דף ס"ו א"א) ד"ה וכן משנה כו' בתבו דאפשיט לפלטו מתמה לגל שלא יסרוח שרי: (ס"ע סיב) מצא ראשון ורובו. אז

באר היטב

היינו מן הלילוסין וק"ל: (מ) הגולל. כתב הש"ך בפי' ס"ע כתב הפוך שיש סלוגתא בין רש"ל וב"ח מהו הגולל והב"ח כ' דמקמיני כרש"י סמיכים דהוא כסוי הלרון וכתב הלמ"ן לרש"י כמומרנין לוהו בנית הלרון ומומרנין הכסוי במטמרים ע"ד ליתן הלרון בקבר הוי בהימה והוא סמה עליו דסיקר לטמר לומר שלם הנמנו לרונו בנית שלא יעמוד בנו עליו כו' ולי נלקח דמה שמיכים" בכל מקום גולל היינו כסוי הלרון אין ל"ל לפילו הנמנו בנית שלא ר"ל מסיכתם בסוי הלרון בקבר הדע דבפי' גולל לומר' כל שלמומרים בפני סמה יודע עד שיסתם הגולל דכתיב ושור העפר לל הלרון בפסיה ומיכים" בוסו קרי עפר ומשכב לל הלרון לתמר ביה מיד והרוח המשב שלין בו עוד רוח ע"כ ולפי זה שם בתחם הלרון בנית בממטרים גם לפירש"י בנו מיעמת עליו עד שיסתם בקבר: יב ודוקא לאחר שפירש ממתו כו'. כלומר אין כהן איסור בהליכה מפני שהוא עוסק במתו ועוסק לעומלות לו אלא לאחרים שלא האיסור הוא מפני שבהזרם ינעדר ליקרעל הקברי' וכבר פירש ממתו והב"מ פסק דאלא בהליכה אסור לוסיף עומלה כיון שלפשר לו לקברו בסוף בית הקברות וכן נראה דעת הרמבב"ם וכ"כ הטעמה זהב דכון לתמיר בכבלת זו והנ"מ דף ק"ז מיקל בדבר: יג חסר ממנו כל שהוא. מן המת: יד כשחסר לאחר מיתה. לו כשחסר בשעת מיתה כגון שמתבו לחמו שליטו עכשיו ממו שסיס בחייס ולא קיימ ביס לחיו:

שער א חוזר ליטמא כו'. כלומר דאע"ג דחיטו מעמת עליו שלא בכמלה לחמו ורובו סיטו לעומלות לכתמלה לגל אם כבר

נקודות הכסף

(סימן שע"ג בשו"ע סעיף ח') וי"א דרוקא לצורך כו'. והעיקר בכבלת הרלשונה וכן המנהג פשוט:

דגול מרבבה

עמוד שוב אינו מוזהר על אטומאה ל"ב כהנים בזה"ז אין מזהרין על הטומאה ואף דלא קי"ל כהלכ"ד מכל מקום בתת בוסי לוכה ס"ם שמא קי"ל כהלכ"ד ולמ"ל דלא כהלכ"ד מכל מקום שמא בוסי אינו מעמת לאוכל ובמהנה לאלן בס"ג מאכל דמה ס"ם זה לענין עומלת מנע שנהם בשני נדרים הוא נגד רוב הפוסקים אבל בטומאה אוכל אבשר דמתיבון אל"ם זו ובכתבו שלדעת הלמ"ן בס"ם מנירות גם רש"י ס"ל כהלכ"ד ולכן נלע"ד דמי שרוצה לחמוך בזה לבקל אין מוחין בידו: אבר יחוקאל מ"ם בגנאין בשני פעיפים ט"ל בחלקבי אחר דבנו בתמהנה לאלן ד"ל ולדעתו בוכל כהלכ"ד אין לוכסוך כלל לבקן שבכנר עמת לעמת עלמו אבל עכשיו נתתי אל לבי שלולי לא אחרה כהלכ"ד אלא לענין היום מלנות אבל לענין לוכסוך אולי אפי' לוכסוך בזה מוזר ויש בבעות בלנו כמה עקלוי ומבוכי ונם הבטנות סתרי אבדני ויש בזה דברים מתוקים לא יכולם בבנין לבן הדרלא בי מלהתיר לבקן לוכן על בקני עוכרי בוכבים אבל בבקן עדום יש לבקל לפי שיש בלא"ם לאמור של שעת הדחק בתב דבקנים דף ל' ע"א בלבד בתלמוד מיכוד. מלן

גליון מהרש"א

(ס"ן סוף ס"ק י"ח) עד שיסתם בקבר. עיין סימן שע"ה ס"ק ח': (שם ס"ק י"ב) ודוקא לאחר שפירש. עי' ח' שבו"י ח"ב סי' פ"ד: (סימן שע"ד) טומאת כו' ולא איזה מת מתאבלין. על נשוי אשה אין מתאבלין ע"פ אומדנות מביאתו עד שיודע' בוראי שמת ושרשאות להנשא אה"ע סי' י"ז ס"ה. רש' ש"ך לקמן סי' שע"ה סע"ז. ופש"ב בגליון לעיל

חידושי רע"ק

באר הגולה

באר היטב

פתחי תשובה

אבן העזר

יד אברהם

נהלת צבי

ויקברנו אבל אם היו ישראל קרובים למקום המת שהמוצא את המת קורא אותם והם עונים לו ובאים לקברו אין זה מת מצוה שיטמא עליו הכהן אלא קורא אותם והם קוברים באר בני העיר [ב] ה אם יש לו כל (ג) צרכו מושך את ידיו. טמטה וקוברים. רוקח עכ"ל: (ב) עד אחר שבת הראשון. כתב מו"מ ז"ל כ"ם שמין נכנסין

(ל' רמב"ן בתה"ל ורמ"ם. בהלכות עומלה):

הגה יש אומרים אם אינו מוצא מיקבריכו רק בשבת אינו מייב לשבור מצלו אלא מעמת אם ירצה (ל' סרק האשה רבנו בעם ריטב"ם) [ג] (א) מת המלוה ולא יודעין אם מוכר נוכרים אם יטמלל הוא ב אוליגן בתר (ג) רוצה המלוים שם אם יש (ד) ג אלא טיל לומר בל קבוע בתמלה על מתלה (בית יוסף בשם תשובה הרשב"א):

ד כל הקרובים שהכהן מיטמא להם שהם אביו ואמו ובנו ובתו ואחיו ואחותו מאביו הבתולה ואשתו מתאבלים עליהם ו ועוד הוסיפו עליהם אחיו מאמו ואחותו מאמו בין בתולה בין נשואה ואחותו נשואה מאביו שמתאבלים עליהם אף על פי שאין כהן מיטמא להם [ד] ז וכשם שהוא מתאבל על אשתו כך היא מתאבלת עליו [ה] ורוקא אשתו כשרה ונשואה אבל פסולה אז (ב) ארוסה לא ט אבל בנו ובתו ואחיו ואחותו אפילו הם פסולים מתאבל עליהם חוץ מבנו ובתו אחיו ואחותו משפחה וכותית שאינו מתאבל עליהם:

ה [ו] י הגר שנתגייר הוא ובניו או עבד שנשתחרר הוא ואמו אינן מתאבלין זה על זה

ד (והוה הדין גר שנתגייר עם אמו אין מתאבל עליהם) (סנהדרין הכ' המהרדבי ס"ל שמתות ממעשה שנת לפני ל"י למתי דקי"ל אבילות יום בתאנן. דרכנן):

ו יא כל מי שמתאבל עליו מתאבל עמו אם מת לו מת ודוקא בעודו בפניו אבל שלא בפניו אין צריך לנהוג אבלות. חוץ מאשתו שאע"פ שמתאבל עליה אינו מתאבל עמה יב אלא על אביה או על אמה משום כבוד (ג) חמיו וחמותו אבל על אחיה ואחותה או בנה ובתה מאיש אחר אינו מתאבל עמה יג ומ"מ אינו יכול לכופה להתקשט אבל יכולה למוג לו הכוס ולהציע לו המטה ולרחוץ פניו ידיו ורגליו [ז] וכן היא אינה מתאבלת עמו אלא כשמתו חמיה או חמותה יד אבל שאר קרוביו שמתו אינה מתאבלת עמו:

הגה וי"ל דהתידלת מהנין להקל בתבילות. זה של המתבלים. עמו דאין זה מלה משום כבוד המתבלים ועכשיו נהגו כולם למהל וכן מוכרין הידלת מלה להתבלל בלל עם המתבלים (עוד בשם הרמ"ם והוא בפ"ו מ"מ ובמרכ"ן בפ"ה והגמי"י פ"ו) וכל המתבלים בזה ד מיום מלה מן (ד) המתבלים (הגהות מיימוני פ"ב) [ח] ומ"מ (ד) נהגו שכל הקרובי(ד) המת ד המסולים לו (ה) לעדות מרבים קצת אבילות בעצמן כל (ה) שבוע הראשונה ד דהייהו (ב) עד אחר שבת (ו) שלמון שמיים לוחצים *) ואין מעיים (ו) קצת בגדיהם כמו בשלר שנת (גדולי מוסמרי"ך מהו כך) ויש מקומות שנהגו עוד להמתיל בעניינים אחרים והעיקר כמו. שבהכמי וכל זה בשמועה קבועה. מו שהיה מלל המיתה מלל בשמועה

ובמרכ"ן בפ"ה והגמי"י פ"ו) וכל המתבלים בזה ד מיום מלה מן (ד) המתבלים (הגהות מיימוני פ"ב) [ח] ומ"מ (ד) נהגו שכל הקרובי(ד) המת ד המסולים לו (ה) לעדות מרבים קצת אבילות בעצמן כל (ה) שבוע הראשונה ד דהייהו (ב) עד אחר שבת (ו) שלמון שמיים לוחצים *) ואין מעיים (ו) קצת בגדיהם כמו בשלר שנת (גדולי מוסמרי"ך מהו כך) ויש מקומות שנהגו עוד להמתיל בעניינים אחרים והעיקר כמו. שבהכמי וכל זה בשמועה קבועה. מו שהיה מלל המיתה מלל בשמועה

לחם הפנים

(סימן שע"ר סעיף ו' בהג"ה) הפסולים לו לעדות כו'. מלמלמי בתידוסים שם הוה שמי בשני מו. לחשון. בשני מו לחשון בשלישי מו לעשון כל בגדי שבת מלבד בגד בעליון שקוריו רלים"ם של מוכ יהיה. מלל מן רלשון בשלישי ולשון אין מוכנין אבלות כלל. לשון הוה המיתה בעוים ל' מתאבלין עליהם לתוהו שבת ולין לוחלון ולין לוכנין בגד בעליון. והתבלבת ועשיה לבנים ומיטה בלים כולם חסורים בכל אותו שבת וגם אותו קרוב אסור לגלח מעתה ביום אבלו לבעורת מצוה ולשלון לשם בעבורה אבל שם שמע לאחר ל' יום אין מוכנין להתבלל כלל. (כן מלמלמי בתידוסי ח"ל מבכה"ם שיבה). בשבת אבלו לו מתוהו אין לוכנ שום בגדי

גלון מהרש"א

וכאלו אינו בגו אבל ב"ו מעות ת' ריב"ש סי' צ"ח: (סעיף ג' בהג"ה) אינו חייב לשבור. ע' בש"ע א"ח סי' תרצ"ע בהג"ה וכ"ה לעיל סימן קנ"ו בהגה"ה שבשעת א': (סעיף ד') ואשתו. ושומרת יבם ב' ה' משאת משה הי"ד כ"ו כ"ו כתן דסמבא לה ה"ת מתאבלין עליה: (שם) ואחותו נשואה. בזו כתב הרמב"ם פ"ב ה"ב דמתאבלין עלי' מדאורייתא ותמה עליו הרמב"ן דהא אין מסשאין לה: (ס"ק ס"ק"ז) יום ראשון דאורייתא. ע' לעיל סימן רס"ם ס"ב: (סעיף ו' בהג"ה) דהאריגא נחתין. ע' ת' חב"י סי' צ"ו דאף המתחייבים להתאבל הייהו רק שעת חרא: (שם) שקיבה אצל המיתה. ובליקים עצמות ע' ש"ך סי' שלת סוף ס"ק

אבן העזר

בתידוסין שם כרי מבולר דילמין ממת מלוה לחמות לאת דעומתת כהן מפני כבוד הכריות וכ"ם שם בגדי בהיות דכבוד ומת מלוה שום לבולן עדום לבלבים ומין כתוב: כ"מ דף ל' ס"ב כדר הוא לעניין מפני כבוד הכריות ובתידוסין בברתי דגם דעת רש"י לדיקא כהן כן ע"ב כדר הוא לעניין מפני כבוד הכריות

והא אמר רבי שמעון בשולא מלינה מלינה מתמע׳ דיש לה לרבנן הטבונת והא אמר רבי מאיר בשולא מלינה מקנת בחולים [מתמע׳] מתמע דלא סבר בשולא מלינה לא הוה קשה לן מדוע הוצאת פרוך הכי ואמר רבי שמעון בשולא מלינה מתמע דלכי מבשר מתם כגון גדול בגורת ואם כן מאחר דמרבנן לעיל לא הוה לא אתעביד בה מעשה ר״ל דלא מלינה ולא מלינה ולא מלינה ול

ופ"ה דעבודת כוכבים: ח שהחזיר והחולדה. כך הוא בכל הספרים. גם בפ"ק דפסחים דף ט מייתי לה. וגרס כך. והר"ב העתיק שהחזיר והברדלס. והמוס' דפסחים העתיקו חולדה וברדלס וחזיר. ובברייתא בגמרא פ"ב דנדה דט"ז. ופ"ג דעבודת כוכבים דף מב. מעשה בשפחתו של מסיק כו'. וטהרוהו מפני שחולדה וברדלס מצוים שם. והוא בתוספתא הביאה הר"ש לעיל סוף פרק ט"ז ובגמרא מהר"ם שבמשנתינו שהחזיר וחולדה והברדלס יכולים כו': יכולים

הַתְּחוּחַ[עד]. **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, כָּל מָקוֹם שֶׁהַחֲזִיר וְהַחֲלֻדָּה יְכוֹלִים לְהַלֵּךְ בּוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה**[עה]: **ט הָאַצְטְוָנִיּוֹת**[עו], **אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם מְדוֹר גּוֹיִם**[עז]. **ז רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, עִיר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁחֲרְבָה**

להלוך בו. וכן מייתי לה בפסחים. ובגוסחת ארץ ישראל מוגה להוליכו. והרמב"ם בפרק י"ח מהלכות טומאת מת העתיק. יכולים להוליך משם: ט רבן שמעון בן גמליאל אומר עיר עובדי כוכבים שחרבה כו' למד הר"ב ואין הלכה כרשב"ג. וכ"כ הרמב"ם. ונלתק הכ"מ בפי"ח מהט"מ. לתת טעם לדבר. מע"ג דקי"ל כל מקום ששנה כו'. ועיין מ"ש בפ"ח דערובין. גם כתבתי כבר בשם מהרי"ק שורש קס"ה דכללות דהלכות לח

פירוש המשניות להרמב"ם

כל מקום שהחזיר וחולדה יכולין להלך בו אינו צריך בדיקה. לפי שאלו הבעלי חיים מחפשים על זה הדבר הנקבר ויאכלו אותו. **ועפר תיחוח.** הוא העפר הבלתי קשה שהקשה אי אפשר לבעלי חיים הנזכרים שיחפרו בידיהם ויוציאו מה שקברו בו: ט **האצטווניות.** הוא מקום [כרמלית ואין לו כותל] אבל הוא נוטה מרה"ר ואין לו כותל והוא מין ממיני הכרמלית אמרו הים והבקעה והאצטווניות אינו לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים וכבר ביארנו זה בשבת (דף ז:): ואמרו **עיר עובדי כוכבים שחרבה.** רוצה בו שהחזיקו מדינה מא"י החזיקו בה עובדי כוכבים ואחר כן נחרבה אמר

מלאכת שלמה

ח **ובה"א.** שלשת מלות הללו אינ מלא גרסי להו. **כל מקום שהחזיר והברדלס והחולדה.** מאי דקשה מהאי ממני' אהאיש דאין מוששין דתנן בפ"ק דפסחים כמצוהו שם בתרך. ומצאתי מוגה כל מקום שהחזיר והברדלס והחולדה יכולין להוליכו וכו'. והרי"א ז"ל הגיה לְהַלְּכוֹ ומתק מלת בו וכתב כן מצאתי ע"כ. ותימה שלא הזכיר ברמב"ם שם פי"א פי' ט' ברדלס לימי' שם נשוש דפוס ואפי' בספר מוגה. **ט רשב"ג אומר וכו'.** שם ברמב"ם כתב מדור העמים שחרב הרי הוא בטומאתו עד שיבנה וכתב עליו בהשגות אמר אברהם במשנה שינו רשב"ג עיר של עובדי כוכבים שחרבה אין בה משום מדור עובדי כוכבים ואין עליו

ציונים
כל מקום. פסחים שם. תוס' ב"ק יט: ד"ה וחזיר ותשובת הרשב"א סי' תת"ל. מיימוני שם: ט האצטווניות. מיי' שם. ה"י:

שינויי נוסחאות
שהחזיר והחולדה בפסחים שחולדה וחזיר. ט האצטווניות גל"ל האצטונות.

תוספות חדשים
ט (במשנה) האצטווניות. לפי שהיא גלוי אין בה מקום להטמין הנפלים. (הרמב"ם פי"א מהט"מ):

ראשון לציון
פי"ה ט (תי"ט ד"ה) רשב"ג אומר כו' גם כתבתי כבר בשם מהרי"ק כו'. עי' יסל"מ:

תוספות אנשי שם
ט תי"ט ד"ה רשב"ג כו' גם כתבתי כבר כו'. במס' כלים פ"ג מ"ג ד"ה רמ"א וע"ש במו"מ.

פי' רב האי גאון
ט האיסטווניות. פי' דומה לבקעה כאומה שאמר (שבת ו' א') אבל הים והבקעה והאיסטווניות אינו לא רשות היחיד ולא רה"ר:

חי' ר"א מגריידיץ
ט תוי"ט ד"ה רשב"ג אומר. בשם מהרי"ק. ע"ב עי' מ"ש המוי"ט ר"פ נגעים מ"ד, והוא לעיל פ"ג כלים מ"ב, ועיין שם במוס' תדשים, ובמ"ש נגעים פ"א מ"ד.

עד מהר"ש משמע דרק הנך המקומות צריך לבדוק משום שרק שם היו רגילין להשליך הנפלים. ותמהני דא"כ במקום לילכא כל הך בחמת מ"ל לבדוק. והיאך קתני בריש ממת מדורות כומים טמאים. ותו הרי קתני בסיפא לאצטווניות מ"ל בדיקה משמע ולאי להא בשאר דוכתי בחלר צריך בדיקה. אלא נ"ל דלרבותא נקט הנהו דוכתי לאשמעינן דאף דהנך מקום בזוי הם אפ"ה אין מוששין מלהשליך בשם נפליהן. עוה דמסתמא אכלוהו. ומש"ה אפשרות שמצויין שם אלו דהיינו חזיר באפשרות וחולדה בעפר תחות. אמריינן גרוס למקום אחר (יב). והיה במצוי שם שאר חיה אוכלת בשר ככלב ותחות. רק נקט הנך מדמצויין אלו שם וכדאמרן. עוד הוא אצטנא אלא שלפעמים נקרא אצטווא בוי"ו והוא מושב שעשוי לנוי בצד פתח הבית בחוץ. עוד דמדעשוי לנוח עליו בשעשוע ועונג אין רגיל לקבור מתחתיו מפני הריח וכדומה.

יהא נאמן. אולם נחזי אנן למה לא נדמה בתוספתא זו אשה לעבד דכמו דאשה דתני בתוספתא בריש במדור. ובסיפא בנאמנות. לאו בחלא מתחת מתחיהו. דיעמא דזו כזו. דהרי ריש ודאי באשה עובדת כוכבים שהיא עצמה עובדת כוכבים מייתי. ואשה דתני בסיפא בנאמנות ודאי באשת ישראל מייתי. ה"נ ודאי גם עבד דגבי מדור בריש. היינו עבד של עובד כוכבים. והוא עצמו עובד כוכבים גמור. רק מד"א דמדכתוב תחת יד רבו לא יעימנו רבו להכניס זונה לתוך מדורו או גם לקבור שם נפליו. ולפיכך לא יעשה מדור קמ"ל. וסיפא בנאמנות קמ"ל בעבד כנעני של ישראל שמל וטבל. ככל תחת עבד שבש"ס שמייב בכל המצות שחייבת אשה בהן. ולינו בכל דבר כמותה גם בנאמנות. וזה נמי כוונת רבותינו המפרשים הנ"ל שפירשו בעבד דהיינו של ישראל. ובאשה פירשו דהיינו ישראלית. מרוויהו לאפוקי מריש. דעבד היינו של עובד כוכבים. ואשה היינו אשת עובד כוכבים. (יב) וא"ת מינה נשר

עצמות מי איכא למימר אכלוס. י"ל נפל דרכיך גם בעצמות איכא למימר אכלוס. א"נ מדמצויין שם הנך ודאי גרלוהו למקום אחר (בפסחים דט"ב). וא"ת עכ"פ וכי מולדה קטנה יחידה יכולה לאכול ולגרור נפל שלם וגדול. י"ל מולדה כעבר רשיעא דלא די דאכלו אלא דקרלו לחבריה ואכלו עמהן (ירושלמי ב"מ פ"ג ה"ה). א"נ הא דנקט דמולדה מצויה שם. לאו בחולדה יחידה מיירי. אלא שם המין נקט ול"ל דוקא במצויין שם מולדות רבות.

משנה אחרונה

ח **א"צ בדיקה.** מע"ג דקי"ל אין סומכין על החזקה במקום שיכולין לברר. שאני הכא דאיכא תרי ספיקי אמת אין שם נפל. ואם יש שם שמא אכלוהו ומתרי ספיקי אפי' אפשר לברר כמ"ש הפוסקים בדיני ק"ש. **ט האצטווניות.** פי' הר"ב מקום לפני הבתים ובכפ"ו דטהרות פי' לפני החצרות ובתוספתא מני אין בהן משום מדור עובד כוכבים אא"כ דר בתוכה ע"כ נראה דמקום זה אין ראוי לדירה ולא נעשה לדירה וקמ"ל דאפ"ה אם דר בתוכה עמא ולא אמרו אין בהן משום מדור עובד כוכבים אלא כשאינו דר שם אלא משמש שם. והרמב"ם בפירושו ובתוספתא כתב שהוא מקום גלוי ואין דרך להטמין בו הנפלים ע"כ והשמיט הא שאם דר בתוכה עמא. **רשב"ג אומר עיר עובדי כוכבים שחרבה.** פי' הר"ב בתוכה עמא. ופי' הר"ב שהחזיר ובגורלין ואין הלכה כרשב"ג. וכ"ע אמאי אין הלכה כמותו והא היינו דברי ב"ה דמתני' לעיל כ"מ שהחזיר והחולדה יכולין להלך וכו' והלכתא הכי. ואין לומר משום דאיהו סבר דאתם מקום מרב מצוין תיות ובהא לא מודו ב"ה ולא אמרי אלא כ"מ שהחזיר והחולדה יכולין להלך שידוע שבודאי הולכין. מ"מ לומר כן דמקרא מלא הוא פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה. ולולי דברי רבותינו ז"ל יש לפקפק דהכא לאו משום שהחיות גורלין ולא אייתי הכא מעומאה שקורס חורבן דהכא פשיעא שהחיות גורלין כדברי ב"ה לעיל. אלא הכא איירי בעובד כוכבים שבא ודר שם אחר החורבן אין עושה מדור דמלתא אלא שהיא הוא לדור במקום שאין שם אדם ובכה"ג לא גזור ואפי' אין מצוין שם חיות במקום דירת אדם אפ"ה כיון דלא שכיח לא גזור. ובהא אין הלכה כרשב"ג כדמוכח לקמן דמשיב עשרה מקומות אין בהן משום מדור עובד כוכבים ומולהו משום דאין ראוי לדירה ואין עשויין לדירה

כרבן שמעון בן גמליאל: קברות. כלומר ידוע שהם קברות: היה ספק. אם מארץ העמים אם מארץ ישראל: וטיהרוהו. דמשמוהו כארץ ישראל. אי נמי, היה ספק אם היו שם קברות אם לאו, וטיהרוהו שהעידו שאין שם קברות: קיני. שם מקום. והיו נוהגים בו טומאה מספק, עד שגמנו עליו רבי ובית דינו וטיהרוהו: י אהלי ערביים. אינן קבועים במקום אחד, ומשום דלא קביעי לא קברי ביה. אי נמי, לפי שנוסעים וחוזים ממקום למקום לא רצו להחזיק טומאה: והסוכות. של שומרי פירות: והצריפים. מדורות שאין להם גג אלא הדפנות נוגעות בראשיהן זו לזו, ודירות של נער הן ולא קביעי: בורגנין. סוכות עשויות בשדה להכניס בהן פירות מפני הגשמים: אלקטיות. גג עומד על ארבעה עמודים להמקרר בו בקיץ שהרוח מנשבת בו מכל צדדיו. ולשון אלקטיות, בתי הקיץ. תרגום קיץ קייטא: מקום החצים. מקום שבני העיר מניחין בו חצים לשמור לעת מלחמה: מקום לגיונות. שחונים בו חיילות של מלך:

סליק מסכת אהלות

פירוש המשניות להרמב"ם

רבן שמעון בן גמליאל שהבעלי חיים יחפרו בה תמיד ויוציאו מה שיש שם ולשון התוספתא אין מדור העובדי כוכבים ובית הפרס בחוצה לארץ לפי שחוצה לארץ נפרדה בטומאתה בגזירה דרבנן כמו שביארנו; אחר הודיענו מקומות בא"י היו שם קברות ומקומות היו ספק עוד העידו שהוא טהור וטהרוהו חכמים: וקיני. מקום היה ספק והיה נחשב בו טומאה אצל ההמון ובזמן רבינו הקדוש התאמת ענינו וטיהרוהו ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: י צריפין. מין ממיני האהלים מיוחסים אל תמונתו והוא מחורר ואין לו גג ונקרא בלשון הדבר שהוא נעשה ממנו והוא ממין (הטמא) [הגמין] כן יקרא צריפא ובהש"ס (סוכה דף יג:) צריפא דאורבני: בורגנים. סוכות והוא עשוי להצניע בו פירות והדומה להן: ואלקטיות. גג בלתי כתלים עומד על עמודים יכנס בו הרוח מכל צד ויעמדו בו בקיץ ושם הקיץ קייטא: ומקום החצים. המקומות אשר יעשו בו חצים וכלי מלחמה: ולגיונות. מרוצות הפרשים לפי שאלו המקומות אין בהן ישוב תמיד ולא יקברו בו ואמנם יעמדו בו בזמן מן הזמנים מעט ולזה לא גזרו עליהן ולא הצריכוהו בדיקה אלא הן בחזקתן: סליק מסכת אהלות

מלאכת שלמה

מחלוקת ומולי יש הפרש בין עיר שחרבה למדור שחרב ע"כ וע"ש בכ"מ. מזרח קסרין. נ"א קטרון ובס"א מלאחי שלא הגיה קטרון אלא גבי מערב בלבד. ובמקום אחר מ"מ מזרח קסרי ומערב קסריון קברות. ואשכחן עיר שאמה קסריון בסוכה פרק הישן דף כ"ז מעשה בר' אליעזר שאבת בגליל העליון בסוכתו של ר' יוחנן בר' אלעאי בקסרי ואמרי לה בקסריון הגיע תמה לסוכה וכו'. י אהלי הערביים. נ"ע מה הפרש בין הני תרי ליתני שבחב ר"ע ז"ל והם בפי' ר"ש ז"ל אלא שר"ע ז"ל העמיק אחרון ראשון ועוד כ' הר"ש ז"ל טעם אחר שליש בתוספתא ומולי ים הפרש בין עיר שחרבה למדור שחרב ע"כ וע"ש בכ"מ. מזרח קסרין. נ"א קטרון ובס"א מלאחי שלא הגיה קטרון אלא גבי מערב בלבד. ובמקום אחר מ"מ מזרח קסרי ומערב קסריון קברות. ואשכחן עיר שאמה קסריון בסוכה פרק הישן דף כ"ז מעשה בר' אליעזר שאבת בגליל העליון בסוכתו של ר' יוחנן בר' אלעאי בקסרי ואמרי לה בקסריון הגיע תמה לסוכה וכו'. י אהלי הערביים. נ"ע מה הפרש בין הני תרי ליתני שבחב ר"ע ז"ל והם בפי' ר"ש ז"ל אלא שר"ע ז"ל העמיק אחרון ראשון ועוד כ' הר"ש ז"ל טעם אחר שליש בתוספתא ובאלעיתם וז"ל ועוד דמסתמא לא קיימי בחד דוכתא מ' יום ע"כ. והסוכות והצריפים והבורגנים. פי' הרא"ש ז"ל סוכות לשומרי פירות מסוברים ובורגנין סוכות לשומרי פירות תלושין ע"כ. ומקום החצים. לשון הרמב"ם ז"ל שם ומקום שעושין בו החצים וכלי המלחמה ע"כ. וכן פי' ג"כ כאן בפי' המשנה:

סליק פירקא וסליקא לה מס' אהלות. ובעה"י החונן דעה לטפשים ולטועים. גם חן ליודעים. נתחיל מס' נגעים.

יכין — תפארת ישראל — יכין

עוד שבא"ש. דאינו שבמו"ל אפי' מרבה הרי גזרו על עפרה ואוירה. עוד דמדמרבה מלוות שם חיות אוכלות בשר. וחכמים פליגי עלי' מדלא ידע בודאי שמלוי שם חיה. ולא קיי"ל בהא כרשב"ג. דאע"ג דקיי"ל דבכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו [בגיטין ל"ה ע"ב] היינו רק בדיינין המוהגין בזה"ז [במהרי"ק שורש קפ"ה]. מיהו גם בל"ז בכל דוכתי אין למדין מהכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ [בעירובין כ"ז ע"ב]. פ היא העיר לור שהיתה קרובה ליש הגדול במערב ע"י [ונקראת לפעמים קסרי כמגילה דו"ת]. פא נ"ל דמזרחה ומערבה דקאמר היינו עבורה של עיר. והוא ע' אמה וד' טפחים למזרח. וכן למערב [כרפ"ה דעירובין] ושם חייבין לקברות כשאר חו"ל משום דקסרין עצמה חו"ל היא. אבל מזרח העיר ומערב העיר ע"י הוא. ואפ"ה גזרו על ממומה שבא"י טומאת חו"ל מדעודע שקברו שם עובד כוכבים ממיהם. פב דעבו גופה מליה ע"י ומליה חו"ל [בתוס' גיטין דנ"ע ד"ה ואשקלון] ובמערב העיר ולאי ע"י היא מרלועה שיעלת לשם מע"י [בגיטין דף"ב] אבל במזרח עבו. הסתפקו אם כבשוהו עולי בבל ודינה כע"י או לא. פג מדהתברר להן שהוא מע"י. עוד יש לפרש שגם בתחלה ידעו שמזרח עבו ע"י היא. רק שהיו מסופקים אם קברו שם עובד כוכבים בבקסרי לעיל [וכן משמע קצת דהרי בעומאת מדור עובד כוכבים מייתי כולה מתניתין בריש דטמא אפילו בע"י ומדנקט נמי בסיפא נמנו משמע קצת שהיו מסופקים בדבר שהיה יכול להתברר בזמן האחרון שאחר החורבן. והיינו שהיו ספיקתן אם קברו שם. אבל בשהיה ספיקתן בכבוש עולי בבל. מי ומי היה יכול לברר כן מה נעשה קודם אחר מלוא שנים. אולי בכשוה ומזר ונלקח מהם]. פד שם מקום סמוך לעבו. פה שהקרו ונודע להם שאין שם קבר [וס"מ שנמי רבי שהיה כמו קרוב למאה שנה אחר החורבן עדיין היה להן אפר פרה].

מסכנות נפתלי י משנה והסוכות והצריפין. לפי גרסת הס"ק וסוכות הצריפין משמע לכאורה סוכות של יושבי צריפין ע"ד המשנה (סוכה יט

ציונים

י עשרה. מיי' שם:

שינויי נוסחאות

חכמים רבי וב"ד וכו' כמ"מ ליתא: י והסוכות והצריפין בד"ל ו"ל וסוכות הצריפין יכ"ה כמשנ"ג.

תוספות חדשים

[בהר"ב ד"ה] אלקטיות כו' בתי הקיץ. וכ"פ הרמב"ם. אבל הר"ב פירש בתים עשוין מחוץ לעיר להמקרר בהם בימות הקיץ ע"כ. [סדר"] מקום החצים פי' מלחמה. הוא דעת הר"ב. אבל הרמב"ם פי' המקומות אשר יעשו בו החצים ולכלי המלחמה. י [תוי"ט ד"ה] אהלי ערב דלא קביעי כו'. ועיל דמסתמא לא קיימי בחד דוכתא תרגנים יום (הר"ש):

תוספות אנשי שם

י משנה עשרה מקומות. מגיינא אלמוריך משום דלכאורה י"ל ניחא דהא אינא האלטוויות דלעיל קמ"ל דעשרה ניחא דאלטוויות אפשר דהר בכלל בית שער דהכא שהרי הוא לפני הבמים. וא"ל לפי הטעם שכ' הרמב"ם בפ"י באלטוויות לפי שהיא גלויה י"ל דהוי בכלל אויר של אהל (ש"ל): בתו"ת ד"ה בר"ב ד"ה אלקטיות בו אבל הר"ש פי' כו'. ונראה דהכי ס"ל להרא"ש שכ' על דברי הרמב"ם זה פירוש האלקטיות ע"כ וכדרך שפירשתי בפי' לעיל מ"ב במ"ש הרא"ש זה פי' אלא עמיא וכך אני רגיל לפרש כל השגות הרא"ש ז"ל דכה"ג שהוא כמתמיה על פי' הרמב"ם דא"כ אלא דפשיטא דגג זה אינו עשוי לדירה כלל ואפי' דירת עראי לא הוי ועוד הא"ל אלמקרא לכן לא אית"ל בהן פירושא ותמהו כפירושו שהוא ז"ל מפרש דבמקום עצמו ליכא גרעותא שהוא בית גמור אלא הטעם לפי שאינו עשוי לדירה קבועה (ש"ל):

פי' רב האי גאון

קיני. פירוש מקום: י הצריפים. פי' כוך בעיית והיא גריפא דאורבני בלשונא דרבנן והאלקיטיות. כגון בי' בית הקיץ שהוא מדור המקרה ממקרגם לב יוקב בית קיטא: ואוירה של חצר. פי' מרבנאלא ויהיא

בכשות שלו לא נטמא בין בטומאת מת בין בשאר טומאות . וכן לכלוכי צואה או טיט וכיוצא בהם מדברים שאין חוצצין על הגוף וכן גלדי צואה מן הדברים שחוצצין על הגוף אינם כעור הבשר לא לטמא ולא להתטמא : ה כשם שאדם מתטמא בנגיעת הטומאה בהן . חוץ מכלי חרס שאינו מתטמא אלא מאוירו כמו שיתבאר בהלכות כלים. [וזהו כלל גדול בטומאה. כל המטמא אדם במגע מטמא כלים וכל שאינו מטמא אדם במגע אינו מטמא כלים ואין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה] : ו טומאת משא האמורה בכ"מ בין במת בין בשאר כל המטמאים במשא . הוא שישא האדם הטומאה אע"פ שלא נגע בה . אפילו היה בינו לבינה אבן הואיל ונשא נטמא . ואחד הנושא על ראשו או על ידו או על שאר גופו . ואחד הנושא הוא בעצמו או שנשאה אחר והניחה למעלה מזה הואיל ונשאת עליו מ"מ נטמא ואפילו היתה הטומאה תלויה בחוט או בשערו ותלה החוט בידו והגביה הטומאה כל שהוא הרי זה נושא ונטמא : ז מסיט בכלל נושא הוא . וכל דבר שמטמא במשא מטמא בהיסט . כיצד קורה שהיא מונחת על הכותל ועל צדה מת או נבלה וכיוצא בהן. ובא הטהור לקצה הקורה השני והנידו . כיון שהניד את הטומאה שבקצה השני טמא משום נושא ואין צ"ל אם משך את הקצה השני כנגד הארץ עד שהגביה הטומאה או שגרר הטומאה על הארץ. שזה נושא ודאי. וזה וכל כיוצא בה היא טומאת היסט האמורה בכ"מ : ח הנושא בתוך בית הסתרים נטמא שאע"פ שאין הנגיעה שם נגיעה הנושא שם נושא הוא אלא א"כ נבלע הטומאה בתוך מעיו שמאחר שהגיעה לתוך בטנו אינו לא נוגע ולא נושא . ואם טבל טהור ואף ע"פ שהטומאה בתוך מעיו : ט אין מתטמא במשא אלא האדם בלבד לא הכלים . כיצד הרי שהיה מונח על ידו עשרה כלים זה ע"ג זה והנבלה וכיוצא בה בכלי העליון האדם טמא משום נושא נבילה והכלים שעל ידו כולן טהורים חוץ מכלי העליון שנגעה בו הטומאה וכן כיוצא בזה : י טומאת אהל אינה בשאר טומאות אלא במת בלבד ובין שהאהיל האדם או הכלי אפי' מחט שהאהילה על המת או שהאהיל המת על האדם או על הכלים או שהיה המת עם האדם או עם הכלים תחת אהל אחד הרי אלו טמאים : יא וטומאת אהל האמורה בכ"מ הוא שתטמא אותה טומאה האדם או הכלים באחת משלש דרכים אלו . אחד הבא כולו לאהל המת או הבא מקצתו ה"ז נטמא באהל אפילו הכנים ידו או ראשי אצבעותיו או חוטמו לאהל המת ה"ז נטמא כולו. נגע במשקוף וצירף ידו עם המשקוף נטמא כאילו בא מקצתו. *נגע באסקופה טמטפח ולמטה קרוב לארץ טהור. ומטפח ולמעלה טמא . ויראה לי שדבר זה מדבריהם : יב אחד המת מישראל או מן העכו"ם מטמא במגע ובמשא : יג ואין העכו"ם מטמא באהל ודבר זה קבלה הוא והרי הוא אומר במלחמת מדין כל נוגע בחלל ולא הזכיר שם אהל . וכן העכו"ם אינו נעשה טמא מת אלא עכו"ם שנגע במת או נשאו או האהיל עליו הרי הוא כמי שלא נגע הא למה זה דומה לבהמה שנגעה במת או האהילה על המת. ולא בטומאת המת בלבד אלא בכל הטומאות כולן אין העכו"ם ולא

בשיעור ממש : וכן לכלוכי צואה וכו' אינם בעור הבשר לא לטמא ולא להתטמא . כך היא הגירסא הנכונה בספרי רבינו והיא מוסמכת כפ"ו דמקוואות ה"ל שאמרו מוצלין ומשמרו אין מוצלין לא מתאין ולא מיסמאין מוך מקרום שעל המכה :

ה כשם שאדם מתטמא בנגיעתו וכו' חוץ מכלי חרס וכו' . משנה ספ"ק דמולין (דף כ"ד ע"ב) וכפ"ב דכלים : וזהו כלל גדול בטומאה וכו' . ואין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. ברייתא ב"ק (דף ב' ע"ב) :

ו טומאת משא האמורה בכל מקום וכו' אפילו היה בינו לבינה אבן וכו' . לכאורה נראה שטעם רבינו מהא דאמרינן בר"פ ר"ע (דף פ"ב ע"ב) דאמרינן דנדה מטמאה בהאבן מטמא ומי' אבן מטמא נמצאר שם ובר"פ דם הנדה (דף נ"ה) ברש"י ובתוס' וברבינו שמשון פ"ק דכלים (משנה ב') ובפ"ה דזבים ובפרק תיקוקא ברש"י אבל קשה דבפרק תיוקא (דף ס"ט ע"ב) תנן הזב והזבה וכו' שמטמאין במשא עד שיעוק הבשר ואמרינן בגמרא מאי במשא אילימא במשא מטמא אמו כל מת מי לא מטמא במשא אלא מאי במשא באבן מטמא מטמא דמת שאינו זב אינו מטמא באבן מטמא ולכן נ"ל שאבן מטמא הוא שהכלים למטה ולאבן גדולה מונחת עליהם והטמא יושב על האבן ומגל גודל האבן וכוכדה אין הטמא נשא על הכלים ובכה"ג אינם מטמאים אלא האב ומביניו בלבד וכמ"ש רבינו בפ"ה מהלכות אלו ופ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב והוא מבואר במשנה פ"ו דעדיות (משנה ג') ופ"ד דזבים וכדברים לה בת"כ נבי זב וה"ה לבהיריו וכן לפרק ל' עקיצא אמרו דנדה מטמאה באבן מטמא וה"ה לבהיריה אבל כל שאר המטמאים במשא ואפילו מת אינם מטמאים כן וכמ"ש רבינו פ"ה מהלכות אלו . ומ"ש רבינו כאן אינו ענין לאבן מטמא דאבן מטמא היא מלמעה על המרכב או על המרכב ומ"ש כאן רבינו הוא שהאבן מונחת על המטמא במשא והכלים מונחים עליה שהרי הם נשאים על הזב ולו היא שמינו בפ"ה דזבים (משנה ב') נבי כלל שני דרבי יהושע אומרים אל זב (אחת האבן או) אחת הנדבך העליון מלמעלה מטמא שניים ופוסל אחד הטמא מלמעלה והטהור מלמטה מטמא שניים ופוסל אחד דזב לענין זה אלו דוקא. דה"ה לכל המטמאים במשא . ומ"ש ואחד הנושא על ראשו או על ידו או על שאר גופו נלמד מהמשנה שבאבן . ומ"ש או שנשאה אחר והניחה למעלה מזה וכו' :

ז מסיט בכלל נושא הוא . בפרק העור והרוטב (דף קכ"ד ע"ב) אמר נושא לאו מסיט הוא נם בפרק ר"ע הזכיר היסט מטמא ובפיסקי נבי מה למדו שמטמא בהיסט ק"ו מנבילה ובנים מוקפמת דאהלות שמטמאים בטמא במת ואע"פ שבטוף פרשת פרה כתוב

ח הנושא בתוך בית הסתרים וכו' . בפרק יונה דוקן (דף מ"ב) כמ"ש בסמוך . ומ"ש אע"כ נבלע הטומאה בתוך מעיו וכו' שם . ומ"ש ואם טבל טהר ואע"פ שהטומאה בתוך מעיו . מבנה בטוף נדה ולשון בפרק בתרה המקשה (דף ע"ח ע"ב) :

ט אין מתטמא במשא אלא האדם בלבד וכו' . מוסכמת ברייתא דאהלות ובתוספתא כריש ולמשנה פ"ב דזבים (מ"ג) כל הנושא ונשא על המשכב מהור מן האדם :

י טומאת אהל אינה בשאר טומאות אלא במת בלבד . משנה פ"ק דכלים (מ"ד) חמור מבולם המת שהוא מטמא בהאל מה שאין כולם מטמאין . ומ"ש ובין שהאהיל האדם או הכלי וכו' . בכפ"ג דאהלות (משנה ח') :

יא אחד הבא כולו לאהל המת או הבא מקצתו וכו' . כפ' ג' מיים (דף מ"ג) ולהיים בת"כ : נגע במשקוף וכו' . משנה פי"ב דאהלות נגע במשקוף טמא . ומ"ש וצירף ידו . איני יודע למה הצריך שיצרף ידו שמלשון המשנה משמע דבנגיעה בעלמא סגי ואין צריך לצירוף יד ואפשר דמשמע לרבינו דליכא דנגיעה לאו דוקא ואינו ממא אא"כ יצרף ידו או אפשר דנגיעה היינו שיצרף ידו שכתב רבינו וכלילו יהיב טעמא למה אם נגע טמא וא"ע . ומ"ש נגע באסקופה וכו' ג"ז שם במשנה וכו' . יהושע ורבה מדברי רבינו שם דקעמא תשוב דכסומא' בנים הוי הנים בקבר סתום ומטמא כל סביביו הולך הנוגע באסקופה מטפח ולמעלה ממא כנוגע בכותל מכותלי הבית . מטפח ולמטה עהור כנוגע בקרקע עולם וזה הפך מת"ש בשמו בסמוך לחד ליבא אלא צירף ידו ואפשר שכאן חזר בו וכ"ש כתב מרי יהושע ממטא באסקופה מטפח ולמעלה משום דדרך הטומאה לעלות : כתב הרא"ד נגע באסקופה מטפח ולמטה וכו' . ל"ל מלהאי במוספתא דאהלות וכו' . כתב מוספתא זו מפני שנותנת טעם למה מטפח ולמטה עהור מטפח ולמעלה ממא :

יב אחד המת מישראל או מן העכו"ם ממא במגע ובמשא . בפרק הכא על יבמתו (דף ס"ח) מסקנת דרבינא אפילו לרשב"י :

יג ומ"ש ואין העכו"ם מטמא באהל שם לרשב"י ולע"ג דרבנן עליבי עליה פסק כמוהו משום דמשמע שם דרבינא סבר כוותיה ועוד דבפ"פ המקבל (דף קי"ד ע"ב) אמרי' דא"ל רבה לאליבו לאו כהן הוא מר מ"ט קאי בבית הקברות א"ל לא מתני מר עהרות דמיא לרשב"י אומר קברי עכו"ם אינם מטמאין :

יד וכן העכו"ם אינו נעשה טמא מת וכו' . כפ' בתרא דמזיר (דף ס"ח ע"ב) אמרינן ואם העכו"ם שאין לו טומאה ובפרק לא יטמוא (דף כ') אמרינן דעכו"ם מיסב בהאון מטמא בהאון אלמא לאו בר קבולי טומאה הוא וכן מפורש

כתוב שם שאינו מטמא בהיסט לא חש לה רבינו משום שהוא היפך המוסמכת :

ח הנושא בתוך בית הסתרים וכו' . כמ"ש בסמוך . ומ"ש אע"כ נבלע הטומאה בתוך מעיו וכו' שם . ומ"ש ואם טבל טהר ואע"פ שהטומאה בתוך מעיו . מבנה בטוף נדה ולשון בפרק בתרה המקשה (דף ע"ח ע"ב) :

ט אין מתטמא במשא אלא האדם בלבד וכו' . מוסכמת ברייתא דאהלות ובתוספתא כריש ולמשנה פ"ב דזבים (מ"ג) כל הנושא ונשא על המשכב מהור מן האדם :

י טומאת אהל אינה בשאר טומאות אלא במת בלבד . משנה פ"ק דכלים (מ"ד) חמור מבולם המת שהוא מטמא בהאל מה שאין כולם מטמאין . ומ"ש ובין שהאהיל האדם או הכלי וכו' . בכפ"ג דאהלות (משנה ח') :

יא אחד הבא כולו לאהל המת או הבא מקצתו וכו' . כפ' ג' מיים (דף מ"ג) ולהיים בת"כ : נגע במשקוף וכו' . משנה פי"ב דאהלות נגע במשקוף טמא . ומ"ש וצירף ידו . איני יודע למה הצריך שיצרף ידו שמלשון המשנה משמע דבנגיעה בעלמא סגי ואין צריך לצירוף יד ואפשר דמשמע לרבינו דליכא דנגיעה לאו דוקא ואינו ממא אא"כ יצרף ידו או אפשר דנגיעה היינו שיצרף ידו שכתב רבינו וכלילו יהיב טעמא למה אם נגע טמא וא"ע . ומ"ש נגע באסקופה וכו' ג"ז שם במשנה וכו' . יהושע ורבה מדברי רבינו שם דקעמא תשוב דכסומא' בנים הוי הנים בקבר סתום ומטמא כל סביביו הולך הנוגע באסקופה מטפח ולמעלה ממא כנוגע בכותל מכותלי הבית . מטפח ולמטה עהור כנוגע בקרקע עולם וזה הפך מת"ש בשמו בסמוך לחד ליבא אלא צירף ידו ואפשר שכאן חזר בו וכ"ש כתב מרי יהושע ממטא באסקופה מטפח ולמעלה משום דדרך הטומאה לעלות : כתב הרא"ד נגע באסקופה מטפח ולמטה וכו' . ל"ל מלהאי במוספתא דאהלות וכו' . כתב מוספתא זו מפני שנותנת טעם למה מטפח ולמטה עהור מטפח ולמעלה ממא :

יב אחד המת מישראל או מן העכו"ם ממא במגע ובמשא . בפרק הכא על יבמתו (דף ס"ח) מסקנת דרבינא אפילו לרשב"י :

יג ומ"ש ואין העכו"ם מטמא באהל שם לרשב"י ולע"ג דרבנן עליבי עליה פסק כמוהו משום דמשמע שם דרבינא סבר כוותיה ועוד דבפ"פ המקבל (דף קי"ד ע"ב) אמרי' דא"ל רבה לאליבו לאו כהן הוא מר מ"ט קאי בבית הקברות א"ל לא מתני מר עהרות דמיא לרשב"י אומר קברי עכו"ם אינם מטמאין :

יד וכן העכו"ם אינו נעשה טמא מת וכו' . כפ' בתרא דמזיר (דף ס"ח ע"ב) אמרינן ואם העכו"ם שאין לו טומאה ובפרק לא יטמוא (דף כ') אמרינן דעכו"ם מיסב בהאון מטמא בהאון אלמא לאו בר קבולי טומאה הוא וכן מפורש

השגת הראב"ד

*נגע באסקופה מטפח ולמטה קרוב לארץ טהור. ומטפח ולמעלה טמא. א"א מלהאי בתוס' דאהלות פ"ט בענין רבוא בתרון פירוש בתרון דשוה רחב למטה כלמעלה בנגע בשולים שלה ר"ל מטמא ובכי יהושע אומר מטפח ולמטה קרוב מטפח ולמעלה טמא שאין מעלים עליהם בנגוע מן בתרון עפה וע"ל שפות בענין מה שלמעלה מ"ל לבי"ם שמתלקט במלקט ובכרמיעני ובכל נמי אמרי' מ"ל שלא יהא בקרקע בנית נוגה עפה לפיכך כל שפות נוגע באסקופה בנוגה עפה כאילו נוגע בקרקע עולם ולפי הלשון הזה עפה עלמן טמא וביאה דיהו מטפח ולמטה קרוב ובכל היוני פירש בתוספתא זה פירוש מתר ולפילה :

משנה למלך

דכלל זה ליתא ולא קשיא לרבינו דבכי בכמה מקומות מצינו שמזהירין מן סדין בטומאת מצא ובכת ובלילכור אלילה בשר בחלב . ואין זה מה שהקשה תחלה דעומאת מצא הייגו ק"ו דאהל . ויעשב דהתם שאני דגלוי מלתא בעלמא הוא ולכך מזהירין אבל מה שלמד רבינו מעומאת נגלה הוא ק"ו נמוה וקדרת קוצה לדוכתא דאין מזהירין מן סדין בהקשה תחלה (פ"ה עיין בכנה"ג י"ד סימן פ"ח ועיין עוד בספר מזל מלא קי' כ' ובספר גנוזי הלכות יפ"ה) :

י ובין שהאהיל האדם וכו' . אפי' לא האהיל כי אם ידו כלבד על המת נעשה כל גופו דומיא דנכנס

יא אפי' הכנים ידו לו לאלי מלכנעוהיו כו' . (פ"ה עיין בפ"ה הרב המחבר לקמן פי"ו מהלכות טומאת לרעת דין ו') :

יב אחד המת מישראל לו מן העכו"ם וכו' . (פ"ה עיין בפ"ה הרב המחבר [רים פ"ג ומי"ד] מהלכות אבל דין כ"ח) :

ואין

מעורב בתוספתא ביש אהלות • ודין בהמה מבואר בריש פרק מ' דאהלות. שלמה ומיה מוקמין מפני הטומאה:

יד ומדברי סופרים שיהיו העכו"ם וכו'. פרק בנות סופיים (דף ל"ד): אחד גדול ואחד קטן כו'. משנה ומגמרא בס"ק דערכין (דף ג') ובפרק יולא דופן (דף מ"ג ע"ב) ושיעור לשון רבינו כך הוא אפילו בטומאת מת שנאמר בה אדם ממש אף הקטן משום שנאמר ועל כל הנפשות ומוקי לה שם שכלו לו חדשיו. ומ"ש אבל בן שמונה הרי הוא כאבן וכו'. בפרק לא יחפור (דף כ') בן ח' הרי הוא כאבן וממעט בחלון:

טו המת אינו ממעט עד שתצא נפשו אפילו מגוייד או גוסס. משנה פרק קמא דאהלות (משנה ו'). ומ"ש אפילו נשחטו בו ב' הסימנים כו' בפרק מי שאחזו (דף ע' ע"ב) אמר שמואל שחט בו שנים [או רוב שנים] ורמז ואמר כאבן נט לאמתי הרי יבמתו ויאמר אלמא מי הוא ובפרק העור והרוטב (דף קכ"ח ע"ב) גבי בהמה שחט בה שנים או רוב שנים [ומפרכסת] מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילה אבר. ובשר הפרושים כפורש מן החי ובפ"ב דחולין (דף ל') תניא שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כהיא לכל דבריה. אך קשה דבפ"ק דאהלות (משנה שם) הגן הוא לאפיהם אע"פ שמפרכסים ממתים וקאמר עלה בפ"ק דחולין (דף כ"מ) מאי הוא אמר [רבי מני] בשבילה עולת העוף וכו' לר' אלעזר בר"ש ומשמע הכא דאפילו מ"ד הוא אמר דהוא ממש היינו שחיטת שני הסימנים ור"ל שרבינו מפרש דהוא ממש היינו שנחתך כל הצואר משום דבשבירה מפרקת ורוב בשר בעמה הא לא הכי אע"פ שנחתכו הסימנים אינו ממעט וחה נראה מדברי בפ"ד משאר אבות הטומאה גבי הוא לאפיהם. דגבי שרץ ופע"ג דלמאי דאמר הכא דא"ל ר' ירמיה לר' אפי בהבלעת העוף לרבנן ולא פליגיהו משמע דלהחיכה שני הסימנים קרי הוא דהא רבנן לא ממעטי אלא דלא נימא דברוב שנים שני אבל בכל השנים משמע דשני למיקה ומדקאמר ולא פליגיהו משמע דאמר דאמר הוא ממש בחחיכה שני הסימנים שני וי"ל דאפילו תימא דליבא קמא שבר הכי וכדמשמע מפירש"י לגיבא בחרא ליבא הכרע ואיכא לאימר דהוא ממש היינו הוא לגמרי כפשיטא ועוד י"ל דאפילו לגיבא קמא בעינן הוא כל הבשר לגמרי וכפשטא דלישנא דברייתא דקתני אף מליקה הרשם בעצמו וכגוף לעצמו ולא כפירש"י: נשברה מפרקתו ולוב בשרה עמה וכו' עד סוף הפרק. בסוף פרק קמא דחולין (דף כ': כ"א):

פ"ב **א** הנפל אע"פ שעדיין לא נתקשרו איבריו בגידין כה"ג ומיר (דף כ'). ומ"ש וכן כזית מבשר המת משנה

ולא הבהמה מתטמאין בהן: **יד** ומדברי סופרים שיהו העכו"ם כזבין לכל דבריהן. ואין לך בכל מיני נפש מה שמתטמא והוא חי או מטמא והוא חי חוץ מן האדם בלבד. והוא שיהיה מישראל. אחד גדול ואחד קטן מתטמאין בכל הטומאות אפילו בטומאת המת. שנאמר בה איש אשר יטמא אחד האיש ואחד הקטן שהרי הוא אומר שם ועל כל הנפשות אשר היו שם. אפילו קטן בן יומו שנגע או נשא או האהיל על המת נטמא והרי הוא טמא מת והוא שנולד לתשעה. אבל בן שמונה הרי הוא כאבן ואינו מקבל טומאה: **טו** המת אינו מטמא עד שתצא נפשו אפילו מגוייד או גוסס. אפילו נשחטו בו שני הסימנים אינו מטמא עד שתצא נפשו שנאמר בנפש האדם אשר ימות. נשברה מפרקתו ורוב בשרה עמה. או שנקרע כדג מגבו או שהותז ראשו או שנחלק לשני חלקים בבטנו הרי זה מטמא אע"פ שעדיין הוא מרפרף באחד מאיבריו:

פרק שני

א הנפל אף ע"פ שעדיין לא נתקשרו איבריו בגידין מטמא במגע ובמשא ובאהל כאדם גדול שמת שנאמר הנוגע במת לכל נפש אדם. וכן כזית מבשר המת בין לח בין יבש כחרש מטמא כמת שלם. יוהנצל בבשר מטמא בכזית. איזהו נצל זה הבשר שנמות ונעשה ליחח סרוחה והוא שתקרוש אותה הליחה הנמצאת מן המת שאם קרשה בידוע שהוא מבשרו ואם לא קרשה אינה מטמאה שמא כיחו וניעו הוא: **ב** אע"פ שהשיעורין כולם הלכה למשה מסיני הן אמרו חכמים תחלת ברייתו של אדם כזית ולפיכך שיעור טומאת בשרו כזית: **ג** אבר שנחתך מן האדם החי הרי הוא כמת שלם מטמא במגע ובמשא ובאהל אפילו אבר קטן של בן יומו שהאיברים אין להם שיעור שנאמר כל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב והדבר ידוע שדין חלל חרב כדין חלל אבן או חלל שאר דברים מפי השמועה למדו שלא בא זה אלא לטמא נוגע באבר שפלטתו החרב. בד"א כשהיה האבר שלם כברייתו בשר וגידים ועצמות שנאמר או בעצם אדם עצם שהוא כאדם מה אדם בשר וגידים ועצמות אף אבר מן החי עד שיהיה כברייתו בשר וגידים ועצמות אבל הכוליא והלשון והצואר שהן אע"פ שהן אבר בפני עצמן הואיל ואין בהן עצם הרי הן כשאר הבשר. חסר מן העצם של אבר כל שהוא הרי האבר כולו טהור. חסר מבשרו אם נשאר עליו בשר שראוי לעלות בו ארוכה בחי ויתרפא וישלם. הרי זה מטמא במגע ובמשא ובאהל ואם לאו מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא

א כמו עשין רלא: ב סמג עשין שם:

משנה למלך

יד ואין לך בכל מיני נפש וכו'. כתב רבינו בהקדמתו לפרק טהרות ואין בכל מין בני"ה מה שיטמא בנוגע הי לו יהטמא והוא הי אולם הלמד לבדו וכו'. וכבר ביה לו לבאר שדוקא ישראלי הוא שיטמא בעוגדו מי כמ"ש בפוסקין. ואולי כיון במלת בלמד לאמוקי עכו"ם דאינם נקבלים אדם משום דמיא אדם אמר. ה"ל דמיירי כיון בטומאה מן הכתוב בין מד"ם ומש"ה כתב אולם האדם שמלא אף העכו"ם הם כוכים מדבריהם וא"כ משכחת לה בעכו"ם שיטמא ויהטמא בעוגדו מי. אבל בפוסקין מיירי בטומאה מן הכתוב ומש"ה כתב ולא משכחת לה חוץ מן האדם בלבד והוא שיהיה ישראל. עוד כתב שם וז"ל ודם בשרן והלבב שוה לטומאה. וכ"ש בפ"ד מהלכות אבות הטומאה דין ו: דם בשרן בכבדו ומצרף לבשרה כל זמן שהוא. מחובר לבשר ע"כ. וכל המנהיגים אלו הוא כדי שיהיה הדם אב ויטמא אדם וכלים אבל לטמא לאוכלין ומשקין היפוך ליה משום משקין עמאים שהרי דם נבילה קי"ל דאינו מטמא כנבילה ואפ"ה כתב רבינו בפ"ה מהלכות אבות הטומאה דהרי הוא כמשקין טמאים ופשיטא שדם בשרן לא נבע מדם נבילה. ודע דבשאר בהיים מהמת משקין טמאים לא בעינן שיעורא דאפילו בכל שהוא מטמאין ומטמאין וכמ"ש בפ"ד מהלכות אוכלין דין כ'. כן אמת שמדברי רבינו בפ"ח דעדיות משמע דלטומאת משקין. בעינן רביעית הפך ממ"ש בהיכורו וכבר נכנס מזה הרב פיו"ש ומתב דרבינו שם מיירי בפסול גויה דבעינן רביעית אבל לטמא אוכלין ומשקין בכל שהוא. עוד כתב שם וז"ל ודם נבילה לא יטמא טומאת נבילה. ודקדק לכתוב טומאת נבילה לומר דהרי הוא כמשקין עמאים וכמ"ש בפ"ח דעדיות ובפ"ח דעדיות ובפ"ח מהלכות אבות הטומאה. ודע דבבינו עובדיה כתב בפ"ח דעדיות דהכיעים דם נבילה מטמא בנבילה אלונה דר"י בן בתירא וכבר כתב דבריו בינו פיו"ט ע"ש. עוד כתב שם וז"ל דבטומאת ש"ר אין מן החמאים בקובי ובכלאה כמו שבהבאר בגמרא בנדה ע"כ. מ"ש שאין מן הבמאים בקובי בהיכורו פ"ה מהלכות אבות הטומאה דין ד' פסק בספר שבתב לעיקר אם הלה בלא קיבוי ובלא תאוה אינה מטמאה משום ש"ר. מ"ש והבאתה לא ידעתי מהו. עוד כתב ומיני אלו בכלים כולן לבד כלי הרס יש להם טבילה בטקום כו'. וכ"ל לבוליא מהבלל נ"ב כלי זכוכית וכמ"ש בפ"ח מהלכות כלים ובפ"ח מהלכות מקואות. ואפשר דבינו שבתב דכלי זכוכית בשנוהו מכלי חבב וכמ"ש בפ"ח מהלכות כלים ממילא משמע שדיבר שוה ג"כ לענין טבילה בטקוה:

פ"ב **א** הנפל אע"פ שעדיין לא נתקשרו איבריו כו'. נראה דבנגיר מתרגמים יוסף אינו נקרא נפל ואינו מטמא וכבי הגן בפרק בתרא דאהלות משנה ו' כתב יבפה בחוכן. ויהיה לריך בדיקה תרגמים יוסף. נראינן בפרק שביעי דמיר עלה ר' אחזר אל בשר המת שקרב ומוכל שבהיתה ע"כ. ומהבאר שם מדברי הוספתא הוא דברייתא הני מיל הנני הוא בשר המת שקרב שבהוצה שיעות ואחר כך קרב דבינו שקרב הוא הוצאה שבוה מבשר המת ואי לא כיחו וניעו הוא וכן מוכל ביולא מן המת והבריתו בחוץ והמלה בתיהוה ולאי מוכל זה מבשר הוא זהו אל לא בבתית כיחו וניעו הוא ע"כ. ולפ"ז יש לתמוה על רבינו דלא כתב אלא שהקרב וכו'

מטה ומטה כפי כוס שיומים (מרגיל דף מג:) לא מי מלא מלא מטה המלאנה מקום המטה ומטה ומטנו וכפי לעיל (כתובות דף סה:) נבי מקרה לאחמו מן המטות כדי לקנות. כוסות לנוסף שלים מאבר אחים כמו ששמן בערכין (ד מ:) אחמיר מן מלא. ומה מרגלים לקנים פירות אם אחר ערב מלי יום ע"ו מרגלים שיר מנה ומכוסים שמחמיר מיום שה לא אחמיר מן מלא. אם בקיקשה בקרקע (ב) דבר בקרקע בפשוטם מלי ע"ו

"מנין לערום שלא יתרום דכתיב יולא יראה בך ערות דבר. אמר ליה לא כהן הוא מי מאי מעמא קא מר בבית הקברות אל לא מתני מי טהרות רתניא "רש בן יוחי אומר "קברותן" של עובדי כוכבים אין מטמאין שנאמר "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אדם קריין אדם ואין עובדי כוכבים קרין אדם אמר ליה בארבעה לא מצינו בשדה מעלה אל ואמא אמר ליה דחיקא לי מילתא דברתא ועיילה לגו ערן אמר ליה פשים גלימך ספי שקל מרני מרני פסא שקל כי דוה נפיק שמע דקאמר מאן קא אכיל לעלמיה כרבה בר אבוה נפיק שדגא אפילו הכי אתייה לגלימה סתם גלימא ריחא ובנתה בחרטים אלפי דינרי פלגינהו לתחנותיה תא "יאם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו "הוא עשיר שכיב מאי קאמר אמר רב ששת הכי קאמר יאם איש עני הוא לא תשכב ועבוטו אצלך הא עשיר שכיב. ועבוטו אצלך המלוה את חברו אינו רשאי למשכנו ואינו חייב להחזיר לו. ועובר בכל השמים הללו מאי קאמר אמר רב. ששת הכי קאמר המלוה את חברו אינו רשאי למשכנו ואם משכנו חייב להחזיר לו. ועובר בכל השמים הללו. אביי אמר הכי קאמר המלוה את חברו אינו רשאי למשכנו. ואם משכנו חייב להחזיר לו. ועובר בכל השמים הללו. אמר רב אמר רבי אמר המלוה את חברו אינו רשאי

קרא מאהל מכנע ומשא לא מיעטינהו קרא. ויש להביא ראיה להיתר מתניא בת"כ (יא) ומייתי לה בגזיר [מ"ש ל"] על נפש מת. לא יבא שומע. אני אפילו נפש בהמה במשמע שנאמר ומכה נפש בהמה ישלמנה ת"ל לאביו ולאמו בנפש. אדם הכתוב מדבר ר' ישמעאל אומר אינו צריך הרי הוא אומר ועל כל נפשות מת לא יבא בנפשות המטמאות בביאה הכתוב מדבר פי' כאהל דעובדי כוכבים אינו מטמא כאהל דקי"ל כר"ש בן יוחאי דאמר בהמקבל. בב"מ [קי"ז כ"] רבה [בר] אבוה אשכחיה לאליהו דקאי בבית הקברות של עובדי כוכבים א"ל לאו מר כהן הוא א"ל אמאי לא תני ליה מר סדר טהרות דתניא רשב"י אומר קברי עובדי כוכבים אין מטמאין באהל שנאמר ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרוים אדם ואין עובדי כוכבים קרוים אדם וכיון דאליהו עשה מעשה בעצמו כוותי' עבדינן דפליגי עלי' דר' ישמעאל ולא מפקינן נפש בהמה מלא יבא ויצאו עובדי כוכבים מן הכלל דכתיב לאביו ולאמו ובגזיר ישראל קאמר ואף בשנתגיירו [מיר ב"מ ל"] העובדי כוכבים אין להם נזירות ומפקינן ההם מקרא א"כ לאביו ולאמו בישראל קאמר ואף בשנתגיירו גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ולא קרינא ביה לאביו ולאמו וכאשר ממעטינן בהמה מלאביו ולאמו ממעטינן נמי עובדי כוכבים. ואי קשיא תיפוק ליה דעובדי כוכבים אין להם נזירות דלא קרינן בית לאביו ולאמו לא יטמא דהא בנפשות המטמאות בביאה הכתוב מדבר הויא סתיא דלא קרינן בית לאביו ולאמו. דמייתי ראיה. בגזיר פ"א [י"ז ע"ב] דגזיר שמשון ממטא לסתים [מתני פלשתים] לר' יהודה ר' יהודה ס"ל כרבנן דפליגי עליה דר"ש בן יוחאי דמתי עובדי כוכבים אינן מטמאין וכיון דאשכחינן בגזיר שמותר במתי [עובדי כוכבים כהן נטמא לא] שנא דהא ילפינן בגזירה שוה דאמר אמו מכהן לנזיר כפ' [כהן גדול [מ"ח ל"] דעוד] תניא כל משהנזיר טלגלח עליה כהן מוזהר עליה פי' [דנפש מת דכתיב] בשניהם בשות ויש מקשין על כלל זה ושמעתי [אומרין לכהן] במגע ומשא מתי עובדי כוכבים ואני כתבתי הנראה לי (יד) [והמחבר תמא] עליו ברכה והמיקל לא הפסיד [ואינו מטמא לקרובו אלא [בשהן שלמין] כדמסקינן התם בגזיר [מ"ד ל"] מעשה ומה אביו של ר' צדוק [מו] בבנוק ובאו והודיעוהו לאחר שלש שנים [בא ושאל את אלישע וד' וקנים אמרו לו לאביו ולאמו בזמן שהם שלמים דלא בזמן שהן חסרים. והולדות לטומאת כהנים דאסרינן בסוטה פ' משוח מלחמה [מ"ב כ"] אמר ר' יוחנן משום ר"א בן יעקב מת תופס ארבע אמות לטומאה פי' צריך להרחיק ומסקינן ה"מ היכא דליכא מחיצתא אבל אי איכא מחיצתא שיש היכר לדבר מותר כדתנן חצר הקבר שיש בה ד' טפחים בית הלל אומרים העומד בהיכוך טהור [מו]

תועפות ראם

ל"ן ח' הלכה כר"י. ענני ר"ע ה"מ היכא דפליגי בסברא דרבותא ליתא לסברא כלל וכמו כן מ"ן לענין הלכה כפנא ענני מני' והוי' המעמדים ליון ל' מסברי"ק ברש קל"ז ענף כ'. (יא) בת"ל. ליתא ומ"ש בספרי ר"ה ממדרש רבה מ"ש פ"ו. (יב) ונס' הנב"ן קטן ס' תרגי"ם כתב בספרי ר"ה שליון הלכה לראבי"ן דאמר קברי עובד כוכבים אין ממטמין בהאל כי הבנ"ש סלינ עניו במשנה דהלכות [פי"ח מ"ט] וקי"ל כ"מ שמנה רמב"ן מהמיון הלכה כמותו חוץ מטרב ולידן. ולתיב מחכוה וכ"ל בהסגי מהר"ם. מ"ג סי' ס"ע ו"ל ר"ח הבולו בחוס' בב"מ כי' ד"ה (ע"ל) מהו. ושיין בקונטרס חבון הרמב"ם סי' ס"ה מהמיוד בדבריו לפסקים ז"ל. (יג) ע"ל הליה סוגיה ודלי דלא כר' המעמל ובנדפס ליתה הקוף ודלי דלא כל. ממשון. (יד) ולי"ש. לפיות הלוסרים. ממה דלתרוין בנמות. סם המנע ומשא לא מטמאינו לקח בהקבר דבינו לע"ל לא ל' כלום לתרן. ושיין מל"מ ס"ג. מהכ"ל אבל. סם בנו ובלה על הדעת בנעל בפר ידלים כי' נעלם ממנו סוגיא ו כי' ואות שלא בדקדוק לעבדנפא הול"ל דהרלים בעצמו הכיל. מתחילה. לחיות הלוסרים מהסיה דיומות אולם נתבה יפה כתב כוס המל"מ סם דוקלי. ק"ל ובינו דמיתי. שבדי. כוכבים. ממטלין בגמע. ומשא. לשבראל. ומכמ"ם בינמות אלא בהכמים לא בחיבו אלא נמה לסם מכרי. לתם מומחות יש בחשבי לענין מקדם וקבשיו ומבקן. אינו מוסיר עניו כנון בגילה. ובדרן ובדים כאלה עי"ש והמגמ"ן פ' המקבל הבמה. בבדי הבינו בגר"ל. ונמסר. ידלים כתב שלין. בהן מוסיר. אלא על. מומחות המופרכות מן המת בגבל מלכל כיון שלין ממנה בתהל אין מומחתן. אלא לטומאת בגילה. גר"ל. והוא מכלים מאד. לפי. במל"ת בדעת הילים ודלא לכפ' מ' נתחות. אמנה כ"ה שבתב ע"ד המל"מ. שהמיים בדעת הם. ידלים דבר. דחוק. ולבתי. מוכרח. ונבתי מוכרח הקדמונים וקבלות. גדולות. מהם"ם יפה עניו כי עי"ש ומתבר"ת לא רצה כפנים הם. ידלים שדברי המל"מ. גמונים. ובתורים. ומחוקים מלבב לתבון. ומה"ב המי נפחות ליישב בשמיעתם ר"ב הפ"מ ח"ב כי' ל"ו ותוקל על. יבו. הספעה". פ"ה. מהבא ה"ל. לדעת בדינו לקיבון הבהמלון בינמות פ"ח פ' לדעת מיקבל מה' משרבל ולא בדברו בדינת הם. ובלתי. הם. מדלים הנדה הולמות הבתים מהקהם. ב. ווישן בהרל"ד בפ' מסות שה"ם ואחה מה מהן לאמה שבתב הם מה"ל ובלא בבני מלאכים לים מסמלין ומכל הון לבינו הולם בשיעין ל"ע מוסף. מחד מישרבל היה הם נמלין ובבנינו. ובבל. ומה"ם מהם שרבל הוא. ולא עודע מי. בתרו עון. כן הוא בנים נרינון הולה. יום ל' ומים ז' מוסף מכל"ע ומי תמה דולע' הפי' בנמרה. בגמות דינמת מיקבל. חד מישרבל. בהסנון דהחד מבנן בבבל. ובבת נמלמה ובהילה. ממה. הבתקנו הם. בנמרה. ומשון לא בקבל ממנו מים. ובשב"ל. מ' ונפי דבתן הנדים. תולים. ע"ש מ"ה לא בקבל ממנו. הם כמונן. (טו) אמנו בל. ל' עדון מ' בחל. חד מלבב כן. ל"ה בם"ק ל. מ' מבל בגמר מ"ק מ' נ' מתבה ובינן אורה מיבור הם. (טו) דבני דבינו כלן לרינון ביאור דמבל"ב. ומסקינן הי מנין הינמת מקרינתא. מ' מין בנינמת כן לפנינו בנמנה כם מנם ה"ע הם"ה. ובני מ' מלר הקבר דמקיימת מחיצת חבל מת בעלמת הבים. ומרמ"ם הם. בהתלה מהדר לקרוב. מיישבים

כתב בעל ה"ג (יז) כהן שנטמא לקרובים אל יטמא לאחרים אפילו בו ביום בד"א בזמן שיש שם כדי נושאי המטה וקוברים אבל אין שם כדי נושאי המטה וקוברים וטמא פי' שאין איסורו בו ביום אלא מדרבנן נטמא ובאו כדי נושאי המטה וקוברים פורש למקום טהרה הוי שם שתי דרכים אחת טהורה ורחוקה ואחת טמאה וקרובה אם הוי העם מהלכים בטהורה ילך עמהם ואם לאו ילך בקרובה מפני כבוד העם היה עומד וקובר מתו עד שהוא בתוך הקבר מקבל אחרים וקובר פי' הר"ן לא יטמא נטמא בו ביום ר"ט ור"ע (יח) פוטרים נטמא לאחר אותו היום הכל מודים שהוא חייב מפני שמותר יום אחד

תועפות ראם

מיישבים מהכת כו' מדלמ"ל מרך למיתני המומר לתוכו מהוך דלו נעלמת לא גזור למה לי לאמתיגן הכל דמהור מל"ל ומיישב בכ"ב י"ב ג' הוה"ם מרן מם מהקבו מל פי' הקומבנים מהך דמוסה מ"ד ל' ומי' בם בגם"מ ע"ם הרמ"ם בהוספותיו דליכא למימר דמת נעלמת מפיס מפי' מפיימי מחיצתא דלא מלבו חכמים בתת מל"ל ומפי"ו היימי מפיס דקדקון לגון המור ו"ל ס"ם שע"ל מבר מהר לקבר הוך ד"ל מל מת מו הוך ד"ל מל קבר בד"ל מתין מהקבר מפיים בחיצתא כי דפהת בתרת ד' אמות מל מת וד' אמות מל קבר ומפיים מפ"ב בתרא בד"ל מתין מהקבר מפיים כו' ומ"ל דמיק מתין המת מפיים כו' מבל לפמ"ל בם"מ בגם הרמ"ם בהוספותיו מדוייק הלגון דהמור כתב לתלק דוקא בקבר בין מכוים בתחיצתא נמלגו מפיים. בתחיצתא מגם"ל בת מפיק תפיק תפיל מכיימי מחיצתא כשיבת מחבו הרמ"ם לפרש"ל כ"ל ל"ל ולפי ל"ל ולפי גירסתו מגמ"ל לפי דבריו לגיגו הרמ"ם שהתב ומבקנין ה"מ דליכא מחיצתא כו' מפיים. הלא דמה שהקבר ד"ל הוא דוקא דליכא מחיצתא מבל"ל מי מיכא מחיצתא בים היכר לדבר מחר דלעיל מחר הקבר. ולמיני בדבריו ירוחם פ' סוף תלק מיב שהתב ל"ם ר' יוגתן הכהן בזה"ל ומה ים לדבר נעוה ל"ם כיון וכיון בתת מן שמוק' כיון שים הכירא מין בכך כלום. ודוקא מת שנלא נקבר מינו הופס ד"ל לי בכיון בתפסו מני מל"ל ומינו מינן ובכרול. ל"ם ע"ם בדבריו וכ"ל ודוקא מת מלא נקבר מכל נקבר מינו הופס ד"ל כי בכיון בתפסו מני וכ"ל הרמ"ם בהלק"ם בל' מומתה כי' מ' ע"ם הבר"ל עגתן ל"ל. והכל הרמ"ם נא תלק מל הר"ל. יהונתן מלא דנם בקבר תופס ד' אמות. מם מינו מפיים בתחיצתא מבל בתם"ל בת"ר יהונתן ל"ת. מיכא מחיצתא בתם וכיון בתת. כיון לדיבא בהקרא ל"ג כיים בכון הרמ"ם מודים לה. ולגלא בתם"ל בם"ע. ע"ם הרמ"ם. בהוספותיו לייתב הרמ"ם. ל"ל מין עומד בבוגות הסור. בתם"ל המעלה ולי"ק. ונתי הרבב"ל לבבלות ל"ם ל' ל' ויש מי' מפיים בתם רש"ל ל"ל מהתרוקה הון מעוגין בלוכין ובבר מהגיות יש נכן הלו מתת נגם יבין המוך ובתמה מין מם מומתה מגלו בלגל מל"ל ובמ"ל. ל"ם מי' הכ"ל בתב דבר ה. ל"ם הר"ל. יוסף ל"ל בתם. בבינו שמומה ל"ל וכיים מם שד כלה"ל ל"ל מיסוק. ליה מעשה בבר בתוס דמעמת בקבל ל"ל דבין בבר בתוס"ם. לו מבל"ל ל"ל מתוס' דמיר ל"ל כי ל"ל בתוס ומפי". ברלה. לי. לתרן מב"ל הגר"ל בבילוריו לבו"ע יו"ל כ' מל"ל סקנ"ל ח"ל מבל בבר' רש"ל. ותוס' [בבל"ב ל"ל ל"ל פרן] ל"ל דבת בבר בתוס. מעמת כל מביגין. ומ"ל מותר לעמוד. מתר הבבר הולל ומיימי מחיצתא כו' מל"ל. ובמתת ל"ל לייתב בבר בתוס ים לו לתלמות מבתור מבל מביגין. ומ"ל המעבה בבר"ל ומינו מעמת כל מביגין ומ"ל מותר בתלר לעמוד בתלר הבבר ומ"ל בבינו רבוקס מם מבר לבבר בתוך ד"ל מל מת חו מל. בבר. ותם בתת הבבר. לעמלה ל"ל מל"ל ל"ל ל"ל דבר הבבר. ל"ל מתוס מבל תם מתת הבבר. לעמלה. מינו תוסס ל"ל מלת ל"ל. ובבבינ דמלר הבבר. הטומד. בהוכה מהור. והוא מינו. בב ד' מתמים בבבר. ל"ל ומתיבינו. על. ספר. בלבולה. מב. בתם. מומה. מ' ל"ל בינת הבבר. הבבר. ובתב. בם בתה דבריים. מעורים. מתחתה. בבר. מבל מן. בלל ד' אמות. הוה דלא בתמבבת. בבמת. מלא בתה בבבים. מעורים. ומבבר דבינו. הבבים. ובתב. הבבר. ל"ל. ומבבר. בבינו. בבבים. מעורים. ומבבר. בבינו. הבבים. ובתב. בם בתה ד

קיצור פסקי הראש

ממסכת בבא מציעא

השואל פרק שמיני

הרבה דברים פרק עשירי

הרבה דברים פרק אחרון

הרבה דברים פרק שני

הרבה דברים פרק שלישי

הרבה דברים פרק רביעי

הרבה דברים פרק חמישי

הרבה דברים פרק ששי

הרבה דברים פרק שביעי

הרבה דברים פרק שמיני

הרבה דברים פרק תשיעי

קדר טהרות דתניא ר' שמעון בן יוחאי אומר קברי גויים אינן מטמאין. ויש פוסקים[4] כרשב"ג דאמר בפרק בתרא דאהלות[5] עיר שמביבה אין בה משום מדורות הגויים, אלמא סבירא ליה מדורות הגויים טמאים. ומדגזרו על מדורות הגויים אלמא סבירא ליה קברי גויים מטמאין באהל, וקיימא לן[6] כל מקום שאנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו. והיא דאליבא לא אמר לו עיקר הטעם אלא נתכוון לדחותו. ומה שנהגנו[7] היתר משום דרוב אדומות יש בהם פותח טפח, כדאמרינן בברכות[8] מדלגין היינו על גבי אדומות אלא לקראת מלכים, משום דרוב אדומות יש בהם פותח טפח ומיעוטא אין בהם פותח טפח וגזרו אלא לעבור על גבי אדומות משום ההיא מיעוטא דאין בהם פותח טפח ומשום כבוד מלכים התירו. ואליבא היא יודע באיזה אדומות היה בהם פותח טפח. וכן מצינו שהיה רגיל לחות כשהיו שומלין אומו כשקבר את רבי עקיבא שאלוהו איך טמא את עצמו במותו א"ל רבי עקיבא מהרוגי מלכות היה ולא היו רשאין ליטפל בקבורתו ומת מצוה היה. ורמיתי את רבי מאיר ז"ל שהיה מוחה בכהנים שלא לילך על קברי גויים. והמחמיר תבא עליו ברכה[9].

והא דקתני ליה למר הניא דרים פ"ז דאהלות[10] דלא תשיב קבר סתום לטמא כל סביביו בפחות מטפח על טפח, וגבי אדומות אין בהם פותח טפח טהור וכשאין בהם פותח טפח טמא. לא ידענא מאי קתני לך דקבר לא נקרא פחות מטפח על טפח דאין לך נפל קטן כ"כ שלא יצטרך לעשות לו קבר של טפח על טפח, ובפחות לא מיקרי קבר והיא טומאה רצוצה ומטמאה בנגדה. והיא דברכות[11] כשיש פותח טפח בין המת לאדון וגם יש פותח טפח בגדי האדון שיש מקום לטומאה לצאת, הוי כביב שהוא קטור תחת הבית שיש בו פותח טפח ויש ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טהור ואין הטומאה עולה כיון שיש בו פותח טפח ויש לטומאה מקום לצאת, אבל אם אין בו פותח טפח או אפילו יש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא.

וההיא משנה דשיפועי אהלים[12] לפי שרמינו שמשון קבר בפירושו לגיכינן להאריך בפירושא כדי לסלק קושיותיך ולא יקשה לך מה שפיר. כל שיפועי אהלים כאהלים, אע"ג דקיי"ל דאין משוב אהל להבית הטומאה עד שיהא טפח על טפח מרובע ברוש טפח כדאיתא בפ"ג[13] גבי ביב שהוא קטור תחת הבית, לא בעינן שיהא בו טפח על טפח מכל צד אלא אהל שהוא משופע ויורד וכלה עד כאצבע מלמעלה והולך ומרחיב מלמטה ויש בו לרבע באמצעיתו טפח על טפח מביא את הטומאה ולא משיב טומאה רצוצה שהיא בוקעת ועולה. ונקט וכלה עד כאצבע דלא תימא נהי דשפועי אהלים כאהלים, מ"מ בעינן שיהא רחב טפח מלמעלה ואז אמרינן[14] דלמטה אע"ג דלית ביה טפח על טפח מביא את הטומאה, אבל היכא דאין בו רחב טפח מלמעלה לא מיקרי אהל, כדאמרינן בשבת[15] דשיער אהל טפח גבי כילא מתניס מומר לגטומה ומומר לפורקה בשבת, ואמר רב שיעא בריה דרב אידי לא אמרן אלא כשאין בגגה טפח אבל אם יש בגגה טפח אסורה. קמ"ל[16] דלעניין טומאת אהלים אע"ג דהולך וכלה עד כאצבע מלמעלה איקרי אהל [הומילן][17] ויש באמצעיתו לרבע בו טפח על טפח. ובכ"מ שיש טומאת אהלים בין במקום שיש לרבע בו טפח על טפח בין במקום לר מלמטה הכל טמא.

טומאה מתוכו[18], באהל של פשתן מיירי דמקבל טומאה. ואע"ג דעטוי לאהל ומשוב כמחובר ותורת בית עליו, ואמרינן[19] בית שסככו בזרעים טהרו מלטמא, גבי פשתן גזירת הכתוב היא שמקבל טומאה. והיינו דתנן בבמה מדליקין[20] כל היוצא מן הענ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן, פירוש אע"פ שהוא ראוי לקבל טומאה כיון דעשאה אהל משוב כמחובר ותורת בית עליו ואינו מקבל טומאה, חוץ מפשתן, דילפינן ממשכן כדאיתא בפרק במה מדליקין (שם). ואע"ג דמקבל טומאה מ"מ חשיב כמחובר ותורת בית עליו ומוצן בפני הטומאה כיון דמחובר הוא. וכיון שהוא מקבל טומאה וגם מוצן בפני הטומאה א"כ אין בדו כחוכו, הילכך הנוגע מתוכו אחר שפינה משם הטומאה טמא טומאת שבעה דהוה ליה כלים בכלים ואדם בכלים. ולכן פירשתי אחר שפינה משם הטומאה, דאלו בעוד הטומאה באהל הנוגע בתוכו הוא מאהיל על המת בעוד הטומאה בתוכו, אפילו[21] הנוגע מאחוריו טמא טומאת שבעה כדאמרינן[22] אין האהל ממחשב. ותנן בפט"ו דאהלות[23] עבלות של עץ שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהן והן גבוהות מן הארץ כפותח טפח טומאה תחת אחת מהם הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה. ואחתי טמא טומאת שבעה והא תנן בפ"ק[24] כילד שלשה כלים הנוגעים בתת וכלים בכלים טמאים טומאת שבעה השלישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב, והכא שתי הנגליות הוו כלים

4 ר"ת, הובא בפסקי הרא"ש ב"מ פ"ט סי' מז. וראה תוס' יבמות שם סד"ה מהו. 5 פי"ח מ"ט. 6 כתובות עז, א, ב"ק סט, א. 7 צ"ל: שנהג. 8 יט, ב. 9 ראה שיטת מהר"ם מרוטנבורג בתשובות פסקים ומנהגים, ג, תשובות סי' ב. 10 מ"א. 11 יט, כ. 12 אהלות פ"ז מ"ב, וראה בפירוש הרא"ש שם. 13 מ"ז. 14 כן הוא בר"ק ובכ"י קמבריג'. אבל בר"ב ובדפוס ויל': וזא דאמרינן. 15 קלח, ב. 16 כ"ה בר"ק ובכ"י קמבריג'. אבל בדפוסי ר"ב, ויל': ש"מ. 17 נוסף ע"פ כת"י קמבריג'. 18 המשך המשנה אהלות פ"ז מ"ב. 19 חולין קכט, א. 20 שבת כו, ב (פ"ב מ"ג). 21 צ"ל ואפילו. 22 אהלות פ"א מ"ב. והטעם משום שאהל פשתן כאשר המת בתוכו הנוגע באהל מבחוץ טמא, "דאהל נחשב כמת עצמו" (לשון הר"ש פ"ז מ"ב). 23 מ"ב. 24 אהלות פ"א מ"ב. וראה מש"כ הרא"ש על קושיה זו בפירושו שם פרק טו.

מהרי"ם מרוטנבורג - תשובות פסקים ומנהגים

ועוד בתוספתא מסיים למלתיה דרבן שמעון בן גמליאל שנאמר [8] ופדויו מבן חדש תפדה, משמע דאיירי בסתם ולדות כיון דמייתי עלה קרא. ומאחר דרבי ורבן שמעון בן גמליאל לא פליגי בבן שמנה, אם כן בשבא לפסוק כרבן שמעון בן גמליאל (מסתם) [בסתם] ולדות פסק כותיה, מדלא פסק הלכה כרבי [9].

קלג. תניא באבל רבתי [1] היה עומד וקובר את מתו עד שהוא [עומד] בתוך הקבר, מקבל (לאחרים) [מאחרים] וקובר. פירש הרי זה לא יטמא [2].

מכאן יש ליזהר לכהן הקובר את מתו, שלא יוליך מתו לקוברו בין הקברות, דנהי דבהליכה (זה) מותר, בחזרה [אסור. ו]כיצד יעשה, כי אסור לחזור דרך הקברות אחרי קוברו את מתו.

קלד. וראיתי את רבי מאיר ז"ל [1] שהיה מוחה בכהנים, שלא לילך על קברי כותים. והמחמיר תבא עליו ברכה [2].

קלה. ומהרש"ל הביא בכתביו תשובת מה"ר חיים אור זרוע, [סימן קפג] [1] וז"ל: אני אומר [וכו'], וזכורני כשהיינו למדין תורה בבית מורי רבינו מאיר זצ"ל והיה פתח פתוח מחדר הרב לחצר בית הכנסת, ומשקוף הפתח היה מגיע מצד אחד תחת תקרת הבית שהיה בו מת, ואסר מורי ר"מ זצ"ל להכהנים לצאת ולבא דרך אותו פתח כל זמן שהיה המת בבית, עכ"ל.

8 במדבר יח, טז.

9 דברי הגהות מיימוניות בשם המהר"ם מובאים גם בבית יוסף יורה דעה סימן שעה, ד"ה ומ"ש גמרו. ראה מחנה לויה הלכות שמחות, תחלת סימן א. בתולדות אדם נשתבש: הרמ"ה, במקום: מהר"ם.

קלג הלכות שמחות, צז; מרדכי מועד קטן, תתקטו; הגהות מיימוניות הל' אבל פרק שני, אות ו.

1 מסכתא שמחות פרק רביעי הלכה טו.

2 בהלכות שמחות שייך קטע זה לסימן הקודם. ברם במרדכי מתחיל כאן סימן חדש. וכן הוא גם בהגהות מיימוניות, וכך צריך להיות גם לפי התוכן. בהגה"מ בסוף רשום: מהלכות שמחות.

קלד תשובות הרא"ש כלל ל, א; טור יורה דעה, סימן שעב.

1 בטור בשם תשובת הרא"ש: וראיתי להר"ם מרוטנבורג...

2 ראה לעיל חלק השו"ת סימן ב; בהגהות מיימוניות הל' אבל פרק שלישי אות ב בשם ספר יראים; שלחן ערוך יורה דעה סימן שעב, סעיף ב.

קלה ב"ח יורה דעה, סוף סימן שעא; דרישה שם, אות ה.

1 בתשובות מהר"ח אור זרוע הנדפס לא מצאתי תשובה זו. המהרש"ל בשם תשובת מהר"ח אור זרוע מובאת גם בטורי זהב יורה דעה סימן שעא, אות ט.

קלו. [גרסינן במסכת שמחות] [1] אשתו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה ולא מתאבל עליה. גרושה אף על פי שיש (לה) [לו] בנים (הימנו) [הימנה] לא מתאבל ולא אונן ולא מיטמא, וכן היא עליו.

קלז. גרסינן בפרק כירה [1] אתמר מת המוטל בחמה אמר רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה ורב חנינא בר שלמיא משמיה דרב אמר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו. היכא דאיכא ככר או תינוק כולי עלמא לא פליגי דשרי, כי פליגי דליכא. מר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול, ומר סבר לא שמיה טלטול, והלכתא כרב באיסורי [2]. אבל להצילו מפני הדליקה מסקינן התם [3] דהלכתא כרבי יהודה בן לקיש, דקאמר שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה, ומוקי לה כגון דליכא ככר או תינוק, דמותר לטלטלו טלטול מן הצד, דמתוך שאדם בהול על מתו, אי לא שרית ליה אתי לכבויה. ומשמע לכאורה דאפילו מפני הדליקה לא התירו אלא טלטול מן הצד, כגון להופכו ממטה למטה, אבל להופכו במטה (אחרת) [אחת] *[3] ולהוציאו [מ]תוך [ל]הדליקה היה נראה דאסור, שאין זה טלטול מן הצד.

מיהו מתוך דברי ר"י [4] משמע התם דאפילו טלטול גמור מותר מהאי טעמא. וכן כתב בספר המאור [5], וז"ל: כיון דקיימא לן כרבי יהודה בן לקיש אפילו בטלטול גמור מותר להציל את המת מפני הדליקה, דתנא קמא אסר אפילו (בטלטלו) [בטלטול] מן הצד, ורבי יהודה שרי אפילו בטלטול גמור. ובמת המוטל בחמה דליכא למגזר דלמא אתי לכבויה, טלטול גמור אסור, אבל טלטול מן הצד כגון ממטה למטה שרי, דהא קיימא לן טלטול מן הצד לא שמיה טלטול. ומה שכתב [6] הרב אלפאסי: שמעינן מהא דטלטול מן הצד שמיה טלטול, ליתא, דרבי יהודה בן לקיש לא איירי בטלטול מן הצד אלא בטלטול גמור, עכ"ל.

ומה שהקשה על דברי רבינו אלפאסי לא קשיא כלל, כי יפה הוכיח, דהכי הלכתא דשמיה טלטול, מדלא קאמר כולי עלמא לא שמיה טלטול והכא בטלטול גמור פליגי, אלא קאמר כולי עלמא שמיה טלטול, והיינו טעמא דרבי יהודה בן לקיש מתוך שאדם בהול על מתו, אי לא שרית ליה טלטול דרבנן, אתי לידי כיבוי דאורייתא, משמע דהכי הלכתא.

קלו הלכות שמחות, צח; מרדכי מועד קטן, תתקי.

1 מסכתא שמחות פרק רביעי הלכה ג. ראה לעיל סימן מא.

קלז הלכות שמחות, צט; מרדכי מועד קטן, תקסו (קיצור).

1 שבת מג, ב. 2 בכורות מט, ב. 3 מד, א.

*3 התיקון הוא על פי הלכות שמחות כת"י אוקספורד.

4 תוספות שבת מג, ב ד"ה דכ"ע.

5 על הרי"ף שבת פרק שלישי, סימן שמב. 6 שם.

טפי מהמל. המל טהור. דמדלין הקברות בסוף הי' אמה מיד. מו מיי' סמוכין לביה"ק (ד). לב ממי נעשה המל. לפיכך גם בחמוקים השמא מוך מני' מיישין שקרובים היו ונשכח. אבל כשמדם זוכר ממי נתהווה המל. אפי' כבר הוא יומר מס' שנה משנעשה המל. אמרינן אילו היה עיר ודרך קרובים להמל. היה זוכר מדם גם זאת כמו שזוכר ממי נעשה המל. וג"ל דלכ"ע דוקא בשסמוך המל מיד מוך לי' אמה מיישינן בישנות. אבל בשרחוק המל מאד מסס. גם בישנות לא מחזקינן טומאה לומר שהיו ממחלה קרובים ונשכח. דא"כ נחזיק טומאה בכל גבעה שבא"י שמא קרובים היו לעיר ודרך ונשכח. וכקו' הש"ס. לג כל מלה ומלה שבגמ' זו לדיוקא אחריא נקטיה. והיינו משום דבמסקנא בחשנאינו נקט המנא ג' דיינין. א' דמומר ליטול המת מסס. ב' דצריך ליטול עמו עפר מבוסה שתחתיו. ג' דבמצא ג' צריך לבדוק מסס ולהלן אחר קברי מערות שביבו להכי נקט מקמי הכי כל הני מלות לדיוקא. המוצא פרט למלוי. כלומר הא דאמרינן דטולו עם מבוסתו. היינו רק במצא זה המת. אבל בקברו שם בכוונה. אע"ג דיש לו מבוסה וגם בשיש שם ג' קבריס ידועים ולאי צריך לבדוק ב' אמות להלן. אבל זה שנקבר כאן בכוונה לבלי לפנותו אסור לפנותו משם [עי' חוס' מיר סה"א ד"ה מצא]. מת פרט להרוג כגון שמצאו מגויד שעי"ז ניכר שהוא הרוג. אז אין בו כל הג' דיינין. דמומר ליטלו משם. דודאי שלא בכוונה הוטל לשם. וגם אין לו מבוסה מדאסר קלת ממנו. דהיינו דמו. וגם אם מצא ג' מגוידין א"ל לבקש ולחפש עוד ב' אמה אחר קבריס אחריס. דאמרינן שלא בכוונה הוטלו כאן ולא היו כאן קברות מעולם. בתחלה [בש"ס מיר ס"ה א' לא מדייק מהך מלה שום מלמא. אולם מדגרסינן להך מלה בחשנאינו וגם בחשנה דשלהי מיר. ומייתי עלה התם עובדא דר' יאשיה. ורלמה גם עלה לדייק] דדוקא בשזה המת שמצא השמא לא היו אם עוד קבריס סמוך לו. אז אין צריך לבדוק אחר קבר אחר ובוטל זה המת ממקומו עם מבוסתו. אבל אם מצא שביבו עוד ב' קבריס אחריס יש חילוק. דדוקא בשלשתן ידועין או שלשתן אינן ידועין אסור ליטלן ומבוסתן אסור. וצריך לבדוק אחר מת עד ב' אמה. אבל בשיש בין הג' א' ידוע וב' שלא היו ידועים. או א' שלא היה ידוע וב' ידועים מותר ליטול כולם ואין להן מבוסה. וא"צ לבדוק אחר מת אחר עד ב' אמה [נמצא] עד מלוקים יש בקבר ידוע או אינו ידוע. (א) מצא קבר א' או ב' שלא היו ידועים מותר לטלן משם ומבוסתן אסור. וא"צ לבדוק משם ולהלן ב' אמה. והיינו דיש"א דקתני מצא וכו'. (ב) ואם היה ידוע שם קבר שנקבר שם בכוונה אסור לטלו ומבוסתו אסור אבל א"צ לבדוק משם ולהלן ב' אמה. וכן הוא הדין בב' קבריס ידועים. והיינו דיוקא דרישא דקאמר פרט למלוי. (ג) ג' קבריס שיש מהן שהיו ידועים ויש שאינו ידוע. אין להן לטלן מבוסה [ולרמב"ם פ"ט מטו"מ יש להן מבוסה]. ולכ"ע א"צ לבדוק משם ולהלן ב' אמה. וגרע מאילו היו שם רק ב' קבריס ידועים דהוה אמרינן מסתמא נקברו שם בכוונה ואסור לטלן משם וגם מבוסתן אסור. וכ"כ גרע מאילו מצא שם ב' קבריס סמוכין שאינן ידועים. דאע"ג דמותר ליטלן משם עכ"פ מבוסתן אסור. אפ"ה הגך ג' קבריס שמצא מדיש מהן ידועים ויש מהן שאינן ידועים אמרי' דמסתמא לא נקבר גם א' מהם. שם להשאר שם לעולם דא"כ היו הכל ידועים. ולפיכך מותר ליטול כולן וגם מבוסתן מותר. וגם א"צ לבדוק משם ולהלן. ואפשר דהלמ"מ כך הוא [ועי' חוס' מיר סה"א ד"ה אמה]. וכל זה דייקינן ממצא בתחלה דנקט מצא. (ד) ג' קבריס ידועים או שמצא ג' קבריס שאינן ידועין אסור לטלן ממקומן ואם ליטלו מבוסתן אסור וגם צריך בדיקה משם ולהלן ב' אמה. והיינו פיפא דמשנתינו. דקתני מצא ג' אם יש וכו'. וכמו שפי' ר"ע הדין בסוגיא דמיר הנ"ל]. מושכב פרט למצא המת בתמונת יושב. כדרכו פרט למצא המת דאשו שוכב בין ברכיו. דבמצאו בחד מהנך גוונא מוכח שמת עובד כוכבים הוא. שאז אפי' נקבר שם להשאר שם לעולם. מותר לטלו משם. ולהר"ש והר"ב גם מבוסה אין לו. ולהרמב"ם [פ"ט מטו"מ] יש לו מבוסה. מיהו בכה"ג לכ"ע אם מצא רק א' מהג' מונח כך. וכ"ש כשכל הג' מונחים כך א"צ לבדוק משם ולהלן הכ' אמה (ה).

משנה אחרונה

איזו היא קרובה חמשים אמה. פי' שיש מן המל לעיר או לדרך חמשים אמה ומצית הקברות לעיר ששים. **שאין קרובה הימנה.** לאם אימת דקברה בחל לא שבקא קרובה ואזלא להך. כך פי' רש"י. וי"ע דאמאי לא נימוש דקברה חד בקרובה ואידך ברחוקה הימנה. ואפשר דאין ה"נ דאי לא בדקו הקרובה כולן עמאות. וכי פליגי דבדקו הקרובה ולא מצאו בה טומאה לר"י טהורה אידך דאי איתא דקברה לא שבקא קרובה הימנה. ור"מ ליתא לי' הך סברא דדלמא לא מבקא אדעתה לאיכא קרובה הימנה. ג **המוצא מת.** פי' שמצאו קבור בדרך הנקבריס והיינו דקתני מושכב בדרכו וכ"כ הרמב"ם בחבורו. אבל מצא מת מוטל ע"פ השדה שלא נקבר היינו מתני' דס"פ שדה שנהרגו בה הרוגים מלקט עצם עצם והכל טהור שאין לו תפוסה וזו היא שכתב הר"מ בחבורו חמים הנמצאי' גלויים ע"פ השדה אין להן תפוסה ולא שבוח קברות אלא מלקט עצם עצם והכל טהור ע"כ. ולא כמ"ש הכ"מ שנלמד ממה שאמרו מוצא ולא שהי' מלוי ע"כ והוא תמוה אבל מלוי אין לו תפוסה ולא אמרו מוצא פרט למלוי אלא לענין שהמצאו אסור לפנותו ומיהו מספק לא חייש' ומותר לפנותו. דמסתמא שלא לשם קבורה הוא מדלא קברו בבית הקברות ולא חייש' שמא מצאוהו מת במקום זה ומת מצוה קנה מקומו. דמת מצוה קלא אית לי' כדאמר פ' בגמר הדין ד' מ"ו. ועוד דאיסור פינוי המת מדרבנן ופפקא לקולא. ומ"ש הכ"כ מת פרט להרוג דאין לו תפוסה ולא שבוח קברות ע"כ אבל לפנותו מותר כמו המת דאמרי' שלא לשם קבורה ניתן אלא שנהרג כאן וכ"כ התוס' בגזיר והר"ש כאן להרוג אין לו תפוסה ולא שבוח קברות ושמא הכי גמירי לה ע"כ אבל רש"י דגזיר פי' להרוג יש לו תפוסה ולא שבוח קברות וכן פסק הרמב"ם בחבורו וכ"ג מהא דתנן בס"פ שדה שנהרגו בה הרוגים מלקט עצמות והכל טהור. משמע דוקא הרוגים שנמצאו גלויים אבל נקברו יש להם תפוסה וכן אינך מושכב ויושב ולאשו בין ירכיו בכולם כתב הרמב"ם שיש להן תפוסה ואין להן שבוח קברות. ומ"ש הר"כ דכל הני חייש' שמא עובדי כוכבים הן. לשון חייש' אינו מיוקדק דאדרבה לקולא הוא. ובגמרא איתא אמרי' עובד כוכבים הוא והיינו שחזקתן שהם עובדי כוכבים שאין דרכן של ישראל בכך וכ"כ המפרשים. וטעמא דעובדי כוכבים אין להם שבוה כתב חוי"ט בשם גזיר וע"ש. **נוטלו ואת תבוסתו.** דין המבוסה לאו דוקא בקבר

(ד) וג"ל דמדלא קאמר ר"י קרובה שיש קרובה ממנה. אז הו"ל למנקט לחוקה שיש קרובה ממנה. ש"מ דר"י לקולא פליג. והיינו דוקא בדמתמרינן בקרובה חוץ ב' אמה. היינו דוקא בשאין קרובה ממנה אבל כשיש כמה תילין חוץ ב' אמה. לא תלינן טומאה רק באמה הקרובה ביותר להעיר. אבל כשאין אל רק חוץ מג' אמה מהעיר. אע"ג שהקברות מרוחק טפי. וכגון שהמל הוא ס' אמה מהעיר. והקברות הוא ע' אמה. אפ"ה גם לר"י טהור. דכל שאין הקברות סמוך בסוף ב' אמה מהעיר אז לא מחזקינן טומאה במל (ועש"ם). והרמב"ם (פ"ט מטו"מ ה"ג) פסק כר' יהודה ולא הזכיר כלל ב' אמה לא בעיר ודרך ולא במל כאן וכאן. והיינו משום דהקברות הרי הוא ודאי סמוך להסוף ב' אמה מהעיר. דברחוק טפי מזה. אז אינה עיר הסמוך לקברות. ולא מחזקינן טומאה גם במל. וכש"ם. וא"כ דודאי ג"ל שהמל קרוב יותר מזה. דהיינו חוץ ב' אמה. וגם מרש"י (בתוספות ד"ה ע"ב) משמע כדברינו הנ"ל וע"ש. [(ה) אבל לענין שיטמא קבר עובד כוכבים בהאל יש אומרין לכהן ויש מחיצין. ונהגו להחמיר. ולפי מ"ש הש"ך (שע"ב סק"ב) להקל בבחיים הסמוכים לבית מת עובד כוכבים. כ"כ נ"ל דבדר כהן בחדר שבבית אחד. ובחדר שבנגדו באותו בית מונח מת עובד כוכבים. דבשניהן פשוט דאפילו בהיה מת ישראל. אפ"ה כשהכהן סוגר חדרו לבלי לצאת או לבוא שום אדם בפתחו עד אחר שיצא המת דרשאי להשאר שם. אלא דבמת עובד כוכבים אפילו אינו סוגר פתחו. עכ"פ כיון דאין כאן רק משם החומרא דסוף טומאה לצאת דרך הגעזימם שמקיף כל הבתים והגעזימם רחבו טפח ובולט להרחוב ממעל לפתח כל הבתים. בעובד כוכבים יש להקל. דאף שכל שבוודאי יוציאו המת דרך שם הלממ"ש היא (בס"ד בס"ד לעיל פ"ז פי' נ"ד). אפ"ה י"ל אולי בעובד כוכבים אין כאן הלכה. וכ"כ בדר כהן בחדר. ומת עובד כוכבים בחדר שבנגדו. אע"ג דבמת ישראל בבה"ג. אפילו בשעה שבית שהמת בתוכו סגור. אפ"ה אסור לכהן לצאת מחדרו. דאף דבשיש פתח לחדר המת. אע"ג שהדלת נעול אין דינו כקבר סתום. אפ"ה אסור לצאת מדסוף טומאה לצאת. עכ"פ גם סוף טומאה לצאת הלכה היא. ויש בו דרכא ושייכות דאהל עמא. אהכי י"ל דבמת עובד כוכבים לא גמירן הלכה. מיהו בנגע ומשא י"ל דאפילו המקילין אוסרין (ש"ך יו"ד סי' שע"ב) אולם בש"ס (ינמות ס"א ע"ב) מסקינן בפירוש נהי דאמעוטי מאהל. ממגע ומשא מי אמעוטינהו קרא. וכן מסתבר דמי גרע מחמור. רק די"ל בטומאת עצמות דאינו בהמה.]

אליהו רבה

קודם לו הו"ל שבוח קברות בדקתני סיפא. תו אמרינן הכם (מיר ס"ו) לא אמרו שבוח קברות אלא או לג' ידועין או לג' בחמילה. ולא גרסינן לג' ידועין דבידועין לא אמרי' שבוח קברות למילך בדיקה ואפי' אחד מהן ידוע ושיש מחמלה לא הוי שבוח קברות למיבעי בדיקה וגדולה מזו אמרו באחד מהן ידוע לא הוי שבוח קברות אפילו לענין ליטול את השיש שמחמלה שאם אחד מהן ידוע ושיש מחמלה טולו את השיש ואת תבוסתן. דאמרינ' בחוספתא מצא שיש מחלה ואחד ידוע יש להם תבוסה ואין להם שבוח קברות ומעשה ברבי יאשיה שבדק ומצא שיש מחלה ואחד ידוע עשה לה שבוח קברות כשבא אצל ר' עקיבא א"ל כל שיגעת לריך יגעת אף אתה הייתי צריך לבדוק כל קברי ארץ ישראל הידועים ולא אמרו אלא המוצא ג' בחמלה. אלמא לא אמרו שבוח קברות בידועין דאם כן הייתי צריך לבדוק כל קברי ארץ ישראל הידועין ואפילו באחד הידוע לא הוי שבוח קברות ולא מיבעי כל הג' ידועין. הלכך בגמרא ומי הכי גרסינן לא אמרי שבוח קברות אלא לג' מחמלה. אבל בידועין אין בהן ש"ק כדאיתא בחוספתא.

שִׁבְעַת יָמִים: ט וְכֹל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר
אֵין־צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: יא וְכֹל

מְסָאֲב שַׁבְעָא יוֹמִין: ט וְכָל מָן
דַּחֲסַף פְּתִיחַ דְּלֵית מִגּוּפַת שְׁיָיעַ
מַקַּף עֲלוֹהִי מְסָאֲב הוּא: יא וְכָל

לקט בהיר

וכמו שמנומר שם, והאחד היא ממנה שביעה דהיינו כל העזרה אפילו עזרת ישראל, וגודלי על מה שהזהיר שם ענין כאן (מ"ל): כה) ולא אחר שהוציא את המת, אפילו הוא אהל ערלי שבעצמו מקבל טומאה מן המת שתחתיו ואח"כ מטמא אדם וכלים במגע ובמשא, אבל לא באהל, שהאהל מביא את הטומאה (דהיינו אם נפעם אחד תחתיו מת ואדם מביא את הטומאה מן המת לאדם) אבל אינו מטמא, וההכרח הוא, שמה שאמר הכתוב אח"כ וכל אשר באהל פשוט שמיירי ביחד עם המת, שאל"כ היינו אשר באהל והיינו אשר בא, וא"כ על כרחך גם מה שאמר כל הבא מיירי ביחד עם המת, שאל"כ אלא טמא אפילו אין שם מת למה אמר אח"כ שביחד עם המת טמא, פשיטא, אבל אחר האמת שב' המאמרים משמעין ביחד עם המת צריך לומר שלא רק כשהוא שם בשעת יציאת נשמה הוא טמא אלא גם הבא אח"כ טמא (ג"א): כו) הרלבן במאמר זה, משוש דקשה למה כל המאמר הזה אמר כל אשר באהל יטמא, ובפרט שכבר ידענו מפרשת שמיני שכלי חרס נטמא ממושו מאוירו שאם יש בית נבלה בתוך מויר כלי חרס נטמא הכלי וממילא הוא הדין אם בכלי חרס באהל המת והוא פתוח שנכנס הטומאה בתוכו ונטמא הכלי, עוד קשה מיבא פתוח המיומר שהרי אמר אשר אין אמד פתיל עליו שפירושו פתוח, אלא כתוב הזה עיקרו בא לדיוק שאינו מקבל טומאה מגבו (כמו שאר כלים) שאם הכלי פתוח יפה מכל צדדיו אפילו אם הוא באהל המת (וכן אפילו נגע טומאה בצד הציון) אינו נטמא, והגם שלא נאמר כאן כלי חרס" הכריחו רש"ל בחולין שבכלי חרס מדבר, מדתלה הטומאה בפתיחה (ובזה נתיישב מיבא פתוח המיומר שבאומרו וכל כלי פתוח כאילו אמר וכל כלי חרס) שרק כלי חרס מצינו שבא לו טומאתו דרך פתחו, וזה לשון רש"י בחולין: כלי פתוח, מדקפיד אפיתחא שמע מינה בכלי חרס קאי דאיזהו כלי שטומאתו קודמת לפתחו באיזה כלי הרגילה תורה את הטומאה להבאים ולמהר ובא דרך פתחו הוי אומר זה כלי חרס דכתב לך בגויה בדוכתא אחריתי (שמיני י"א ל"ג) אל תוכו עכ"ל, ובש"ח בתב וז"ל: כיון שמצינו בפרשת שמיני דכלי חרס אינו נטמא מגבו אלא מאוירו לפיכך וכו' עכ"ל, ואיני יודע היכן מצא בפ' שמיני, וכבר הבינ הרא"ם ז"ל פי' זה בשם י"מ ודאמר עיי"ש, אלא כמו שאמרנו שמפרשת שמיני נלמד שנטמא מתוכו מאוירו, ומכאן נלמד שאינו נטמא מגבו מבחוץ: כז) תיבת צמיד הוא שם כולל על כל דבר המתאים והמחובר יחד עם דבר אחר, כגון (לקמן כ"ה ג') וישמד ישראל לבעל פעור, שהיו מחוברים ומדובקים רש"ל לע"ז, או (ברא' כ"ד כ"ב)

אור החיים

זה הבא מקלחוי"). עוד שם בפסיקתא וזה לשונם דבר אחר כל הבא וגו' לעשות קרקעו של בית כמוהו עד בחהוס עד כאן. נראה שהוכרחו לדרשא זו"ד) כי לסברא הראשונה היה לו לומר הכתוב כל אשר באהל וכל הבא אל האהל ויהיה הכתוב מתפרש בדרך לא זו אף זו יי"), אבל ממה שהקדים כל הבא זה יגיד שמאמר כל אשר וגו' הוא דין מדשי"), אלא שבספרי ראיתי ב' הדרכים דרך הראשון חגא קמא ודרך ב' רב אחא בר יאשיה"), וגמר אומר חגא קמא שטעם שהוצרך הכתוב לומר כל אשר באהל הגם שאמר כל הבא שהוא בא מקלחוי"), משוש שאין עושין מן הדין, וקשה לי

אור בהיר

ג"כ. כג) פי' קוף הכתוב מוכיח על תחילתו שהוא אפי' במקלת, שאל"כ מיותר הוא בקושיתו. כד) פי' ק"ל הלא אין במשמעות הכתוב דבר זה, אם לא מבא ייתור, הלא כבר דרש ממנו הבא מקלתו. כה) פי' לא רק כולו אלא אפי' מקלתו. כו) פי' תוך ממה שבא לגנות על רישא דקרא שהוא במקלת, תוך מזה בא לחדש דין חדש, והגם שהפסיקתא מביא מאחר כל הבא וגו', טוענתו לדרוש מפיפא דקרא וכל אשר וגו'. כז) פי' מ"ק לא דרש דרוש הב' וד' אחא לא דרש דרוש הא'. כח) בגראה שדעת

דִּי יִקְרַב עַל אַפֵּי חַקְלָא בְּקָטֵל
חַרְבָּא אוֹ בְמִיתָא אוֹ בְגַרְמָא
דַּאֲנָשָׁא אוֹ בְקִבְרָא יְהֵי מְסָאֲב
שַׁבְעָא יוֹמִין: יז וְיִסְבּוּן לְדִמְסָאֲב
מֵעֲפַר יְקִידַת חַטָּאתָא וְיִתֵּן עֲלוֹהִי
מַי מַבּוּעַ לְמָן: יח וְיִסַּב אֵזוֹבָא
וְיִטְבּוֹל בְּמַיָּא גְּבַר דְּכִי וְיַדֵּי עַל
מַשְׁכְּנָא וְעַל כָּל מָנְיָא וְעַל
נַפְשָׁתָא דִּי הֲווֹ תַמָּן וְעַל דִּיקְרַב
בְּגַרְמָא אוֹ בְקָטִילָא אוֹ בְמִיתָא
אוֹ בְקִבְרָא: יט וְיַדֵּי דַכְיָא עַל
מְסָאֲבָא בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה וּבְיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה וְיַדַּכְּיִנֵּיהּ בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה וְיַצַּבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי

אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־חָרֶב
אוֹ בְמֵת אוֹ־בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקָבֶר
יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: יז וְלָקְחוּ לַטָּמֵא
מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם
חַיִּים אֶל־כֶּלִי: שני יח וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל
בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזֶּה עַל־הָאֹהֶל
וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר
הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם אוֹ בַחָלָל
אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר: יט וְהִזָּה הַטָּהֹר
עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר בָּעָרֶב:

רש"י

(ברא' ל' מ') נפחולי אלהים נפתלתי, נתחברתי יי") עם אחותי: (כח) **על פני השדה.** רבותינו דרשו (ספרי - חולין ע"ב) לרבות כי") גולל ודופק), ופשוטו על פני כשדה שאין שם אהל מטמא המת שם בנגיעה: (יט) **וחטאו ביום השביעי.** הוא גמר טהרתו יא"):

לקט בהיר

ושני צמידים על ידיה, נקרא תכשיט זו צמיד שנעשה כמדת הזרוע ומתאים עליו, וכאן קורא הכתוב אם המגופה צמיד, שמגופה היא דבר הנעשה לסמוך בה נקב התביות או שאר כלים, ונעשה כמדת הנקב ומתאים עליו, וכאן במה שלפנינו אינו די שיעשה את המגופה על הנקב, אלא צריך להכרו ולסוממו יפה סביב סביב, וזה שאמר הכתוב „פתוח" שפירושו מחוכר, וכן תרגמו אונקלוס ז"ל, וכזה יוכנו דברי רבינו, אלא שאינה רבינו לשון נקבה ואמר „פתוחה" מפני שמיבא פתוח שבכתוב שייך על הצמיד ולצמיד זכר הוא, אבל רבינו שהוסיף „מגופה" ומגופה נקבה היא לזה אמר פתוחה היא המגופה: כח) וכפי' ויאלא הבינ רבינו פירושו של מנחם בן סרוק שפירשו מלשון חבור, והוא ז"ל פירשו מלשון עקב ופתלול, ואין קושיא ואין תמיהה, שהרי אינו מכחיש פירושו של מנחם בפירוש התיבה עצמה, אלא אמר שלפי ענינו שם יומר נכון לפרש כוונת הכתוב מלשון עקב, אבל עדיין יקשה למה לא אמר הכתוב לשון מבורר עקובי אלקים נתעקשתי, אלא משום שלשון נופל על הלשון, כלומר הכתוב בחר לומר העקישה בלשון שיש בו גם כן ענין חיבור שאחר שנתעקשתי לבסוף נתחברתי (ג"א), ומה שפירש רש"י בגמ' פתיל מגופו, אין רצונו לומר שפתרון התיבה הוא כן אלא ר"ל שמגופו של כלי פתול כלומר מחובר: כט) משוש דקשה להו הא כפ"מ שדה לו אהל הלא אם נגע במת תחת האהל ודאי טמאת, ועוד הלא כבר אמר הכתוב פסוק י"א הנוגע במת (מ"ל), ועוד שעל פי פשוטו היל"ל וכל אשר יגע באהל מרב וגו' על פני השדה שזו יצרות הדבור (בא"י), לזה דרשו רבותינו כאילו נכתב על פני השדה „או" באהל מרב, כלומר הם ב' דברים, שאמר מתחל הנהרג בתרב תוך מזה יש עוד דבר על פני השדה שמטמא באהל ובנגיעה, והוא הגולל והדופק שאע"פ שלא נגע ולא התחיל על המת עצמו אלא על הגולל ודופק נטמא (רא"ם), חז דעת רבי עקיבא וד' ישמעאל מובר גולל ודופק הלכתא גמירי לה: ל) פירש" בגמ', גולל כיסוי הארון של מת, דופק דף שנתנים בצדו ע"ל, ונקרא דופק על שם שהגולל דופק עליו (חוס'): לא) ר"ל אין וחטאו זה פירושו שיזה עליו כמו הוא יחטאנו בו, שהרי כבר אמר והזה וגו' ביום השביעי, אלא פירושו חיטוי וניקוי וטהרה, שבזה שהזה עליו ביום השביעי הוא מטהרו לגמרי ויטבול ונערב הוא טהור,

חצי קב עצמות. מתוכן עליו על מגגו ועל מפתו ועל מרפסו וכל
זכוכי עצמות לא מתוכן לא מגגו ועל מפתו: ואתיבוה ליה משום
עצם כשערה. אמרי מרי דרבנן: אלא דאקמה אקמחיה. דמסתמן
דק הרבה כמו קמח שנטחן שלין בו עצם כשערה וקמ"ל דאי אתי
תורה אור

חצי קב עצמות. אין רובע עצמות לא תיכוי
רבי אליעזר ראיה כהן עצמות כשערה
תיעוש ליה משום עצם כשערה אלא דאקמחה
אקמחה: על אבר מן המת ועל אבר מן
החי שיש עליהן בשר כראי. אין עליהן
בשר כראי כגון רבי יתנן אבר אין תורם
מגלה עליהן רישן לקיש אבר הנזיר מגלה
עליהן רבי יוחנן אבר אין הנזיר מגלה
עליהן הא קתני ברישא על אבר מן המת
ועל אבר מן החי (ז) וכו' שיש עליהן בשר
בשר אין אבל אין עליהם לא ורישא מן
לקיש אבר מגלה עליהן קתני ברישא ורבי
יוחנן אבר בלי בשר הוא דמשמע מגלה לא
קתני בסיפא הוא חי בלי בשר עצמות דמשמע
חי בלי בשר עצמות אין רובע עצמות לא וקתני
בסיפא חבע עצמות. דתם. אי לא רובע
עצמות דתם אמאי אמר על מנין ועל משאו
לא לדבר אחר בלסתי רובע עצמות בולע
ארוכן הוא דאין תורם מגלה הוא חלי מגו דם
דשמעת מינה חצי לא הם אין רבועים דם
לא ולקבר בסיפא רבועים דם תרם לאשיקן
מדרבי עקיבא (ג) דאמר רבי עקיבא רבועים
דם הוא משני סיום משמע באחד הוא
אבר מן המת הכין דמי א. ראיה בית עצם
כשערה מ"ם הרב יוחנן וא דלת בית עצם
כשערה מ"ם הרב ורישא לקיש אמר לעולם
לעולם דלת בית עצם כשערה ואם הם חבע
רבי יוחנן הוא אשר יצא על פני השדה
בדלת הרב א בסמ (ז) על פני השדה
המהולל על פני המת בחלל יוה אבר מן מרחי
ישראל דתעלת הוא. הרב בחלל אבר
בסמ יוה אבר. ובחלל. מן המת. אבר בעצם
ארם ויה הבע עצמות א בקבר יוה קבר סיום
תורה אור

חצי קב עצמות. מתוכן עליו על מגגו ועל מפתו ועל מרפסו וכל
זכוכי עצמות לא מתוכן לא מגגו ועל מפתו: ואתיבוה ליה משום
עצם כשערה. אמרי מרי דרבנן: אלא דאקמה אקמחיה. דמסתמן
דק הרבה כמו קמח שנטחן שלין בו עצם כשערה וקמ"ל דאי אתי
תורה אור

חצי קב עצמות. אין רובע עצמות לא תיכוי
רבי אליעזר ראיה כהן עצמות כשערה
תיעוש ליה משום עצם כשערה אלא דאקמחה
אקמחה: על אבר מן המת ועל אבר מן
החי שיש עליהן בשר כראי. אין עליהן
בשר כראי כגון רבי יתנן אבר אין תורם
מגלה עליהן רישן לקיש אבר הנזיר מגלה
עליהן רבי יוחנן אבר אין הנזיר מגלה
עליהן הא קתני ברישא על אבר מן המת
ועל אבר מן החי (ז) וכו' שיש עליהן בשר
בשר אין אבל אין עליהם לא ורישא מן
לקיש אבר מגלה עליהן קתני ברישא ורבי
יוחנן אבר בלי בשר הוא דמשמע מגלה לא
קתני בסיפא הוא חי בלי בשר עצמות דמשמע
חי בלי בשר עצמות אין רובע עצמות לא וקתני
בסיפא חבע עצמות. דתם. אי לא רובע
עצמות דתם אמאי אמר על מנין ועל משאו
לא לדבר אחר בלסתי רובע עצמות בולע
ארוכן הוא דאין תורם מגלה הוא חלי מגו דם
דשמעת מינה חצי לא הם אין רבועים דם
לא ולקבר בסיפא רבועים דם תרם לאשיקן
מדרבי עקיבא (ג) דאמר רבי עקיבא רבועים
דם הוא משני סיום משמע באחד הוא
אבר מן המת הכין דמי א. ראיה בית עצם
כשערה מ"ם הרב יוחנן וא דלת בית עצם
כשערה מ"ם הרב ורישא לקיש אמר לעולם
לעולם דלת בית עצם כשערה ואם הם חבע
רבי יוחנן הוא אשר יצא על פני השדה
בדלת הרב א בסמ (ז) על פני השדה
המהולל על פני המת בחלל יוה אבר מן מרחי
ישראל דתעלת הוא. הרב בחלל אבר
בסמ יוה אבר. ובחלל. מן המת. אבר בעצם
ארם ויה הבע עצמות א בקבר יוה קבר סיום

ראמר מר טומאה בוקעה ועולה. דעבמה קבר כיסוי על מת מה
והמהלך עליו לפי"ם שלין טומא מהלכין עמה: ואילו גבי נגיעה
אבר דב דנגיעה תניא. דעד כאן מיירי בטומאת אהל מדכתיב כיב
על פני השדה ומכאן ואילך בנגיעה דסם הדר ביה קרא ואחר וכל
תורה אור

*ראבר מי שטאבה בוקעת ועולה בוקעת
ויורדת ואילו גבי נגיעה אבר רב דהדה תניא
(יבל) דנגע בעצם א בחלל (ז) בעצם זה
עצם כשערה א בחלל ראבר דנחלל מן המת
ואין בו להעלות ארוכה א בטמא זה אבר
דנחלל מן המת א בקבר אמר ר"ל יוה קבר
שלפני הדבר הא אבר מן המת הכי דמי
א. ראיה בית עצם כשערה. דנגע
בעצם אלא דלת בית עצם כשערה ואפי
הכי רחמנא רביה (ג) אמר לה ר"ל יתנן לשלם
ראת בית הא אינו עולה לבעל יתנן עוד
למשא ו ומה בשלש ובשביעי ומתר וכו'
אבגיא לה דא דקתני עד שיהרו בשביעי
מאי עד דעבדי הערב שמש ומאי עד שיהרו
שביעי דבעבדת ומאי דבן הא דא שמע
מדקתני סיפא מיחדל ומנוה מת הא רישא
מאי עד שיהרו עד שבא בן בתרא
דבן הא דאמר מתני' אבל הסכמת הרים עד שיהרו
לא חזילא מתני' אבל הסכמת הרים
ובית הרים תרן העמים ובבל ותרמון
ורבעת הים ואת הבקע עצמות ובלים
הנגעים בכמה ובים מפי ובמ נמת על אל
אין דבריה מגלה ומות בשלש בשביעי
ואינו

ואילו נגיעה תניא ולא הנגע בעצם תו כאהל עוסק ע מגלה
בשערה בהאל ע אבר כאהל מן המת ואין בו כדי לטעלות
תרומה כאהל ע אבר כאהל מן המת ואין בו כדי לטעלות. כולם
קלף וטולה הכשרה אינה לטמון מנגע: אן בקבר דבבל אמר אם
קבר עלמי מיכרי. מקדמים מן
הרים ולא יש נרגע דרש מאל קבר ב
מקרה ולא יש נרגע דרש מאל קבר ב
מקרה ולא יש נרגע דרש מאל קבר ב
מקרה

ואינו סותר את הקורדומים. נטה לתן שוטין ל נתנין מרובים: ומתחיל ומוציא מיד: נמקום שפסק לנטות כשנטמא לא יחמיר לנטות שיעי מטמא לתן שוטין ל נ"מ מרובים ונם קרבן מיר מטמא מכיון חטאת ושולם כשוגג ואשם זה לא מביא ובקשה לרבי לנטות סלקון ניקל רבי מיר לא לא כלום הקורדומין לתן שוטין ל לא כלום כשנטמא כמת ולקי כלי שפך קלמרי מרחמתם בנגע: ומכמנה בהם הגדר לא מטמא לא לא מטמא ערב [לחתר] לא שוטין ל: **באמת** לחתרו ימי חוב והזכר: מה שמתיר: ומטמא בהם לנטות ומסגר שלא בקה ומטר כמיטו לא לכה. שוטין ל. לתי מרגיש. **ארץ** הדרך: לא לתן. כפי דס נא לא מטמא מטמטפים בחוקים זה מטמא ותן: כשם פחם מפם לא ל ל ל

שסט א ולא לאילן כו׳. תמ״ש שלין כהן אלא מפק טומאה הכהן מוחזר עליו ומוכח מכאן דאילן המיסך על המת דיכול לעמוד תחת האילן אלא מעטה דאילו יזדוע תחת איזה: פריסה: ב וכל ארץ העמים כו׳. פירוש בזמן שהיה ח״י בטהרה אסור לכהן ליכנס מארץ ישראל לארץ העמים שהוא מלא לארץ שהיו שבודי טוכים קוברים מתיהם בכל מקום: ג ליטמא לחרב. דמרב הרי הוא כמלל והיה לכל מיני מתכות:

שע א ורוב בשר עמה כו׳. ומשמע כש״ס דמולין (דף כ״ח) דבזקן אפילו בלא רוב בשר ממנה בהסל וכ״כ מהרש״ל פ״ק דמולין סימן מ״ד ומשמעותו דאם דאם נעשה גיסטרא שנמחק לרחבו בלאור כולה אז בטלדה עד אלה אז שנחלק לבנים מטמא בהוסל וכ״כ מהרש״ל שם: ב מגבו כו׳. אלא

שסט א ולא לאילן כו׳. תמ״ש שלין כהן אלא מפק טומאה הכהן מוחזר עליו ליטמא למת. *)אפי׳ נפל כדאיתא פרק בתרא דאהלות. ממת קברו בו כגלים: (ב) לגולל. הוא אבן שמוחגין על הקבר לגיון ודופק הייבו לפעמים סומכין אבן בתכנים קטנים. עוד: (ג) ואין ידוע תחת איזה כו׳. ומשמע דאם ידוע תחת איזה מסה מוחר לכהן לעמוד תחת אחריה שלא ליטמא למת. *)אפי׳ נפל כדאיתא פרק בתרא דאהלות. ממת קברו בו כגלים: (ב) לגולל. הוא אבן שמוחגין על הקבר לגיון ודופק הייבו לפעמים סומכין אבן בתכנים קטנים. עוד: (ג) ואין ידוע תחת איזה כו׳. ומשמע דאם ידוע תחת איזה מסה מוחר לכהן לעמוד תחת אחריה שלא ליטמא למת: (ד) וכל ארץ העמים כו׳. זה מקלות מהכרת כו״ל:

ג יקבר חדש נמדד ונמכר ונחלק והישן אינו (ג) נמדד ולא נמכר ולא נחלק:

שסט על איזה טומאה הכהן מוזהר. וכו׳ סעיף א:

ד **שע** א (א) (א) א הכהן מוזהר שלא ליטמא (ח) (ב) במת ב ולא לכל טומאות הפורשות ממנו ג ולא (ב) (ג) לגולל ולא לדופק ולא (ג) לאבר מן החי ד [שאין] בו כדי לעלות ארוכה אם היה מתבר א ולא לאילן (ג) המיסך על הארץ ועגפיו מובדלים זה מזה וטומאה תחת אחד מהם (ב) ואין ידוע תחת איזה או אבנים היוצאים מהגדר וטומאה תחת אחד מהם ואין ידוע תחת איזה (ד) וכן שדה שנחרש בו קבר ואין ידוע מקומו (ד) ב [א] (י) וכל (ה) ארץ העמים אסור לכהן ליטמא בהן: הגה [ב] יש אומרים. דכהנים אסורים ג ליטמא לחרב ממגמת המת (כל בו בשם ספר יראים ותשו׳ רשב״ל בשם רבותיו הקדמונים) ויש מקילין (התוספות. רמב״ם שם בשם הראב״ד ועיין בתוס׳ דמיר בתריסות) וכן נהגו להקל ואין מהכרין מזה:

שע מי הוא החשוב כמת אף על פי שעודנו חי. וכו׳ סעיף אחר:

א א מי שנשברה מפרקתו א (ח) ורוב בשר עמה וכן ב מי שנקרע ב מגבו כדג אפילו עדיין הוא חי

חידושי רע״ק

(סימן שס״ט סעיף ל״) הכהן. ולענין הנאים בוה״ר דבא״ה כולם מטאי מתים ע״י בהשאת הראב״ד (פ״ח מהלכות נזירות) ומס״ב (עשין ר״א) ועי׳ בתשו׳ הרא אברהם (ה״א סי׳ ח״ו) מארוכה: (סס) וכל. ארץ העמים. ומכאיר לא נרגו ליזהר ואולי יש להקל מפני הארנאת כי היכי דשרי להציל סיר שבר מכלים (בדלקמן סי׳ ש״ב) א״כ מפני שקולנו מטאי מתים הריקש״ו: (ס״ו סק״ל) פרק בתרא דאהלות. וכן מבואר שם מ״א הכן בס״ו ובדושי הגרשוני: (סס סק״כ) דואא אבן. ואם נפלה להגולל למקום אחר ע׳ בח״מ בקמגרס מצבת משה (אות י״א): (סס סק״ל) ויש מקילין. וע״ל שכן דעת הרמב״ם (פ״ב מהל׳ אבל) בסה שהבה אבל נוהג הוא בכנרים שנגנו בסת אע״פ שמסמכה הכהן מוטאת שבעת ש״כ:

ביאור הגר״א

שסט [א] וכל ארץ כו׳. פ״ר דעדרוגין (פ״ז ה׳) ושם״ם הרבה: [ב] (ליקוט) י״א כו׳. ר״ל לבלי מחבות והוא דעת ר״ת ולא אשרינן כלים העובדים בכת שיהיו כמוהו אלא דוקא בבלי מחבות כמ״ש הוס׳ דנזיר ל״ד ב׳ בר״ח ומשני והר״ש בפ״ק דאהלות וכ״ר רש״י (בסמקולים י״ד כ׳ ד״ס) וראב״ד (בסמ״ם מלכות עומאת מת) אבל הרי״ם ור״ל ורמב״ם ורמב״ן ושל״ם ואלקין ע״ו דדעתם שה״ה בכל הכלים ובגדים לבד מכ״ה שאינם נעשים אב המטאה לעלם וראיה מסתבר׳ דיש אהלות דסתם ארבעה כו׳ וקאמר בכולם כלים סתם ועוד דכלים הנוגעים בארם כמוהו לא נמרגון מהלל הרב אלא מוכבתם בגדיהם כו׳ כמ״ש בספרי אולא דבשאר מטאות בגדים דוקא בגדי נגע ובאן אפילו לאחר פרישתו וע״כ צ״ל כל הכלים וה״ה לדישא ובריש אלקין ובפ״ק דמסמים (י״ד ע״ב כ׳. אהלות שם וכן קאמר בספרי הא לסדרנו לכלים ואדם כלים בארם סכין כו׳ אלמא בכל כלים הוא וכנ״ל תוד חבוא ר״י ראיה מתוספתא פ״ו דכלים החמת כו׳ ע״ש בתוס׳ ור״ש אע״ג שדחק ר״ת מ״ם משמא דאמרי׳ ובריתא בדברי הרמב״ם. ולעיקר דינא דכאן הנה דעת ר״ת בתוס׳ הנ״ל דהאיר מגלת אל דרב בחלל ושלכן לא אוקמוהו גטרא שם בבלי מחבות כמ״ש בתוס׳ שם וא״כ ה״ה דכאן מחבר מלת מטאות שהעיר מגלת עליה כתן מחבר כו׳ הוב ג״כ דאיה לשיטתו דדוקא דעינו מלקוטין) ולפ״ז אסור ב״כ ליגנו לאהל שבכלי שם שדשתו שם ב״כ שמטמא באהל כמ״ש בתוס׳ שם ובמ״ב דכ״ב כ׳ א׳ ד״ה בחבות ובאלקין ק״ר א׳ בד״ה חלת ובפ״א דשבת (י״ז ח׳) ר״ש (ומינו כן דעת כרמב״ם ומיין כמ״ר ריש כלים). אבל ש״מ דאלקין עליו דאין הגיר מגלת ואין הכהן מוחבר עליה (בסמ״ם מלכות עומאת מת) ס״ל דע״מ מיסמא מיסמא דוקא ובפ״ר דמ״ם מלכות עומאת מת) כמ״ש בתוספתא דאהלות והביאו תוס׳ שם הר״ש בפ״ק דאהלות כל המטמא בת מטאות שבעת כו׳ כלים בבלים כו׳ בכ״א בתרומות וקדשים אבל אין הגיר מגלת אלא על הבת בלבד ואין חייבים על מטאות מקדש וקדשיו אלא על הבת בלבד ובמ״ש בפ״ו דגיר כלל אי״ל כל כו׳ וכ״כ הרמב״ם בפ״ו מהלכות נזירות אבל לענין מטאות מקדש וקדשיו מסק בפ״ה מהלכות מטאות מת שחוזגע בבת הנוגע בו חייב מכאן ואילך שמדרין ותא״כ׳ יתהן (כיוקלמי פ״ו דנזיר) (ע״כ):

פתחי תשובה

נזיכין לנזנו סכנה להכנסיר של אבני הקפילה להוציא הנלאות מרובים כדי לעטול לבבה ולעמוד מדרך מעל בפ״ק ובמ״ם הרמ״ם כתן ותות מהכלל פי׳ ס״ר. וכרב המבר כ״ן אלרוך לסמוך עלה דהיינו שלין יד הקבל מצנע ונם שהתלבלות מינו בשם הלכות מל מוכל יש לחוש שיקח מסם הקברות ונם שם מה שהיה עבר המוכל דנשם בהמות בכ״ק לין בה דבר המקיים כי לאחר יכוש עבר אחר לו מוכל אחר אבר לא ידשם בהמות שם מכל כ״ר לעשות דרך על הקברים שהוא דבר המקיים לעולם ואיכה בדינן המתים כל שעה נזם יש לחוש שבכוכ מתים ומסרו שם בדבר ובדינו אלקות עצמות המתים ונם ובלבוש לתון לבן נרוכים לבתולל כזה ולהגיות הלאלות כדי ילבוש לף שיבבר הנול על הלבוש ואם ישלם הלאות יותר מבדי ילבוש: סוב לעבות לתוך הקברות לשלום המתאבר. ועי״ש עוד בסי׳ ש״ג שמבאל על מיהת לוכל ובפ״י ובנסל הלבוכל) כמ״ש בהוספתא דאהלות והביאו תוס׳ שם הר״ש בפ״ק דאהלות כל המטמא בת מטאות שבעת כו׳ כלים בבלים כו׳ בכ״א בתרומות וקדשים אבל אין הגיר מגלת אלא על הבת בלבד ואין חייבים על מטאות מקדש וקדשיו אלא על הבת בלבד ובמ״ש בפ״ו דגיר כלל אי״ל כל כו׳ וכ״כ הרמב״ם בפ״ו מהלכות נזירות אבל לענין מטאות מקדש וקדשיו מסק בפ״ה מהלכות מטאות מת שחוזגע בבת הנוגע בו חייב מכאן ואילך שמדרין ותא״כ׳ יתהן (כיוקלמי פ״ו דנזיר) (ע״כ):

באר היטב

מה שמוהגין הנבלים לעקום הפירות למוכרם והדמים לנדקה ומקלסם נוחנים לעובד כוכבים עומר בים הקברות נם עוקם לו בעובד כוכבים נן בנה״ק צריך ליזהר עלא יהא אילן מעוא ולא הגן זרוע אלא במקום אילן בם מקום קבר עכ״ל: (ג) נמדד. כתב המור פי׳ אילן מודדין. לתוא כמה מתים נקברים במקלקם שיתנו מתוקה מדה לתתים מתרים כנגדו ולא מכר מקום פנס מעמתה ולא מלגן בין הירוכתן אלא בלבד אבל בלא כלום אלא בקברים מרות עצמן הכל מקום כבודן של כ״ר:

מתים ובה״ק הדם אילן מקבר בו אלא מ׳ לא תקמנו לכבודו עכ״ל:

שסט (ה) במת. אפי׳ נפל כדאיתא בס׳ בתכלת דאהלות ממת קברו בו בגלים.

ע״ז (אבל מומתה בגלות ומרגיס אין הכהן מוזהר מליגע בהן) (בס״ה):

(ב) לגולל. הוא אבן מונחים על הקבר לגיון. ודופק הייבו לפעמים סומכין אבן בתכנים קטנים עוד (ובס״ה פי׳ גולל הוא כיסוי הארון ודופק הוא דוחק בל לדדים. כמהרות דף ד׳): (ג) המיסך. (תמ״ם אילן כהן אלא אבן עומתה הכהן מוזהר עליו) ומוכח מכאן דאילן המיסך על המת דיוכל לעמוד תחת מעגפיו אלא מאיליו על המת דאסר כהן לא מאסר לעמוד תחת אילן אלא מעטה

אילנו ידוע תחת איזה. פריסה:

שע (ה) ורוב. ומשמע כש״ס דמולין דבזקן אפי׳ בלא רוב בשר מעמה בהסל וכ״כ מהרש״ל פ״ק דמולין. ומשמעותו הכם דאם מעגה ניסטרא שנחלק לרחבו בלאור כולה אז בטלדה עד אלה אז שנחלק לבנים מטמא בהוסל

ביאור מהרש״א

(סימן שס״ט סעיף ל״) הכהן מוזהר. ומס״ש בגלות לעיל סי׳ ש״ה סעיף ח׳ וסעיף י״ח:

תורת הרפואה
הרמ"ב לשעה אורן צדיק

האם מותר לסטודנטים כהנים ללמוד אנטומיה?

תשובה לשאלת הרב לארי וקסמן מישיבת רבנו יצחק אלחנן - ישיבה אוניברסיטה - ניו יורק. ב אדר ב תשמא. 8.3.1981.

בתשובה לשאלתך האם יכולים סטודנטים כהנים ללמוד בבית-ספר לרפואה מכיון שהם חייבים ללמוד אנטומיה ולהשתתף בנתוחי מתים.

לכאורה בבתי ספר לרפואה בחו"ל יותר קל למצוא פתרון לבעיה זו מכיון שרוב הגופות ואולי כולן, המנותחות בבתי ספר לרפואה בחו"ל אינן של יהודים. ואפשר לכאורה לבוא ולומר כדאי הוא ר"ש בן יוחאי שאמר במס' יבמות (סא, א): "קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין באהל" לסמוך עליו בשעת הדחק. ואע"פ שמבואר בשו"ע יו"ד (סימן שעב, ס"ב): "קברי עובדי כוכבים נכון ליזהר הכהן מלילך עליהם", כתב על זה הרמ"א: "אע"פ שיש מקילין ונכון להחמיר". ולכאורה בשעת דחק גדול מעין זה שבאים למנוע מהכהנים ללמוד חכמת הרפואה שהיא מקצוע חשוב ביותר המפרנסת בכבוד את בעליה, בכגון זה אפשר לסמוך על הרמב"ם וסיעתו הפוסקים כר"ש בן-יוחאי כמו שפסק בהל' טומאת מת (פ"א, הלכה יג).

אולם אין בשיטה זו של הרמב"ם אלא להתיר לסטודנטים כהנים להיות נוכחים בזמן נתוחי המתים, כדי ללמוד ע"י ראיה בלבד את חכמת האנטומיה. אבל אסור להם לעסוק בעצמם בנתוחי המתים ולא לנגוע בהם אפי' לר"ש בן-יוחאי. כמו שאמרו במס' יבמות (שם): "רבינא אמר נהי דמעטינהו קרא מאטמויי באהל דכתיב 'אדם כי ימות באהל' ממגע ומשא מי מעטינהו קרא?" וכן פסק הרמב"ם בהל' טומאת מת (פ"א, הל' יב): "אחד המת מישראל, או מן העכו"ם מטמא במגע ובמשא". וכן פסק בהל' אבל (פ"ג, ה"ג). ולכן גם פתרון זה של לימוד אנטומיה בבתי-ספר לרפואה שבחו"ל אינו מותר לכהנים לדעת הרמב"ם.

אולם בעל ספר "היראים" לרבי אליעזר ממץ[1] אינו פוסק כרבינא שכן הביא הב"י בטור יו"ד (סימן שעב) בשם ספר "היראים" שחולק על הרמב"ם וכתב דהלכה כר"ש בן-יוחאי, וכיון שאין מטמאין באהל, אף במגע ובמשא לא מטמאין. והביא ראיה

[1] רבי אליעזר בר' שמואל ממץ שבצרפת. בעל תוספות ופוסק. תלמידו של רבינו תם. 1120 - 1198.

מת"כ וכתב בסוף דבריו: "ושמעתי שאסורים כהנים במגע ומשא מתי עכו"ם. ואני כתבתי הנ"ל, והמחמיר תבא עליו ברכה, והמיקל לא הפסיד וכתבו הגהות עליו. אמנם כדברי המחבר רבינו משמע בפרק 'הבא על יבמתו' דגרסינן נהי דמעטינהו קרא מאהל ממגע ומשא לא מעטינהו", עכ"ל. וכן הביא בהגהות מיימוניות בפ"ג מהל' אבל אות ב בשם ה"יראים" דאפי' במגע ומשא לא מטמא. ויוצא שעל כל פנים לפי "היראים" מותר לכהנים ללמוד בבי"ס לרפואה אנטומיה, כאשר הגופות המנותחות הן של נכרים. מה שאין כן לדעת הרמב"ם וסיעתו. וגם הב"י מסיק שם "ולענין הלכה נקטינן להחמיר", וכן הביא הש"ך שם בס"ק ד "במגע ומשא י"א דאפי' המקילים אוסרים וכן נראה דעת הב"י". אלא שמלשונו שהביאה בשם י"א נראה שמ"מ יש מקום לקולא גם לדידיה לסמוך על שיטת ה"יראים" שמתיר לכהנים אפי' לנגוע במת נכרי. וכדאי הוא בעל "היראים" לסמוך עליו בשעת דחק גדול, מעין זה שאם לא נסמוך עליו יופקעו הכהנים ממקצוע חשוב זה של הרפואה.

מחלוקת בין הרמב"ם לראב"ד אם כהן טמא-מת מותר לו לחזור ולהטמא למת

אולם עדיין קיימת ועומדת הבעיה בכל חריפותה בכל הנוגע לכהנים בבתי ספר לרפואה בארץ, שרוב הגופות המנותחות שם הן של יהודים שנדבו גופם למדע, ואז האיסור על הכהנים אינו רק על מגע ומשא, אלא אסור לכהנים גם להכנס בבית שהמת או אבריו מונחים שם מטעם טומאת אהל המת.

והנה מצינו מחלוקת גדולה בין הרמב"ם לראב"ד בענין כהן טמא מת אם מותר לו לחזור ולטמא למת. הרמב"ם בהל' אבל (פ"ג, ה"ז) פסק: "נטמא מקודם[2] ואחר כך נכנס לאהל, אם התרו בו לוקה אף על הביאה[3]". והשיג עליו הראב"ד וכתב: "א"א הרב אינו פוסק כן, והא לא מיחוור דסוגיא דשמעתא כרבה דטומאה וטומאה שלא בחיבורין נמי לא מחייב, וכל שכן בחיבורין וטומאת ביאה נמי לא מחייב, אלא היכא דאתו בבת אחת", עכ"ל. נמצינו למדים מדברי הראב"ד שכל שהכהן טמא מת, שוב אינו מוזהר מן התורה על טומאת מת או אהל המת, משום שהוא כבר מחולל ועומד, כדעת רבה במס' נזיר (מב, ב), שאמר: "אֶבֶל טומאה וטומאה לא" כלומר אינו מתחייב על הטומאה השניה. וכמו שדרשו שם בברייתא: "כהן שהיה לו מת מונח על כתיפו, והושיטו לו מתו ומת אחר, ונגע בו, יכול יהא חייב, ת"ל 'ולא יחלל' - במי שאינו מחולל, יצא זה שהוא מחולל ועומד". ולבסוף מחלק שם אביי בין טומאה

[2] ממת.
[3] על "לא יבוא" - 'דעל כל נפשות מת לא יבוא" (ויקרא כא, יא).

פתרון הלכתי ההולם את רוב הפוסקים

ברם, אחרי כל האמור אין בכחנו להתיר טומאת כהנים על סמך שיטות אלו של הראב"ד וסיעתו, ללא צירוף של היתר אחר, כדי לא לבטל איסור תורה של טומאת כהנים בזמן הזה לפי הראב"ד וסיעתו, ללא מגבלה. ויש לנו שיטה הלכתית מרווחת שתפתור לנו את הבעיה, והיא הולמת גם את שיטת הרמב"ן והרא"ש המחמירים עפ"י הברייתא שבמס' שמחות להטמא למת אחר שלא באותו היום, אם זה מדאורייתא או מדרבנן ובזה נוכל להתיר לכהנים ללמוד אנטומיה. וזה לאור שיטת רבינו חיים כהן בתוס' במס' נזיר (נד, ב) בד"ה "ת"ש", שכתב עפ"י התוספתא במס' אהלות (פ"א), שהדין ש"חרב הרי הוא כחלל", אינו אלא לענין תרומה וקדשים, אבל אין הנזיר מגלח עליה, ואין הכהן מוזהר אלא על המת בלבד. כמו ששנינו במס' שמחות (פ"ד): "כל טומאה שהנזיר מגלח עליה, כהן מוזהר עליה", ולכן אין כהן מוזהר על טומאת כלים הנוגעים במת, לפי הרמב"ם והר"י מסימפונט, שכל הכלים פרט לכלי חרס נעשים אבי אבות הטומאה, או על טומאת חרב שהרי הוא כחלל לכולי עלמא, כמבואר בתוס' בנזיר הנ"ל ובפירוש הר"ש בריש מס' אהלות. ולר"ת שכתב שהכהן מוזהר על טומאת חרב כחלל, כבר שלח לו רבנו חיים כהן לר"ת "איזה בית אשר תבנו לי". דאם הכהן מוזהר על כלי מתכת שנטמא במת, אין לך בית שאין בו כלי מתכת שהיה באהל המת או שום מסמר. והרמ"א ביו"ד (סימן שסט) הביא את שתי השיטות, של ר"ת וסיעתו האוסרים על כהנים ליטמא לחרב שנטמא במת, ושיטת המקילים. וכתב "וכן נהגו להקל ואין נזהרים מזה". וכן סובר הרמב"ם שאין הכהן מוזהר על כלים הנוגעים במת "אע"פ שמיטמא בהן טומאת שבעה", כמו שכתב בהל' אבל (פ"ג, ה"ב).

זהו בכל הנוגע לאיסור טומאת כהנים, אבל דינו של הכלי או המתכת הנוגע במת כמת עצמו, שהוא אבי אבות הטומאה, וכל הנוגע בכלי או במתכת טמא ז ימים כנוגע במת עצמו, כמו שכתב הרמב"ם בהל' טומאת מת (פ"ה, ה"ג): "כלים שנטמאו במת, בין במגע בין באהל, הרי הן לנוגע בהן כנוגע במת עצמו. מה המת מטמא הנוגע בו בין אדם בין כלים טומאת שבעה, אף כלים שנטמאו במת, הם והכלים או האדם שיגע בהן טמאים טומאת שבעה, שנאמר 'בחלל חרב או במת' (במדבר יט, טז), מפי השמועה למדו שהחרב כמת". וכן כתב רש"י במס' פסחים (יד, ב) בד"ה "בחלל חרב" בנוגע לכלי מתכת: "הקיש חרב לחלל. מתכת שנגע במת הרי הוא אבי אבות הטומאה כמת עצמו" וכו'. והנוגע בכלי שנגע במת צריך הזאה שלישי ושביעי, כמו שכתבו בתוס' בנזיר (נד, ב) הנ"ל, "וכן מטמאין הכלים באהל". וכן כתב הרמב"ם בפ"ז מהל' נזירות הל' ח, פרט לנזיר שנגע בכלים הנוגעים במת, שלדעת הרמב"ם אינו מזה בשלישי ובשביעי. ובנוסף לזה סובר הרמב"ם שאין הכלים שנגעו במת

מטמאים באהל, כמו שכתב בפ"ה מהל' טומאת מת הל' יג לענין בגדים הנוגעים במת שדינם ככלים.

מחלוקת בין הראשונים: האם חרב שהוא כחלל מטמא באוהל והאם הנוגע בו טעון הזאה ג ו-ז

אמנם הרמב"ן במס' ב"ב (דף כ) רוצה לחדש שאע"פ שאמרו "חרב הרי הוא כחלל", אינו מטמא באהל כי אם במגע, ואין הנוגע בו צריך הזאה שלישי ושביעי. אבל כל הראשונים הנ"ל חולקים עליו, וגם הרמב"ם סובר שצריך שלישי ושביעי כנ"ל. וכבר האריך בזה בספר "יראים" (סימן שיא). ובתשובת הרשב"א ח"א (סימן תעו) דן בנושא זה והביא את חילוקי השיטות שבין דעת הראב"ד, שהחרב אינו מטמא באהל, לבין דעת רבותינו הצרפתים, הסוברים שמטמא באהל. והב"י (בסימן שסט) הביא דבריו, וכן הרמ"א הנ"ל, שכתב שנהגו להקל על הכהנים ליטמא בחרב שנטמא במת. והגר"א בבאורו ליו"ד (סי' שסט, ס"ק ב) האריך בשיטות אלו, ומסיום דבריו נראה שדעתו כדעת הסוברים שאין הכהנים מוזהרים להטמא לחרב שנגע במת.

אי לזאת אפשר למצוא פתרון להתיר לכהנים ללמוד אנטומיה בבי"ס לרפואה, מבלי לעבור על איסורי טומאה למת. עליהם לענוד על צוארם שרשרת או תכשיט של מתכת מאהל מת או שנגע במת. שאז גם לפי הרמב"ן וסיעתו, אין עליו איסור טומאת אהל ולא טומאת מגע למת. משום שהוא נידון כאילו לא פירש מן המת, מאחר שהתכשיט של מתכת הצמוד לגופו דינו כמת עצמו, משום שחרב הרי הוא כחלל, ובכלי מתכת הכל מודים שנעשה כמת עצמו. ולדעת הראשונים הנ"ל מטמא הכלי מתכת שהוא כחלל גם באהל המת, ומחייב הנוגע בו הזאה שלישי ושביעי. ויוצא שאין בנגיעה במת בחדר נתוחי המתים ללמוד אנטומיה שום תוספת טומאה, מאחר שהוא מחובר לטומאת חרב שהוא כחלל, המטמא גם הוא כמת עצמו, ודינו כאבי אבות הטומאה. וכשלא פירש מן המת כולי עלמא מודים שאינו חייב על טומאה שניה, פרט לשיטת הרמב"ם האוסר לכתחילה גם כשלא פירש מן המת הראשון, כמו שנתבאר לעיל משום שסובר שטומאה דחויה היא אצל הקרובים. ויתר הראשונים הנ"ל חולקים על הרמב"ם בזה, כמו שמפורש במס' שמחות, שגם לכתחילה מותר לו להטמא למת אחר כל עוד שלא פירש ממתו, וכמו שכתבו הרמב"ן, הרא"ש וסיעתם. וזה שאין הנזיר והכהן מוזהרים על טומאת חרב כחלל, לפי שיטת רבנו חיים כהן הנ"ל וסיעתו, וכן היא שיטת הרמ"א בשו"ע כנ"ל, אין בזה כדי לאסור הנגיעה במת. מכיון שמבחינת דרגת הטומאה עצמה, אין בנגיעה במת כדי להוסיף על דרגת הטומאה שעליו מכח "חרב הרי הוא כחלל", וזאת לפי שיטת התוס' והראשונים הסוברים שגם טומאת חרב כחלל מטמא באהל וטעון הזאה שלישי ושביעי. כמו

שנתבאר לעיל ולפי המבואר במס׳ שמחות הנ״ל בסמ״ג (עשין רלא) הנ״ל ובתוס׳ במס׳ נזיר, שאין חייבים על טומאה שניה, אלא כאשר יש בה תוספת טומאה יתירה על הראשונה, שאז השניה חלה על הראשונה. אבל כל שאין בשניה כדי להוסיף טומאה יתרה על הראשונה, אין השניה חלה. גם אם מישהו יאמר בזה שאין הוא נחשב מחולל ועומד, כגון בנידון דידן שהכהן נוגע במתכת שהוא כחלל, מאחר שהטומאה הראשונה ע״י חרב שהוא כחלל אינה אסורה על הכהנים, ולא נתחלל על ידה, מכל מקום אין הטומאה השניה מוסיפה בדרגת הטומאה עצמה על הטומאה הראשונה של החרב כחלל. הטומאה השניה אינה חלה ואינה אסורה על כהן ונזיר, כמו שנראה מפירושם של התוס׳ ושל הראב״ד והסמ״ג, שרק כשיש בטומאה השניה כדי להוסיף טומאה על טומאתו אסור לכהן. אבל בנידון דידן אין עליו שום תוספת טומאה, ולכן אין הטומאה שניה חלה עליו, משום דשבע לה טומאה כמו שאמרו במנחות כנ״ל.

שיטת הצל״ח[14]: טומאת גולל ודופק אינה מפקיעה איסור טומאת כהנים ע״י נגיעה במת

אמנם מהצל״ח במס׳ ברכות (יט, ב) משמע לכאורה שטומאה ראשונה המטמאה באהל כמת, אלא שהכהן אינו מוזהר עליה, כגון גולל ודופק[15], אינה מפקיעה איסור טומאת כהנים ע״י נגיעה במת, או ע״י טומאה רצוצה[16] וכיוצ״ב שהכהן והנזיר מוזהרים עליהם. שכן הקשה שם הצל״ח, על דברי ר׳ אליעזר בר צדוק הכהן שאמר: ״מדלגין היינו ע״ג ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל[17]״ וכו׳. ופירשו שם בגמ׳ הטעם משום ״דרוב ארונות יש בהן חלל טפח, וגזרו על (ארונות) שיש בהן (חלל) משום (הארונות) שאין בהן (חלל) ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהן רבנן״, ולכן תלמידי החכמים דלגו על הארונות. והקשה הצל״ח: ״למה הוצרך להקדים הטעם משום שרוב ארונות יש בהם פותח טפח, אפי׳ מחצה על מחצה מותר כיון שהיה זה

[14] צל״ח = ציון לנפש חיה. ספרו של ר׳ יחזקאל לנדא סג״ל, 1713-1793, הוא ״הנודע ביהודה״. חידושים על מסכתות ברכות, פסחים וביצה.

[15] גולל - אבן עגולה לכסוי פתח הקבר (כוך המערה). דופק - אבן בתחתית הגולל למנוע את תזוזתה. ויש עוד פרושים למושגים אלו. ראה רש״י ור״ת בכתובות ד, ע״ב.

[16] טומאה רצוצה - שאין דבר החוצץ בין המת לבין הכסוי שמעליו והטומאה בוקעת ועולה עד לרקיע.

[17] למהר לקבל פניהן משום כבודם.

בהליכה לקראת מלכים ומסתמא רבים היו שם, והרי היא ספק טומאה ברה״ר שטהור״. ותירץ הצל״ח לפי שיטת התוס׳ שכיסוי הארון הוא גולל, שאין הנזיר והכהן מוזהרים עליו, כמבואר במשנה נזיר (נד, א), ואם כן לענין טומאה וטהרה אין כאן שום נפקותא, דבודאי נטמא ר׳ צדוק הכהן בזה הגולל, והספק הוא רק לענין טומאת כהן, אם הכהן מוזהר עליו או לא, ואין זה נקרא ספק טומאה ברשות הרבים אלא הוא ככל שאר ספיקות באיסורין, שספק תורה לחומרא אפי׳ ברשות הרבים.

ברם לפי דברינו, כל שנטמא הכהן טומאת שביעי בחרב שהוא כחלל שדינו כמת וטעון הזאה שלישי ושביעי, גם אם היא טומאה שאין הנזיר מגלח עליה, אין על הכהן איסור להטמא למת אחר, משום שהוא טמא ועומד ואין טומאה חלה על טומאה והוא כמחולל ועומד. כל שלא פירש מטומאה הראשונה, טומאה שניה לא חלה עליו, משום שאינו מוסיף על הטומאה הראשונה. וממילא הוא הדין כשנטמא מקודם בגולל ודופק, שג״כ אין הנזיר והכהן מוזהרים עליהם, למה חששו שם מפני איסור טומאה רצוצה הלא הוא מחולל ועומד ע״י טומאת הגולל והדופק שג״כ מטמא באהל. ואפשר לחלק בין טומאת גולל ודופק לבין טומאת חרב הרי הוא כחלל, שאין טומאה שניה חלה עליו. משום שגולל ודופק טומאתם מדברי סופרים כמו שכתב הרמב״ם בפ״ב מהל׳ טומאת מת הל׳ טו, לכן קלושה טומאתם מטומאת אהל המת, ויש בה תוספת טומאה מדאורייתא, לכן אין זה מחולל ועומד ע״י טומאת גולל ודופק. מה שאין כן טומאת חרב כחלל שהיא מן התורה, לכן אין הטומאה השניה חלה עליו, כל שלא פירש מן החרב כחלל.

פתרון זה הולם גם את שיטת הרמב״ן והרא״ש וסיעתם, וגם לפי שיטת הסמ״ג בכוונת ר״ת, כמו שכתבו בתוס׳ בנזיר, שבעינן תוספת טומאה על טומאה ראשונה, גם אם לא נתחלל הכהן ע״י איסור טומאה. כי בין כך אין הטומאה מחללת את הכהן, ואין זה אלא ביטוי הלכתי לשבע ליה טומאה אצל איסור כהן ונזיר. כמו לענין טומאת סדין ומנחות כמו שאמרו במס׳ מנחות (כד, א) וכמו שפירש שם רש״י בד״ה ״הא״: ״שבע ליה טומאה ראשונה ולא יקבל עוד טומאה אחרת״. ואע״פ שאין ראיה לדברינו משם, יש זכר לפירושינו שיש לחלק בין מחולל ועומד לאי תוספת טומאה. אלא שלפי שיטת הרמב״ן, במס׳ ב״ב הנ״ל שבחרב כחלל אין דין הזאה שלישי ושביעי וגם יתכן שאינו מטמא באהל, כפי שיטת הרמב״ם הנ״ל, נופל הפתרון המוצע, מכיון שהטומאה השניה כשנוגע במת מוסיפה על טומאת חרב כחלל, בכך שטעון הזאה שלישי ושביעי ויש כאן תוספת ימי טומאה. משא״כ לפי התוס׳ וסיעתם הנ״ל, הסוברים שאין בטומאה השניה במת עצמו שום תוספת טומאה על טומאת חרב כחלל.

הפתרון ההלכתי לאפשר לכהנים ללמוד רפואה פותר גם את בעית שהייתם בבתי חולים

אי לזאת, מצד אחד יכולים לסמוך על המשלוש הגדול של שיטת הראב"ד, רבנו תם והסמ"ג, המתירים לכתחילה ללא כל צירוף היתר אחר לכהנים בזמן הזה לטמא למתים לצורך מצוה, משום שהם כבר טמאי מת, ומאידך לצרף את ההיתר הנ"ל של ענידת תכשיט של מתכת שנטמא במת, כדי שיהי' נדון כאילו לא פירש מן המת, ואז מותר הוא בנגיעה במת גם לשיטת הרמב"ן והרא"ש וסיעתם. ראויים הם עמודי עולם אלו לסמוך עליהם בשעת דחק גדול מעין זה שבנדון דידן, שהיא שאלת רבים להתיר טומאת כהנים בלימוד חכמת הרפואה בזמן הזה שהם כהני חזקה. כמו שכתב הרמב"ם בהל' איסורי ביאה (פ"כ, ה"א): "כל כהנים בזמן הזה בחזקה הם כהנים, ואין אוכלין אלא בקדשי הגבול". ונמצא ההיתר מבוסס על שיטת הראב"ד, רבנו תם והסמ"ג מצד אחד, ועל התקנה שלנו שיחזיק צמוד לגופו כלי מתכת שנטמא באהל המת, שלפי שיטת הרמב"ן, הרא"ש וכן לרבנו תם, דינו כלא פירש מן המת, ואין עליו איסור טומאה שניה. וכל זה בצירוף שיטת הרמב"ם שהכהנים בזמן הזה הם כהני חזקה, וכל כהאי גוונא אפשר לסמוך בשעת הדחק על כל השיטות הנ"ל להתיר לסטודנטים כהנים ללמוד בבית-ספר לרפואה אנטומיה.

בדרך זו אפשר לפתור בעיה חמורה אחרת, של איסור כניסת כהנים לבתי חולים רבים בארץ, מאחר שבבתי חולים נמצאים במעט תמיד מתים, השוהים במחלקות לפחות שעתיים לאחר המות. ובמכונים הפתלוגיים של רוב בתי החולים נמצאים כל הזמן גופות וחלקי גופות ואברים ללימוד ולמחקר. ואם המכונים נמצאים באותו מבנה של בית החולים אסור לכהנים להכנס לבית החולים, כאשר אין דלתות כפולות למחלקות. וגם אם הדלתות סגורות, כל שהמתים יוצאו דרך הדלתות האלה נחשבים כל הפרוזדורים והקומות התחתונות של בית החולים כאהל הטומאה מאחר שסוף הטומאה לצאת דרך שם, כמו ששנינו במס' אהלות (פ"ז, מ"ג): "המת בבית, ולו פתחים הרבה, כולן טמאים" וכו'. ופירש רש"י במס' ביצה (י, א) ד"ה "כלם טמאים": "...שגזרו חכמים טומאה על מקום שהוא דרך יציאת הטומאה, שסופו לצאת דרך שם" וכו'. ושם (לח, א) בד"ה "בדאורייתא", כתב על טומאת מת: "ודרך יציאתה היא הלכה למשה מסיני".

ושנינו בתוספתא אהלות (פ"ח): "בתים הפתוחים לאכסדרה והמת באחד מהן, אם היה דרכו של מת לצאת בחצר, בית שער והבתים טהורים, אם לאו בית שער טמא והבתים טהורין". וכן מפורש בשו"ע יו"ד (סימן שעא, ס"ד): "חצר המוקפת דיזין ואכסדראות וטומאה באחד הבתים, אם כל פתחי הבתים והחלונות נעולין טומאה

יוצאת לתחת הזיזין והאכסדראות". והוסיף הרמ"א: "והטעם הוא הואיל וסוף הטומאה לצאת דרך שם רואין כאילו יצאה". וכמעט בכל בתי חולים בארץ (פרט לבתי חולים בהם המחלקות השונות מצויות בביתנים נפרדים) הבנויים בתים גדולים, אסור לכהנים להכנס מחשש איסור טומאת מת, הנגרמת ע"י אהל הטומאה, הנמשך מהחדרים במחלקות השונות או מהמכון הפתלוגי, משום שסוף הטומאה לצאת דרך שם. ועל אף המאמצים שנעשו עד כה לא הצלחנו למצוא פתרון הולם, כדי שיוכלו הכהנים להכנס תמיד, וללא חשש, לבתי החולים הנמצאים במבנים גדולים והמחלקות והמכונים הפתלוגיים נמצאים במבנים משותפים.

קושי גדול יותר מתעורר גם באשפוזם של כהנים חולים בבתי החולים האלה, כאשר החולים נמצאים זמן רב במסגרת בית החולים. ואם כל הפרוזדורים נחשבים כאהל הטומאה, הרי כשחולה מת באחת המחלקות, הטומאה מתפשטת מיד לכל החדרים של המחלקות ואולי לכל מבנה בית החולים כשהדלתות שלהן נפתחות. אולם לאור האמור, אפשר לכהנים להשתמש בפתרון הנ"ל לצורך ביקור ואשפוז בבתי חולים בארץ. כי אפשר לענוד שרשרת שהיתה פעם באהל הטומאה או להחזיק מפתח כזה בכיס, או אולר וכיוצ"ב שנטמא אי פעם במת או בבית ובאהל של מת, כי אז יוצא שהכהן כבר טמא טומאת שבעה כשהוא עדיין מחובר לחרב כחלל שהוא אבי אבות הטומאה, והנוגע בו טמא שבעה, וטעון הזאה שלישי ושביעי. ואע"פ כן אין הכהן מוזהר על נגיעה זו. וכיון שהוא נוגע והוא במחוברין לחרב כחלל, אין אהל הטומאה של בית החולים מוסיף טומאה על טומאתו, כי עיקר האיסור להטמא למת אחר כשפירש מן המת הראשון, הוא כשהטומאה השניה מרבה עליו ימי טומאה או מוסיפה לו טומאה חמורה. כמו שכתבו הראשונים וגם בעל ה"זרע אברהם" הנ"ל שכתב: "ולדברי בה"ג אף אם פירש וחזר בשביל מת אחר, פוטר אותו משום שלא הוסיף ימי טומאה".

לכן מצאנו תקנה לכהנים הצריכים להכנס לבתי חולים שקיים בהם חשש לאהל הטומאה, שיקחו אתם כלי מתכת כל שהוא, שנטמא במת או שהיה באהל המת, ואז אין עליו חשש איסור להכנס לאהל המת. אין צריך לומר לדעת הבה"ג, הראב"ד, הסמ"ג, ר"ת וה"שלטי גבורים" הנ"ל שבין כך מתירין לכהנים בזמן הזה להטמא לצורך מצוה. אלא אפי' לשיטת הרמב"ן והרא"ש וסיעתם, מועיל פתרון זה להתיר לכהנים להכנס לבתי חולים. ביחוד כאשר החשש הוא לאיסור טומאה מדרבנן לפי שיטות רבים מהראשונים שסוף טומאה לצאת, אינה טומאה דאורייתא כי אם מדרבנן, כמו שכתב רש"י במס' ביצה (י, א) הנ"ל. ואין שם טומאה ודאית בזמן כניסתו לבית חולים כי אם ספק שמא יש שם או אין שם מת או אברים של מת. וגם באישפוזם של כהנים חולים בבתי חולים, שבודאי יהא שם מתים במשך שהיית הכהן

בבית חולים, כל שעונדים עליהם שרשרת שנטמא במת או כל כלי מתכת שנטמא באהל מת, אפשר לסמוך על הטעמים הקודמים המיוסדים על עמודי ההוראה הראשונים והאחרונים.

אולם עלינו להדגיש ולהזהיר בצורה ברורה שפתרון זה הוא לשעת הדחק בלבד, ואשר אין שום מוצא אחר. אבל יראי ה׳ המדקדקים במצוות ונזהרים בקלה כבחמורה, אל להם להשתמש בפתרון הנ״ל כל עוד יכולים הם להמנע מלהזדקק לו.

וה׳ יאיר עינינו במאור תורתו. ויזרוק עלינו מים טהורים להטהר בזה, במהרה בימינו אמן.

שאלת סטודנט כהן: האם מותר ללמוד רפואה באוניברסיטה בחו״ל, שיצטרך להשתתף בלמוד המחייב בנתוח גויות

תשובה: מכיון שאתה עומד ללמוד רפואה באוניברסיטה בחו״ל, בה הגויות שלומדים עליהן אינם של יהודים, הבעיה קלה יותר, מפני שאפשר לסמוך על השיטה הפוסקת כר׳ שמעון בר יוחאי, האומרת: ״קברי עובדי כוכבים אינם מטמאין באהל״, כמבואר במס׳ יבמות (סא, א).

כן פסק הרמב״ם בהלכות טומאת מת (פ״א, הלכה יג): ״ואין העכו״ם מטמא באהל ודבר זה קבלה הוא״. וכן פסק הרמב״ם בהלכות אבל (פ״ג, הלכה ג). ואע״פ שהשלחן ערוך אינו פוסק כן, כמו שכתוב ביורה דעה (סימן שעב, סעיף ב): ״קברי עכו״ם נכון ליזהר הכהן מלילך עליהם״, הרי הרמ״א כותב שם שיש מקילין משום שפוסקים כר׳ שמעון. אלא שהרמ״א בעצמו מסיים שם: ״ונכון להחמיר״. מכל מקום, מכיון שמקצוע הרפואה כרוך עם מצות פקוח נפש, כדאי הוא ר׳ שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק, כמו שמצינו כמה פעמים בש״ס (ראה ברכות ט, א, והמצויין שם).

אולם גם לדעת ר׳ שמעון בר יוחאי קיים מחסום גדול לכהן ללמוד רפואה הכרוכה עם למוד אנטומיה, משום שבמסכת יבמות הנ״ל אמר רבינא לדעת ר׳ שמעון: ״נהי דמעטינהו קרא מאטמויי באהל, דכתיב ׳אדם כי ימות באהל׳ ממגע ומשא מי מעטינהו קרא?״[1] כלומר, שאין ר״ש מיקל אלא בטומאת אהל של נכרים, אבל גם לר״ש הם מטמאים במגע ובמשא. ואם כי הש״ך ביורה דעה הנ״ל (ס״ק ד) כתב: ״אבל במגע ומשא יש אומרים דאפילו המקילים אוסרים״, וכן נראה דעת הבית-יוסף, ע״ש. לכאורה דברי הש״ך תמוהים שכתבם בשם יש אומרים, בו בזמן שגמרא ערוכה היא במסכת יבמות הנ״ל שרבינא אומר שגם לר״ש מטמאים מתי הגויים במגע ובמשא, וכן פסק הרמב״ם במפורש כנ״ל.

אולם יש לש״ך על מי לסמוך במה שכתבם בשם יש אומרים, משום שרבי אליעזר ממץ כותב ב״ספר יראים״ שלדעת ר׳ שמעון בן יוחאי מותר לכהן אפילו ליגע במת עכו״ם, כמו שהביא בשמו בהגהות ברכי יוסף בגליון יורה דעה סימן שעב ס״ב בד״ה ״קברי עובדי כוכבים״. ולכן כל שאתה עומד ללמוד רפואה בחו״ל, שרוב מחיה

---

[1] ״נניח שמיעטה התורה את הנכרים מלטמא באוהל, שנאמר ׳אדם כי ימות באהל׳, אולם מטומאת מגע ומשא האם מיעטתם התורה?״

ידיעות הרב

הרב אלישיב נגד הרב עובדיה

הרב אלישיב: הסמיכות נתרחשה אם בזמנים אלו

ירושלים

ירושלים, יום ראשון

אסיפת חכמי התורה

פסק הרב אלישיב: כל הנוגע לגדולי ישראל – אין לדון בו בלי הרב עובדיה

ולעניין המצבות שנתפרסמו מאיזה סבה אמריו בהאזנה

ירושלים

מצבות מן אבן גדולות נגלו אל מול בית הרב עובדיה, וצריך לעמוד על מה שמבר עצמו

בינתיים עד תיכף לעמוד לאחר שרציו לבטל הוא עלא מקומם אבל אם אמר ראלי מעמד מצבות ואף

מעמדי אחרינו שאי"ב אבא הוכב לעמוד לעמוד מצבות ואף

עלי הקבר הוא מחדשים שליבא בזה"ז ריז ח"ת בגין

ולא לעשות דבא לעמשיה, ואף שהבאה אלעיא שלעניין

ובסעי' ו' ולא לעניין שאין יכול לבדוק עצמו

דהבא בראאתא בר"א ר"ל סס"ן סוף סעי' ב

לא נהגו בזמנינו ראין מנהיגי ישראל

מצבות, ואלי הוא מעשים ל"לכמה דינים שאיבא לחו"ת

על כל המתים, גם על הצדיקים זה הדרוש הרבה שעושין

עמד כן מצוקים, ולכן הוא ודאי חיוב לעשות הרבה שעושין

וגם אמרו ר"ת הוא גדול ודבר הקבר בקבר אבא אז"ר הרי

**ביגוד אמרו אבא אבא אבא

ללמוד חכמת הרפואה בבתי ספר שבהמדינות שצריכים ליטמא למתים, ולא יקילו ממה שמצינו מרבותינו הראשונים שהיו כהנים והיו רופאים שהם בכוחותיהם הגדולים למדו כל חכמת הרפואה במסירת כל דבר בעל פה אף בלא שום ראיה והסתכלות במתים ולא נגעו במת מעולם ולא היו באהל אחד עם מתים, אבל בזמננו שא"א זה לכן ודאי אסור. אבל עיינתי בהקונטרס שהוא עצמו ג"כ מסיק שאין להתיר לכהן אף בזמן הזה ליטמא למתים, אבל מתיר מצד אחר דפקוח נפש וזהו שטות והבל שלא ניתן לבר דעת לומר כלל, שאף אם לא היה שום רופא בעולם ליכא חיוב מצד פקוח נפשות ללמוד חכמת הרפואה דהחיוב דפקוח נפש איכא לכל אדם שיציל חברו במה שיכול שאם הוא רופא מחויב להציל חולה מחליו אבל ליכא חיוב שילמוד חכמת הרפואה כדי להציל חולה מחליו, וכמו בצדקה שאם יש לו לאדם ממון מחויב ליתן צדקה אבל ליכא חיוב על האדם לעשות מסחרים ולהתעשר כדי ליתן צדקה, אבל לבד זה וכי חסרים רופאים בעולם ולא שייך אף לטעות בזה שיאמר הכהן ואף ישראל שמניח מלמוד בשביל פקוח נפש שיעשה כשילמוד חכמת הרפואה, שליכא בזה אף מקום לטעות אף לא התנצלות לבטול תורה, ואדרבה מצד אומנות לפרנסה הוא התנצלות לבטול התורה שמותר לסתם אינשי ללמוד איזה אומנות אף שאיכא בזה בטול תורה כדאיתא במנחות (צט), אבל בשביל פקוח נפש ליכא בזה עניין התנצלות לבטול תורה שלא חסר רופאים בעולם, ואדרבה יש לו לחוש אולי לא יתכוין אל האמת ואדרבה יקלקל להחולים, ומכיון שעיקר היתרו הוא על דבר הבל כזה הרי רואה כל אדם שאינו כלום ולא שייך לומר שסומכין עליו.

והנני ידידו,

משה פיינשטיין

סימן קנו

בענין שיעור גערה

בע"ה
סיון תשל"ד.

בשיעור גערה כתב הרמ"א ביו"ד סימן ש"ץ דנוהגים ג' חדשים, ונראה פשוט שאין כוונתו לומר זמן לגערה דהכל תלוי בכל יחיד ויחיד לפי גידול שערותיו והרגילו להסתפר אלא כוונתו לומר גדר לשער שיעור גערה אם החברים לא איכפת להו איך שהוא הולך בשערו משום דהיה מקום לומר דהתיתר הוא מהצער שיהיה בדול מחבריו דהרי איתא בתוס' מו"ק דף כ"ב ד"ה עד בשם הירושלמי ברם הכא עד שיגערו בו חבריו ויאמרו לו צא מעמנו, ואף שבירושלמי שלפנינו ליכא גירסא זו אבל הא להתוס' היה גירסא זו, שלכן היה מקום לומר דהוא דוקא משום שאין רוצים שיהיה בחבורתם אבל אם לא איכפת להו ולא יתבדלו ממנו בשביל זה יהיה אסור אף שהשערות גדולים ביותר והשמיענו הרמ"א דהגערה הוא רק סימן לגודל השער ביותר שלא חייבוהו להאבל אף על אביו ואמו להצטער ביותר, ומחמת שלא לכל אינשי שוה הצער באורך השער נתנו השיעור בגערת חברים הרגילים עמו ויודעין איך דרכו להסתפר שמזה יבינו בכמה יותר מהרגלו הוא מצטער, שלכן אם ליכא מי שיגער שיערו דהצער ביותר לסתם אינשי הוא בג' חדשים. אבל א"כ ליכא דבר מוחלט לכל המדינות ואף לא לכל אינשי שבמקום אחד שיעור הג' חדשים דודאי לא כל המדינות שוות שאיכא חלוק בין חמות לקרות ואיכא חלוק בין מדינות לענין הקפדת יופי וגם במקום אחד איכא הרבה אינשי. ולכן מסתבר ששני פעמים כפי הרגילות הוא שיעור הצער לכל מדינה כהרגלה ולכל יחיד כהרגלו, וכיון דבדרך כלל מסתפרים בכל חדש או לששה שבועות משערין שיעור גערה כב' פעמים מה שרגילים להסתפר דהיינו ב' או ג' חדשים, ואצל הרמ"א ב' פעמים הזמן המצוי ביותר הוא ג' חדשים. ואם אצל יחיד הגיע זמן גערה קודם ג' חדשים דנוהג להסתפר בכל חדש לכל הפחות יכול להסתפר אפילו קודם ג' חדשים דבשביל זה תלו זה בחבריו שיודעין הרגלו. אבל תוך שלשים לא מהני גערה דלא גרע מסתם אבל ולא ניתן שיעור גערה לקולא אלא לחומרא. ונכון להמתין שיעור גערה להסתפר ולגלח כל י"ב חדש על אביו ואמו אם לא לצורך שבכה"ג מסתפר כדרכו אחר שהמתין שיעור גערה משהתחיל אבילותו וכדאיתא כן בחדושי רעק"א סימן ש"צ סעי' ד' ובפ"ת סק"ד שכן הוא מדינא ולכן כשאיכא צורך ודאי אין להחמיר, אבל בלא צורך מן הראוי להחמיר דכל השנה לא יסתפר בלא גערה או שיעור הגערה דכל השנה הא יש לו להצטער במה שחייבוהו, וצ"ע בטעם ההיתר לדינא לאחר הגערה ראשונה.

משה פיינשטיין

סימן קנז

עוד בענין הנ"ל בדבר פגע בו רגל

אם הגיע לשיעור גערה ופגע בו הרגל תוך ל' יום נמי משמע שיש לאסור להסוברים דאסור בגערו בו חבריו תוך שלשים והגיע הרגל דלא אמרינן לענין

ובזה התנצל על מה שאינו מלווהו יותר וזהו הסימן שמסר לו יוסף ליעקב בשילוח העגלות שבאמת קיים יעקב חיובו הגלמד מפרשת עגלה ערופה, כמו שלימדו יעקב ליוסף, ובאמת לא אירע שום תקלה על ידו. ועוד נראה שיש מקום לפרש, שיוסף ג"כ כבר ידע עצם חיוב לויה קודם שלימדו יעקב פרשת עגלה ערופה, אלא חשב, שכבר קיים יעקב מצותו וזהו הלשון „חזור בך" שמכאן והלאה אין עוד חיוב, והיינו שיוסף ידע רק חיוב לויה שהוא חובת יחיד מדין צדקה וכיון שהיה יעקב רבו מובהק, היה חייב בלויה רק עד עיבורה של עיר, וכשהגיע לשיעור זה, אמר לו „חזור בך," ואז לימדו יעקב פרשת עגלה ערופה שיש בו וידוי ב"ד „ידינו לא שפכו את הדם הזה" שממנו נלמד דין נוסף במצות לויה, וזהו גופא מה שלמדו יעקב, שנכון הדבר שמצד חובתו בחור יחיד אינו חייב ללוות יותר מעד עיבורה של עיר, מאחר שהוא רבו אבל הציבור מחויבים למנות שלוחים שילוו עד שיעור מיל; ולכן אמר לו יעקב, שמאחר שהוא עומד במקום ב"ד, ולא היו לו שלוחים שישלחם ללוותו ממילא מחויב הוא בעצמו ללוותו עד שיעור מיל.

ג.

ויש מי שכתב עצה אחרת לכהנים, שיוכלו ללמוד חכמת האנטומיה בבתי-ספר לרפואה והעצה מיוסדת על מה דקיימ"ל חרב הרי הוא כחלל, עי' רמב"ם פ"ה מהל' טומאת מת הל' ג', כלים שנטמאו במת בין במגע בין באוהל, הרי הן לנוגע בהן כנוגע במת עצמו; מה המת מטמא הנוגע בו בין אדם בין כלים טומאת שבעה, אף כלים שנטמאו במת הם, הכלים, או האדם שיגע בהן טמאים טומאת שבעה, ע"כ. והיינו שכלי שנגע במת הרי הוא אבי אבות הטומאה כמו המת עצמו, והנוגע בו טמא טומאת ז', והנוגע בכלי שנגע במת צריך הזאת שלישי ושביעי, כמש"כ בפ"ז מהל' נזירות הל' ח'. אלא שלדעת הרמב"ם שם פ"ה מהל' טומה הל' י"ג כלים שנטמאו במת אינם מטמאים באוהל. אמנם במה שנוגע לטומאת כהנים כתבו התוס' נזיר דף נד: ד"ה ח"ש שהדין „חרב הרי הוא כחלל" אינו אלא לענין תרומה וקדשים אבל אין הנזיר מגלח עליה ואין הכהן מוזהר אלא על מת בלבד. ואף שרבינו תם כתב שהכהן מוזהר על טומאת „חרב הרי הוא כחלל," מ"מ איתא שם בתוס' ששלח לו רבינו חיים כהן לר"ת „איזה בית אשר תבנו לי," דאם הכהן מוזהר על כלי מתכת שנטמא במת אין לך בית שאין בו כלי מתכת שהיה באוהל המת. וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מהל' אבל הל' ב', שאין הכהן מוזהר על טומאת חרב, ועי' רמ"א יורה דעה סי' שס"ט, שכתב וכן נהגו להקל ואין נזהרים מזה. וע"פ זה המציא עצה לכהן לשאת על בשרו תכשיט של מתכת שנטמא במת ובנגעו באותו התכשיט נטמא הכהן טומאת שבעה אע"פ שאינו מוזהר עליו נמצא שכשנושא על בשרו הכלי שנטמא בת הוי כמו שנוגע במת שהרי הכלי מטמא כמו המת עצמו וכל זמן שלא פירש מן המת הכל מודים שאינו חייב אם חוזר ומיטמא למת שני. ורוב הראשונים ס"ל, שכשהכהן מיטמא לקרובו, מותר לו להיטמא למת אחר אפילו לכתחילה כל עוד שלא פירש ממתו. ואף שלשיטת הרמב"ם טומאה דחויה היא

אצל קרובים, ולכתחילה אסור לו לכהן ליטמא למת אחר גם כשלא פירש מקרובו, אבל מ"מ טומאת „חרב הרי הוא כחלל" אפילו לרמב"ם מותר לכהן ליטמא עצמו בה אף לכתחילה, וא"כ כשמיטמא למת בעוד שנוגע בכלי מתכת הרי אינו מוסיף טומאה על טומאתו והוי כמו שמיטמא למת אחר בשעה שמיטמא לקרובו להני דס"ל שטומאה הותרה היא אצל קרובים.

אמנם יש להוכיח שהא דמבואר דבעוד שנוגע במת אינו חייב אם נגע במת אחר, ולדעת הראב"ד אף כשפירש מן המת אינו חייב מאחר שאינו מוסיף טומאה על טומאתו, זהו רק מפני שטומאה הראשונה היא מהטומאות שהכהן מוזהר עליהן, וכבר נתחלל ע"י הטומאה הראשונה. אמנם אם טומאה הראשונה אינה מהטומאות שהכהן מוזהר עליהן בכה"ג חייב על טומאה השנייה אף אם אינו מוסיף כלום בעצם הטומאה, נמצא דמה שהכהן נטמא ב„חרב הרי הוא כחלל" אינו מסלק איסור טמאת מת, אף אם עדיין נוגע הוא בחרב, מאחר שאינו מוזהר על טומאת חרב ולא נתחלל בה. וכן יש לדייק מדברי תשו' חת"ס יו"ד סי' ש"מ, שהקשה על הראב"ד שכתב שכהנים בזה"ז כולם נטמאו בטומאת מת. ותמה עליו החת"ס, מנין לו להחליט כן, שהרי הכהן אינו מטמא את עצמו אלא אם מת לו אחד מז' קורבים שהכהן מיטמא להם, ומזה הוכיח החת"ס שטומאה על ידי זיזים וגזוזטראות ועל ידי המשכה דרך חלונות וחורים היא טומאה דאורייתא ולא רק טומאה דרבנן ומטומאה שנמשכה דרך חלונות וחורים לא ימצא אחד מאלף כהנים שיהיה טהור. והנה בדין זה כבר נחלקו הפוסקים, ודעת הש"ך היא, שהמשכת טומאה לאו דאורייתא, וכן דעת הפ"י בברכות דף י"ט; ובסוכה דף י"ח. והגי' ר' שלמה קלוגר, שו"ת טוב טעם ודעת ח"ג סי' רכ"ד, וע"ע תשו' שבות יעקב ח"א סי' פ"ה. אמנם המגן אברהם, אורח חיים סימן שמ"ג ס"ק ב וסי' שי"א ס"ק י"ד ס"ל שהיא דאורייתא.

והנה לכאורה היה מקום לתרץ קושית החת"ס בפשטות באופן שאין להוכיח כלום לענין המשכת טומאה, והיינו שבזה"ז כל הכהנים טמאים מטעם „חרב הרי הוא כחלל," שהרי צדק רבינו חיים כהן במציאות הדבר ד„איזה בית אשר תבנו לי," שאין בו משום „חרב הרי הוא כחלל." וא"כ מאחר שנטמא בכלי מתכת שנטמא באוהל המת הוי כאילו נגע במת עצמו; וכל שנגע במת לדעת הראב"ד אף כשפירש ממנו שוב אינו מוזהר על הטומאה כל זמן שלא נטהר מטומאתו ולכן שפיר נקט הראב"ד שכל הכהנים בזה"ז טמאים הם, ולדעתו שוב אינו מוזהרים על טומאת מת. אלא ע"כ מוכח דפשיטא ליה בדעת הראב"ד דאין הכהן מוזהר על טומאת מת רק אם כבר נטמא בטומאה שהכהן מוזהר עליה, אבל אי נטמא בטומאה שאין הכהן מוזהר עליה, חייב על טומאה שנייה, אף שאינו מוסיף כלל על טומאה הראשונה. וע"י בדברי הרב דוב רעוועל ב„יגדיל תורה" שנה שמינית, קונטרס ד', שכתב על דברי החת"ס, שתירוצו אינו מספיק וכתב לתרץ שלדעת הראב"ד אין איסור טומאת כהנים נוהג בזה"ז, מפני שהכהנים כולם טמאי מתים הם. היינו מפני דס"ל דנזיר מגלח על טומאת חרב, וכיון דנזיר מגלח עליה כהן מוזהר עליה, הרי דאצלו ג"כ היה כדבר פשוט דהא דאין איסור תוספת טומאה לדעת הראב"ד, היינו

דווקא אם נטמא בטומאה שהכהן מוזהר עליה משא"כ אם נטמא באופן המותר, ומינה לדידן דקיימא לן דהא דאינו אסור להוסיף טומאה על טומאתו, היינו דווקא אם עדיין לא פירש מטומאה הראשונה, היינו ג"כ אם טומאה הראשונה היא מאותן שהכהן מוזהר עליהן. [אמנם עצם פירושו של הרב רעוועל בשיטת הראב"ד נסתר מדברי הראב"ד עצמו בפ"ג מהל' ביאת מקדש הל' י"ג שכתב שאין הנזיר מגלח על מגע כלים שנגעו במת ואפילו על חרב עכ"ל, הרי מפורש בדברי הראב"ד שאין הנזיר מגלח על טומאת כלי מתכת].

וביאור הדברים הוא על פי סוגיא דנזיר דף מב: „כהן שהיה לו מת מונח על כתיפו והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו יכול יהא חייב? תלמוד לומר „ולא יחלל", במי שאינו מחולל; יצא זה שהוא מחולל ועומד." והיינו שלימוד ד„לא יחלל" לא בא לשלול איסור טומאה מכהן שכבר נטמא אלא מכהן שכבר נחחלל ע"י טומאתו, שמאחר שמחול הוא אינו מוסיף חילול על חילולו.

ע"ע דברי הרמב"ם בפ"ב מהל' אבל הל' ט"ו, שכתב וז"ל הטומאה לקרובים דחויה היא ולא הותרה לכל, לפיכך אסור לכהן לטמא את עצמו למת אפילו בעת שמתטמא לקרוביו, שנאמר „לה יטמא" אינו מיטמא לאחרים עמה, שלא יאמר הואיל ונטמאתי על אבי, אלקט עצמות פלוני או אגע בקבר פלוני וכו', וע"ש ברדב"ז שכתב לפרש שהרמב"ם ס"ל שהדרשה בנזיר דף מב: אינו אלא לפוטרו ממלקות אבל לא בא להתירו להיטמא לכתחילה. הרי שלדעת הרמב"ם אסור ליטמא לאחר אף בשעה שנוגע במתו אף שאינו מוסיף כלום בנוגע לעצם הטומאה אלא דמאחר דטומאת קרובים דחויה ולא הותרה אסור לחלל את עצמו ע"י מעשה טומאה שלא הודחה אצלו. ולכן אין ענין לכאן להא דשבע לה טומאה של מנחות דף כא. שזהו דין מסויים בקבלת טומאה משא"כ טומאת כהנים שענינו חילול כהונה, ושייך אף אם אין בה משום תוספת טומאה.

נמצאנו למדים שאף בשעה שהכהן נוגע ב„חרב הרי הוא כחלל" מ"מ אסור לו ליטמא למת אף אם עדיין לא פירש מכלי המתכת, ואף דלדעת רוב הראשונים חוץ מהרמב"ם אינו איסור ליגע במת שני כשעדיין לא פירש ממת הראשון, היינו רק מפני שהנגיעה במת הראשון מחללת אותו, וכל זמן שעדיין נוגע בראשון הוי חילול אחד, משא"כ אם נגיעה הראשונה היא באופן שאין בה חילול, כגון שהנגיעה היא ב„חרב הרי הוא כחלל," בכהאי גוונא אסור לו ליגע במת שהרי עדיין אינו מחולל ועומד ובנגיעתו במת עצמו קרינן בי „לא יחלל."

ניתוח מתי נכרים

א. איסור הנאה במתי נכרים

למרות זה שמימות הנודע ביהודה ואילך רבו הדיונים בספרי האחרונים בענין ניתוחי מתים מועטות הן התשובות הדנות במיוחד בשאלת ניתוחי מתי נכרים. ענין זה נזכר לראשונה כמעט דרך אגב בשו"ת חתם סופר, יו"ד סי' של"ו. בתשובה זו החתם סופר הביע דעתו שניתוח המת, אסור הן מצד איסור ניוול המת והן מצד איסור הנאה מגופו של המת, וכ"כ תלמידו המהר"ם שי"ק בשו"ת מהר"ם שי"ק, יו"ד, סי' שד"מ, אלא שנתעורר החתם סופר מהא דבכורות דף מ"ה. א"ר יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידיו של ר' ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך בדקו ומצאו בה מאתים וחמשים ושנים [כפי גירסת השיטה מקובצת: באו ושאלו את רבי ישמעאל כמה איברים יש באדם אמר להם רמ"ח אמרו לו והלא בדקנו ומצינו רנ"ב] אמר להם שמא באשה בדקתם וכו', שמשם מוכח שלא נמנעו מלהשתמש בגופה של אותה האשה ללמוד ממנו מנין אברי האדם, וע"ז כתב החתם סופר בפשיטות „והאי דנתחייבה שריפה למלכות ושלקוה במס' בכורות מ"ה ע"א האי שפחה עמלקית היתה דמותר הנאה," והוסיף שם לדון אי שפחה כנענית של ישראל שמתה מותרת בהנאה או לא והוכיח שמותרת היא בהנאה מדברי התוספות בבא קמא דף י. דה"מ שהשור חייב שכתבו לענין עבד הקנוי לישראל ונכרי שהם מותרים בהנאה, אבל על איסור ניוול במתי עכו"ם עבר בשתיקה באופן שמוכח בעליל שכל כך היה פשיטא ליה להחת"ס שאיסור ניוול אינו נוהג במתי עכו"ם שלא מצא מן הצורך להזכיר או אפילו לרמז על התירו.

והנה זה שנקט החת"ס בפשיטות שאין איסור הנאה נוהג במתי נכרים ודאי יצא לו מסוגית הש"ס בע"ז דף כ"ט: דאיתא שם ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים (תהלים ק"ו, כ"ח) מה מת אסור בהנאה אף זבח נמי אסור בהנאה ומת גופיה מנלן אתיא שם שם מעגלה ערופה כתיב הכא ותמת שם מרים (במדבר כ' א') וכתיב התם וערפו שם את העגלה בנחל (דברים כ"א, ד') מה להלן אסור בהנאה אף כאן נמי אסור בהנאה, הרי שאיסור הנאה של מת נלמד מקרא דמרים וא"כ מאחר שאיסורו מוזכר אצל ישראל הרי נמצא שאין לנו ילפותא על מתי עכו"ם שיהיו אסורים בהנאה וכ"כ המשנה למלך, הל' אבל, פרק י"ד הל' כ"א, בשם הרמב"ן וז"ל שוב ראיתי להרמב"ן בחידושיו בפ' אע"פ שכתב וז"ל ומיהו בעכו"ם איני יודע בו איסור דהא ממרים גמרינן עכ"ל, וכן היא דעת המאירי, שבת דף צ"ג.

אולם בדעת האוסרים כתב הגר"מ פיינשטיין זצ"ל באגרות משה, יו"ד, ח"א סי' רכ"ט ענף ו', שס"ל כשם שלא אמרינן דומיא דמרים דוקא שהיתה נביאה, וכדמצינו חילוק בין נביאים לשאר אינשי לענין פינוי הקבר בפרק י"ד ממסכת שמחות דלגירסת הגר"א איתא שם כל הקברות מפנין חוץ מקבר מלך ונביא, וא"כ היה אפשר לומר שגם לענין לימוד איסור הנאה ממרים שהאיסור הוא דוקא להנות

שאלות חתים סופר חיד ותשובות

בידינו עדיין היתה עדת ה׳ לגוי קדוש וכל הרומות שבעולם אם יונלאו חפציהם רוח לא יזיזונו ממקום מרכיבו הקדושה והנה כן משמע בתמ״ים פ״ד מאבל הל׳ ה׳ כ׳ והמעמץ עם ילידת הכפם הכ״ז שופך דמיהם אלא יהרה מעט שמא נתעלף והנה היה לנו להודיע אימת ילידת הכפם ואיזה שיעור וגדול יש לו אע״כ סמך עלמו אמ״ם פ״ב מהל׳ שבת במפולת שבודקין עד מוטמו ושם ביכר ילידת הכפם וע״ז כ׳ כאן שאחר כך יהרה מעט אחן מוטעו שמא כמעלף ואז מותר לעמץ עין אע״פ שכתב לעיל שהמעמץ עם ילידת הכפם הכ״ז שופך דמים מ״מ אחר שהרה מעט שוב ילא מהממם עילוף ולא אמר שיממין עד שיראה בו קימני עיכול היינו כמתים שחורים וירוקים שהוא כי׳ שבכר התחיל הבשר להתעכל בפנימיות והוא לכל הפחות כמה שעות אחר ילידת נשמה אז אפי׳ יום אז יומים אע״כ לא משם הרמב״ם לקפק בזה כלל:

והנה הריב״ש בתשו׳ קוף קי׳ מ״ה הקפ קלת על הרמב״ם במ״ש מבן הלרפת ואני לא ידעתי טוס הפיקה עליו כי ז״ל בספר המורה מ״ג אמ״ב שם המיתה הוא מיתה ממש גם המולי המזק ויתה לבן בקבו והוא היה לאבן [בבי בכל] פי׳ והיי לא מת ממש ולזה ביאר בבן הלרפת ויהי מלין מזק מאוד עד אשר לא נותרה בו נשמה פי׳ אלי הוי כתיב ויתה הוי אפשר לומר כעין מיתה קמ״ל לא נותרה בו נשמה כלל שוב כ׳ והאבדלוקי׳ אומרי׳ שבעלה נשיתו עד שלא הוגשה לו נשיתה כלל כמו שיקרה לקלת מולים בחולי הסיתוק [שלאג] ובהחנק הרמס [קראמפף] עד שלא יודע אם הוא חי או מת ויתמיד זה הקפק יום או יומים עפ״ל הנה להרמב״ם יתואר מת חולי מזק ממ״ה הולך לבאר בלרפית עד שלא נשאלה בו נשמה כמלא להרמב״ם אפשר בן הטומית לא מת ממש אך בן הלרפית מת ולא נשאלה בו נשמה ולהאבדלוקי׳ הוא בהיפוך קמם מיתה הוא מיתה ממש רק בבבל פלע הכתוב וימת לבן והוא לא מת כי בעלו הדופקים כמ״ש רמב״ן בפסוק ויפג לבן כי לא האמין לחם ובלרפית פי׳ בהיפוך לא נותרה בו נשיתה אבל הדופקים דפקו כי כן יאבע בחולי (שלאג) וחיבוק הרמס וחולי (קאלערא) ז״ל שלא נרגש בו אלא דפק בעורק הלדעים או הלוואר אבל נשיתה ליבא אבל אמם מיתה הוא מיתה ממש כמלא לדידהו בהיפוך הוא בן הטומית היה מחיית המתים ממש אבל בן הלרפית לא היה רק החזרת הנשיתה וקבלא זו כתבו רבב״ז מ׳ מחיטי קי׳ ב׳ אלפים ר״ג ושם דחה כל דבריהם ע״ש עכ״פ בין לרמב״ם בין לאבדלוקין לא יכחשו תמ״ה או בבן הלרפית או בבן טומית אלא לרז״ל שביהם מתו ושביהם החיו אחרי מותם:

אבל כל שאחר שמוטל כאבן דומם ואין בו טוס דפיקה ואם אמ״כ בעל הנשיתה אין לנו אלא דברי תורתינו הקדושה שהוא מת ולא יליבו אותו והמעמא לו אם הוא כהן לוקה אחר ההתראה ומ״מ בש״ס נדה ס״ב ע״ב אמרי׳ גזרה שמא יתעלפו הבר פטור הוא ומתקומו הוא מוכרע דאמרי׳ בעכו״ם דבמי לא מעמא לא גזרי אחר מותו וקשה אימתי נדע שיעור מיתתו שבשבר מעמא שלו אלא טרם קימני עיכול אין מיתתו נודע ומה בינו לישראל אלא האמת יורה דבכו כי כמה שעות או אפי׳ יום ויומים קודם האלע מיתתו עפ״י בקיאי המביאים אי׳ מיתה כמו אפי׳ המבר המתעקים עם מתים בזמנינו קודם לזה כבר בעלו חוטיתיו והבגדותו ומוטל כאבן דומם בעילוף הסמוך למיתה והמתעקים עומדים עליו ומלפים דגע ילידת הנפש עפ״י קבלתם שבירים והוא הרגש ב״ש בנשיתה ודפיקה ידועה אבל לכל ההמוני׳ אין הפרש בין לוחתו ובשבר קודם ילידת הנשמה ובין כמה שעות אמ״כ עד התחלת אי׳ עיכול וא״כ משעת עילוף ההוא עד אי׳ עיכול שהוא לבעמים יום ויומים אין שום היכר להתמונים לעפ״י שבינו לבינו הבינו המביאים שילאה נשמתו בביטול נשיתה קלה הרחק מ״מ כל בני בית לא ידעו ולא יבינו מה בין כלי מעמא שקודם לאם״כ כי בגופו לא הורגשו שום שינוי על כן מוטלו את הכל עד שבולדן בו אי׳ עיכול ובעבר״ם שאינו מעמא מתייס אז מיד שהמביאים אחרו שבטלה נשיתתו הקלה האחרונה אז מעתה אין מעמא מיד:

ועיד הבריתא דמס׳ שמחות רפ״ם דתני׳ המת יולאים לבית הקברות ופוקדים על המתים עד ג׳ ימים ואין בו טוס דרכי המורי מעשה שפקדו אי׳ ואי כ״ה שנים וכו׳ ודלה הדרשה לומר שזה היה בזמן שקבדו בכוכין ומהר״י יעב״ץ דחה זה שהרי מבואר ברמב״ם פ״ה מהל׳ אבל הכ״ל שנם בכוכין היה משליכים עליו עפר וא״כ ללע״ג מה יועיל לפקוד על הקבר אלא המתעלף ומכיסים אותו בכוך ועפר על גבין גם אם אח״ז מטוב רוחו אלין מעילוף הראשון אלא ימות בקברו אם אין אדם עומד שם שוקק עמו ברפואות וכדומה והיה לנו לתקן שיעמדו שומרים ג׳ ימים שם וכשיגשו בקבר שום בדוד ותנועה יבואו לקיומתו אבל עתה שהכיתוהו בבית הקברות מה יועיל לבקרו פעם ביום ולע״ג אבל האמת יורה דרכו כי זהו מקרה בעלמא המקריים הרחוקים אי׳ לאלף שנים שיקום אחרי נפלו ובטול נשיתתו ויתקור לבקיאים ואפי׳ מיעוטא דמיעוטא לא אז כתו מוני המעגל שיהן שבעים שנה ועיין אגרת בקורת מעשים ומקרים נפלאים מון להיקש הטבעיי ואינו נכנס בגדר חוסטי׳ למיעוט בפ״ב אך זאת נדעת כי ההלכה והדפיקה על המתים הוא מומעטי האמורי כאשר רמז מהר״י יעב״ץ בלגרותיו להסכם דמ״ד והרי הם קונים מתיהם בבית תפלתם וכבר גילה קודם הרמב״ן בדרוש בסקלקוסה לעני המלך ושם אמר שגם הקשקוש בזוג למתים הוא ממעשה אוב וידשוני יע״ש והכהינו ישראל ג״כ לבקר על המתים והיה ראוי לאסור ממעטי האמורי ואמר שאין בזה מדרכי האמורי כיון שבבר נמלא פ״א שמלא קרובו אי׳ ועזרהו עד שהי כ״ה שנים והוליד ה׳ בנים אם ח״כ המבקר מתו אין לתלות במעשה אמורי׳ כחק בלי טעם כי יש לתלות שרולה לשום אולי יחי׳ קרובו לעפ״י שהוא רחוק ומוקלה אן הדעת כמו מקמר נון הלבוב וכדומה כיון שיש לתלות בדבר מה טוב אינו מק אמורים:

ובזה יובנו דברי הרמב״ם פ״ד מאבל הל׳ ד׳ שכ׳ לדיקים אין בונין נפש על קברם שדבריהם הם זכרונם ולא יפנה אדם לבקר הקברות והריב״ש בתשו׳ כתב שהמעתיקים עשו מזה בבא בפ״ע ומשמע שאין לבקר הקברות והוא נגד מה שמחות הכ״ל אע״כ בבא אחר הוא עם הלדיקים דבריהם הם זכרונם וע״כ אין מבקרים אותם כי אינם לדיקים לכך ועיין כ״מ שם והוא דומק גדול וגם לשבם כל הספרים שעשו ממנו בבא בפ״ע ועוד ל״ע דהרי הרמב״ם לא מייתי כלל הך דמק׳ שמחות דמבקרים ואיך כ׳ כאן דאין מבקרי׳ קברי לדיקים אבל מה שבראה לע״ד בזה דודאי בבא בפ״ע היא הנה בבר כתבתי דהרדיסה ר״ל דאז שהיו קוברים בכוכין הי׳ שייך שיתי אחר כאלו ומהגיעב״ן מקשה דגם בכוכין זורקין עליו עפר ובמתן בעפר ואומר אני כל דברי מכתים קיימים עפ״י הירושלמי פ״ם שני דקבהדין ופ״ק דמ״ק בראשונה היו קוברים אותו בהמתוחת ע״ם פי׳ לפנים בישראל היו נוהגים ללקט עלמות ע״כ קברו בהמתוחת עד שנתעכל הבשר ושוב ליקטו עלמות וקברו במקומן ע״ם ומשמע שהיה קבר עדאי בעלמא ושם היה אפשר לקום אחרי נפלו ומזה מייתי המקבת שמחות ומשבעלו מהמודות כבר בימי אמוראים שבירושלמי שוב ל״ם שיקום מקברו ל״כ ממילא שוב אסור לבקר הקבר משום דרכי האמורי׳ נמלא מבריתא זו למד הרמב״ם דאין לפנות לבקר בבית הקברות כלל משום דרכי האמורי ולפע״ד כוונתי האמת:

מ״מ בהא בלקינן אמו אין לנו אלא דברי התורה ולקבלת אבותינו וכל המהרהר אחר השבינה ואיסור הלבת מתים במקומו עומד אולת מפקידת המלך יי״ה וממילא בטלו כל דבריו בטומאת הכהן הרופא חלילה וחלילה:

ומ״ש רמב״ת בסוף דבריו דלהרלב״ד כהנים בז״הז אינם מוזהרים על הטומאה כיון שבולנו טמאי מתים יעיין בדגול מרבבה בי״ד סי׳ שע״א ד״ה אמר יחזקאל וכו׳ ונהיבנא כד הוינא עלי יולק מים ע״י מורי מקיל שבבהונה הגאון מה״ר כתן אדלער ז״ל שנת תקת״ג בעבבנו דרך פרלא דאה מני הגאון כ״בי ז״ל והי׳ פלפולם בדברי הרלב״ד והקו״בי הראה למורי ז״ל לא אמר כי על גליונו ומיר ז״ל פלפל עליו ונפרדו זה מזה והמליפו פלפולם ע״י ואני הייתי מוליא ומבי הדברים ואז חזר בו הגאון כ״בי והוסיף על הגליון הך אמר יחזקאל וכו׳ ואני בעניי אח״ז כמו שלשים שנים מלאתי שכ״כ הרלב״ד בתחים דעים ס״פי ל״ו דאקורי׳ מן התורה ודברי קמ״ק סי׳ מ״ח אין לו מובן ול״ע על כל פנים אין לו לאכ״ת משמן בזה:

ונבוא אל יתר דבריו בבז״ה דאפי דעמו אחר שבבר המלבנו לפי הבנתינו לאת מ״מ עדיין קפק הוא וכגוקק יאמר ומותר לכנוק משום ס׳ פ״כ דלמא יעטרך לרפואה ויבראהו הרופא ונתלה בם׳ לאורי ה׳ אחר נשמן על ס׳ בית יעקב הנה ס׳ לימורי ה׳ לא ידעמא לי אבל אחר׳ בית יעקב נמלא אתנו ולאיתי לותה משופה והנה עלו כלו קמשוים כ׳ שם דבמ״כ אינתא אין לי אלא אמו ודאי אבין קפק מכיון מ״ל ולאבין משמע דילפינן מזה דמעמא לקפק ודאי לי אאידך דמ״כ לה יעמא ולא לם׳ למעוני נאעבד וולדה בולד שפמתה משמע שלא יעמא לקפק ואינן לאלק שאם האב קפק יעמא לו מפני קו׳ הר״י הלבמת לבשב״ם אע״כ אם אינו אבין הוא אינו כהן אבל לקפק אחר לא ע״כ אקור לכהן רופא לעמא לגוקק הלבוך לרפואה שמא לא מועיל לו רפואתו אלו דבריו הנה העמיק לשון המ״כ בעשות כי אינתא שם אבין חזקה מכיון לא אבין קפק ובאלר לקמן אי״ה הנה מ״ם לה יעמא ולא לבאעבד ולדה שפמתה לכאורה אמה לי קבא משיעא דאורייי בחתיכה אי משמי חתיכות כגון נאעבד ולדה בולד שפמתה לכ״ע דאורייי כלע״ד דהכא איכא מ״ע לעמאות הכהן לקרבנו וכופין אותו ומעמאין בע״כ והוי קפק להיפוך אולי אחותו היא ומחוייב לעמא ובלא׳ לי׳ יהוסע בעירובין ק״ו ובר״ה כ״ז והיא משמ׳ בזבחים מתן ל׳ במתן אבבע דדומין שב ואל תעש׳ מקמי קום ועשה ה״כ פשיטא דקפיקא דקום ועשה שיעמא הכהן דומה לקפיקא שב ואל״ת לא יעמא לקפק קבוב ולב׳ יהוסע ס״ל לה יעמא לאידך דבשא שם לה ולא לאחרים עמה ע״ם והך דבשא לעעמאות קפק אחי׳ כב״ל דס״ל דהם יבמו במתן ד׳ דמיים לשב ואל תעשה דבל תגרע ע״ם ומבין: